MLADEN SCHWARTZ

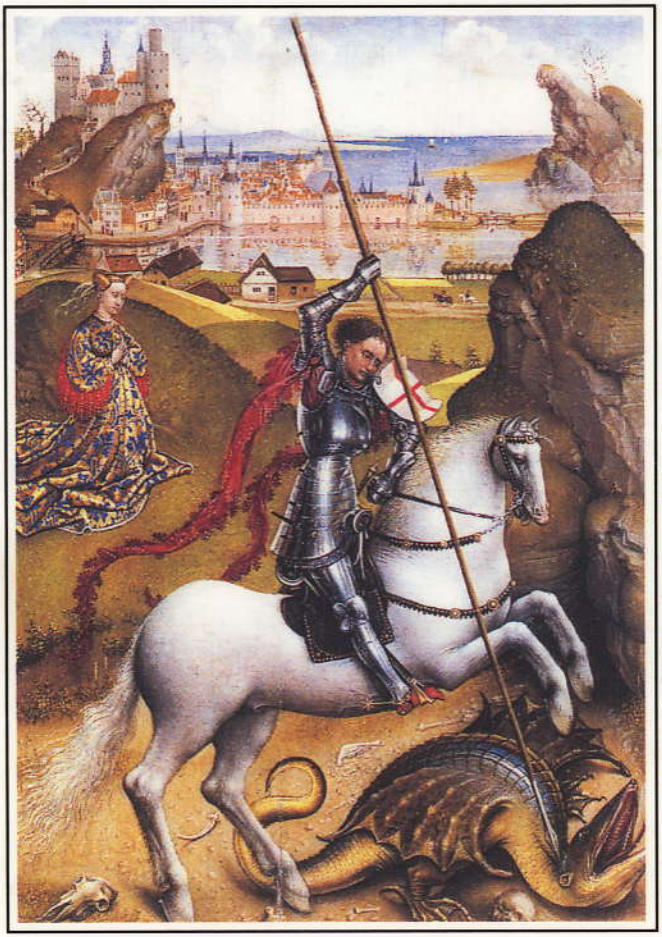

LAŽ, ZLOČIN I SMRT DEMOKRACIJE

MLADEN SCHWARTZ

LAŽ, ZLOČIN I SMRT DEMOKRACIJE

101 RAZLOG PROTIV PUKOVLAĐA

IUVENALIS SAMIZDAT

ZAGREB 2003

BOŽIDAR ADŽIJA KNJIŽNICA KGZ

Knjižnica
SABRANA DJELA MLADENA SCHWARTZA
Svezak IV: Laž, zločin i smrt demokracije

Dosadašnji svesci:
I. Protokoli, Židovi i Adolf Hitler
II. Hrvatska nakon Tuđmana
III. Što je to - Desnica?

Urednik
mr. Ivan Lučić

Recenzenti
doč. Davor Glasnović
ing. Jusuf Hećimović-Nikšić
prof. Žarko Marić

Čitanje i ispravljanje
Neosmelas

Tehnička priprava
dr. vet. med. Roman Filipčić
ing. inf. Marjana Šalković

Naslovnica
Nepoznati slikar iz kruga Rogiera van der Weydena:
Sv. Juraj ubija zmaja

Tisak
ITG Digitalni tisak
Dalmatinska 12, Zagreb

Iuvenalis Samizdat

© **Mladen Schwartz 2003**

Invent. broj 415. 997
Sign. 32 SCHWAR
l

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 321.7:1

SCHWARTZ, Mladen

Laž, zločin i smrt demokracije : 101 razlog protiv pukovlađa : / Mladen Schwartz. - Zagreb : Iuvenalis samizdat <i.e. vlast. nakl.>, 2003. - (Knjižnica Sabrana djela Mladena Schwartza; sv. 4)

Bibliografija. - Dodatak.

ISBN 953-98181-2-5

I. Liberalna Demokracija. - Elitizam. - Filozofska kritika

430424173

Aristoklu i Fritzu
- mojim učiteljima.
I Beethovenu,
bez kojega ne bih bio
što jesam.

Znam tvoja djela: nisi ni studen
ni vruć. O da si studen ili vruć!
Ali jer si mlak, ni vruć ni studen,
povratit ću te iz usta.
Otkrivenje Ivanovo III; 15-16

Kumira se kloni!
Kur'an LXXIV; 5

Nisi mu jednak, priznajem ti,
nisi mu jednak.
K'ung Fu-tse

Demokracija predstavlja nevjerovanje
u velike ljude. Ja sam protivan
parlamentarizmu i moći tiska, jer su
to sredstva pomoću kojih čovjek iz gomile
postaje gospodar. Ja sam prinuđen
uspostaviti hijerarhiju u ovo doba
općeg prava glasa, u kojemu je svakom
dopušteno suditi o svakome i svačemu.
Friedrich Wilhelm Nietzsche

Vi ste povjerovali u demokraciju,
jer ste izgubili vjeru u pravdu i istinu.
Nikolaj Aleksandrovič Berđajev

Demokracija je sutonski fenomen.
Julius barun Evola

Sva sredstva demokracije
valja izrabiti kako bi je se
pobijedilo!
Michael Kühnen

KAZALO

	Proslov	13
I.	Prazna riječ demokracija	19
II.	Suglasje umnih: demokracija je laž!	21
III.	Pučko suglasje: demokracija je suvišna!	22
IV.	Demokracija ne nastaje demokratski	23
V.	Demokracija nije ništa bitno novo	25
VI.	Demokracija je utopija	27
VII.	Demokracija je ideologija	28
VIII.	Demokracija je rijetka biljka	29
IX.	Čemu uopće demokracija?	31
X.	Demokracija je zajamčeno najgora	33
XI.	Demokracija vodi despociji	34
XII.	Demokracija je oligarhija	35
XIII.	Liberalizam - grobar slobode	37
XIV.	Liberalni atomizam	39
XV.	Liberalni kult ekonomije	41
XVI.	Liberalizmu ništa nije sveto	42
XVII.	Pravna država nije isto što i pravedna država	43
XVIII.	Slobodni tisak nije slobodan	44
XIX.	Zločin demokratskog tiska	46
XX.	Uzurpatorska "četvrta vlast"	48
XXI.	Čemu sloboda tiska?	49
XXII.	Prava bez dužnosti	50
XXIII.	Čovjek nema prava koja si ne uzme	51
XXIV.	Ljudska prava kao sredstvo ucjene	53
XXV.	Kritika čiste tolerancije	54
XXVI.	Liberalni totalitarizam	56
XXVII.	Lijevi liberalizam	58
XXVIII.	Lijevoliberalni antifašizam	59
XXIX.	Politička korektnost i zabrana govora mržnje	60
XXX.	Lijevoliberalni "Feindbild"	61
XXXI.	Lijevi liberalizam uništava ljude	62
XXXII.	Liberalna demokracija razbija vlast	64
XXXIII.	Političke stranke razbijaju narod	65
XXXIV.	Stranke su slučajne	68
XXXV.	Stranke su uglavnom iste	69

XXXVI. Papirnati stranački programi 70
XXXVII. Totalitarizam demokratskih stranaka 72
XXXVIII. Demokracija ne trpi male stranke 73
XXXIX. Strankama je samo do stranačkog interesa 74
XL. Organizacija protiv organizma 75
XLI. Liberal-demokratske stranke protiv slobode 76
XLII. Zločin demokratskih izbora 77
XLIII. Izborno poniženje 80
XLIV. Narodu ne treba izbora 82
XLV. Pravda i sloboda važnije su od općeg prava glasa 82
XLVI. Izbori narušavaju kontinuitet vlasti 84
XLVII. Što ako narod izabere loše? 86
XLVIII. Birači su neubrojivi 88
XLIX. Biračka je volja nestalna 90
L. Natezanje koalicijâ i opozicijâ 91
LI. Koalicijski manevri 92
LII. Bog Parlament 94
LIII. Parlamentarna brbljaonica 95
LIV. Feudaliteti 98
LV. Demokracija je protiv istine 99
LVI. Demokracija je formalna procedura 101
LVII. Demokracija je apolitična 102
LVIII. Demokracija je metapolitika 103
LIX. Demokracija je nepodnošljivo mlaka 105
LX. Demokracija je komplicirana 107
LXI. Demokracija je najskuplja 107
LXII. Demokracija je osobito korumpirana 108
LXIII. Demokratski imperijalizam 110
LXIV. Demokratski globalizam 111
LXV. Demokracija je dekadencija 112
LXVI. Demokracija je plebejska 113
LXVII. Laž narodnog suvereniteta 114
LXVIII. Narod je heterogen 116
LXIX. Narod je apolitičan 117
LXX. Narod ne zna što hoće 118
LXXI. Narodu je do kruha i igara 119
LXXII. Narod prihvaća svaku jaku vlast 120
LXXIII. Narod ne može bez vođe 121
LXXIV. Demokracija se ulaguje narodu 124

Radnička biblioteka

LXXV. Laž demoskopije 125
LXXVI. Demokracija vjeruje u dobrog čovjeka 127
LXXVII. Demokracija je protunarodna 129
LXXVIII. Natio vs. demos 130
LXXIX. Demokracija je ohlokracija 132
LXXX. Demokracija potiče etiku mase 133
LXXXI. Demokracija potiče psihologiju mase 134
LXXXII. Parlamentarne rulje 135
LXXXIII. Demokracija masu zove "javnost" 137
LXXXIV. Demokracija manipulira masom 138
LXXXV. Kako demokracija vodi ohlokraciji? 139
LXXXVI. Ljudi nisu jednaki 140
LXXXVII. Nejednakima jednake šanse? 142
LXXXVIII. Demokracija izjednačava glasove 143
LXXXIX. Jednakost protiv slobode 144
XC. U demokraciji odlučuje prosjek 145
XCI. U demokraciji svi o svemu odlučuju 147
XCII. Nije potrebno da svi jednako sudjeluju u politici 148
XCIII. Nije potrebno, a ni dobro, da većina vlada 149
XCIV. Većina griješi 151
XCV. Većina ne jamči istinu i pravdu 152
XCVI. Većina može glasovati protiv narodnog probitka 153
XCVII. Većina je nećudoredna 155
XCVIII. Slučajna većina nadglasava dobru manjinu 155
XCIX. Demokracija je tiranija 156
C. Demokracija je totalitarna 157
CI. Smrt demokracije 159

POST SCRIPTUM: Što jest demokracija? 163
1. Posvudašnja demokracija 163
2. Što uopće jest demokracija? 166
3. Demokracija i liberalizam 168
4. Teoretici demokracije - neke natuknice 170
5. Atenska demokracija 176
6. Moderna demokracija 180
7. Kršćanska demokracija 183
8. Organska demokracija 186
9. Ima li u demokraciji ičega dobrog? 188
10. Što umjesto demokracije? 196

DODATAK: Bespuća zbiljske demokracije 205
Rok Remetić i problem demokracije (facsimile) 245
Iz recenzija (Glasnović - Hećimović-Nikšić - Marić) 265
Odabrana bibliografija 268
Riječ o piscu 276
Knjige Mladena Schwartza 278

PROSLOV

Knjiga što ju je čitatelj upravo otvorio stavila je sebi u zadaću sustavno i sažeto iznijeti svu silu argumenata protiv liberalne, parlamentarne, predstavničke demokracije. Taj je politički ustroj, po mnogim svojim značajkama, najgori od svih povijesno prokušanih, pa i uopće zamislivih. Tobožnji "*vox populi*" nije isto što i *vox Dei*. Demokracija je bijeda i ludost. Demokracija je fanatizam. Demokracija je laž - jer joj, relativističkoj i agnostičkoj, nije stalo do istine. Ona je zločin, jer nepravedno izjednačuje različite ljude, i tako ograničava slobodu otmjenijim, plemenitijim pojedincima kojima je sloboda najpotrebnija, i koji su sol zemlje. Ona je osuđena na smrt, kao i svaki drugi politički poredak, ali posebno kao simptom epohalnog sustajanja i dekadencije, a navlastito svojim unutarnjim slabostima i potrošenošću u političkom svijetu. Demokracija je možda ono najžalosnije što se može dogoditi jednom narodu, koliko se god ona neumorno pozivala na svoju žrtvu - narod. Demokracija je postala nesrećom i zato jer ona nije samo politička ideologija i jedan mogući i / ili zbiljski politički ustroj, nego je prerasla u neku vrstu lažne religije, nalik onoj što ju je predstavljao pokojni komunizam. Demokracija je u naše dane vodeći krivobog, idol, kumir - a demokrati to svojstvo pripisuju naciji. Dočim je nacija zbiljnost, a demokracija puka ideološka utvara.

Kritičar komunizma François Furet i sam zapaža kako je demokracija postala najrasprostranjenijom vjerom suvremenoga duha. Na Zapadu, a sada još i više u "tranzicijskim", eks-komunističkim zemljama, naprosto svi, ili većina, misle, ili misle da misle, kako je demokracija *in politicis* nešto nedvojbeno najbolje. Tu se na površnom planu slažu obični ljudi i ljudi pera i pameti, takozvani intelektualci; političari, znanstvenici i svećenici kršćanski ili budistički, pa i islamski.

Danas svijetom, u velikom dijelu, vladaju različiti oblici parlamentarizma. Nadiruću demokraciju, premda joj je išao u prilog slom velikih carstava nakon I Svj. rata, temeljito su bila ugrozila dva događaja započinjućega XX stoljeća: ruska Listopadska revolucija 1917 i talijanski Marš na Rim 1922. Nema, međutim (nakon 1945), više fašizma, nema (nakon 1989) više ni komunizma - dakako, uz nešto uvjetnih iznimki (Franco, Salazar, grčka pukovnička *junta*, latinoamerički *caudillosi*... - ali i to je sve iščezlo do osamdesetih, a od komunističkih vladavina uščuvale su se, i to uz sastojke nekomunističke teorije i prakse, one u Indokini i Sjevernoj Koreji, Kubi i Kini). Ni trećesvjetski autoritarni režimi, s natruhama nacionalizma, socijalizma i karizmatske diktature, nisu se (također uz malobrojne iznimke, kao što je Libija sa svojim vođom, pukovnikom Gaddafijem), uspjeli do danas održati.

Štoviše, čuju se glasovi (kao onaj Francisa Fukuyame) da smo ne samo u sadašnjosti, nego odavle do vječnosti - osuđeni na liberalnu demokraciju, jer da nam povijest, našavši se tobož na svojemu smiraju, ništa drugoga više nije kadra ponuditi. Stravične li vizije! Nitko da se, uz dvije ili tri iznimke od kakvog-takvog formata, usudi muževno i odvažno dovesti u pitanje laž i zločin parlamentarne demokracije, te najaviti njezino neizbježivo utrnuće. I komunizam i demokracija zavode, svaki na svoj način. Samo što to demokracija čini još neusporedivo suptilnije, lukavije i podlije. Komunizam "ne skriva svoje nazore i nakane", kako se to izrijekom priopćuje u Marx-Engelsovu *Manifestu Komunističke stranke*. Demokracija nam pak šaptom pripravlja posvemašnju propast pod krinkom navodno najprivlačivijih zamisli.

Je li demokracija isključivo otjelovljenje čistoga zla, o tom je riječ u završnom, pogovornom napisu. Tu se razmatraju i neke teme koje ne spadaju u pregled općenitih mana demokracije: donosi se pojmovno-povijesna odredba demokracije, raščlanjuje se slavna atenska demokracija, a i neke druge njezine varijante: moderna, kršćanska, organska... Napokon,

u pogovoru se izlaže nacrt alternativnoga političkog ustroja, koji bi trebao i mogao stupiti na mjesto olinjala parlamentarizma. Donekle sustavnije i zaokruženije pak, manjkavosti se demokracije potom rekapituliraju (uz tek ponešto mjestimičnog ponavljanja, koja nisam uklanjao, jer dobro je ponavljati istinu!), ali i dopunjavaju i proširuju, - kao u nekoj vrsti repetitorija - u pridodanom (i vrlo malo retuširanom) napisu "Bespuća zbiljske demokracije", koji predstavlja XIII poglavlje moje knjige *Hrvatska nakon Tuđmana - Studija o nacionalnom usudu* (2000). Ovom knjigom o demokraciji, zapravo, ujedno udovoljavam i mnogim zahtjevima koji su mi nakon te studije upućivani, kako bih za današnje vrijeme razvio i produbio tako prijeko potrebne protudemokratske razloge.

Za razliku od ovoga dodatka, glavni dio teksta - 101 argument - nije popraćen fusnotama, a niti navodima podkrijepljenim referencama. Narav knjige oslobađa autora dužnosti, a čitatelja tereta scijentističke metode i aparature: budući da je ovdje stalo do hotimice fragmentarnih, lapidarnih osvrta na pojedine dimenzije demokracije, do filozofijsko-političkog, prije negoli do pedantno-znanstvenog pristupa. Važno je to da se ovdje pokušalo poredati i ustanoviti glavne prigovore parlamentarno-demokratskoj ideji i praksi, neke implicitne, imanentne (koji ukazuju na unutarnja protuslovlja same demokracije), a neke transcendentne (upućivane s transdemokratskoga stajališta aristokracije i elitizma; autoriteta i hijerarhije). To stajalište kritike nisam za ovu zgodu imao potrebe odveć eksplicirati, ali će pozornom i upućenom čitatelju zacijelo biti razvidno iz odgovarajućeg surječja. Pa ipak, nešto od njega izlaže se u završnim razmatranjima, gdje je govor o mogućim alternativama današnjoj demokratskoj bijedi. Kroz 101 poglavlje, od kojih svako donosi po jedan izdvojen, zaseban protudemokratski argument, provlači se ipak hotimično, kao povezno tkivo, nekoliko lajtmotiva, i opetovano ih se dodiruje kad god to zahtijeva obuhvatno razumijevanje cjeline, no svaki put u novom kontekstu. Do

argumenata koje iznosim dospio sam ponajviše dugogodišnjim vlastitim promatranjima i promišljanjima u bliskoj mi duhovnoj klimi Platona i Nietzschea. Rado sam, međutim, uvijek iznova potvrđivao svoja stajališta odgovarajućom lektirom. Osobito sam u djelu Nikolaja Berđajeva pronašao veći broj teza i uvjerenja srodnih mojim vlastitima. Ta okolnost ovima, vjerujem, ne oduzima na snazi, dapače, potkrijepljuje ih i osnažuje. O svakoj bi se od 101 teme, uostalom, dala sastaviti čitava rasprava u vidu posebne knjige!

Unatoč hotimičnom odricanju od školskih uzusa, pridodan je knjizi izbor od, radi simetrije, upravo 101 naslova relevantnoga za našu temu. Literatura je o demokraciji - kao, uostalom, i o anarhizmu i fašizmu; liberalizmu, konzervatizmu ili komunizmu - naprosto neizmjerna, te nema autora koji bi je, za kratkoga zemaljskog života, uspio čitavu konzultirati, a nekmoli apsolvirati. Ovdje su tek neka nezaobilaziva starija djela, udružena s pojedinim novijim i suvremenim prilozima. Uvrstio sam i osobito mi odiozne (neo)pozitiviste i (para)marksiste, jer je teško tvrditi da i oni nisu o demokraciji izrekli koju pozornosti vrijednu riječ, ponajprije u smislu natuknica o tome kako ne treba misliti, koliko god, prigodom lektire, čitatelju knjiga od dosade ispadala iz ruku.

Držao sam, da će ovakav priručnik u vidu leksikona, kompendija, antologije demokratskih smicalica, dobro doći mome, ali i drugim narodima, u danima kada nam je svima tragati za autentičnom ljudskom alternativom politike, alternativom primjerenom nadolazećem eonu. Komunizam sam, upoznavši ga u njegovoj jugo-titovskoj, velesrpskoj varijanti, zarana zamrzio, dočim sam plebejsku liberal-demokraciju od najranije mladosti iskreno prezirao. O komunizmu sam, u različitim napisima - od kojih neki još slijede - poprilično rekao. Sada je demokracija došla na tapetu.

Dovršavam ovu knjigu u času kada se demokratska američka soldateska, uz pomoć svojih vazala, otvoreno sprema na

imperijalno-genocidni pohod protiv suverene, nezavisne, međunarodno priznate Iračke Džumhurije, na čelu s njezinim karizmatskim, plebiscitarno prihvaćenim i junačkim vođom, feldmaršalom Saddamom Husseinom al Tikritijem. Hrabra iračka žena, dr. Huda Saleh Mehdi Amash, koja vodi državni ured za rad sa studentima i mladeži, dobro je pitanje ovih dana uputila zapadnoj "javnosti": "Tko kaže da je zapadna demokracija ideal vladanja? Je li ta demokracija ovo najavljeno ubijanje iračke djece?". No, upravo univerzalnim, neupitnim idealom demokraciju drži židovsko-francuski esejist Pascal Bruckner, zabrinut da nakon svršetka hladnoga rata "zapadne demokracije" više ne brane "pravo i slobodu izvan vlastitih granica" (*La tentation de l'innocence*, 1995). On poziva na križarski rat za političko pravovjerje. Tako "demokracija" ubija "diktaturu". Iračanka mu je, neizravno, dobro uzvratila. Stoga, iz Vaših usta, gospođo, u Allahove uši! Jer, američki se rat vodi i za naftu, i za račun Židova, i za osvajanje svijeta, ali i na crti misioniranja, usrećivanja čitava globusa nakaznom i nastranom parlamentarnom demokracijom! A demokratizirati Irak znači poniziti ga, pokoriti, uništiti - nametanjem političkog poretka preko kojega će se Irakom lakše i djelotvornije, na njegovu posvemašnju štetu, vladati izvana!

Da je ova knjiga ugledala svjetlo dana, osim nadahnuću Duha Svetoga, te izvornim poticajima svojih duhovnih učitelja kojima je posvećujem, zahvalan sam i natuknicama, sugestijama i svestranoj pomoći moje suputnice Ane Lučić, no nipošto zanemariva jest i logističko-infrastrukturna asistencija mr. Ivana Lučića.

U Zagrebu, 27. veljače 2003,
na dan kada je planuo *Reichstag*

I. PRAZNA RIJEČ DEMOKRACIJA

Vjerojatno nikada nije bilo tako inflatorne uporabe riječi kao što je to uporaba riječi "demokracija"; ona je "najzloporabljeniji politički pojam" (Kelsen). Morati biti demokrat, pod djelovanjem sekularnoga slobodnozidarskog ozračja kakvo dominira Zapadom, postalo je isto što i članak vjere. Na demokraciju danas se ritualno, koliko i rutinski, zaklinju i ljevičari i desničari i centrumaši; Narodna Demokratska Republika Koreja jednako kao i afrički ljudožderi ili sv. Otac Papa. Dakako, Sjeverna Koreja nije demokratska država u smislu liberal-demokratskoga parlamentarizma; a zašto bi i bila?! No, zavladala je nepodnošljivo ljigava, olinjala, isprazna, besmislena, neodgovorna demokratska retorika. Usprotiviti se snagom nezavisnih argumenata parlamentarnoj demokraciji - to je postalo mnogo opasnijom pustolovinom negoli što je jučer bilo pobijati same temelje komunističkoga poretka u zemljama kojima je on vladao.

I u komunizmu postojali su, naime, ponekad donekle tolerirani pojedinci, *disidenti*, i oni nisu baš uvijek bili upućivani u tamnice ili političke ludnice. Ne čini to, doduše, uvijek i doslovce ni sveta krava demokracija sa svojim kritičarima, ali zato im ona namijenjuje još ružniju sudbinu: ona ih izopćuje i marginalizira, a njihove najbolje razloge unaprijed proglašava proizvodima bolesna, nastrana uma nevrijednima razložnog uzvrata.

Demokracija je, daleko uspješnije nego komunizam, nenasilnim, nježnim terorom postigla faktičnu suglasnost koja je čini nedodirljivom, a svaki otpor djelotvorno isključuje kao provokaciju, ćudorednu izopaku ili čisto slaboumlje.

A zapravo je u ovoj današnjoj bezumno nekritičnoj uporabi riječ "demokracija" toliko devalvirana i diskreditirana, da je čovjek koji drži do sebe, uime svog intelektualnog integriteta i dostojanstva, ne bi uopće smio prevaliti preko jezika. Nikoga više ne zanima što ona znači, pa se i ne pita je li politika u njezinu znaku upravo najbolja moguća. U današnjem političkom kontekstu riječ "demokracija" izgubila je svako kognitivno i diskurzivno značenje, pa je svatko ispunja onim što je baš njemu osobito priraslo za srce i što smatra politički probitačnim i hvalevrijednim. Postala je emocionalnom poštapalicom za svrhe dokazivanja govornikova političkog pravovjerja i diskvalifikacije političkog protivnika. Ta nas dakle riječ više ne upućuje na njezinu političku sadržinu, nego nas tek maglovito izviješćuje o podobnosti onoga koji za njom poseže (baš kao što i suparnička riječ "fašizam", bez ikakva obzira na njezin povijesni smisao, služi diskvalifikaciji, pače demonizaciji protivnika). Važno je samo pravodobno očitovati svoju neupitnu demokratsku legitimaciju, kako bi se izbjeglo ubitačnoj osudi za primitivizam ili ekstremizam. I tako, umjesto da se u demokraciji vidi tek jedan od mogućih političkih oblika, u kojemu bi i pristaše morali biti spremni vidjeti barem neke manjkavosti, pretvorena je ona u magičnu riječ, tabu i dogmu.

Tko je "demokrat", taj je pozitivna, simpatična, nadasve bezopasna ličnost, dobrohotna i dobroćudna, tolerantna i spremna na "dijalog"; ona voli slobodu, pravdu, poštenje, i sve što je lijepo i dobro, a ne voli korupciju i uzurpaciju, fašizam, te ina apsolutna zla. Riječ "demokracija", kako je upozorio američko-židovski anarhist i filozof jezika Noam Chomsky, posve je izopačena, te je stoga treba redefinirati. Možda bi prikladnije, no svakako uzaludnije bilo pokušati polučiti da je se posve izbaci iz uporabe. Uostalom, redefinirati je nije ni potrebno; dostatno je vratiti se starim definicijama, potisnutim u neodgovornoj jezičnoj praksi aktualne politike i parapolitike. Tako je, prema klasičnoj Aristotelovoj odredbi,

demokracija oblik državne uprave u kojemu slobodnjaci - bez obzira na svoje imovinsko stanje - kao većina sudjeluju u vrhovnoj vlasti.

II. SUGLASJE UMNIH: DEMOKRACIJA JE LAŽ!

Nisu svi filozofi, poput racionalističkih prosvjetiteljâ XVIII stoljeća i anglosaskih (neo)pozitivista (i nekih preteča iz prijašnjih vremena, kao što su Marsilio da Padova ili William Ockham), bili oduševljeni demokrati. Čak je i sam slavljeni otac moderne demokracije, Rousseau, ustvrdio kako nije suglasno prirodi da veliki broj vlada, a mali se pokorava. Zapravo je čitava povijest misli, preko svojih vrhunskih duhova, oduvijek izricala manje ili više odlučno NE demokratskom shvaćanju politike. Od Heraklita i Protagore, Sokrata, Platona i Aristotela, preko kršćanskih korifeja Augustina i Tome Akvinca, pa Machiavellija i Hobbesa, do Hegela, Nietzschea, Carlylea, Marxa i Berđajeva, a navlastito predstavnika konzervativnih, desničarskih i neomakjavelističkih strujanja posljednja dva stoljeća - iznimni su se umovi, unatoč brojnih razlika što ih dijele, slagali u uvjerenju da demokracija nipošto nije najbolji način uređenja političkih stvari. Protiv parlamentarizma suglasni su i vodeći duhovi svih ključnih stranačko-političkih usmjeridbi Moderne: anarhisti koliko i fašisti, marksistički komunisti i tradicionalistički konzervativci.

Heraklit ništa ne drži do demokratskih većina. Kroz stoljeća odzvanja njegova ponosna riječ: *Jedan mi je koliko tisuće, ako je najbolji*! Klasična protudemokratska teorija potekla je od Platona, koji u demokraciji vidi pobunu nižih slojeva, laž jednakosti te dvostruku pogibao anarhije i tiranije. I Aristotel se oštro suprotstavlja demokratskoj jednakosti: *Dobra je jednakost, ali za jednake*; a u samoj demokraciji vidi izopaku dobre većinske vladavine, koja međutim nije i

najbolji politički poredak. I povjesnik Polibije, slično Platonu, upozorava kako demokracija završava u tiraniji... Veliki naučitelji Katoličke crkve nisu demokrati, kao ni sama Crkva, bez obzira na svoju demokratsku frazeologiju nakon Drugoga vatikanskog sabora. No, još u XIX i početkom XX stoljeća pape su izdali čitav niz protudemokratskih enciklika i bula. Da Crkva demokraciju smatra dobrom, primijenila bi je i u svojim vlastitim redovima. Ali se protivno demokraciji izjašnjavaju i nefilozofski i neteološki autori. Veliki pjesnik Kafka zaključuje kako mase, vladajući ulicom, misle da vladaju svijetom, a zapravo tek pripravljaju mjesta funkcionarskim klikama. Jorge Luis Borges, koji je pozdravio vojni udar generala Pinocheta, osporio je parlamentarnoj demokraciji pravo na reprezentiranje neponovljivih ljudskih individua, te u njoj uvidio sam konac zapadne kulture. Prema zamjedbi René Gillouina, prava demokracija nije dobra, dočim dobra nije prava, jer je nemoguće da isti ljudi vladaju i budu vladani. *Consensus sapientium* nije sklon demokraciji.

III. PUČKO SUGLASJE: DEMOKRACIJA JE SUVIŠNA!

Kroz povijest, ljudi su se ili konformistički mirili s političkim danostima svojega vremena i svojega zavičaja, ili su se, ako bi osjetili neizdrživu glad, pretjeranu tlaku, vapijuću nepravdu - dizali na pobunu. Nikada valjda nitko od običnih ljudi, nesklonih ideološkim mudrovanjima i utopijskim sanjarijama, nije u svom srcu osjetio izravan poriv za uspostavom vlasti na temelju sveopće jednakosti, općega prava glasa te većinskog pristanka na vlast i sudjelovanja u njezinoj provedbi. Narod bi se priklanjao demokratskoj vladavini istom kada bi ga u odgovarajućem duhu već nahuškali demokratski ideolozi, demokratske klike i pseudoelitističke manjine. Sam po sebi, narod ne osjeća potrebu za demokratskom politikom. On je

posve zadovoljan kada se njime upravlja na razborit, mudar i pravedan način, i ne vidi ništa neobično, još manje nepodnošljivo, u okolnosti da jednu vladaju, a drugi se pokoravaju. Na sličan način, u zdravim uvjetima društva, dijete se ne buni protiv roditeljske stege i paske, kao što ni žena ne teži za dokinućem muške prevlasti i autoriteta, naprotiv, smatra ih posve naravnim, prihvatljivim i probitačnim.

Suglasje običnog i neiskvarenog, dekadencijom nedodirnutog puka svih prostora i vremena, dakle, izgleda da nipošto ne daje za pravo demokratskoj ideologiji, i narod se uopće ne tuži na nedemokratske ili protudemokratske poretke, samo ako ovi pošteno udovoljavaju njegovim potrebama. Ni *consensus gentium* ne drži do demokracije.

IV. DEMOKRACIJA NE NASTAJE DEMOKRATSKI

Demokratska vladavina, kada je već jednom zavedena, prepušta građanima da na demokratski način biraju među postojećim demokratskim političkim strankama. Ali nitko narod ne poziva da se demokratskom većinom odluči za ili protiv same demokracije, nitko ga ne pita hoće li on uopće demokratsku vladavinu, ili je možda ne želi. Nitko nije pozvan da bira između demokracije i suparničkih političkih ustroja, kakvi su, primjerice, aristokracija ili monarhija, diktatura, tiranija ili anarhija. Nitko nema mogućnosti odlučivati o demokraciji; čim se odlučuje, već se odlučuje u demokraciji, po njezinim pravilima i prema njezinim načelima.

Svakako, odlučivanje o demokraciji već bi - demokratskom naravi procedure - na meta-razini unaprijed priznalo valjanost demokraciji, o kojoj se tek ima odlučivati. Ali, nametanje demokratske formule kao nečega samorazumljivog predstavlja posve nedemokratski čin. Demokracija je utoliko protiv

same sebe. U tome se sastoji jedan od brojnih apsurda - ili paradoksa - vezanih za demokraciju. Pokazuje se, naime, da se demokracija ne može ni zavesti, niti se potreba za njom može uopće utemeljiti, bez ozbiljnih aporija.

Lako je, dakle, uspostaviti izbornom procedurom demokratsku vladu u okvirima već postojećeg demokratskog poretka. Ali uspostaviti sam demokratski poredak uopće iz ničega, točnije, na tlu već postojećega ne-demokratskog poretka - taj je zahvat isto toliko problematičan kao što je i uspostava bilo kojega drugog poretka - aristokracije ili monarhije - tamo gdje ga do tada nije bilo. Demokracija ima u sebi samoj mehanizme vlastite reprodukcije. Kako će pak ona dospjeti na vlast i kako će zajamčiti svoj opstanak na vlasti - to je pitanje koje ona ne može riješiti na bolji i jednostavniji način negoli kakva elita: i demokraciju netko treba odabrati, i nadzirati, kako ne bi skončala u posvemašnjoj izopaki.

Demokracija, dakle, nije u prednosti spram svojih suparnica ako je u nekoj zemlji tek treba uvesti. Osim toga, to je uvođenje povezano s navedenim poteškoćama i protuslovljima. Da bi, naime, zavladala demokracija, trebalo bi o tome odlučivati demokratskim načinom. Ali bi i o toj odluci prije valjalo odlučiti demokratski, i tako u beskraj. Demokracija dakle ne može sama sebe legitimirati, ali je isto tako nelogično da ona bude zavedena nedemokratskom voljom, nečijom samovoljom da demokracija naprosto bude.

Istini za volju, nikada se i nigdje nije ni odlučivalo demokratskim metodama hoće li se za političku formulu u nekoj zemlji odabrati upravo demokracija, ili možda i ne će. Možda bi netko, uživajući pravo demokratskog izbora, glasovao i protiv demokracije! Bilo kako mu drago, suvremeni su demokratski ustroji diljem Europe nastali revolucionarnom prisilom nakon 1789, a potom silom "savezničke" ratne pobjede 1945. Nitko nikoga nije pitao, nije mu pružio mogućnost neslaganja, a kamoli otpora. Pa ni protukomunistička kontrarevolucija u

Istočnoj Europi 1989 i dalje nije predstavljala jednoznačnu plebiscitarnu odluku za parlamentarnu liberal-demokraciju. Ova je naprosto stajala na dohvat ruke, svima je kroz desetljeća tuvljeno u glavu kako nema druge alternative komunističkoj despociji, i zato se ni ovoga puta demokracija nije uvela slobodnim izborom, nego je uslijedila dugotrajnoj promičbi, indoktrinaciji, ispiranju mozgova. Tako je suvremena demokracija zapravo u cijelosti plod najbezočnijeg protudemokratskog terora, i u sebi ne sadrži ništa povijesno nužno i obvezujuće. Kako je nastala, tako može, i tako jednoga dana zasigurno i hoće nestati.

V. DEMOKRACIJA NIJE NIŠTA BITNO NOVO

Koliko god se razlikovala od svojih idealno-tipskih suparnica - monarhije i aristokracije - suvremena liberalna, parlamentarna demokracija nije, u usporedbi s njima, neki apsolutni *novum*; ona ne donosi nešto što bi u njima bilo posve nepoznato, nezastupljeno, neuklopivo. I monarhija i aristokracija, u svojim boljim varijantama, smatraju se obveznima narodnom probitku; i one su tu zato da bi se služilo narodu i unaprijeđivalo njegove ciljeve, često, dakako, i u mnogo većoj mjeri negoli što to čini suvremena demokracija. I u njima na određeni se način, ako baš i ne strogo institucionalni i proceduralni, ipak propituje sam narod, i vodi se računa o njegovoj dobrobiti.

S druge strane, i demokratska vladavina, u uvjetima masovnoga društva i narasla pučanstva, ne može biti negoli predstavničkom demokracijom, što će reći nekom vrstom oligarhije, vladavine manjine tobožnjih narodnih predstavnika, u kojoj izvorni narod izravno ne dolazi do riječi. Isto tako, i u demokracijama se, kroz dužnosti predsjednika države, vlade, parlamenta, stranke - redovito istakne kakav iznimni muž,

legitimiran doduše demokratskim formalnim procedurama, ali u svojoj stvarnoj političkoj ulozi posve sličan narodnim predvodnicima tipičnima za nedemokratske političke ustroje poput monarhija, tiranija ili diktatura.

Također, neke osobitosti današnje demokracije, kao što su načela pravednosti, prava i sloboda, stanovite podjele vlasti, dogovora i suodlučivanja, nisu tek s njom nastale, nego su, u različitoj mjeri i na razne načine, sastojci politike od kada je svijeta i vijeka. Sve to potkrijepljuje tezu o nepostojanju oštrih granica i velikih, bitnih razlika koje bi dijelile poretke realne demokracije od njoj suparničkih političkih poredaka.

Demokracija se od aristokracije i monarhije ne razlikuje ni po tome da - kako, uostalom, glasi i poduka antičke Grčke i Rima - i ona može biti uspješnija ili neuspješnija. No, poput one dvije, tako ni demokracija konačno ne predstavlja drugo doli povijesnu slučajnost: može je biti ili ne biti; može nastati i nestati, jer nije zajamčeni i neupitni cilj povijesnoga tijeka, niti je istovjetna s nekim navodnim posljednjim stadijem povijesnoga "napretka". Ona, naime, u sebi ne sadrži ništa opće i nužno, ništa savršeno, idealno ili apsolutno. Nije stoga toliko važno tko vlada, pa tako ni je li vlada demokratska, aristokratska ili monarhijska, nego je - prema uvidu Salvadora de Madariage - važnije kako se vlada, što čini onaj tko obnaša vlast. U tom smislu čak ni demokratska vladavina, poput druge dvije, ne bi morala, u svojemu konkretnom ozbiljenju, obvezatno biti posve loša. Svakako je loše, međutim, samo demokratsko načelo.

VI. DEMOKRACIJA JE UTOPIJA

Smatrati demokraciju u apsolutnom smislu najboljim poretkom, to znači, analogno ljevičarskim utopistima komunističke ili anarhističke škole, čitavu nedemokratsku prošlost svesti na povijesni nesporazum, a goleme predjele današnjega svijeta u kojima ne vlada parlamentarna demokracija - ili, barem, u kojima je dojučer nije bilo, te u kojima ona nije nastala izvornim težnjama domaćega pučanstva, nego je silom nametnuta izvana - proglasiti naprosto područjima neautentičnosti, zločina i laži. Demokracija je, međutim, danas kao i oduvijek, poput komunizma, utopijsko ime. I kao što su se bivši komunisti, nakon svakog realnog debakla pojedinog njihovog modela, kleli kako to još nije bilo pravo, te kako autentični komunizam, nakon ovih neuspjelih, pa možda i krvavih vježbi, tek ima uslijediti - tako i pristaše parlamentarne demokracije, ponekad svjesni njezine manjkavosti ("još nismo zreli za demokraciju"), pravo ostvarenje toga ustroja projiciraju u neodređenu budućnost. Stoga će demokratski ideolozi trenutačno stanje stvari nerijetko uz osudu označiti kao "takozvanu demokraciju". Tako su i komunisti govorili o "tzv. komunizmu". Tako bismo mogli govoriti i o "tzv. fašizmu", "tzv. liberalizmu", "tzv. Bogu", a da nas to nikamo ne odvede.

U svojoj čistoj zamisli, demokracija je, međutim, poput komunizma, neostvariva u uvjetima paloga čovjeka i izopačena svijeta; eufemizam, ures, danak koji se ima plaćati duhu suvremenog bezumlja. Utopijski san o demokraciji, uostalom, pretpostavlja, baš kao i komunistička iluzija, odgovarajući i jednako utopijski san o totalnom, integralnom, savršenom, dobrom čovjeku.

Jer, strogo gledano, dosljedne demokracije nigdje i nikada nije bilo, nema je danas, niti bi je i moglo biti. Ne može narod ujedno vladati i biti vladan. Ni antika je nije uspjela ozbiljiti u "čistoj kulturi": antička je demokracija isključivala robove i žene, dakako i luđake i malodobnike, i nije se proširivala na gospodarsku domenu, kako joj je to poslije spočitavala marksistička kritika. Demokracija, koja samu sebe idealizira kao vrhunac političke mudrosti i ispravnosti, s jedne strane predstavlja ideal neprimjeren ljudskoj naravi, dočim u stvarnoj, tekućoj praksi političkih režima koji su je pokušali ozbiljiti i koji postoje u njezino ime, u sustavima "realne demokracije", provodi teror doduše bitno različit od onoga bivšeg komunističkog, no zato ništa manje ogavan, okrutan i nepodnošljiv.

VII. DEMOKRACIJA JE IDEOLOGIJA

Kao i svaka utopija, i demokracija predstavlja ponajprije ideologiju. Kao politička praksa, ona nije zbiljska, a kao politička teorija, ona nije neki izravni uvid u istinu ljudskih odnošaja, kako to pokušavaju prikazati demokratski glasnogovornici nakon sloma europskih komunizama. Htjelo bi se, naime, zastupati demokraciju sa stajališta tvrdnje kako su sve ideologije konačno bankrotirale, te kako ostaje još samo prihvatiti tobože neideologizirano, demokratsko stanje stvari. Ali, demokracija, u svojemu modernom obličju, i sama je ideološka u smislu u kojemu je još klasični marksizam ideologijom nazivao lažnu (samo)svijest, lažnu predočbu neke društvovne skupine o samoj sebi. Demokracija dakle nije ništa manje ideologija negoli što su to anarhizam, komunizam, fašizam... Pa ipak, premda se u njoj toliko toga svodi na ispraznu ideološku frazu i pozu, demokracija sebi prisvaja pravo s visine moralizirati nad istinskim zbiljnostima

ljudskoga svjeta, te uime svojega neostvarivog ideala istinsku ljudsku stvarnost proglašavati neljudskom, još-ne-ljudskom. Nije to nikakva konstrukcija; uime te i takve logike, naime, demokracija nastoji obujmiti čitavi svijet svojim ekspanzivnim, totalitarnim porivom, hipnotički nametćući svoju laž protiv uistinu zbiljskih ljudskih i Božjih zakona, koji nisu demokratski. U to ime, ona poduzima i krvave ratne pohode, od kojih je zasad posljednji onaj u Iraku.

VIII. DEMOKRACIJA JE RIJETKA BILJKA

Pitati "narod" za mišljenje, kako bi se vladalo u njegovo ime, po njegovim naputcima ili s njegovom ovlašću - ili pak sam narod izravno pozvati da za sebe obavlja političke poslove - to je samo jedna od mogućnosti što stoje na raspolaganju politici. Ta je mogućnost, štoviše, dospijevala do ozbiljenja tek u iznimnim situacijama i nakratko. Stoga zahtijevati demokraciju kao samorazumljivu normu za čitav svijet znači čitavu nedemokratsku prošlost, i sva područja koja su ostala pošteđena demokracijom proglasiti naprosto - neprimjerenima ljudskoj normi, neljudskima! Demokracija je, u usporedbi sa svojim sestrama, na tlu svjetske povijesti osobito rijetka biljka. U razdoblju prije Francuske revolucije na prstima bi se jedne ruke mogle nabrojiti njezine pojave. Od Periklove Atene do švicarskih kantona dalek je put. Rim i Srednji Vijek za demokraciju uglavnom ne znaju. Demokracija je na političkom korpusu poznate nam prošlosti donedavna bila tek vidljivi vrh ledenoga brijega, a i taj na političkoj Antarktici lako potone. I u naše vrijeme, koje je demokraciju sve više i više sklono promatrati kao zakon obvezatan za sve, kao neupitnu dogmu i svetinju, po prilici tek u polovici postojećih suverenih država u uporabi su demokratska pravila izbora vlade, koja se, dakako, u većini slučajeva preziru i krše,

dočim je broj zemalja s poštovanjem liberalnih "sloboda" još i mnogo manji.

Nije to slučajno. Demokracija nije apsolutno političko dobro. No kada bi bila i razmjerno dobro, ona ipak ne bi odgovarala svakom društvu, svim prostorno-vremenskim okolnostima, danim i zadanim uvjetima, nacionalnim potrebama, težnjama i karakterima. Demokratska glasila i glasnogovornici neprekidno se brinu za opstanak demokracije posvuda u svijetu, poput djece vesele se tobožnjoj demokracizaciji ove ili one zemlje, kao što gorko zapomažu kada je, recimo, negdje u našoj blizini ili daleko od nas formalni demokratski poredak državnim udarom zamijenila vladavina čvrste ruke, autokracija, diktatura. Nikoga tada ne zanima je li do prevrata došlo kako bi se pred rušilačkim djelovanjem parlamentarizma spasio nacionalni probitak, štoviše, nacionalni opstanak. Važno je da postoje stranke, da se međusobno što žešće natežu, da "odlučuje" većina anonimnih glasova. Važno je da u jednoj Indiji, ogromnoj zemlji, podkontinentu s bezbrojem nacija i jezika, nizom vjera i kultura, mora vladati višepartijska westminsterska demokracija. Hoće li ona u onim posve nedemokratskim uvjetima uopće proraditi, hoće li se, treba li se, uskladiti s tradicijama kastinske podjele, feudalnih relikata, te deterministićkog vjerovanja u karmu i metempsihozu - koga to još uopće zanima!

Istini za volju, bjelosvjetski se propovjednici i proroci demokracije ipak nisu s jednakim žarom i marom trsili oko zavođenja njihova odabranog modela u sve zemlje: najmanje ih je zanimala "demokratizacija" sovjetskoga kolonijalnog carstva; stvarno ropstvo - nacionalno, socijalno i političko - u državama negdašnjega istočnog bloka ponajmanje ih je sablaznilo. Možda zbog dubokih, premda površno ne lako primjetnih srodnosti parlamentarne liberal-demokracije i njezine sestrinske "pučke demokracije", koja je resila režime despotskoga komunizma...?

Svakako, demokracija nije samo u općenitom smislu proizvoljna politička formula. I u konkretnoj primjeni ona se pokazuje suvišnom i neprimjerenom. Nju je nemoguće odvojiti od pratećih, ne-političkih okolnosti neke zemlje i njezina naroda, od povijesti i tla, tradicije i društvovnih uvjeta, antropološkoga tipa, nacionalne psihologije i karakterologije, ćurorednih načela, običaja i ukusa. Ne može se demokracija bezbolno i nekažnjeno implementirati i provesti bilo gdje i bilo kada, bez obzira na narodni mentalitet i tradicije. Pokazuju to brojni primjeri: Rusija, Kina, Crna Afrika... Pa i slučaj Indije ne dokazuje suprotno; takozvana "najveća demokracija na svijetu" demokratska je tek prividno, površinski, dočim tom velezemljom i nadalje vladaju feudalni partikularizmi i kastinski sustav. Demokratski su eksperimenti u predjelima izvan područja bijele rase bili kratkotrajni, zapravo neostvarivi, i urodili su kobnim posljedicama: revolucije, građanski ratovi, nenarodne diktature - plodovi su nametnute demokracije tamo gdje je ona na osobit način doživljena kao neprirodni ustroj, strano tijelo i neželjena uvozna roba, dio kolonijalnog paketa poput rasističke bahatosti i gospodarskog izrabljivanja.

IX. ČEMU UOPĆE DEMOKRACIJA?

O manama demokracije može se mnogo govoriti. Ali i bez obzira na svoje mane, bez obzira na opsege i dosege tih mana, bile one manje ili veće, svejedno - ona je naprosto nepotrebna, suvišna je. Nije moguće, ali nije ni potrebno da svi vladaju, kao što ne bi bilo potrebno da su svi ljudi filozofi ili umjetnici, znanstvenici ili manuelni radnici, paranoici, plavooki ili žene. Pretjerana je, neurotična je potreba iz koje nastaje zahtjev da svi ljudi sudjeluju u obnašanju političkih poslova. Ta je potreba zapravo lažna, i nju narodu sugeriraju,

štoviše, nameću, tek fanatizirani, dogmatski demokratski intelektualci. Demokracija je postala svjetska norma, ne zato da bi narodi preko nje došli na svoje, nego jer međunarodni bogovi preko demokratskih stranaka i izbora lakše manipuliraju i dovode na vlast svoje marionete. Pojedinca se pak politički poslovi uopće ne moraju ticati; njemu je dostatno da se obavljaju kako treba, na njegovo dobro, i da on po posljedicama može zaključiti da je tome tako, da ima neko općenito jamstvo kako će konačno ipak biti udovoljeno njegovu probitku.

Ne postoji nikakav ozbiljan i obvezujući razlog zbog kojega bi svatko trebao biti političar. U ranijim, vitalnijim epohama ta je okolnost bila izravno dostupna zdravomu razumu i svijetu običnog iskustva. Mase se nisu tužile na manjkavo sudjelovanje u vlasti; pa i onda kada bi same silovito rušile vlastodršce, pred očima im je lebdjelo da se državni poslovi imaju obnašati djelotvornije, a ne pošto-poto masovnije.

I u našem masovnom demokratskom vijeku javljali bi se glasovi iz samoga liberal-demokratskog lagera koji bi, makar i suhim, trivijalnim argumentima, dopuštali kako politika ne mora biti stvar sviju: već i stoga jer je, tobože, drugorazredna djelatnost, na koju se ne bi moralo trošiti dragocjeno vrijeme. James Mill, otac Johna Stuarta, osnivača liberalizma, na sličan je racionalistički način zastupao izuzeće ženskoga roda iz demokratske reprezentacije: otac i muž ionako predstavljaju svoje obitelji, pa je dostatno ostati kod muškog prava glasa. (Jamesov sin, *nota bene*, već je bio feminist; usporedi njegovu *Subjection of Women*!).

Nije dakle poželjan cilj sama vladavina naroda, nego je poželjna vladavina za narodni probitak, za narodno dobro - vladavina istine i pravde i posvemašnjeg blagostanja. Ljuto se vara onaj koji bi na to uzvratio kako upravo narodna vladavina može ostvariti cilj društvovne pravde. Naprotiv! Uostalom, ako u narodu ne postoji zajedništvo ideja, ciljeva, vrednota,

tada je demokracija tek latentni, potencijalni građanski rat. Postoji li pak suglasje oko bitnih načela, tada je demokracija nepotrebna, suvišna je kao bojno polje političkih stranaka i interesnih skupina, koje dijele inače složni narod i narušavaju skladno odvijanje njegova zajedničkog života. A sami temelji ljudskoga opstanka nisu demokratski: obitelj i nacija, religija ili vojska.

X. DEMOKRACIJA JE ZAJAMČENO NAJGORA

Koliko god demokracija, navlastito u vidu suvremenoga liberal-demokratskog parlamentarizma, dijelila sudbinu drugih političkih ustroja - da svi oni naime moraju biti nesavršeni barem u onoj mjeri u kojoj je nesavršena i sama ljudska narav, narav paloga čovjeka koji im je u temelju - čini se da je u ideju demokracije ugrađeno stanovitih sastojaka koji je čine najgorom od političkih formula. Ona je već svojom biti (a ne samo svojim sporednim, slučajnim, izbježivim očitovanjima) loš način rješavanja problema koje je dobrim dijelom sama stvorila, produbila i umnožila. Bit će da ta okolnost stoji u izravnoj svezi s njezinom neprirodnošću. Dočim je, naime, s obzirom na urođenu različitost ljudi, naravno da samo neki, istaknutiji, bolji, ovlašteniji, vladaju, - bio to pojedinac kao u monarhijama, diktaturama ili različitim oblicima autokracije, ili kakva aristokratska, elitna manjina, - demokracija pozivom na neupitnu i nedodirljivu jednakost vrijeđa samu bit ljudske situacije: da je, naime, ona situacija subitka različitih. Iz te okolnosti slijede brojne druge manjkavosti demokracije: tiranija mase, povlaštenost prosječnih, uzdizanje anonimnosti, unižavanje veličine, podupiranje manjevrijednih klika, ohrabrivanje općeg prava na riječ u svim pitanjima, poticanje plebejskog bunta, obezvrijeđivanje ključnih vrednota, napokon, općenita dekadencija, što znači posvemašnje propadanje i

konačnu propast. Dekadencija nikada ne obuzima zemlje i narode pod vlašću makar i loših vođa i upitnih elita, ali demokraciji je ona, prije ili kasnije, zajamčenom sudbinom.

XI. DEMOKRACIJA VODI DESPOCIJI

Stari su mislioci, bili oni filozofi kao Platon i Aristotel, ili pak povjesnici poput Polibija, razmatrajući načela povijesno-političkih promjena i kruženje političkih oblika, rado isticali kako demokracija svojim iscrpljivanjem otvara prostor za nastup anarhiji ili tiraniji, što će reći posve nepolitičnom bezvlašću, ili pak vladavini nesnošljiva i nesnosna jednovlađa. U XX stoljeću na brojnim se primjerima moglo pratiti kako parlamentarna demokracija ustupa mjesto totalitarnom komunizmu. Kratka razdoblja demokratske vladavine nakon rušenja carstava u Rusiji (Kerenski) i Kini (Sun Yat-sen), preko građanskih ratova i perioda revolucionarnog nasilja, pripravila su teren za nastupanje komunističkih despocija: Lenjinove i one Mao Tse-tunga. Simbolična je podudarnost da su se Kerenski (uostalom Židov) i Lenjin (uostalom po ocu sibirsko-mongolski Kalmik, a po majci, rođenoj Blank, Nijemac ili - prema nekim tvrdnjama - njemački Židov) rodili u istom mjestu Simbirsku, koje je kasnije, dakako po Lenjinu, točnije, njegovu izvornom prezimenu, nazvano Uljanovsk.

Demokracija i komunizam uistinu očituju bitne unutarnje srodnosti, koje čine da se prijelaz iz demokracije u komunizam zapravo događa više po načelu sličnosti negoli po načelu kontrasta. Oba modela imaju zajedničko podrijetlo u ljevičarskoj, plebejskoj i terorističkoj Francuskoj revoluciji. Oba sadrže utopijske i totalitarne sastojke. Oba se pozivaju na krivo shvaćeni narod. Komunizam u svojoj samosvijesti sebe ne doživljava kao negaciju demokracije, nego kao demokratsko nadvladavanje njezine buržujske izopake.

Oba sustava u praksi se pokazuju kao izrazito antielitističke oligarhije. Uopće nije slučajno bilo savezništvo zapadnjačkih demokracija i staljinskoga komunizma u II Svj. ratu. Da su demokrati Churchill i Roosevelt imali pred očima potrebu borbe protiv totalitarizma i tiranije, ne bi se udružili s totalitarnim tiraninom. Ne bi dali prednost Staljinu pred Hitlerom da nisu s prvime osjetili stanovitu bliskost naravi i svjetonazora, ljevičarsko zajedništvo u retorici progresa, humaniteta i demokracije, u mržnji spram elitističkog, aristokratskog fašizma.

Dakako, i europski fašizmi nastali su na ruševinama dekadentnih demokracija, doduše ne kao njihov nastavak drugim sredstvima, nego kao njihova radikalna, teoretska i praktična negacija. Ali i ta okolnost samo potvrđuje tezu da je demokracija takav politički ustroj kojemu je u naravi upravo pripravljanje preduvjeta potrebnih da bi na vlast dospjela protudemokracija - s lijeva ili pak s desna.

XII. DEMOKRACIJA JE OLIGARHIJA

Demokracija, u svojoj modernoj varijanti, nipošto nije, kako se to tvrdi i kako bi se površno mislilo, naprosto vladavina naroda, ali niti njegove većine. I u tom smislu demokracija je laž. Ako ne želite elite i avangarde, dobit ćete klike. Kao i svaki drugi politički oblik, i ona je zapravo vladavina manjine, potvrđujući time glasoviti poučak Roberta Michelsa o "željeznom zakonu oligarhije", ali i naučavanje druge dvojice neomakjavelista: o "političkoj klasi" (Mosca) i "cirkulaciji elita" (Pareto). Parlamentarna je demokracija oligarhija osamostaljenih, otuđenih "narodnih predstavnika", za koju ne postoje nikakva jamstva da bi morala biti bolja od oligarhija rođenja, odgoja i dužnosti - dapače! Demokracija

u pravilu, pod krinkom većinske vladavine, provodi volju manjevrijedne, slučajne, nekompetentne manjine.

Oligarhijska narav naših modernih demokratskih ustroja, međutim, ne očituje se samo u okolnosti da stvarnu vlast obnaša malobrojna, slučajno, izbornom lutrijom i stranačkim ključem određena i konstituirana klika zastupnika i ministara. Manjinu predstavljaju i oni koji tobože odlučuju o dolasku te manjinske klike na vlast. Manjina od jednoga postotka, pače, jednoga promila, može beskrvnih 50 % pretvoriti u tzv. "apsolutnu većinu". To znači da respektabilna skoro-većina od 49 % i više ne broji ništa.

Nadalje, kod demokratskih izbora postotci se računaju prema broju danih glasova, a ne prema broju upisanih birača. Kako pogotovu posljednjih godina upadno raste broj izbornih apstinenata, parlamenti se sastavljaju temeljem izbornih rezultata stranaka koje su realno dobile razmjerno mali broj glasova. Tako i samo "biračko tijelo" postaje osebujnom oligarhijom, budući da na izbore izlaze manjine, a većine, suvereno prezirući demokratske svetinje, na dan izbora ostaju kod kuće, ispunjavajući dan korisnijim sadržinama.

Napokon, demokracija pruža krinku za djelovanje izvan-sustavskih manjina, koje nisu čak ni formalno demokratski legitimirane, nikoga ne predstavljaju, nego se pojavljuju samozvano, uzurpatorski, najčešće u službi opskurnih interesa, špijunskih gnijezda, inozemnih središta moći, globalnih kriptokracija. Riječ je o takozvanim "nevladinim udrugama", koje su se namnožile, preplavivši demokratski svijet, a navlastito postkomunističke, "tranzicijske" zemlje, u kojima su se osilile u ulozi petokolonaške produžene ruke američkog imperijalizma i njegovih kriptokratskih organa, judeo-masonske kozmokracije, te postmodernog lijevoliberalnog *establishmenta*.

XIII. LIBERALIZAM - GROBAR SLOBODE

Kada se u naše dane spomene demokracija, mnoštvo će neupućenih, pogotovu teoretski nenaobraženih, namah uzvratiti da je riječ o sustavu posvemašnje slobode: u demokraciji svatko smije misliti i izreći sve što mu je na srcu. Očito je, međutim, da se puk - ostavimo ovdje postrani zašto i kako - svikao pod demokracijom misliti da misli ono, što je zapravo bitna sadržina liberalizma. Liberalizam i demokracija, ipak, nisu isto. Klasični je liberalizam i nastao kao otpor ugrožene individualne slobode protiv tiranskog većinskog kolektivizma što ga je nametala robespjerovska demokracija. Svakako, u međuvremenu su liberalna ideja nedodirljivog pojedinca i demokratska ideja svetosti većine srasle u jedinstveni liberal-demokratski amalgam (kako je to pokazao i Norberto Bobbio, 1988). Stoga, ako u slijedećim poglavljima načmemo neke temeljne probleme vezane uz samu bit liberalizma, onda to činimo imajući na umu kako je on jedan od konstituenata suvremene parlamentarne demokracije.

Početni se problem s liberalizmom sastoji u tome da je već njegovo obećanje slobode dvojbeno, štoviše, lažno. Sloboda je, naime, svojom najdubljom naravi, stvar metafizičkog, što će reći transempirijskog, pa time i transpolitičkog reda. Sloboda je, za razliku od politike (koja u sebi uvijek nosi ono sakralno, premda se u njemu ne iscrpljuje), čista kategorija nebeskoga reda. Sloboda je, usto, stvar plemenite odvažnosti i rizika, luksus koji pretpostavlja borbu i patnju; ona se ne servira na tanjuru. Čovjek, pali čovjek, kao takav, nema izravan pristup slobodi. Tek čisti je duh posve slobodan, slobodan od svih sveza. Kako bi onda za slobodu mogla biti mjerodavna jedna ovozemaljska ideologija, nastala tek u kasnom stoljeću XIX, puna i prepuna ljudskog, odveć ljudskog?! Sloboda što

je promiču i instaliraju ideolozi liberalnog fundamentalizma, tek je karikatura slobode.

Liberalizam, uostalom, i ne bi smio polagati pravo na naslov "ideologije", budući da uopće i nema ideje, koja bi mogla poslužiti kao temelj liberalnoj ideologiji. Marksisti su imali barem lažnu ideju. Pozitivisti - kao duhovni oci liberalnog nauka - nemaju nikakve. U liberalizmu je namjesto mišljenja došlo puko "pravo" na mišljenje. Liberale ne zanima misliti, njih zanima samo *smjeti* misliti, a kada je tome udovoljeno, onda ih zanima tek misliti drugačije - ne istinito, nego tek pod svaku cijenu *drugačije*.

Liberalizam dakle ne potiče stvar pravoga mišljenja, nego stvar puke mnoštvenosti varljivih, lažnih mnijenja. Liberalizam dogmatski postulira pluralističko, "otvoreno" društvo (Popper, Dahrendorf), iluzorno vjerujući kako će se ono samo moći regulirati, te navodno dobrog, razboritog čovjeka, kroz iskustvo borbe mišljenja, postupno usavršavati. Tu više nema mjesta za istinu (u teoriji) i za odluku (u praksi). U toj liberalnoj perspektivi, čak i sama vječnost (kako zapaža Jürgen von der Wense) postaje tek jedno među stajalištima.

Liberalizam je relativizam. To znači, liberalno je društvo zbunjeno, dezorijentirano, te je stoga permisivno. Ne znamo točno što je istinito, dobro, lijepo, pa je zato sve dopušteno. Ne želimo se miješati u pitanja vrednote i ranga. Neka bude što hoće. *Laissez faire*. Liberalizmu ništa nije važno, ništa sveto. Nizašto on nije spreman nastupiti ozbiljno i predano; uvjereno, fanatično, uz pripravnost na žrtvu. On čak nije kadar smoći snage da odgaja mladež: ta on i ne zna za što bi je odgajao. Draže mu je da mladi naraštaj duhovno zakržlja, da propadne, nego da mu se smije spočitati kako je djelovao nasilno i "autoritarno". Liberalizam je lišen svakog oduševljenja, pače, on guši svako oduševljenje (*Begeisterung*), jer mu samomu manjka duha.

Liberalizam ne priznaje jednu istinu, sve mu je relativno. On nas oslobađa *od* svega što je dobro, umjesto da smo slobodni *za* prihvaćanje i njegovanje vrednota. On je nihilizam, jer mu ništa ne znače ni Bog ni Nacija niti išta vrijedno, za što se isplati živjeti i mrijeti. On je trivijalan, površan, bojažljiv, kolebljiv, polovičan. On obeshrabruje i koči velika, junačka ljudska djela, koja su jedina u stanju uzdići čovjeka na višu razinu Bitka i učiniti ga uistinu slobodnim. Liberalizam je malograđanski. On je centrumaški, on nije dorastao velikim vremenima, kada prekonoć nastupa polarizacija na lijevo i desno, na dobro i zlo, na pogubno i spasonosno. Liberalizam nije skrojen po mjeri višeg, herojskog, stvaralačkog čovjeka. Ali ni po mjeri naroda, kojemu je od odsudne važnosti upravo pomoć takvoga muža.

XIV. LIBERALNI ATOMIZAM

Liberalizam razbija organske ljudske zajednice na skupove nedjeljivih, ali i neudruživih, nepovezivih jedinki (individua ili atoma - što znači isto). Svatko je sam, za sebe i po sebi, prepušten sebi. Nema tu više ničega iza nas i nad nama, nema misterioznog i sakralnog. Liberalizam ne priznaje zajednicu i zajedništvo. Strano mu je sve što nadilazi pojedinca.

Pa ipak, liberalizam dopušta jednu nadindividualnu razinu. To nije razina nacije i države. To je razina onoga što bi njih trebalo nadići - kozmopolis, svjetska zajednica. Za liberale (kao i za antičke stoike), između pojedinaca i svjetskoga konglomerata nema međustupnjeva. Naizgled slično zagovarali su i negdašnji komunisti. Ali se njihov kozmopolitizam zvao "internacionalizam", što znači da su ipak dopuštali određeno mjesto i za nacije, tek tražeći za njih stanoviti vid zajedništva i suradnje.

Prihvaćati samo izoliranog pojedinca i apstraktno, fantomsko čovječanstvo, a ne priznavati realne Božje narode našega svijeta - to može samo dekadent. Jer, individua je sama po sebi izgubljena, a integralno je čovječanstvo tek iluzorna vizija utopijskih fantasta.

Liberalizam na taj način dovodi u pitanje svaki oblik organiziranog zajedništva među ljudima. On je propast za narode, jer niječe ono elementarno (Walter Gerhart, 1932). Ali, on je jednako i propast za države. Liberalizam hoće minimalnu državu, ne odveć drugačije nego anarhizam. Liberalizam hoće svijet bez naroda (u XIX stoljeću, dakako, liberalni framasoni još su se stavljali na čelo nacionalno-osloboditeljskih pokreta!), bez država, bez religije i crkve, bez općih, obvezujućih vrednota i normi. Liberalizam zagovara apstraktnu sekularnu slobodu. Što tu ostaje za čovjeka, koji nije rođen i stvoren kao apsolutni individuum, nego svoju posebnost može ozbiljiti samo u organskoj, solidarnoj zajednici primjerenoj ljudskoj naravi, u nacionalnoj državi? U suverenoj i slobodnoj državi - jer nakon Hegela, ako već ne prije, znademo da je upravo država, i samo država, medij autentične slobode za ljude.

Radnička biblioteka

Da liberalizam nema osjetila za državu, vidimo i po njegovoj nesposobnosti za stvaranje predočbe neprijatelja. Liberalizam i teroriste tretira kao puke kršitelje zakona: promatra ih pravno, pa i moralno, ali nikako i politički. U politici liberal ne zna za neprijatelja, nego, u skrajnjem slučaju, tek za protivnika. A od Carla Schmitta naučili smo da je upravo neprijatelj odrednica političkoga, dakle onoga što ima posla s politejom, s državom.

Čovjek ne živi samo o kruhu. Jest, živi on i od igara, ali ni to nije sve. Nije dostatno da država čovjeku-pojedincu osigura puki životni opstanak uz stanovitu mjeru ugode. Država mora ljude povezivati, mora narod organizirati, mobilizirati, mora ga bodriti na velika djela, uzdizati ga nad ispraznu trivijalnost pukog vegetiranja, na višu razinu Bitka. Liberalizam to ne

može, ne zna, i uostalom i ne želi. On se odriče propisivanja ciljeva i normi. On, nakon sloma marksističkih sustava, predstavlja najveću ugrozbu čovjeka (kardinal Meissner). On prepušta pojedinca sebi, newtonovski ga individualizira, atomizira, i kvazi-deistički "diže ruke od njega" tek što ga je - kao pojedinca - inaugurirao. Pritom je zadaća nepatvorene politike oduvijek bila podupiranje i bodrenje organski izraslih nadindividualnih cjelina. Stoga je liberalizam u najdubljoj biti antipolitika.

XV. LIBERALNI KULT EKONOMIJE

Liberalna sloboda započinje s gospodarstvom: slobodna, ničim ograničena igra, utakmica izoliranih atoma, uključenih u proizvodnju i trgovinu, trebala bi nužno dovesti do najracionalnijeg poretka opće koristi. Umjesto časti i ljepote, liberalizam nudi puki gospodarski profit (Louis Rougier). Neka svatko čini što hoće, i neka sve ide svojim tijekom. Slobodno poduzetništvo, slobodno tržište: pred profitom, tom jedinom svetinjom, padaju granice Božjih naroda i država. Dobro shvaćeni individualistički egoizam trebao bi uroditi najdjelotvornijim altruizmom. Ali - sebičnost uvijek rađa samo sebičnost, a obijesni liberalni kapitalizam, uz plutokraciju, rađa krize, ekonomske kao i ekološke, do te mjere da nam je u međuvremenu već dobrano ugrozio i sam opstanak na Zemlji, rijeke nam pretvorivši u kanalizaciju, zrak u plinsku komoru, a čitav naš životni prostor u zatrovano smetlište. Povodnji i bujice, žege i suše, tajfuni, ozonske rupe, potpuni poremećaj makroklimatskog ravnovjesja - to je liberalizam.

Da nije bilo grubosti, okrutnosti, nepravde prvotnog, ljudožderskog liberalnog kapitalizma, svakako bi nam bila ušteđena i reakcija u vidu socijalističko-komunističkog pokreta, koji je nakon revolucionarnog osvajanja vlasti u XX

stoljeću desetljećima zagorčavao - ali i okončavao - život dobrom djelu ljudskoga roda. Štoviše, sam je liberalizam u svojim temeljima duboko srodan marksizmu. Oba korijene u terorističkoj, plebejskoj Francuskoj revoluciji. Oba, ovako ili onako, vjeruju u slobodu kao kategoriju povijesti, a ne vječnoga duha. Oba su, doduše na razne načine, protiv države, oba su dakle prožeta protupolitičkim afektom. Oba, napokon, sukladno tome vjeruju u primat ekonomije nad politikom, te izgrađuju osebujni kult ekonomskoga: egzaltirana industrijalizacija kapitalističkog Zapada i kvazireligiozna idolatrija strojne tehnike, traktora i kombajna na komunističkom Istoku - plod su istoga duha materijalizma, pozitivizma, utilitarizma i ekonomizma.

Svakako, u stvarnosti je obratno: politika ima primat nad gospodarstvom. Ta već i sam odabir gospodarskoga modela - bio on tržišni, državno-planski ili neki treći - stvar je političke odluke.

XVI. LIBERALIZMU NIŠTA NIJE SVETO

Apsolutni primat što ga on pridaje ekonomskom, pokazuje da liberalizmu nije stalo do viših duhovnih vrednota. O tomu svjedoče i filozofski korijeni liberalizma: površno racionalističko prosvjetiteljstvo koje je kumovalo i Revoluciji i modernoj demokraciji i njezinu blizancu liberalizmu; pozitivističko nijekanje svega nadosjetilnog, nadmaterijalnog, duhovnog; etika koristi i sreće što većega broja izoliranih pojedinaca; napokon, masonsko, deističko priznavanje "velikog svjetskog arhitekta", koji je, međutim, odmah nakon Stvaranja iznenada izgubio zanimanje za svoje Stvorenje, prepustivši ga na milost i nemilost vlastitu usudu. Liberalizam ne zna i ne želi znati o Bogu, kao što vjeruje da se ni Boga Stvoritelja ne tiču svijet i čovjek. Liberalizam čak nije, poput marksizma,

ni ateizam, jer liberalizam ni u što nije kadar vjerovati, pa tako ni u Božje nepostojanje. Liberalizam je agnosticizam, skepticizam, indiferentizam. Njemu ni do čega nije stalo, osim do osobne, privatne, malograđanske srećice. Ne drži do Boga, jednako kao što ne drži ni do države i nacije, do univerzalnih, neupitnih vrednota, do časti i dostojanstva. Liberalizmu nema svetinje do Profita, uz njega nema mjesta za druge bogove. Bog Profit ne zna za granice, jer ne dopušta da ga išta zaustavi u njegovoj ekspanziji. Zato je suvremeni liberalizam, kao drugo lice parlamentarne demokracije, najveći neprijatelj nacija i nacionalnih država: njima su granice jamstvo opstanka.

XVII. PRAVNA DRŽAVA NIJE ISTO ŠTO I PRAVEDNA DRŽAVA

Liberalno-demokratska država sebe ne reklamira kao jaku i moćnu, niti kao nacionalnu; toga se stidi i to ne će; ali je zato silno ponosna na svoje svojstvo "pravne" države. U njoj ne vladaju muževi, ljudi, vođe, nego - ustav i zakoni. Tako se, protoliberalno, nastupalo već i protiv tradicionalnih monarhija, "apsolutnih" monarhija. Valjalo je samovolju kraljeva zauzdati branama, takozvanim ustavima. Ali, uvijek je beskrajno podnošljivija vlast, pa i samovlađe, osoba, živih, nesavršenih ljudi, a osobito onih mudrih (s kakvima računa Platon, kao i K'ung Fu-tse), negoli nomokracija - diktatura, tiranija mrtvih, hladnih, krutih, neumoljivih papirnatih paragrafa. Na one prve se, ako su i despoti, tirani, još i može utjecati, može im se, ako ništa drugo, izmoliti milost; ovi drugi gluhi su i nepotkupljivi.

Ustav je uvijek zahvat mehaničkoga u organsko tkivo nacije i države. On unosi hladne sheme u živu substancu nacionalnoga bića. Ali, liberalni demokrati samome ustavu pripisuju neki osobiti, samostalni život, tumače ga kao knjigu sa sedam

pečata, kao da bi on u sebi sadržao još i neke neotkrivene, misteriozne tajne, neistražena duboka značenja smještena u njega po kakvoj sili višega reda, mimo onoga što je u njega (u njegovo "slovo" i "duh") već unio sam birokratski zakonodavac. Jedan patriotski socijal-demokrat, kakav je bio prvi njemački predsjednik Friedrich Ebert, još je imao osjetila za ispraznost ustavnog prenemaganja: ako bi, reče, morao birati između ustava i Njemačke, odlučio bi se za - Njemačku. I doista, postoje narodni i Božji zakoni koji stoje iznad onih što ju je sročio slučajni stranački zakonodavac.

Država mora biti nacionalna, ponosna i dostojanstvena, mora se okružiti svečanim simbolima, mora biti u dosluhu s transcendencijom, mora uzdizati svoj narod, činiti ga boljim i jačim. To se ne postiže ustavom. Nedostatno je da država tek bude "pravna", da se u njoj štuje ljudski, u svako doba promjenjivi zakon. Zakon, koliko god bio potreban i hvalevrijedan, ne smije postati fetiš. On ne smije i ne može biti iznad onih koji su ga stvorili. A država mora biti pravedna. U njezinu se trajanju uvijek javljaju situacije u kojima vođa, iz poriva za višom pravdom, iz odgovornosti za sudbinski mu povjereni narod, mora posegnuti za smionim, muževnim odlukama, ako one i nemaju izravno formalno pokriće u "slovu" i "duhu" trenutačno vladajućeg pozitivnog zakonodavstva. Tek je takva država otac i majka, koža iz koje ne možemo, duša naše duše, okvir i jamac organske zajednice ljudi koji sudbinski spadaju skupa. Jeftina liberalna "pravna država" pak karikatura je i degeneracija države.

XVIII. SLOBODNI TISAK NIJE SLOBODAN

Za slobodom tiska galame samo oni koji je hoće zloporabiti - kaže Goethe. Postojala su vremena bez "slobodnog tiska", bez tiska uopće, i tko nam daje pravo ustvrditi kako su bila

nesretnija od našega? U početku bilo je još licenci i cenzura, nije svatko mogao nekažnjeno napisati i u svijet odaslati što mu drago, a za nedopušteno objavljivanje knjige pod kraljem Henrijem II u Francuskoj se išlo na stratište. Poslije je (1728) kazna zamijenjena kaznom sramnog žiga, vezanjem za sramni stup, robijanjem na galiji. Postojala je još odgovornost za tiskanu riječ, i ova je imala težinu. No, masonska revolucija iz 1789 slobodu tiska svrstala je među svoje nedodirljive svetinje. Liberalna demokracija sve je učinila jeftinim, dostupnim i dopuštenim, pa tako i ničim ograničeno divljanje "slobodnog tiska". On smije manje-više nekažnjeno lagati i obmanjivati, širiti alarmantne vijesti, manipulirati i indoktrinirati, vrijeđati i klevetati, uništavati ugled poštenim građanima, osuđivati osumnjičenike prije svakoga suda, trovati narod nećudorednim sadržinama, huškati ga na blud, sablazniti mladež, stvarati lažne potrebe, poticati kriva uvjerenja, izrugivati se vlasti, odavati državne i vojne tajne, smjenjivati i instalirati vladavine po nalogu i po ukusu globokratskih gospodara.

Slobodni mediji zapravo su posve kontrolirani. Ako iza njih ne stoji kakav stranački centralni komitet, onda stoji kapitalistički vlasnik, financijer zainteresiran za svoj profit, zbog kojega se ropski pokorava duhu vremena, ili stoje "neprofitne", "nevladine" udruge u izravnoj službi globalne judeo-masonske kozmokracije. Jedan od prominentnih predstavnika modernog žurnalizma, John Swinton, to je dobro shvatio: "Kakve li gluposti nazdravljati slobodnom tisku!? Mi smo intelektualne prostitutke.".

Neobuzdani, razulareni, šaroliki pluralitet mnijenja što ga donosi "slobodni tisak" nije isto što i služba istinitom mišljenju, istini, koja je samo jedna. Važnija je "dobra priča" od istine, priznaje jedan od velemagova "slobodnog tiska", William Randolph Hearst. Slobodni mediji najvećim su dijelom mediji zla, oni ostvaruju i ujedno promiču slobodu

za zlo. No prava sloboda obitava samo tamo gdje je istina: Istina će vas osloboditi.

XIX. ZLOČIN DEMOKRATSKOG TISKA

Tisak i druga općila na liberalno-demokratskom su Zapadu još mnogo podliji od svojih suparnika na negdašnjem komunističkom Istoku: kako netko reče, "Pravda" je slobodnija negoli "New York Times". Prva, naime, donosi otvorenu propagandu, dakako, sa svim lažima, poluistinama i prešućivanjima, pretjeravanjima, umanjivanjima i smicalicama što u nju spadaju. Ali, metodologija je takvoga glasila svakome prozirna, i on mu prilazi s dužnim nepovjerenjem. Posve je nešto drugo kada se velike, globalne podvale prezentiraju u himbenom obličju slobode i istine. "Pravda" neuvjerljivo tvrdi kako piše "istinu" (što njezin naslov i znači). "New York Times" to ne tvrdi, nego svojim načinom stvara uvjerljiv dojam da je tako. Prijevara je, očito, mnogo dublja i djelotvornija.

"Slobodni tisak" mnogo je opširniji, brbljiviji od onog "neslobodnog", mediji općenito neprestance "diskutiraju", "debatiraju", "dijalogiziraju", - ali velika većina sadržina što ih donose proizvedena je za makulaturu, za smetlište. Pornografski prilozi svih žanrova i stupnjeva, vijesti s pornoidne "estrade", iz svijeta dvojbene zabave, šarene slike za zasjeniti prostotu, šopanje najdetaljnijim izvješćima s bezbrojnih športskih natjecanja, kojim se kod posve nešportskih konzumenata stvara neizlječiva ovisnost o tim, ponajvećma posve irelevantnim igrarijama; nadalje, pseudoezoterika kojom se ponosni suvremenik "racionalističkoga" vijeka modelira u roba najprizemnijeg praznovjerja; isprazne senzacije, jeftine provokacije, žalosni spektakli, intimne indiskrecije, inscenirani skandali, naručene klevetničke kampanje, osude osumnjičenika prije suda, selektivne i lažne informacije,

lažne statistike i ankete, prijevarni naslovi bez pokrića u tekstu, krivi naglasci, prešućivanja, blokiranja istine, inflacija komentara i kolumni, mudrovanja, dopisa - eto himbenog, virtualnog, obmanjivačkog svijeta demokratskih općila. Tu, napokon, spada i ključna smicalica, kojom se čitavo to nametljivo *objavljeno* mnijenje prodaje kao tzv. *javno* mnijenje. Općila su "*opinion makers*" (*Meinungsmacher*), ona "stvaraju mišljenje", kao što su ga nekoć stvarale svete knjige i svećenici, filozofi, ideolozi. Na mjesto proroka i mudraca stupio je žurnalist, njemu je namijenjen posao proizvodnje svjetonazora. No nikada se nije manje mislilo, i nikada nije bilo toliko "mišljenja", kao u ovo vrijeme mediokracije.

Sve je to samo dio bijede zapadnih tiskovina, koje svojom naravi nisu predodređene ni za slobodu, niti za istinu, nego za zaluđivanje, manipulaciju i profit. I za odgajanje novih pokornika i podanika, konformista i oportunista, nesamostalnih marioneta - koji sada svoj svjetonazor crpe iz nedodirljivih općila, kao što su ga, u bolja vremena, crpili iz nauka vjere i svećeničke poduke, iz umne riječi mislitelja i duhovnih autoriteta uopće.

Ovakav profil zapadnih medija, ta cyberdemokracija, kako je nazivlje Sartori, i koja, da bi opstala, mora, prema riječima Poppera, nadzirati TV - stvorila je i tip suvremenog novinara. Njemu također nije stalo ni do slobode, niti do istine i pravde. Nisu to nepogrješivi, pošteni, dobrohotni ljudi, kako je sklona vjerovati njihova klijentela. Oni su površni, nenaobraženi, drski, nametljivi, podli proizvođači profita, zarađujući na tuđim nevoljama za sebe i za svoje gazde. Novinar koji se ogriješi o pravila svoga obrta, te se usudi biti častan i istinoljubiv, pa se još odvaži i otvoreno napadati, raskrinkavati liberalno-demokratski ustroj, a zauzimati se za nepatvorenu slobodu - nacionalnu i osobnu, stvaralačku i spasonosnu - u uvjetima "slobodnog tiska" možda će i izazvati zavrijeđene

simpatije maloga broja koji ga bude prepoznao, ali zasigurno ne će biti uspješan novinar.

XX. UZURPATORSKA "ČETVRTA VLAST"

Liberalno-demokratski poredci, sukladno nauku staroga gurua Revolucije Montesquieua, počivaju na takozvanoj "trodiobi vlasti": na zakonodavnu (parlament), izvršnu (vlada) i sudsku (sudovi) vlast, koje se međusobno imaju nadzirati i kočiti kako se nijedna ne bi osilila i počinila zloporabu. Sve se tri klasične vlasti, prema slovu vjere, demokratski legitimiraju tzv. "slobodnim izborima". Smije se, zacijelo, dvojiti u takvu legitimaciju, kako ćemo slijedom ovih naših poglavlja još podrobno podkrijepiti. Ne može se, naime, ustvrditi da "slobodni mediji" zapadnjačkih društava imaju ikakvu demokratsku legitimaciju. Njihove vlasnike, urednike i novinare nitko, ni na kakvim izborima, nije birao i izabrao. Pa ipak, oni, prema svojoj samosvijesti, prema prešutnom pristanku klijentele, napokon, prema zbiljskim učincima svojega djelovanja, predstavljaju jedan osobiti segment političke vlasti. Oni usađuju čitateljskim masama političke stavove, huškaju ih na određeni tip političkog ponašanja, manipuliraju stavovima, aranžiraju izbore, smjenjuju, ruše i postavljaju vlade. Ucjenjuje ih se i podmićuje, upravo kao i političare. Oni su uistinu "četvrta vlast" (premda bi ih se, prema utjecaju što su ga zadobili u parlamentarnoj demokraciji, moglo smjestiti i na neko više mjesto), unatoč okolnosti da takvu ne predviđaju ustav i zakoni. Oni su, štoviše, nedodirljivi: jao političaru koji ih napadne, koji im ospori nepisane ovlasti; jao onome, koji se na dsrko novinarevo pitanje usudi samosvjesno uzvratiti, pa još i povišenim tonom!

Žurnalistička kasta uzvratit će ovoj argumentaciji kako je njezin posao itekako demokratski legitimiran. Neka odluči

tržište - kažu oni. Ali tržište funkcionira po zakonu novca i manipulacije. Kupovat će se list koji se lukavo predstavlja kao vrijedan kupnje, ne onaj neugledniji kojemu je do istinitih informacija i pravednih komentara. Prije nego što narod kupnjom novine legitimira, one su ga već indoktrinirale. Isto tako, uostalom, kao što zavedeni birač bira krivog, lošeg političara, tako i zavedeni čitatelj čita krive, loše novine (tim više što u pravilu dobrih ionako nema na pretek). Legitimirani (manipuliranom) "demokratskom" voljom ili ne, pak, "slobodni mediji", smatrajući da su s političkom vlašću ujedno uzurpirali i sva prava, ne žele znati za odgovarajuće dužnosti, i gotovo su slobodni od svake odgovornosti. Novine ne podliježu naknadnom sudu "javnosti", ne kažnjava ih se nekupovanjem, nego ih se, nepoštene i lažljive, svejedno i dalje uporno i ustrajno konzumira.

XXI. ČEMU SLOBODA TISKA?

Liberalna demokracija zagovara i provodi apsolutnu slobodu tiska, nošena prosvjetiteljskom predrasudom o dobrom čovjeku koji je istinoljubiv, koji ne zlorabi svoju slobodu, napokon, koji vjeruje u snagu argumenata, zajamčenu snagom čistoga razuma. No, ako i ostavimo postrani ove iluzije, apsolutna sloboda tiska ne može biti cilj po sebi. Bitno je ono što se piše, što se objavljuje, bitno je da ono bude usuglašeno s temeljnim vrednotama Boga i nacije, istine i pravde, dobrog ukusa i javnog ćudoređa. Hoće li tisak štovati ove vrednote, tad ne može biti neograničeno formalno slobodan. Zdrava vremena tu samoočevidnost nisu dovodila u pitanje. Sloboda tiska nije bila nedodirljiva svetinja na štetu svih istinskih svetinja. Novine, knjige se cenzuriralo, zabranjivalo, palilo - uime viših vrednota. Nije poželjna apstraktna sloboda objave mnijenja, nego stvarna sloboda mišljenja. Potrebno je ozračje

u kojemu istinske ideje imaju izgleda na relevantni utjecaj. To ozračje nije ozračje "slobode tiska", naprotiv.

Radi obrane "slobode tiska" izumljeno je i mitološko "pravo javnosti na informiranje". Ovdje je sve laž: i pravo, i javnost, a u pravilu i sama informacija. Pravo na informiranje trik je koji, pothranjujući bolesnu znatiželju, prodaje novine. Javnost je tek fikcija demokratske ideologije i konstrukt sociološke metode. Nju čine različiti pojedinci, izloženi medijskoj dezinformaciji i manipulaciji. Čak i ako su istinite, neke informacije u stanovitom trenutku mogu biti štetne i stoga suvišne. Zagovornicima "slobode tiska" stalo je, međutim, do nečega drugog. Oni su zaokupljeni naporom na destruiranju etičko-estetskih, vjerskih i poltičkih temelja ljudskoga opstanka. Oni nastoje potaći rast bezakonja, anomije, kaosa i pomutnje, kako bi se u tim uvjetima lakše razorio autoritet legitimne narodne vlasti, te uspostavila vlast nad narodima i protiv naroda. Tako se "sloboda" medija koristi za dokinuće slobode naroda i nacionalnih država.

XXII. PRAVA BEZ DUŽNOSTI

Ljudska prava jedna su od fikcija revolucionarnog framasonskog prosvjetiteljstva. Ideja je da postoje neka urođena, naravna, neotuđiva prava svakoga pojedinog čovjeka. Ali, pravo nije i ne može biti naravna kategorija. Narav može temeljiti fakticitet, ono što jest, ali ne i normu, ono što bi tek trebalo biti. Pravo koje definira ono što *smijemo* činiti - ili je sadržinom proizvoljnog, ljudskog kodeksa normi, koji se može i kršiti i mijenjati i poništiti - ili je Božji dar koji čovjek ima ili nema - ili je, pak, predmet osvajanja: imamo ona prava koja smo si sami izborili. Ni u jednom od tih slučajeva pravo nije sastavnica ljudske naravi, koja bi se očitovala već samim rođenjem, nego predmet povijesne artikulacije i uzurpacije.

Liberalno-demokratska ideologija i idolatrija ljudskih prava, nastala na tlu humanističko-ljudoljubnog sentimentalizma, dosljedno izbjegava svaki govor o ljudskim dužnostima. A prava bez dužnosti ne može biti: Jer, zajednica isključivih nositelja prava, koji nisu ujedno obvezani točno određenim i neotklonjivim dužnostima, može predstavljati tek sumu izoliranih individua, a nikako i ljudsko društvo. Nema prava bez dužnosti, kao što ne može biti ni slobode bez odgovornosti. Dužnosti pak imamo prema Bogu, prema sebi, prema bližnjem, prema naciji i državi, prema osiguravanju i čuvanju tuđih prava... Prosvjetiteljski zagovarana ljudska prava ne uključuju upravo prava ljudskih zajednica, nacija. A pravo pojedinca ne može biti zajamčeno i provedeno izvan prava nacije na samoodređenje, na nezavisnu državnost, na slobodni razvitak. Ljudska prava, dakle, mimo ljudskih dužnosti i nacionalnih prava, mogu se očitovati samo kao pravo pojedinca na posvemašnju izgubljenost, otuđenost, samoću - samo kao ubitačni fetiš, kao, u biti, neljudsko, ljudoždersko pravo.

XXIII. ČOVJEK NEMA PRAVA KOJA SI NE UZME

U bezbrojnim dosadašnjim deklaracijama manje ili više posvećenim pravima čovjeka (od dokumenta *Magna Charta Libertatum* iz 1215, preko papira Američke i Francuske revolucije, pa do *Opće deklaracije o ljudskim pravima* Ujedinjenih naroda iz 1948 i susljednim dokumentima toga organa judeo-masonske kozmokracije), iz mnoštva zastupanih i zahtjevanih prava može se sažimanjem izdvojiti tri temeljna prava ljudske osobe: pravo na život, pravo na slobodu i pravo na dostojanstvo.

Ali: život je čovjeku podario Bog, i on mu ga može i uzeti, u času naravne smrti, no i na sve druge načine kojima ljudi jedni

drugima oduzimaju život u Božje ime (u ratu, u samoobrani, smrtnom osudom zbog velezločina...). Mi ne znamo koje su koordinate Božje milosti, kome je On dodijelio život, a kome nije. Neupitno i neporecivo pravo na život, dakle, čovjek nema. Ionako je svaki život smrtan, život-na-smrt.

Sa slobodom stvar također nije tako jednostavna. Sloboda je metafizička kategorija, svojstvo koje je čovjeku dano od Boga temeljem njihove sličnosti. Ali, čovjek u stanju Pada izigrao je Božje darove, izdao je nebesku slobodu i postao je višestruki rob: rob svojih nagona i strasti, rob navike i konformizma, rob tiranskih društvovnih poredaka. Ako je čovjek ponajvećma (uz iznimku viših svojih primjeraka, koji slobodu u svom srcu nepokolebljivo čuvaju, kao i osobitih, graničnih situacija, kroz koje se probija vječna svjetlost duha) izgubio svoju slobodu, kakvog smisla ima svečano mu proklamirati pravo na nju?

Dostojanstvo je, napokon, nešto što pripada samo rijetkim osobama, a mnoge ga načas dostignu tek u zvjezdanim trenutcima svojega života. Sve ostalo je nedostojno, rutinsko životarenje bez ikakve veličine, ranga i višeg smisla. Ne treba čovjeku stoga jamčiti "pravo na dostojanstvo", nego ga treba odgajati, nukati, siliti da se uzdigne nad sama sebe, i da tek dostigne onu razinu ljudskoga bitka, na kojoj je djelatno dostojanstvo uopće moguće.

Čovjek nema nikakva prava ako ih sam ne osvoji i ne uzurpira, a to ne će biti kadar ako već u sebi ne čuva temelj više ljudskosti: višega života, istinske slobode, pravoga dostojanstva - temelj koji ujedno može nositi i ono što egalitaristička ideologija svima ljudima pripisuje kao neka urođena, neupitna i neuništiva "ljudska prava". Danas pak na Zapadu dovoditi u pitanje svetu dogmu o "ljudskim pravima" znači doslovce izazivati vraga. Uistinu slobodne i dostojne duhove, pak, koji žive u istini, ne bi ta neugoda nimalo smjela pokolebati.

XXIV. LJUDSKA PRAVA KAO SREDSTVO UCJENE

"Ljudska prava" u liberalno-demokratskoj uporabi nisu samo nadomjestak za zakržljalu mistiku i metafiziku. Ona imaju i vrlo određenu, trivijalnu političku svrhu. Potaknuta iz međunarodnih središta moći, pod vodstvom Sjedinjenih Država i njihovih judeo-masonskih privjesaka, histerija "ljudskih prava" dobrodošlo je sredstvo za pritisak nad narodima i ucjenjivanje njihovih suverenih vlada: ako se ne pridržavate naših naloga o provođenju "ljudskih prava", ne samo da ćemo vam uskratiti svaku potporu, nego ćemo vas dotući, izopćiti iz zajednice naroda. Kad god neka država-žrtva "novoga svjetskog poretka" pokaže volju za samostalnošću i neovisnošću, počne joj se zanovijetati o kršenju "ljudskih prava" u njoj. Time se nastoji postići višestruki učinak: (a) prisiliti dotičnu zemlju da prihvati i primijeni mjerila i navade gospodara svijeta, USA, koji time nastoji ostvariti hegemoniju nametnutih zapadnjačkih vrednota nad ostatkom svijeta; (b) iznutra oslabiti tu zemlju, kao što se svaka zemlja slabi kada prihvati model parlamentarne liberal-demokracije, i time se odrekne prednosti autoriteta i hijerarhije, stroge stege i djelotvorne vladavine koja je u stanju donositi muževne odluke, umjesto da u beskraj vodi besplodne razgovore; (c) učiniti je ucjenjivom, kriminalizirati je, optužiti za svaki slučaj stvarnog ili tobožnjeg kršenja nametnutih joj kriterija i pravila igre.

Na taj način tobožnja "ljudska prava" postaju učinkovito sredstvo u uspostavi prava jačeg, u provođenju dosad još neviđene hegemonije nad svijetom, što je predstavlja američka nadvlada uz pripomoć pridruženih joj judeo-masonskih središta, ispostava i podružnica. A osobitu potporu ta kampanja uživa iz bivših komunističkih država, čiji su

pokornici i klimavci, bez ikakvih problema, dojučerašnju marksističko-lenjinističku ortodoksiju prekonoć zamijenili novom, liberalno-demokratskom. Glede Amerike, suvišno je ovdje posebno i naglašavati da ona sama ponajviše krši upravo ona "ljudska prava", što ih nesmiljeno nastoji usaditi ostatku globusa.

XXV. KRITIKA ČISTE TOLERANCIJE

Pod utjecajem Voltairea i Lessinga, te uopće masonsko-liberalne ideologije, čiji je praotac bio glasoviti Erazmo Rotterdamski, veliki meštar tolerancije (doduše ne i prema Papi i Lutheru) - a uz zdušnu potporu dobrano masonizirane postkoncilske Katoličke crkve - jednom je od nedodirljivih svetinja našega vremena postala tolerancija. Nije čudo da je promiču i Ujedinjeni narodi, kao jedna od vodećih masonskih organizacija našega svijeta: godinu 1995 čak su proglasili "godinom tolerancije". Tolerancija, međutim, proistječe iz relativističkog, agnostičkog duha, kojemu je strana svaka čvrsta i pouzdana istina. Nikolaj Berđajev pokazao je kako tolerantan može biti samo onaj kojemu do istine nije ni stalo. Tradicionalno poštovanje prema drugoj osobi, pa i prema njezinim uvjerenjima, nije isključivalo svijest o potrebi da se dostigne jedna, neupitna, općeobvezujuća istina. Namjesto toga poštovanja, sada je stupio tupi i pogubni liberalni permisivizam i indiferentizam: sve je dopušteno, sve valja prihvaćati, jer ništa nije sveto. To je početak kraja sviju konaca: Tolerancija i nemoć su sinonimi, veli Emil Cioran. Moć ide uz netoleranciju, te i crkveni otac Augustin uviđa i priznaje kako država ima pravo, pa i dužnost, ljude prisiljavati na dobro. U bitnim se stvarima moramo slagati, mišljaše on, tu nema tolerancije. Da je istina važnija od snošljivosti, to izriče i Aristotel u poznatom diktumu o svome učitelju: Drag

mi je Platon, ali mi je draža istina. I mi bismo mogli kazati: tolerancija je možda dobra, ali je zasigurno od nje bolja istina. Istina je pak netolerantna, s njom nema nagađanja i pogađanja. S njom nema šale.

A naše se vrijeme s njom itekako šali. Ono se više gotovo uopće i ne pita je li koji nauk istinit, nego ga prihvaća "kao da" jest, iz zabave, objesti, prihvaćajući ujedno i "istinitost" onih suparničkih nauka. Tako su danas, navlastito u ozračju postmoderne eklektike i *New Age*-a, sve moguće religije i filozofije, znanost jednako kao i okultizam, zadobili svojstvo istine, i upravo stoga je sama istina izgubila rang, nigdje je se više neupitno i neporecivo ne nalazi, i vodeće duhovne silnice epohe postale su spram nje savršeno ravnodušne. (Samo u politici nema tolerancije; tu mora vladati demokratska dogma i praksa, kao univerzalni okvir tolerancije u svim preostalim područjima.)

Zato se stvar istine prepustilo debati, diskusiji, dijalogu, umjesto unutarnjoj evidenciji, intuiciji, argumentu. Nameće se uvjerenje po kojemu je istina stvar dogovora, razgovora, premda upravo on zamagljuje i ugrožava istinu: nju uvijek osvaja samo pojedinac, "samo jedan stiže na cilj", veli apostol Pavao. Usto, upravo propovjednici čistog dijaloga, kao puta istini, u demokraciji nesmetano vode svoj ustrajni monolog, i teško onome koji ga dovede u pitanje.

Suprotno općenitu dojmu, čista tolerancija nije izraz poštovanja, nego prijezira spram osobe drugoga, ona je znak farizejske pristojnosti, koja drugome uskraćuje respekt, budući da se snošljivo odnosi prema njegovoj laži i zabludi, umjesto da ga obzirno i odgovorno pouči. Stoga i Goethe ne propušta zamijetiti kako puka snošljivost zapravo nije ništa drugo doli - uvrjeda. - Umjesto tolerancije, uputno je drugoga čovjeka, uvjerenje, narod, rasu - štovati, razumjeti, prihvatiti, a ujedno, prema prigodama, s punim uvažavanjem i odbaciti, suzbiti,

poraziti. Napokon, iskazati milosrđe i oprost višestruko je ljudskije negoli očitovati puku toleranciju.

No, eto paradoksa: oni isti liberali, koji su toleranciju ispisali na svoj barjak kao jednu od najvećih svetinja, selektivno su, ograničeno tolerantni, štoviše, represivno su snošljivi - da uporabimo izričaj jednog od ljevičarskih kritičara liberalne demokracije, glasovitog doktora Marcusea. (Na tom se tragu nalazi i slovenski filozof Slavoj Žižek, kada u multikulturalističkoj toleranciji vidi tek rasističko-kolonijalističku bahatost međunarodnog kapitala spram "urođenika" i njihove lokalne kulture.) Drugi ljevičarski guru, liberal Sir Karl Popper, zagovara netoleranciju prema protivnicima tolerancije. U posljedku ispada da liberali trpe samo liberale, a ostali su tek zabludjeli glupani i zločinci, koje valja liberalno *ostracirati*, kako bi pravovjerni liberali bili oslobođeni njihova zanovijetanja, te sami u miru mogli uživati svoju bezgraničnu liberalnu slobodu i snošljivost.

I za kraj, jedna mudra riječ kršćanskoga teologa, s univerzalnom porukom o zamkama tolerancije: Katolička crkva je u teoriji nepopustljiva zato što vjeruje, a u praksi popustljiva zato što ljubi. Njezini su protivnici (čitaj: liberalni demokrati!) u teoriji tolerantni zato što ne vjeruju, a u praksi okrutni zato što ne ljube.

XXVI. LIBERALNI TOTALITARIZAM

Liberalna je tolerancija selektivna, restriktivna i represivna. No, i čitav je liberalizam, protivno svojim uvjeravanjima, jedna iznimno totalitarna teorija, i tiranska, pače teroristička praksa. Tek kao asocijacija može nam ovdje poslužiti stav liberalnoga patrijarha Milla da je despotizam u barbarskim zajednicama opravdan. Svaki bi se, međutim, liberalni

demokrat morao suočiti s pitanjem o vlastitu protuslovlju: (a) po naravi svoje ideologije, on mora dopustiti legitimnost i posve neometano djelovanje svake političke ideologije (i svake duhovne orijentacije uopće); (b) kao liberal, trebao bi progoniti i rušiti sva druga stajališta, i veseliti se njihovoj propasti. Taj smo paradoks načeli u prethodnom poglavlju, spomenuvši Popperov naputak da ne bi trebalo tolerirati ono što samo nije tolerantno.

Dočim su neke prijašnje ideologije grijeh vidjele u tome da se nastupa i govori protiv službene "istine", u razdoblju liberalizma najveći je grijeh govoriti istinu, jer to vrijeđa one koji je ne priznaju, vrijeđa agnostike, relativiste i pluraliste. Liberalizam u svojoj nutrini uopće nije "liberalan", on je skup dogmi nedodirljivijih negoli što su one konzervativne, skrajnje lijeve, ili pak korjenito desne. On će možda, privremeno i polovično, dopustiti da se začuje i neliberalni glas, ali će ga u istom dahu proglasiti porukom ludila i zločina, te će tako neliberalna poruka otići u vjetar. Autoritarni sustavi XX stoljeća još su ozbiljno uzimali svoje protivnike kada su ih proganjali i zatvarali; liberalizam nastoji od njih učiniti budale.

Više nego svi drugi poretci, liberalizam ne podnosi slobodnog čovjeka koji misli vlastitom glavom, neovisno, po savjesti, bez predrasuda, intelektualno pošteno, nespreman na oportunističke kompromise i konformističko pokoravanje duhu vremena, slijedeći samo duhovne razloge i vlastita uvjerenja. Liberalizam, osim toga, čitav niz tema tabuizira, i prekršaj tabua sankcionira prešućivanjem onoga koji ga je počinio, uskratom objave njegovih spisa, cenzuriranjem, marginaliziranjem, ismijavanjem, nekompetentnom kritikom, kampanjama kleveta i laži. Liberalizam, kao tobožnja škola i platforma slobode, nije kadar prihvatiti ni pouzdane rezultate prirodnih znanosti, ako se kose s njegovim predrasudama: tako, primjerice, tko god se, posve legitimno i bez ikakvih

primisli, upusti u proučavanje posebnosti i razlika među ljudskim rasama, u liberalnim će režimima biti otpisan kao "fašist" ili "nacist", baš kao da se i o toj temi ne bi smjelo slobodno istraživati i razmišljati.

Prvosvećenici demokratskog terora, pronositelji liberalnog totalitarizma, inkvizitori ljudskih prava, apostoli slobodnih medija, nježni i licemjerni zastupnici liberal-demokratske diktature - predstavljaju danas najveću pogibelj za opstanak ljudskoga roda u njegovim bogodanim uvjetima, u njegovoj raznolikosti i slobodi. Stoga se svi zdravi, liberalizmom nepokvareni narodi našega svijeta moraju povezati, udružiti, i zbaciti sa svojih pleća taj najveći jaram što ga poznaje svjetska povijest.

XXVII. LIJEVI LIBERALIZAM

S drugom polovicom XX stoljeća, demokratski liberalizam postaje osobito agresivan. Povezano je to s pojavom niza emancipatornih i ljevičarskih pokreta (bitnici, hipici, subkulturne mladeške skupine, Nova Ljevica, Šezdesetosmaši, anarhokomunizam, neofeminizam, homoseksualna akcija, ekološki pokret [što ga je ljevica "otela" konzervativnoj desnici!], pokret za oslobođenje životinja...). Liberalni individualizam i permisivizam kroz sve su ove pokrete dobili novi poticaj, sadržinu i teme, produbili su se i radikalizirali. Formirao se obuhvatni, lijevoliberalni duh vremena, koji je, uz svoje učinke, dobrim dijelom istovjetan s činjenicom suvremene dekadencije.

Lijevom liberalizmu nikada dosta sloboda i prava. Dočim stari liberalizam ipak još zna barem za neke granice morala i ukusa, tek lijevi liberalizam proglašava sveopću, ničim sputanu dopustivost. On je poduzeo konačno dotući svaki

preostatak obzira i autoriteta. On čovjeku-pojedincu beziznimno jamči ispunjenje svih njegovih sebičnih svrha, lažnih prohtjeva i nastranih hirova. On pacificira ljudsku narav, bordelizira manire. Provodi nacional-mazohističko nijekanje etničke samobitnosti naroda, utapajući ih u jednolični svjetski kolektiv pod komandom kozmopolitske judeo-masonske internacionale i njezinih izvršnih organa na čelu s USA. Napokon, novom snagom nastavlja svoju staru kampanju protiv države, zagovarajući tzv. "minimalnu državu"

XXVIII. LIJEVOLIBERALNI ANTIFAŠIZAM

Lijevi se liberalizam, premda ga toliko toga razlikuje od rigidnog komunističkog poretka, nikada ne izjašnjava protiv nepodopština povezanih s dugotrajnom, utopijsko-terorističkom vladavinom komunizma. To žešće napada on fašizam, ali manje u njegovu stvarnom, povijesnom obliku, a mnogo više u nerijetko posve ne-fašističkom obličju svojih ideoloških i političkih protivnika, koje nastoji diskvalificirati uporabom izlizane, teoretski ispražnjene fašističke etikete. Lijevi liberalizam u tom sklopu apsolutizira historiografske verzije pobjednika II Svj. rata; unatoč slobodama koje tobože zagovara, ogorčeno se protivi slobodi istraživanja i preispitivanja savezničkih dogmi, te, sukladno tome, nekritično, bespogovorno i bezostatno prihvaća i primjenjuje načela mitološke religije "holokausta".

XXIX. POLITIČKA KOREKTNOST I ZABRANA GOVORA MRŽNJE

Nakon sloma europskih komunizama, lijevoliberalni je duh potpuno obuzeo zapadnjačke prostore (uključujući i istočni, "tranzicijski" dio Zapada), pokazujući neumornu upornost i u daljnjem širenju. U vrijeme komunizma, još je bio na cijeni reakcionarni konzervatizam kao brana ljevičarskoj (komunističkoj i ujedno liberalnoj) agresiji; sada se on pokazao suvišnim i "zastarjelim". Današnji, dokraja "oslobođeni" ultraliberalizam, svojim zagovorom nesputane slobode i nijekanjem temeljnih vrednota, poistovjetio se s agnostičkim relativizmom. Izgubivši korijenje u istini, do skrajnosti naglašava staru liberalno-masonsku lozinku "tolerancije", snošljivosti: ali ne prema ljudskoj osobi, nego prema mnijenjima, uvjerenjima i stilovima života. Kult radikalne snošljivosti provodi se usporedno s odbacivanjem svakog autoriteta. Jedna je od posljedica i beskrajno, koliko i bezumno, javno debatiranje o svemu i svačemu, "dijalog". On obezvrijeđuje traganje za istinom i osujećuje svaku energičniju, muževniju odluku.

Zahtjev tolerancije u međuvremenu se račva u dva jednako sveta, zapravo bitno srodna i komplementrana pravila: "političku korektnost", i zabranu "govora mržnje".

S jedne strane, nikome se ne smijemo zamjeriti, nikoga ne smijemo kritizirati ili povrijediti - nego moramo kao apsolutnu vrednotu štovati njegovo pravo na posebnost, kakva god ona bila, ni u čemu ga ne smijemo diskriminirati (što zapravo znači da ga ne smijemo ni definirati, odrediti), moramo dakle prema njemu biti "korektni".

S druge strane, ne smijemo spram drugih rabiti "govor mržnje", pod kojim se razumije već i neznatno povišen polemički ton. Time se nad ljudima uspostavlja emocionalna diktatura, kojom se nastoji suzbiti svaki zdravi otpor laži i nepravdi, te zavesti potpuno intelektualno sivilo i mlakost, ravnodušje i pokornički konformizam,

Na oba načina, takvim dvostrukim ograničenjem slobodne misli, terorom lažne kreposti nad duhom, "diktaturom dobrih" (Klaus J. Groth), štite se od napadaja i dovađanja u pitanje svi proizvodi (post)moderne nastranosti i izopake. U praksi to znači da se ne smije izustiti ni riječ protiv ludorije "homoseksualnih brakova", a iz javnih se prostora moraju uklanjati vjerske oznake, kako se ne bi povrijedili osjećaji ateističkih sugrađana. Tako se događa da upravo tradicionalne vrednote stradaju kao žrtve lijevoliberalne nekorektnosti i mržnje, što su uključene u obranu suvremene dekadencije.

XXX. LIJEVOLIBERALNI "FEINDBILD"

"Tolerantni" lijevi liberalizam posve otvoreno provodi najnekorektnije kampanje protiv svih svojih neistomišljenika: "fašista", "reakcionara", "konzervativaca", "rasista", "nacionalista", povijesnih revizionista, islamskih "fundamentalista", katolika, Hrvata, Nijemaca itd., itd. On, koji se prikazuje kao platforma radikalnoga ljudoljublja, snošljivosti i ljubavi, itekako uzgaja predočbu svojega vlastitog neprijatelja (*Feindbild*). Toga neprijatelja on ne samo što prepoznaje i opisuje, nego ga, zbiljskim terorom, nastoji i prisiliti na uzmak. A protivnik, neprijatelj, pače, smrtni neprijatelj lijevoga je liberalizma onaj koji se usuđuje uistinu slobodno, neovisno i nepotkupljivo misliti, onaj koji postupa po savjesti, bez predrasuda, intelektualno pošteno, nespreman na oportunističke kompromise i konformističko podilaženje ili čak pokoravanje

duhu vremena. To je onaj koji slijedi samo duhovne razloge i iskrena uvjerenja, pa time - zločina li! - dospijeva (i) protuliberalnim zaključcima.

Svaka je epoha, naravno, imala svoje nonkonformiste i mučenike ideje, imala je svoju odgovarajuću sliku duhovnog protivnika (kvaritelja mladeži, poricatelja državnih bogova, krivovjernika, reakcionara i klasnog neprijatelja, libertina, libertera i liberala). Ali ona nije pritom isticala zahtjev da je se smatra beskrajno slobodarskom i snošljivom. Lijevi liberalizam, međutim, u sebi sjedinjuje protuslovne porive: sveopću dopustivost, i tiranski nadzor nad mišljenjem. On čovjeka želi vidjeti kao slobodno, razumno i razborito stvorenje, koje ima autonomno sagledavati svijet i određivati svoje ponašanje u njemu - a ipak čovjeka kontrolira i reglementira, manipulira njegovim mislima i činima, tuvi mu u glavu nedodirljivu "istinu" i nameće mu tutora nad savjest.

XXXI. LIJEVI LIBERALIZAM UNIŠTAVA LJUDE

Kako on to čini? Tiranski, teroristički i totalitarno - baš onako kako pripisuje svojim protivnicima. Ali, diktatura je lijevoga liberalizma nježna i licemjerna. On nas porobljava, stvarajući u nama iluziju da nam donosi oslobođenje. Ponajprije, on nameće određeni skup tabu-tema, o kojima se ne smije raspravljati, jer o njima nije dopušteno misliti na način drugačiji od propisanog. On, dakle, jedan tip mišljenja zapovijeda kao ispravan, dočim drugi zabranjuje (napr. o kompleksu tema vezanih za II Svj. rat ili o pitanjima rasizma i nacionalizma, napokon, same demokracije i liberalizma itd.). Predviđene su i sankcije: za pokornost nagrade, povlastice, društveni status, a za kršenje tabua izopćenje i progoni.

Nisu to uvijek izravni progoni (smrt, zatvor): lijevoliberalna hipokrizija više voli metode prešućivanja, uskraćivanja pristupa u javnost, neprimjetnog cenzuriranja, sustavnog marginaliziranja, praćenog medijskom ridikulizacijom. Lijevoliberalni režim razvio je metodu unutarnjeg ostracizma. Žrtvu koja se čini pogibeljnom zbog viška suverene pameti ne izbacuje se, doduše, iz države, ali ju se proganja iz javnosti, u vlastite nutrine, da ostane neprimjetna i bezopasna za vladajući *establishment*. Nepoćudnoga se ismijava i karikira, podvrgava ga se nekompetentnoj i neargumentiranoj kritici, prepušta ga se na milost i nemilost kampanji ulice, agresiji kleveta, objeda i tračeva. Proglasit će ga se, tako, bez dokaza i opravdanja, neprijateljem, špijunom, štetočinom, "provokatorom", a da se nije ni pokušalo razmotriti njegovu poruku.

Režimi lijevoga liberalizma, ipak, raspolažu i vrlo opipljivim metodama privođenja žrtve pameti. Nepodobna uvjerenja progone se i izravno, kao što je to bila praksa i u državama staljinske despocije. Neposlušne se ostavlja bez posla i prihoda (što nije činio ni komunizam). Danas, u velikim europskim državama (s iznimkom inzularne i izolacionističke Britanije), svatko tko se usudi dovesti u pitanje sakrosanktnu dogmu o broju žrtava protužidovskih mjera tijekom II Svj. rata, može biti suđen po represivnom paragrafu koji inkriminira nijekanje, podcjenjivanje ili opravdavanje dotičnih žrtava - pri čemu sam liberalizam niječe slobodu mišljenja, tiska i znanstvenog istraživanja. Ovdje, valja istaknuti, čak nije na djelu tradicionalno liberal-demokratsko zakonodavstvo, koje je općenito progonilo raspirivanje vjerske, rasne ili etničke mržnje. Ovdje se povlašteno uzima u zaštitu samo jedan određeni, židovski etnikum. To znači da, primjerice, u Njemačkoj nitko ne će odgovarati ako bi "zanijekao, omalovažio ili opravdao" žrtve što su ih, tijekom spomenutoga rata i nakon njega, podnijeli sami Nijemci.

XXXII. LIBERALNA DEMOKRACIJA RAZBIJA VLAST

Nasuprot apsolutnim monarhijama i diktaturama, liberalna demokracija - pozivajući se na ideologa Američke i Francuske revolucije, Montesquieua (ne i na Rousseaua, kod kojeg je nema) - provodi tzv. podjelu vlasti, njezinu trodiobu na, kako rekosmo, zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. Zamisao je pritom, da se onemogući zloporaba pojedinih od njih. Ali, sama je ta trodioba zapravo zloporaba: ona razbija državno jedinstvo (Hegel), dakako, uz sve ostale čimbenike razdora, koji ionako djeluju u demokratskoj državi. Jer, jedinstvo vlasti razbija se i različitim vidovima decentralizacije i (kon)federalizacije državnoga područja, pokrajinskom i lokalnom samoupravom, rastavljanjem donjeg i gornjeg doma parlamenta, davanjem širokih ovlasti raznoraznim nevladinim udrugama i interesnim klikama itd. Dodajmo tome i čimbenike stranačkog pluraliteta, skupina za pritisak, privatnog sektora, naravne razdiobe kompetencija u upravi... i dobit ćemo šarenu, mnogoliku sliku rascjepkane vlasti demokratskih režima, u kojima je rečena trodioba s jedne strane neizvodljiva (tri vrste vlasti međusobno se prožimaju), a s druge višestruko umnožena do apsurda. (Stranačkom partikularizmu, pak, posvetit ćemo dužnu pozornost u susljednim poglavljima.) Uz spomenute tri glavne sastavnice vlasti već smo raščlanili i četvrtu, demokratski posve nelegitimiranu - "slobodne medije".

Ovo razbijanje trebalo bi vlast oslabiti, eda bi se, kako mnije liberalna demokracija, izbjegla pogibelj njezine koncentracije na štetu naroda, te kako bi je se izložilo sustavu "nadzora i ravnovjesja" (*checks and balances*), međusobnom ograničavanju njezinih sastavnica, kakvo propisuje američki ustav i kakvo je provedeno u američkoj političkoj praksi.

Mehaničku podjelu vlasti konzervativni je mislilac Adam Müller usporedio s hokus-pokusima Paracelzove alkemije. Vlast je jedna, jedinstvena i organska. Dakako, u svakom tipu političkog ustroja, i onome koji ne provodi diobu vlasti, postoji određena razdioba kompetencija i odgovornosti; segmenata i fragmenata državne djelatnosti. Svatko obavlja svoju dužnost, ali se svi ti pojedinačni poslovi i koordiniraju, usklađuju, te podvrgavaju zajedničkoj, općenitoj, suverenoj državnoj upravi. Djelotvorna, samosvjesna država, u kojoj se mora odlučivati, ne može sebi dopustiti anarhoidni luksus diobe vlasti. Dioba vlasti znači razbijanje naroda i države, a time i sigurnu metodu njihova konačnog ništenja.

U suvremenom parlamentarizmu trodioba vlasti osobito ne funkcionira već i stoga, jer je monopol vlasti u rukama vladajuće stranke / koalicije, te njezine poslušne, nesamostalne produžene ruke - parlamentarne većine. Nadalje, zakonodavna vlast daje zakone sudskoj, te ova već i stoga nije neovisna. Dakle, trodioba vlasti niti je poželjno, niti pak ostvarivo načelo političkoga života.

XXXIII. POLITIČKE STRANKE RAZBIJAJU NAROD

Političke stranke, partije, nazvane su tako prema latinskoj riječi *partes*, dijelovi. Najveća je nevolja s političkim strankama, koje su pravi motor liberalno-demokratskog parlamentarizma, upravo u tome što su one dijelovi, djelomične su, fragmentarne krhotine koje razbijaju živo tkivo narodno-državnog organizma i unose razdor u njega. Stranački pluralizam izravna je ugrozba nacionalnog jedinstva, stalna prijetnja državnoj monolitnosti, napokon, zbiljska praksa rastakanja homogene, solidarne, složne nacionalne zajednice. U demokraciji ne vlada narod, pa ni većina naroda. Čak ne vladaju ni njegovi izabrani predstavnici, jer izravno

se i samostalno oni u pravilu ne izlažu izbornoj proceduri, nego to čine pod okriljem političkih stranaka. Nakon izbora, stranke su ključni čimbenik vlasti. Svojom metastaziranom mnoštvenošću i partikularnim interesima, međutim, one koče nesmetano odvijanje državnih poslova i donošenje odluka na zajedničko dobro. Daleko od toga da stabiliziraju društvo - kako tvrde pristaše partitokracije; stranke su glavni čimbenik nacionalne nestabilnosti. Ponajviše se bave samima sobom i zapravo onemogućuju normalan rad politike kao djelotvorne vještine upravljanja svim vidovima narodnoga života. One čine iluzornim svaki napor na formuliranju dugoročnih nacionalnih vizija i projekata, zaokupljene ponajviše međusobnim trvenjima i nastojanjima da jedna drugu svrgnu s vlasti.

Štetnu, pače, pogubnu stranačku mnoštvenost potiču i široke slobode zajamčene za osnutak političkih stranaka. One mogu nastajati na temelju različitih ideologija i posebnih programa, ali često i na temelju etničke ili vjerske pripadnosti. U stranačkom sustavu svatko je u stanju, uz nešto laži i novca, stvoriti kliku svojih pristaša, koji će mu se klanjati kao "vođi". I tako nastaje potpuno suvišna, štoviše štetna šuma stranaka i strančica uime neke nastrano shvaćene slobode, pri kojoj ponajviše strada sloboda samoga naroda na opstanak i boljitak, njegovo pravo da ga vode mudri, odlučni i odgovorni muževi. Politike pojedinih stranaka ne korespondiraju međusobno, ne harmoniziraju političku domenu, nego je naprotiv antagoniziraju. Umjesto da na čelu države budu borbeni i strastveni ljudi nošeni osjećajem zajedništva i dužnosti, strastvenu borbenost uzurpirale su stranke, koje je ulažu u svoje posebne, sebične svrhe. Samo je vanjski izraz te okolnosti zazor kojim se u demokraciji prati energična retorika pred narodnim masama; za deračinu postoje stranački parlamenti.

Stranački su režimi plod liberalno-egalitarističke, racionalističko-prosvjetiteljske ideje da ravnopravna i slobodna borba argumenata može vladati svijetom. U stvarnosti, partitokracija

koristi najgore ideje, a borbu pridržava samo za unutarstranačka natezanja i rivalstva. I tako se parlamentarizam svodi na ogorčene sukobe među strankama, koje se do besvijesti napadaju i psuju, no kako im politička korektnost zabranjuje kletve, nastavak "stranačke borbe" premješta se na drugi segment utrostručene vlasti - na sudove. A tendencija malih stranaka pritom nije stvarati prirodnu zajedničku nacionalnu frontu s većima, nego u pravilu samo nastoje privući pozornost svojom nepostojećom različitošću i posebnošću.

Demokratska logika dovodi do apsurda da u državi vlada jedna stranka, u pokrajini druga, a u općini treća. Premijer vodi vladu koja se stranački suprotstavlja predsjedniku republike. Predsjednikova čistačica pripada oporbenoj stranki. Stranački razdor ide i kroz nekoć jedinstvene, organski ustrojene seoske zajednice; kroz obitelji: otac protiv sina, žena protiv muža. Obitelj kao poprište stranačkih sukoba i predizborne kampanje!

Otac moderne demokracije, Rousseau, ispravno je zaključivao da stranke, kao posrednici, izopačuju opću volju (*volonté générale*). Ona je jedinstvena i organska. Hobbes štoviše u stranačkom pluralizmu prepoznaje neizbježivi izvor građanskog rata. Protiv stranaka su čak i klasični liberalni oci, Locke i Mill. A Lord Bolingbroke upozorava na razdor kojemu dovode sebične stranačke strasti. Hume i Tocqueville prihvaćaju stranke tek kao nužno zlo. Pukovnik Gaddafi, koji nije samo državnik i narodni vođa, nego je i politički mislilac, ispravno zapaža kako stranke dijele inače nedjeljivi narodni suverenitet. Mi bismo, pak, s iskustvom prošlih stoljeća i uvidom u današnju zbiljnost, smjeli ustvrditi ovo: stranke ne moraju u svakom pojedinom slučaju izazvati oružani građanski rat. Ali one stvaraju neprekidno stanje potencijalnog, latentnog građanskog rata, rata koji se odvija u duhu, dijeleći organsko nacionalno biće po načelu ideološke, klasne, interesne, genetske ili druge pripadnosti. Zato su one

trajni izazov, ozbiljni remetitelj, štoviše, smrtni neprijatelj nacionalnog jedinstva i zdrave, djelotvorne države.

XXXIV. STRANKE SU SLUČAJNE

U skrajnjoj instanci, političke su stranke arbitrarne, slučajne sekte. One ne nose sobom nužnost istine, nego individualnu odluku koja je mogla i izostati, interesnu težnju koje je moglo i ne biti, prkosnu volju za nametanjem pod djelovanjem "narcizma malih razlika". Svaka stranka izmišlja svoje osebujnosti, prioritete, stvara probleme, inscenira sukobe. Što je sekta u odnosu na religiju, to je stranka u odnosu na državu, politiku, obuhvatni nacionalni pokret. Ne rađamo se kao pripadnici stranaka, nego kad pripadnici obitelji, nacije, vjere - ističe mladi vođa španjolske Falange, José Antonio Primo de Rivera.

Ali ne nastaju samo pojedinačne stranke slučajno. Građanin može dati svoj glas za koju mu drago stranku, no on ne određuje koje će stranke uopće biti na raspolaganju. On se može odlučivati samo među strankama koje je naprosto zatekao. I čitav stranački korpus u nekoj demokratskoj zemlji zapravo je arbitraran, stihijski se uobličio, nije reprezentativan - ne pokriva sve političke sklonosti i potrebe, ideje i strujanja što postoje u puku. Neke su stranke - u pravilu one najzanimljivije, doista prepoznatljive i samosvojne - često već unaprijed, restriktivnim zakonima i izbornim pragovima, isključene iz natjecanja te sudjelovanja u vlasti. Svatko, doduše, može poduzeti utemeljenje nove stranke, kakva mu je po volji i ukusu. Ali će pritom biti suočen s istim ograničenjima i nizom zapreka.

XXXV. STRANKE SU UGLAVNOM ISTE

Demokracija se panično boji ekstrema, i zato nastoji unaprijed isključiti iz političkog natjecanja sve imalo prepoznatljive, te svojim programom i ciljevima istaknute stranke. Nepoćudne se stranke onemogućuju izbornim pragovima. A za stranke čiji se uspjeh, zbog njihove malenkosti ne očekuje, ne glasuje se, pa one i ostaju male i bez utjecaja, što ne bi bio slučaj kada bi se i s manjim postotkom ulazilo u parlament. Druge pak stranke zabranjuju se, preventivno ili pod bilo kakvom izlikom, različitim manipulativnim postupcima razbijaju se, propagandistički se ocrnjuju... One pak stranke koje konačno budu odobrene i upuste se u natjecanje, najvećim su dijelom vrlo slične, bljedunjave, neinventivne i neoriginalne, dosadne i neprivlačne; razlikuju se možda tek u nebitnim nijansama i specifičnim lažnim obećanjima koja pojedine od njih odaberu kao svoj zaštitni znak. Razlikuju se samo po načinu na koji vode svoju plitku i prijevarnu igru, kakve manevre odaberu, kakve specifične smicalice uporabe. No, isti su im ciljevi, ista pravila ponašanja, iste nedodirljive svetinje, isti rituali, ista retorika. A kada se stranke međusobno slažu, to je jednako zlo kao i da se glože na štetu naroda. Pitanje je, naime, što opravdava istovremeno postojanje gotovo istovjetnih stranaka. Naravno, nije u pitanju viši nacionalni i državni probitak. Ta one i postoje samo zato da bi hinile natezanja, da bi ishitrile sukobe kako bi, u klikaškom okršaju, ona upornija, drskija i lukavija klika pobijedila svoje suparnice i zasjela na vlast. Ne radi narodnog dobra, nego radi stranačke koristi, na dobro svojih članova i klijentele. Točno veli rumunjsko-francuski filozof Cioran: "Onaj tko se pridruži jednoj stranki, umišlja sebi kako se razlikuje od onih koji su pristaše neke druge

stranke; dočim se svi oni, čim iziđu na izbore, u bitnome približavaju, sudjeluju u zajedničkoj naravi, i razlikuju se tek prividno, prema krinkama što su ih odabrali."

XXXVI. PAPIRNATI STRANAČKI PROGRAMI

Mussolini je govorio: Moj je program jednostavan - hoću vladati! Vlast, naime, uključuje i sve ciljeve, a pretpostavka je da se ona mora obnašati na dobro naroda. Prije partitokratske epohe, politika nije imala pisanih programa, niti su joj bili potrebni. Stranački su programi, kakvima smo danas u liberalno-demokratskim režimima preplavljeni, jednako tako beznačajni i dosadni kao i same stranke koje se njima kite, ili vođe i vođice koji im se stavljaju na čelo.

Radnička biblioteka

Također su i stranački programi, poput stranaka što ih ispisuju, svi ponajvećim dijelom isti, te stoga posve neprepoznatljivi. Uvijek je tu na djelu uobičajeni koktel demokracije, liberalizma i parlamentarizma, što obilatijih ljudskih prava i građanskih sloboda - sve na tragu masonsko-prosvjetiteljskih revolucionarnih deklaracija i ustava - uz gomilu praznih fraza i lažnih obećanja. Programi se pišu neodgovorno, ulizički, verbalistički, usiljeno snošljivim, blagim tonom. Poput ustava, mogu se svaki čas mijenjati, a i ako se ne promijene, unaprijed je programirano da se njihovi neostvarivi, stvarnosti tuđi, maksimalistički zahtjevi moraju kršiti. Ako se pak i promjene, ako se ujedno promjeni i politika stranke, pa se prilagodi i protivniku, samo da se lakše domogne vlasti - najveći će joj broj birača ipak ostati vjeran: biračima nije do politike, koliko do stranačke pripadnosti i "vjernosti", točnije, do rutinskog i ritualnog pripadanja određenom čoporu.

Stranački su programi u svemu proizvod istog onog duha koji stvara i nesnosne TV-reklame. Oni su samo još jedan suvišan

izdatak ionako skupe demokracije, nitko ih ne čita, a i kada bi to činio, ne bi se iz njih mogao baš nimalo uputiti o politici pojedine stranke. Dapače, stranke su sklone od svoje publike tek tražiti sugestije za formiranje političke platforme. Tome i služe takozvane demoskopske analize. Traže, lutaju, blude... umjesto da, jedinstveno i monolitno, energično i odlučno, vode svoj narod put materijalnoga i duhovnog boljitka.

Koliko je malo, međutim, političkim strankama stalo do općenacionalnog interesa, govori i specijalizam koji zrači iz njihovih programa. Stranke čak vide svoju prednost u okolnosti da zastupaju tek izdvojene segmente puka i njihove specifične potrebe. Posvećuju se radništvu ili seljaštvu, obrtnicima, građanstvu, čak umirovljenicima ili ženama. Ali je zadaća politike sve te, i druge dijelove naroda jednako imati na srcu. Pravi program politike mora biti integralan, univerzalan, mora obuhvaćati sva ključna pitanja narodnog života, čitavu naciju. Stranke, koje je ionako dijele već samim svojim postojanjem, to nisu kadre. One zapravo ne vjeruju u svoju jedinstvenu misiju, jer je i nemaju, i ne mogu imati. Inače bi morale vjerovati u istinu, a ne u toleranciju, pluralizam i relativizam.

Tu ključnu manjkavost reflektiraju i njihovi programi. Parcijalizacijom tematike i "biračkoga tijela", stranke se prešutno mire s činjenicom da će biti zanimljive tek tako dugo dok traje trenutačna konjunktura izabrane problematike, te da je unaprijed isprogramirano njihovo svrgavanje čim kakvo drugo pitanje, kojim se one ne bave, zadobije prvenstvo.

To je protuslovlje ugrađeno u bit političke stranke: s jedne strane, ona bi rado ostala vječno na vlasti; s druge, već svojim parcijalnim nastupom pristaje na smjenjivanje čim neki drugi parcijalni nastup postane zanimljiviji. No, tu već imamo posla s općom nevoljom parlamentarnih režima: u njihove temelje ugrađena je bolesna i pogubna potreba za što češćom smjenjivosti vlasti, kakva god ona bila. Potreba je i zahtjev

zdrave politike upravo obratno: da dobra vladavina potraje što duže - na vijeke vjekova.

XXXVII. TOTALITARIZAM DEMOKRATSKIH STRANAKA

Paradoks sa strankama hoće slijedeće: koliko god su u svojim pretpostavkama agnostičke i relativističke, a u svojoj praksi parcijalne i "specijalizirane", one su ujedno diktatorske i totalitarne. Ovdje, dakako, nije riječ o muževnim, autoritarnim udrugama i pokretima skrajnje ljevice i desnice, te političkim ustrojima što ih oni uspostavljaju dolaskom na vlast. Još uvijek govorimo o mekanim i mlakim, ljigavim i hermafroditskim strankama parlamentarne demokracije.

Stranke se smatraju povlaštenim oruđima političke moći. Sve što je politički važno odvija se u suobraćanju stranaka, u partijskim kuhinjama, u partijskim kuloarima. Pogađaju se i potkusuravaju, najčešće zakulisno. Stranke protežiraju svoje članove, pristaše i pokrovitelje, obasipaju ih povlasticama i položajima čim dospiju na vlast. Stranke preuzimaju, ali ne pojedinačno, pa ni čitavim svojim korpusom, nego upravo svojim zajedničkim, potajnim, prijevarnim rovarenjem, mešetarenjem, suverenim manipulacijama i malverzacijama, ovladavanjem političkim prostorom - diktaturom partitokracije - preuzimaju dakle ovlasti negdašnjih monarha, ili uistinu moćnih republikanskih predsjednika. One to čine temeljem svojih širokih ovlasti, ali i stvarne moći što ju im parlamentarizam prepušta.

U liberalnim demokracijama, političke su stranke osvojile državu, ona im je bezostatno prepuštena na milost i nemilost. U jednopartijskim sustavima, državu posve preuzima jedna jedina, vladajuća stranka. U pluralnim sustavima to čine mnoštvene stranke, ali je još točnije reći da one zapravo

državu nište, uklanjaju, istiskuju, stupaju na njezino mjesto. Jedna vladajuća stranka državu uzurpira, te je pritom čuva i vodi; a stranačko je mnoštvo ruši. Nevladine udruge također igraju kobnu ulogu - ali i njih možemo smatrati nekom vrstom neformalnih stranaka, ili su pak i same u službi i pod izravnim nadzorom, utjecajem i zapovjedništvom stranaka. Ove su nedodirljive, njihova je vlast neupitna, ideologija koja ih je izrodila nedodirljiva je, i mimo moći što su je one među sobom raspodijelile, ne može se ništa.

Francusko-židovska misliteljica i mističarka Simone Weil dobro je istaknula neke vidove diktatorske, totalitarne naravi političkih stranaka u demokraciji. Ona u njima vidi čisto zlo, smrt slobode i pravde, pojavu dostojnu samo ukinuća. Stranka je sama sebi cilj, a da bi taj cilj bio ispunjen, ona postaje stroj za proizvođenje konformističke kolektivne strasti, i stoga mora nastupiti totalitarno spram pojedinca i njegove autonomne svijesti. Simone Weil kritizira političke stranke s pozicija stanovitog individualističkog anarhizma. Ona uviđa totalitarne vidove stranačke politike prema unutra, prema članstvu, ali ne i prema državi i narodu. Na koncu, zalaže se za "nestranačku demokraciju". Budući, međutim, da takva, u uvjetima velikih ljudskih zajednica, ne može funkcionirati, - tražiti nam je alternativu s onu stranu demokratskih predrasuda. Tome i jest posvećena čitava ova knjiga.

XXXVIII. DEMOKRACIJA NE TRPI MALE STRANKE

U totalitarne crte stranačkoga ustroja spada - spomenuto je već - i njegova odbojnost spram malih stranaka. Pritom također dolazi do izražaja općenita sklonost demokracije za tiransku većinsku diktaturu. No, problem je - kako smo već spomenuli - navlastito u tome da male stranke i ne bi morale ostati malima, da ih na to, svojom manipulativnom

intervencijom, ne prisiljava demokratski konformizam. Slabe se stranke svim sredstvima, ograničenjima, cenzusima, kvotama i pragovima, održava u stanju slabosti, kako ne bi izrasle u dostojne takmace onih etabliranih, kako bi ih se istisnulo te uklonilo iz političkog natjecanja. Ako su još pritom "radikalne", "ekstremne" (a demokracija ništa više ne mrzi negoli ono istaknuto, izraženo, naglašeno, dosljedno, borbeno, beskompromisno, ono skrajnje i temeljito!) - tada im je sudbina u raju demokratske "tolerancije" definititivno zapečaćena. Male stranke mogu postati velike, može ih narod prepoznati, ali nikako u normalnim okolnostima demokratske procedure i demokratskih smicalica. Sudbina je malih stranaka - koje su male samo zahvaljujući podloj demokratskoj represiji - osvojiti vlast uzurpacijom, a od naroda tek naknadno, autentično demokratskim, plebiscitarnim postupkom, zatražiti odobrenje i blagoslov.

XXXIX. STRANKAMA JE SAMO DO STRANAČKOG INTERESA

Stranke su osamostaljene, otuđene političke silnice, koje ne ćute odgovornost spram naroda i državne zajednice. Zapletene u svoju stranačku rutinu, demokratske rituale i međusobna natezanja, one i ne pomišljaju ozbiljnije na probitak nacije kojoj su nametnički zasjele na grbaču. Pred očima im je samo partijski, a nikako opći interes. Stoga stranke sobom donose duh svadljivosti i klikaškog grupašenja. Teoretik političkih stranaka Ostrogorski reći će da stranke ugrožavaju upravo široki, konkretni i isprepleteni spektar interesa pojedinaca - dakle nositelja nacionalnog bića. Jedini je interes stranačkih mešetara - i u tome se nipošto ne smijemo varati - zasjesti na vlast i na njoj ostati, koliko god usporedno galamili o "smjenjivosti vlasti". Pritom stranke, prema zapažanju hrvatskoga političkog tribuna iz prve polovice XX stoljeća,

Stjepana Radića, čine sve kako bi kod suparnika osudile i "najpoštenija djela", a kod vlastitih pripadnika ispričale i "najveću lopovštinu". Eda bi ostvarile cilj - vlast pod svaku cijenu - stranke su potkupljive. One su korumpirane pohlepne klike, kojima je samo do svoje oligarhijske dominacije. Unatoč demokratskom agnosticizmu i relativizmu, one iz pragmatičkih razloga postuliraju da su u pravu, ponekad čak i fanatično u to vjeruju, ne birajući sredstva kako će uime toga "prava" zavladati narodom.

Narod pak strankama služi samo kako bi ga što spretnije izvarale svojim praznim obećanjima, da im pokloni svoje glasove i ustoliči ih na njihove unosne položaje. Istina i pravda, sloboda, o kojoj toliko isprazno pripovijedaju u duhu liberalne frazeologije, pritom nisu poželjne vrednote. Jer, kako će biti mjesta za istinu gdje se samo lažju može osvojiti vlast? Gdje je prostor za pravdu kada je čitava stranačka politika jedna jedinstvena nepravda prema svojoj žrtvi - narodu? I gdje se još može otvoriti pukotina slobodi, kada je liberalna demokracija u teoriji neupitna dogma, u praksi teroristička tiranija, a u svojoj metodologiji (po modelu liberalnog kapitalizma u gospodarstvu) konkurentska tržišna utakmica, u kojoj bolje prolazi onaj tko bolje ponudi, prevari i proda?

XL. ORGANIZACIJA PROTIV ORGANIZMA

Država i narod, u zdravom stanju, harmonični su organizmi, satkani iz jednog komada. Takvi i trebaju biti. Stranke te organizme razbijaju u izolirane i međusobno suprotstavljene partikule, individue, klase, pokrajine, vjere, ideologije, naraštaje, spolove... Protiv organizma, partitokracija nastupa mehanizmom, mehaničkom organizacijom (kako zamjećuje i Michels). Nije slučajno da organizacija predstavlja kategoriju nastalu tek u prosvjetiteljskom XVIII stoljeću, te da ju je

zdušno prigrlila masonska, humanistička, progresivistička revolucija. Kod organizma, koji je eminentno konzervativna ideja, dijelovi se uvijek izvode iz unaprijed već postojeće cjeline. Organizacija pak umjetno spaja cjeline iz dijelova. Tako nastaje politička stranka (za razliku od organski izraslog, spontanog narodnog pokreta), tako nastaje i partitokratska država: kao zbroj svojih dijelova i djelića. Ali, atomizirani se dijelovi nikad ne mogu organski uklopiti, povezati, objediniti u organizaciji; tek organizam, iz kojega slijede, stavlja svaki od njih na svoje mjesto, dodijeljuje mu neponovljivu ulogu i sve njih čini međusobno ovisnima na način sklada i solidarnosti.

XLI. LIBERAL-DEMOKRATSKE STRANKE PROTIV SLOBODE

Pa što da zaključimo? Jesu li političke stranke, na kojima počiva parlamentarna liberal-demokracija, uistinu jamac slobode? Teško bi se na to pitanje dalo odgovoriti potvrdno. Sa svojim birokratsko-oligarhijskim habitusom, stranke, naprotiv, nameću svoju volju vlastitim strukturama i članstvu, parlamentima i narodima. Prema unutra i prema vani nastupaju, protivno načelu tolerancije i uopće ideologiji na kojoj počiva njihov opstanak, tiranski i totalitarno, guše kritiku, uniformiraju mišljenje, i sve potčinjavaju svojoj svrsi - osvajanju vlasti pod svaku cijenu, i pod cijenu izborne prijevare i posvemašnje korupcije, znajući da hoće vlast, ali u pravilu ne znajući kako vladati, i ne mareći odveć za taj marginalni im problem. Predvode ih, i u vlasti predstavljaju mediokriteti koji u sebi ne ćute višu težnju duhu i slobodi, pa je ne mogu projicirati i usađivati ni na narod što im je izručen za žrtvu.

Stranke nisu jamac slobode, kako se to čini površnim protivnicima kritičnoga pristupa demokraciji. Oni misle, ako nestane stranaka, nestat će i slobode. To bi značilo da je čitav ljudski

rod prije sretnoga izuma političkih stranaka živio u najcrnjem ropstvu, te da to nastavlja i danas, na onim mjestima (ako takva još postoje!), koje je usud poštedio političkih stranaka. Stvar slobode - koja u politici nikada nije jedna, jedina i apstraktna, nego se račva u brojne, odmjerene i primjerene, konkretne sloboštine - zaštićena je upravo u poretcima koji su uspjeli odoljeti pogubnom, zloćudnom djelovanju demokratske ideje i akcije.

Liberalna je, parlamentarna demokracija, ne samo preko instituta političkih stranaka, općenito smrt svake slobode. A stranke su, po riječima njihova teoretika Duvergera, demokracija bez naroda.

XLII. ZLOČIN DEMOKRATSKIH IZBORA

Prijatelji demokracije rado i ponosno priznaju da je ona tek puka procedura, ne videći kako baš ta okolnost govori protiv demokracije. Bit demokracije - liberalne i parlamentarne, o kojoj govorimo - jesu izbori. Suvereni narod ne vlada, nego bira one koji će vladati. Demokracija je zapravo *eklekseokracija* - vladavina izbora. U institutu izbora sažeti su svi grijesi demokracije: kult neosviještenog naroda, idolatrija aritmetičkog i mehaničkog, zaklinjanje u većinu i dovođenje na vlast nekvalificirane manjine... Demokracija birače izjednačuje, svaki joj jednako vrijedi, i svaki je rezultat izbora jednako vrijedan: narod je odlučio! A ta odluka ima sva obilježja ždrijeba, lutrije; zapravo odlučuje kocka, slučaj. Odlučuje, svakako, i spretnost laži i obmana, kojima kandidati uspjevaju zavesti svoje žrtve. Nema, međutim, neke osobite nužnosti ni u samom zahtjevu da narod - kao mehanički skup pojedinaca - bira svoju političku klasu. Nisu, u većini slučajeva, birani ni tradicionalni kraljevi, pa su opet mogli vladati na dobro naroda. Ne bira katolički narod ni Papu, pa ga ipak neupitno

priznaje za duhovnog poglavara. Ni u Islamu nisu kalifi i ajatole podvrgnuti pučkim izbornim procedurama, a unatoč toga zrače neporecivim autoritetom. Ne biramo ni svoje roditelje, svoju naciju, svoje ime, i mnogo toga drugoga u ljudskom životu, što ipak bez pogovora prihvaćamo i, u pravilu, nemamo to razloga požaliti.

Ako narod ima sreće, njime će vladati sposobne i odgovorne elite; ako je nesretan, zasjest će mu na grbaču ova ili ona klika. Elite, to su manjine izabranih, odabranih (*electi*), ali je njih, na narodno dobro, odabrala Božja volja. Kinezi, koji u svojoj dugoj i velikoj povijesti nisu puno držali do demokracije i do izbora, rado rabe tradicionalnu sliku o mandatu Neba. Ta se Božja volja ponekad može očitovati i izbornom procedurom u kojoj sudjeluje narod, ali, u najmanju ruku, ne postoji nikakvo jamstvo da će baš narodni izbor biti pravi. Dapače!

No, demokracija ni sama ne poštuje odveć vlastitu proceduru. To se očituje već samim izbornim zakonodavstvom. Kako vidjesmo, posve su isključene ili manipulacijom marginalizirane "radikalne" i "ekstremne" stranke, dakle upravo one koje bi mogle razbiti monotonu rutinu, te unijeti u politički život svježih ideja i strasti. Postoje izborni pragovi, i ne samo da se nerado glasuje za stranke za koje se pretpostavlja da ih ne će premašiti, nego se glasovi tih stranaka, koje nisu prešle prag, pribrajaju velikim strankama, posve stranima onome čije glasove uzurpiraju. Ono što se ipak pripusti izborima, pomno se promišljenim postupkom usmjerava. Demokratski bi izbori morali omogućiti čitavu narodu da glasuje za jedinstvene liste, koje bi prema dobivenim glasovima bile razmjerno zastupljene u parlamentu. No, različitih izbornih zakona ima koliko i demokratskih režima, i oni već svojim kompliciranim matematičkim specifičnostima uvjetuju posve različite rezultate. K tomu još pridolazi zla navada pojedinih demokracija da redovito mijenjaju izborne zakone, kako bi ih prilagodile

potrebama upravo vladajuće stranke ili koalicije. Od demokratske "jednakosti šansi" tu očito ne preostaje mnogo.

U svakom slučaju, u demokraciji izbori, dakle jedan metapolitički čin *par excellence* (jer se njime ne odlučuje o sudbini naroda, nego o sudbini politike i političara), predstavljaju povod za vrhunsku egzaltaciju; tu je demokracija u svom elementu. Ona se masama i obraća samo kada se spremaju izbori, ona u narodu i ne vidi puno više doli biračkog mesa. Dobri su, pametni i sveti "građani" kad izlaze na biralište, a kada su obavili prljavi posao, više ne broje, vladajuća ih klika više ne propituje za cijenjeno mišljenje, nego vlada kako joj drago, pa i protiv načela čijim se verbalnim zastupanjem dočepala vlasti. Demokracija je kadra svoje podanike "oduševiti", namamiti, samo na izbor ove ili one stranke, a nikada ga uistinu ne oduševljava na velika djela - što bi trebala biti jedina, sveta zadaća politike.

Rezultati izbora redovito pokazuju da su manje ili više uspjele smicalice sa stranačkim ključevima, kvotama, pragovima, s koalicijama i opozicijama, i da je partitokratski *establishment* izvojštio punu pobjedu. Vara se na sve načine, od krivotvorenja izbornih rezultata, tajnog prebacivanja glasova sa stranke na stranku, bacanja i izmjene nepoćudnih glasova, pa sve do okultizma i magije. "Slobodni i pošteni izbori", kako glasi najnovija formula, zapravo su krinkom za neograničenu manipulaciju od strane kojekakvih "nevladinih udruga", koje u "tranzicijskim" zemljama sve odreda stoje u špijunskoj službi neprijateljskog inozemstva - Amerike i judeo-masonske kriptokracije. Nisu došli na vlast bolji, pošteniji, sposobniji, odgovorniji, domoljubniji, nego spretniji, drskiji i neugledniji. Njihova djela narodu u pravilu ne će biti po volji, ali mu ne preostaje drugo doli stisnuti zube, i čekati nove izbore, kada će se ponoviti cirkus - ako se ne odluči revolucionarnim zahvatom pomesti to smeće i prepustiti istinskim elitama da sve započnu ispočetka.

XLIII. IZBORNO PONIŽENJE

Za demokraciju, narod nije organska zajednica osoba, predmet zdušnog i obzirnog zalaganja, od Boga nam povjerena mistična veličina. Narod je u demokraciji sveden na bezlične "građane" i skupinu "poreznih obveznika", a napose na "birače i biračice", na puko neodgovorno biračko meso (nema kolektivne odgovornosti!), na glasačku mašineriju - na proizvođača glasova za nezasitne stranačke klike. To je meso, to je tijelo, s jedne strane masa individua ogoljenih od svih ljudskih svojstava osim sposobnosti da se, svojim zbrojem, dade uporabiti za svrhe demokratske politike. S druge je pak strane ono ujedno i nešto posve homogeno, neindividualizirano, amorfno, nerazumno, statistička veličina podložna beskrajnoj obradi, modeliranju i prilagođavanju. Demokracija je aritmokracija, ona je ljudsku osobu svela na bezimenu brojku jednaku svima drugima, na objekt laži i podvala, zavođenja i manipuliranja. Ali, koliko je čovjek u toj demokratskoj travestiji izgubio, toliko je dobio "birač". On je stupio ne samo namjesto čovjeka, nego i namjesto Boga: jer bez "birača" nema stranačkih nomenklatura i sinekura.

Demokratska se procedura spram tobož razboritog i punoljetnog građanina odnosi kao prema nedoraslu djetetu. Tako mu se i obraća, rabeći imbecilni "*baby talk*", jezik Mickey Mousea, smiješne, nesuvisle parole, stupidne kratice i slične predizborne ludorije. Demokracija svoje birače mami na trikove, primjenjuje na njima sve opsjenarske vještine, najbezočnije im se izruguje - samo kako bi iz njih iscijedila ono što joj je potrebno: glasove. Nebitni su glasači, bitni su brojači glasova (Staljin). U nekim (inače ne prohibicijskim) zemljama na sveti se dan izbora ne toči alkohol, a dan-dva prije samoga rituala propisuje se "izborna šutnja" - sve da se na razboritog građana ne bi dodatno utjecalo, nego da u svečanom,

izbornom času iz njega progovori nepatvoreni glas - čega li zapravo? Duha? Istine? Pravde? Tako demokracija nadzire narod na koji se poziva, tako ga štuje i toliko povjerenja u njega ima! Nikada u povijesti nije bilo vladavine koja je do te mjere prezirala narod doli one, koja se kiti ponosnim, koliko i lažnim imenom "narodne vladavine", pukovlađa, demokracije.

I kao što je u demokraciji narod ponižen do brojke u biračkoj rulji, tako je u njoj opće dobro degeneriralo u opće pravo glasa. Demokracija je, u svojim svečanim papirima iz herojskih vremena masonsko-prosvjetiteljske revolucije, najavljivala vladavinu od naroda, po narodu i za narod. Praktični posljedak ove utopijske doskočice može se čitati kao vladavina od zavedenoga biračkoga tijela, po mediokritetskim oligarhijskim klikama, a za njihove položaje i povlastice.

Politički mislilac Sorel - na koga se pozivlju i marksisti i fašisti - za sve je to imao jednu riječ: Nisam demokrat - jer ne prezirem narod!

Valja napokon upozoriti da izborni *circenses* predstavljaju uvrjedu i poniženje i za ozbiljnog političara. Njega demokratska procedura dovodi u stanje stalnog straha od slijedećih izbora, čini ga ovisnim o prevrtljivom hiru povodljiva puka, i stoga ga prisiljava da se ovome neprestalno ulaguje i dodvorava, da mu oportunistički ljigavo podilazi, da se pokorava ukusu pokvarene biračke rulje, da smišlja kako će je umilostiviti. Na taj način političar postaje ucjenjiv, spreman i na izdaju nasjvetijih načela istine i pravde, ako procijeni da će se time svidjeti biračkoj masi i ponukati je da ga dovede na vlast. Takav političar ne mora ni biti osobito nepošten čovjek; uvjeti demokratske vladavine svojom ga unutarnjom logikom sile na kalkulacije pri kojima se, uz dobar ukus, žrtvuje i elementarno čudoređe. A politički učinak takvu žrtvu nipošto ne iskupljuje.

XLIV. NARODU NE TREBA IZBORA

Rečeno je već da narod ne bira ni rimskoga Papu. Ali još uvijek nitko od izabranih političara ne dobiva nakon izbora takav pljesak, s kakvim računa rimski biskup. Isto se događa i drugim neizabranim autoritetima, u drugim i drugačijim kulturnim krugovima. Narod, dakle, ne osjeća da bi onome koji će ga predstavljati i uživati njegovo povjerenje trebao dati vlastiti blagoslov, izražen većinom svojih glasova. Narod se instinktivno uzda i u Božju volju, mandat Neba. On će, nadalje, i neusporedivo više cijeniti onoga političara kojega nije sam izabrao. Narod zapravo uopće i štuje samo onoga vođu kojega nije birao, koji mu se svojom muževnom snagom nametnuo. Onome izabranom, kao ni institucijama što ih ovaj predstavlja, narod ne priznaje autoritet, prezire ga, jer zna da ga je postavio i da ga može i opozvati, da je taj o narodu ovisan, dakle od njega slabiji. Uzurpator, koji je oko sebe strvorio ozračje kulta i mita, kojeg se ne može sutra po miloj volji većinom glasova "suvereno" maknuti, ulijeva respekt, strahopoštovanje. Mussolini je to izrazio riječima: *Masa je poput žene - voli jake ljude.* Narod, naprosto, nije demokrat, koliko god to šokiralo, ljutilo ili zbunjivalo fanatične demokratske ideologe. Narod se vrlo lako privikne na stanje u kojemu više nema izbora. Ali zdravi instinkt ne dopušta mu da se ikada pomiri s vladavinom kojoj nije cilj narod i njegov probitak, nego je sama sebi svrhom.

XLV. PRAVDA I SLOBODA VAŽNIJE SU OD OPĆEG PRAVA GLASA

Opće pravo glasa nije oduvijek bilo pravilom ni u demokracijama. Anonimni, izjednačeni atomi biračkoga tijela nemaju ni znanja ni odgovornosti da bi na sebe mogli preuzeti određivanje onih koji će voditi čitav narod. Demokracija prepušta i gotovo nedozreloj djeci da odlučuju o sudbini naroda i zemalja. Nekoć je pravo glasa imao samo otac obitelji, koji je birao uime svoje žene i djece, jer djeca su nerazborita, a predočba zdrave obitelji nije dopuštala da u njezinu okviru nastane razdor prema različitim ideološko-političkim uvjerenjima. Izborni cenzus, provođen u nekim razdobljima moderne parlamentarne demokracije, počivao je na ideji da nisu svi narodni slojevi podjednako društvovno zreli ni upućeni da bi s jednakom kompetencijom mogli donositi sudbonosne (meta)političke odluke. Nevolja je u tome da narodne mase, bez obzira na stupanj naobraženosti ili tzv. prosvijećenosti, nikada nisu kompetentne za donošenje odluka: masa ne odlučuje, a ponajmanje slučajnom većinom tajnih glasova.

Ono što broji, što je uistinu važno, - to nije formalistička dogma općeg prava glasa, nego su to stvarne sadržine politike. To su vrednote: istina, pravda, zbiljske, primjerene i odmjerene pravice i sloboštine. O njima se ne licitira većinom glasova. Većina se, rekosmo, uvijek iznuđuje dodvoravanjem, podilaženjem masovnom hiru, koji je vrlo rijetko na strani onoga vrijednoga, i u pravilu gleda samo svoju kratkotrajnu korist.

Iz toga, međutim, slijedi, da se i ne može pravedno vladati ako se vlast duguje demokratskoj proceduri. Uvijek smo u tom slučaju obvezni udovoljavati zahtijevima mase, i žrtvovati načela višega reda. Onaj pak koji nije ovisan o glasovima prevrtljiva puka, taj se nesmetano i neograničeno može posvetiti suverenom odlučivanju o onome što će osigurati i unaprijediti narodni opstanak.

XLVI. IZBORI NARUŠAVAJU KONTINUITET VLASTI

U demokraciji, izbori su neupitno božanstvo. Redoviti izbori, koje se nikako ne može izbjeći, jer su predviđeni svetim slovom ustava i zakona, prekidaju normalno odvijanje političkih poslova. Štoviše, demokracija razvija kult čim učestalijih izbora, potičući tako smjenjivost vlasti kao vrednotu po sebi, umjesto da teži što dugotrajnijoj dobroj vladavini. Ti su izbori kao neki vječni karusel demokratskih državnih udara. Iznenadnom promjenom vlasti koja se dogodi voljom izbornoga tijela, može se osujetiti i najplemenitiji, najspasonosniji nacionalni projekt. Može se prekinuti dalekosežni posao od nacionalne važnosti koji je tek započeo. Može se, štoviše, dogoditi da ključne državne službe, ujedno s državnim i vojnim tajnama, završe u rukama neprijatelja. Zauzvrat, vjeruje se i tvrdi se da će, ako je do sada sve i išlo po zlu, upravo slijedeći izbori na čaroban način riješiti sve naše probleme. A sve ostaje isto, ista stranka ili koalicija, u najmanju ruku ista politička klasa, a svakako ista ideologija i metodologija.

Postoji pravi kult demokratskih izbora. Nema prigode koja bi u demokratskoj dosadi i jednoličju mogla izazvati toliko strasti, kao što su to predizborni cirkusi i susljedni im skupi, ali sakrosanktni, nedodirljivi čin izbora. To je u demokraciji važnije od svega: neka se samo smjenjuju vlade, pa makar propao i narod, skupa sa svojom državom. Uostalom, nije uvijek riječ baš o potpunoj propasti. Dostatno je da dođe na vlast nova garnitura, s novim ljudima koji se tek trebaju uhodati i izvještiti u poslu; da donese sobom nove naglaske i prioritete, pa da već nastane potpuna pomutnja. Osim toga, redoviti izbori, koji se održavaju u kratkim razmacima, ometaju i koče normalan rad politike još i dugo vremena prije

samih izbora, budući da se na njih treba pripremiti, da se mora razraditi strategija i taktika slijedećeg ulagivanja biračkom tijelu, te na vrijeme osigurati njegovu potporu. Notorna je činjenica da američki predsjednik - "najodgovornija", najmoćnija i, nadasve, najopasnija osoba na planetu - drugu polovicu svojega prvog mandata sprovodi u posvemašnjoj političkoj paralizi, zaokupljen golom metapolitikom, smišljajući sa svojim stožerom smicalice, ustupke i lažna obećanja kojima će od biračke mase iznuditi još jedan četverogodišnji mandat.

Ograničavanje broja mandata što ga demokracije uvode za vodeće političke ličnosti kao neku branu od pogibli diktatorske uzurpacije, također se nepovoljno odražava na kontinuirano vođenje naroda i države. Za demokraciju je veća vrednota u tome da veliki i zaslužni predsjednik nakon 5, 10 ili 15 godina mora nepovratno odstupiti i možda prepustiti položaj najobičnijem demokratski legitimiranom probisvjetu, negoli da, neometan, dokraja uzmogne ispuniti svoju misiju i dovršiti započeto djelo. Već i stoga (ali i zbog svojega relativizma i agnosticizma), demokracija je nesposobna za bilo koju dugoročniju viziju.

Neusporedivo je bolje jednom u deset, dvadeset, pedeset godina nasilno svrgnuti lošeg vladara, kada se uistinu potvrdilo da njegova vladavina rađa zlo, nego svako malo, pod svaku cijenu, jednako tako, ali ritualno, rutinski, bez potrebe, svrgavati dobroga vođu, samo zato jer se ispunio broj godina što mu ih za obnašanje vlasti odobrava demokratski formalizam. Ono što je s demokratskom dogmom nepomirljivo, jest jednostavna, vječna, narodnom biću uvijek bliska istina: Nije važno je li neka vlada dospjela na vlast putom "slobodnih izbora" ili silom. Važno je da ona izražava interese naroda i služi narodnom dobru. Pritom je manje vjerojatno da će narod vodstvo kakvo mu je potrebno dobiti baš demokratskim izborima, na kojima kao kandidati sudjeluju tek povlašteni

predstavnici užeg, partitokratskog segmenta politike, pa stoga na njima bezlični mediokriteti i konformisti unaprijed imaju neusporedivo bolje izglede na uspjeh, negoli nepatvoreni i nepotkupljivi narodni sinovi.

XLVII. ŠTO AKO NAROD IZABERE LOŠE?

Demokracija, uz ostale svoje nedodirljive "istine", uvodi i prešutnu, apriornu dogmu o nepogrješivosti "suverena", tj. mehaničke narodne mase koju ona vidi kao "biračko tijelo". Ali, narod može itekako pogriješiti, prevariti se, izabrati krivo i krivog, vođen svojim irelevantnim izbornim kriterijima. Ne može se u beskraj čekati da nekom srećom, nekim čudom, narod izabere upravo onog najboljeg (pa i najmanje lošeg). Dobri, najbolji, u demokraciji ionako ne stoje na raspolaganju za izbor. Zapravo je pitanje kako narod uopće i može glasovati dobro (ili, koje je jamstvo da će se to dogoditi), kada svaki izolirani član biračkoga korpusa misli (misli da misli) drugačije, nahuškan drugim medijem ili narodnim zavodnikom, kada niti hoće, niti može, imati potpuni i pouzdani pregled svih razloga *pro* i *contra* glede pojedine stranke, i kada je mnijenje svakoga pojedinca, ovisno o propagandnim utjecajima, a napose o insceniranim, lažnim demoskopskim istraživanjima, stabilno baš koliko i jesenski list na vjetru.

Moglo bi se, dapače, smatrati svojevrsnom zakonitošću da će pojedinac, u jednakim uvjetima, uvijek biti skloniji dati svoj glas hulji negoli svecu, slijedeći već i analogiju s vlastitom, u pravilu korumpiranom i grješnom naravi. Uvijek će imati prvenstvo onaj koji se bolje predstavi, pa bio on lažljivac, varalica i lopov, nad poštenjačinom i čistuncem. Svakako, i luđak je u prednosti kao izabranik. (Ali, kao birač ponaša se poput duševno zdravog: prema jednom istraživanju u Njemačkoj [1976], anketirani žitelji duševne bolnice dali

su navlas iste rezultate, kao i njihovi normalni sugrađani na pravim izborima.)

Stranke i njihovi predstavnici ne ulaze u parlamente po nekoj krutoj neumoljivosti svoje poruke, poslanja ili vrijednosti programatskih najava. Tu caruje slijepi slučaj. Ponajprije, glasuje se za određene stranke samim tim što su upravo one na raspolaganju, a ne neke druge. Da ima drugih, i one bi zavrijedile dio kolača. Da bi stranka dobila zastupnike, manje će joj biti od pomoći zdrava načela, mudre ideje ili utemeljene, ostvarive vizije, a mnogo više lažna obećanja, prikrivanje stvarnih nakana, medijska manipulacija, šarm i telegeničnost njezinih prvaka, novac, prikladni izborni zakon i uspješno falsificirani izbori. Birači zapravo glasuju za ličnosti, a ne za stranke. To može biti dobro, ali i loše, no u svakom slučaju niječe načelne pretpostavke parlamentarne demokracije, svjedoči kako ipak u biti broje zbiljski ljudi, a ne stranačke oligarhijske klike.

Nikada se toliko ne laže, veli Bismarck, kao u ljubavi, poslije lova i prije izbora. A lijevi pisac Gabriel Laub: U totalitarnom režimu idioti dolaze na čelo silom i intrigama, a u demokraciji slobodnim izborima.

Da je mehanički, degradirani, na skup smušenih društvovnih atoma svedeni narod demokracije doista respektabilna veličina, on bi glasovao za pravu stranku, ukoliko bi se takva ukazala na obzorju. Ne bi trebalo čekati povoljne trenutke, konstelacije i novi duh vremena, da iz puka progovori glas istine, ili pak rabiti smicalice i podvale kako bi se utjecalo na većinsku odluku.

Demokracija, ipak, narodni izbor smatra neupitnom vrednotom samo tako dugo dok se ne isprazne izborne urne. Tada se svakoj stranki, razočaranoj svojim rezultatom, itekako učini da je većina glasovala pogrješno. Više se ne ponavlja omiljela, koliko i zločinačka demokratska floskula da nije

važno *kako* se bira, nego je važno *da* se bira. Narod namah gubi atribut razboritosti. Tada će se rado progovoriti i o zavođenju i manipulaciji i krivotvorbama; samo, za njih će uvijek biti kriv onaj drugi. Ali će se, u isti mah, odmah početi smišljati slijedeće podvale i smicalice, kako bi se slijedeći put "suverena" ipak natjeralo da glasuje kako valja.

XLVIII. BIRAČI SU NEUBROJIVI

Demokratska ideologija postulira kako je narod skup apsolutnih mudraca, savršenih bića. Ali, baš zato jer je "narodna" ideologija narod istodobno svela na kukavne birače, taj je narod postao neubrojiv. Birači su samo broj, zbroj brojeva, i stoga su neubrojivi. Skandal je predstavničke demokracije da sudbina jedne nacije ovisi o masi nestalnih i kolebljivih birača, koji još tjedan dana prije izbornoga rituala nisu odlučili kome će pokloniti glas. Oni ne mogu odlučivati slobodno i odgovorno jer nemaju ni točan, pouzdan uvid u same probleme, u alternative među kojima se bira, niti pobliže poznaju svoje kandidate, osim s TV-ekrana, na kojima se redovito servira samo neuporabljiva medijska utvara. Ne poznaju najčešće čak ni elementarna izborna pravila. Koliko god se demokratske stranke trudile da im napune glavu tobožnjim argumentima - to ih još dodatno izluđuje. Na demokratskim se izborima ne glasuje po istinskim vlastitim uvjerenjima; uvjerenja ima samo maleni broj.

Glasuje se po nametnutim, shematskim modelima, po predočbi o onome što se od poslušnog podanika očekuje, što se smatra dobrim, naprednim, suvremenim i sl. Glasuje se pod utjecajem tiska, pod hipnozom medijske manipulacije, izbornih stranačkih slogana, ali i susjeda i slučajnih prolaznika. Glasuje se rado za već vladajuće: oni imaju takozvani *bonus*, koji mogu zahvaliti biračkom konformizmu i inerciji. Jedan

će birati konzervativnu stranku kao branu protiv komunista; drugi, iz istog razloga, bira socijal-demokrate, vjerujući da jaki konzervativci neizravno jačaju i komunističku oporbu. Korjenite, beskompromisne stranke, pak, ostat će bez glasova jer se očekuje da ne mogu prijeći izborni prag, pa je bolje dati te glasove jednoj vrsti umjerenjaka da se njima ne okoristi druga vrsta umjerenjaka. Svađe oko kandidata mogu dovesti tome da pobijede manjevrijedni, nesposobni i nezainteresirani - osobito na nižim razinama. Žena glasuje za zgodnog, šarmantnog muškarca, muškarac za boljeg lašca ili muškarca iza koga stoji "jaka žena". Svi glasuju za republikanske kandidate, a srce im poskakuje kada u posjet njihovoj zemlji dođe kakva prokotolarna, marionetska, razvlašćena kraljica. U Njemačkoj je jedan dojmljivi eksperiment (1974) pokazao kako je veliki broj birača kadar glasovati za nepostojeću osobu, koja je medijski bila prikazana kao realna, i usto prihvatljiva za konvencionalni birački ukus. Predrasude su osobito važne za stvaranje biračke odluke, baš kao i različite maglovite procjene bez ikakva temelja. Dakako, bitnu ulogu u izbornom opredjeljivanju igra i očekivanje osobne koristi, koje je najčešće neutemeljeno i ubrzo nakon izbora bude iznevjereno. Rijetki su građani koje pred izbornom urnom nadahnjuje opći nacionalno-državni interes. Oni ne procjenjuju objektivno i svestrano kandidatove mogućnosti, nego ih kod njega najčešće privuče kakva trećerazredna pojedinost. Birači imaju mišljenje kada ne treba: javljaju se u demokratskoj javnosti pozvani i nepozvani, s najmaštovitijim i ujedno posve suvišnim mnijenjima o svemu i svačemu (ta demokracija i jest vladavina *diskutirajuće klase*!). A kada je potrebno, zataje, zaokruže bilo koga, na vlastitu štetu, kao i na štetu svojih bližnjih.

Demokracija vidi svetu kravu ne samo u cjelini biračkog tijela, nego i u svakom njegovom članu. Ali, riječ je o realnim ljudima sa svim svojim moralnim i intelektualnim manama, koje demokratska dekadencija i korupcija samo još jače

ističu. To su ljudi koji bez demokratskih medija ne bi imali nikakvo "svoje" mišljenje. Oni ne biraju stranke i njihove predvodnike vođeni nalogom političke mudrosti i nacionalnog interesa. Oni glasuju po diktatu osobne koristi. O njihovoj razini najbolje svjedoče povremena ispitivanja slučajnih, statističkih prolaznika na ekranima demokratske televizije. Ti ljudi, koji na upit ne znaju odgovoriti što je "nilski konj", trebali bi odlučivati o najboljima što će voditi narod i državu! Notorni demokrat Churchill smogao je britanskog cinizma da izjavi: Najbolji je argument protiv demokracije petominutni razgovor s prosječnim biračem. Kako će oni koji nisu najbolji uopće prepoznati najbolje? Tražiti da do izražaja dođe svačiji glas stoga je velika pogrješka i velika besmislica, onoliko koliko je besmisla i u onome što nam poručuju ti pojedinačni glasovi, kao i njihova ukupna suma.

XLIX. BIRAČKA JE VOLJA NESTALNA

Dopunimo još malo tvrdnje iz dva prijašnja poglavlja. Demokratski je birač neubrojiv, i on može birati na svoju štetu, štoviše, na štetu čitavog naroda. Biračka je volja nestalna, demokratski izbori uvijek su vrsta lutrije, tombole. Svi strepe od njih - i vlast i oporba, i prijatelj i neprijatelj. Ne zna se do zadnjeg časa kako će ispasti, no kad jednom ispadne, pogovora nema. Birač je nedosljedan, nelojalan. Arhetipska slika biračkoga tijela poklapa se sa masom koja je odlučivala o sudbini Krista u Jeruzalemu: jedan dan viču mu Hosianna, spasi nas; a drugi ga dan šalju da ga se raspne na Križ.

U politici svakako djeluju emocije, i dobro je da je tako. Ali, zavedeni puk dade se lako prepustiti svojim osjećajima simpatije i antipatije, koji ga navode da sve vidi crno-bijelo, a začas se mogu promijeniti, pa skupa s njima i politički ukus i odluka. Koliko god i same bile nepouzdane te lagale

i manipulirale, i predizborne ankete ipak pružaju nešto od općenitog uvida u promjenjivost biračkoga hira: iz mjeseca u mjesec, iz tjedna u tjedan, iz dana u dan. Koje je onda pučko mnijenje ispravno, odgovorno i probitačno: ono iz veljače ili ono iz svibnja? Ono od srijede ili ono od četvrtka? Treba li ga, takvog, prihvatiti i ako se odlučilo za posve krivu i štetnu stranku? Liberalni demokrati, poput Poppera i Duvergera, zalažu se za "netoleriranje netolerantnih", što bi značilo i da se demokratski *establishment* ne pomiri s izbornom pobjedom ekstremne ljevice ili desnice. Što onda slijedi? Demokratski državni udar? Građanski rat? Zar na nasilno nepriznavanje rezultata demokratskih izbora imaju pravo samo demokrati?

S druge strane, koliko god neizvjesni bili izborni rezultati - jer ih određuje niz slučajnosti i samovoljnih odluka; nadalje, koliko god bila manipulirana i nepouzdana tzv. istraživanja javnoga mnijenja - posljedak se izbora, paradoksalno, barem po prilici i približno, nerijetko može sa stanovitom vjerojatnošću predvidjeti. I ta okolnost govori protiv demokracije: sve što nam naime donosi tobože razborito samoodređenje svjesnih pojedinaca, može se podvesti pod nekakav prosjek, srednju mjeru, normalnost, statistiku. Tu nema iznenađenja; njih je kadra prirediti samo viša, originalna, stvaralačka ljudskost, koja, međutim, ne znači ništa u egalitarističkim demokratskim rutinama.

L. NATEZANJE KOALICIJÂ I OPOZICIJÂ

Demokracija je od općeg, narodnog dobra učinila predmet vulgarnog cjenkanja. Ta istina najpunije dolazi do izražaja u međusobnom natezanju stranaka koje su, izbornim postupkom, postale ponosne nositeljice većeg ili manjeg broja biračkih glasova, pa se upuštaju u sklapanja koalicija koje će vladati zemljom, ili, ako su nešto zlosretnije, u krojenje

opozicija, čiji će jedini cilj biti, pod doslovce svaku cijenu, opstruirati postojeću vlast, eda bi se njihovi junaci čim prije iz opozicije premjestili u ministarske fotelje. Stranke se dogovaraju, sklapaju nečasne kompromise, izdaju svoje navodne ideale, priklanjaju se oportunitetu, međusobno se ucjenjuju i potkusuravaju po načelu *do ut des*, samo kako bi čim bolje ostvarile vlastite skupinske probitke, dospjele na vlast i na njoj ostale.

Narod, taj tobožnji veliki meštar izbornih rituala, tvrdi se, bira i odlučuje. Pa čak i ako je tako: kada su jednom zatvoreni izborni lokali, on više nema nikakva uvida, a još manje nadzora, nad svih mogućim i nemogućim, pa i najapsurdnijim koalicijskim kombinacijama, neprozirnim mehanizmima i manevrima, koje tada započinju svoj samostalni život. Oporba, parlamentarna opozicija, trebala bi uime naroda nadzirati vladu. Ali je ona nemoćna u ulozi nadzirateljice; jedino što može jest kočiti, paralizirati rad vlade, čak i ako je on nekim slučajem na narodno dobro. Parlamentarna opozicija uopće i nije zaokupljena nadziranjem vlade i njezinom konstruktivnom kritikom. Jedini joj je ozbiljan cilj vladu srušiti - čak i ako se s njezinim postupcima i projektima slaže - te potom sama zasjesti na vlast, pa i ako pritom ne će biti kadra voditi drugačiju politiku negoli vlada, što je ona svim silama nastoji smijeniti. Da je partijskim klikama na srcu istina i pravda, tražile bi puta nacionalnom jedinstvu i vladi nacionalne solidarnosti. Ali, u demokraciji vladaju druga pravila igre, druge vrednote i drugi ciljevi.

LI. KOALICIJSKI MANEVRI

U paradokse demokracije spadaju i koalicije, koje su u pravilu mehaničke i svojevoljne: dva jača uvijek će pobijediti slabijega (Srbi bi rekli: dva loša ubiše Miloša), za kojega demokracija

ne vrijedi, pa i ako je za njega glasovala razmjerna većina. Štoviše, istisnut će i jačega, i pod cijenu manjinske vlade, ako je jači, naprimjer, politički nepoćudan. A manjinske vlade niti imaju biračku potporu, nisu dakle "demokratske", niti mogu djelotvorno i trajno obavljati državne poslove. U demokraciji mogu se, načelno, u oporbenu koaliciju udružiti i inače posve nesrodne stranke, te formiranjem parlamentarne većine blokirati svaku vladu. Koalicija s minimalnom većinom može vladati protiv skoro jednako tako snažne oporbe, pozivajući se na sveti zakon demokracije, iako se njezina prednost može mjeriti tek neznatnim brojem glasova ili mandata.

Načelo demokratske "većine" osobito ide u prilog manjim strankama (dakako, dostatno velikima da pređu izborni prag!), dakle strankama male manjine. One počesto mogu odigrati ulozu "jezičca na vagi", i prikloniti se čas jednom, čas drugom većem bloku, postavljajući mu uvjete, jer bez njih ne bi mogao osvojiti većinu potrebnu za dolazak na vlast. Odlučujući se pak među velikima, manje stranke ujedno se ipak i odriču dijela vlastita identiteta, svojih programatskih svetinja, pa tako izdaju birače što su za njih glasovali. Svakako, birači manjih stranaka ponekad ove biraju i znajući da im nema druge, nego se upustiti u koaliciju s nekom većom. Ali, uvijek se može dogoditi - i događa se - da manje stranke uđu u koalicijski savez s nekim drugim velikim partnerom, a ne onim što ga je njihovo biračko tijelo očekivalo. Samo je jedan primjer ovakve izborne prijevare priklanjanje njemačkih liberala Willyju Brandtu 1969.

Manje su stranke u demokratskoj kombinatorici uvijek raspete između scile izdaje i haribde slijepe vjernosti. Ali demokratska pravila mogu i jake stranke, čak i ako im je sklon znatan dio biračkoga tijela, držati izvan vlasti. To je, primjerice, desetljećima bio slučaj s talijanskim *Socijalnim pokretom*.

LII. BOG PARLAMENT

Pravi bog demokracije nije narod, pa čak ni u obličju na koje ga demokracija svodi za svoje potrebe. Demokratski je bog - parlament. Parlament je nedodirljiva dragocjenost. Izreka veli za britanski parlament da je svemoćan - jedino što ne može jest pretvoriti muškarca u ženu. (To, doduše, ne bi trebao biti razlog za žalopojke: rečenu transmutaciju danas može obaviti svaki liberalno-demokratski liječnik.) Parlament na neki način predstavlja zamjenika Njegovog Veličanstva Naroda - premda nipošto ne zrcali zbiljsku strukturu slojeva i uvjerenja u narodu. Jedan od izvanjskih znakova nedodirljivosti svetoga parlamenta jest i uredba o imunitetu parlamentarnih zastupnika: narod ih je svjesno i slobodno izabrao, oni su tobož narodni predstavnici, pa ako su i zločinci, ne će baš tako lako pred sud i onkraj brave. Oni su, a ne narod, uživatelji narodnog suvereniteta, i u tom pogledu izjednačeni su s negdašnjim pravim suverenima okrunjene glave. Oni, svete krave bez ikakve sveze s narodom, bez ikakve zasluge i ranga, osim što svoje povlastice mogu zahvaliti slučajnoj okolnosti da ih je izmanipulirana "narodna volja" uzdigla na čast parlamentaraca. Oni će u parlamentu, na tekućoj vrpci - ne sjećajući se što su prije izbora tvrdili i obećavali - donositi odluke koje narod više nikako ne će uspjeti prepoznati kao tumačenje svoje "volje". Možda će u međuvremenu napustiti i stranku na čijoj su listi izabrani. No, što to smeta! Ta, parlamentarizam i nije vlast naroda, nego vlast parlamentarnih klika, koje, otuđene od naroda još i prije negoli ih je ovaj "izabrao", slijede samo logiku svoga interesa. Tradicionalne monarhije i diktature, tiranije i despocije, mogle su biti na dobro ili na zlo svojih podanika. Parlamentarna, liberalna demokracija unaprijed je programirana kao neviđena nevolja za narode izložene njezinoj vlasti, samo što, zbog razmjerno

nježne naravi njezine strahovlade, to nije uvijek na prvi pogled i prepoznatljivo.

LIII. PARLAMENTARNA BRBLJAONICA

Čitav je problem s parlamentom i parlamentarizmom u tome da taj politički model daje prednost rječi nad djelom: dijalogu, diskusiji, debati, nad muževnim odlukama. Zapadni su parlamenti majmunji teatri, poprišta stadionskih strasti. Demokratski su parlamenti visoke škole natezanja, nadglasavanja i nadmudrivanja, gnjilih kompromisa, labilnih, polovičnih improvizacija, posvemašnje nemoći, a nadasve ispraznog i neodgovornog brbljanja o svemu i svačemu. Proceduralna natezanja o "povredama parlamentarnog poslovnika", unutarnjeg pravilnika ponašanja, postaju gotovo najvažnijom temom. Koliko se samo milijuna radnih sati u zapadnjačkim parlamentima utrošilo na problem skraćivanja radnog vremena za jedan sat - kao da je rad samo prokletstvo, a ne istodobno i blagoslov?! Parlamenti su razvili stanoviti ljigavi, simpatični (koliko god nerijetko i bezobrazni, uvrjedljivi) govornički stil, sa svojim manirama i frazama bez značenja, sa svojim specifičnim verbalizmom, koji bi trebao zasjeniti manjkavost stavova i argumenata.

Parlament je bojno polje one političke fronte koju Donoso Cortés (a s njim i Carl Schmitt) nazivlje *clase discutidora*, diskutirajuća klasa, koja bi samo o svemu u nedogled raspravljala, debatirala i dijalogizirala, umjesto da odlučuje o životnim i gorućim pitanjima nacije. U demokratskoj vladavini, ta se okolnost može pratiti u svakom pojedinom segmentu narodnoga života, doslovce na svakom koraku. Demokracija nije kadra odgajati ljude, nego ih prepušta vlastitoj pameti. Neka se samo pripovijeda o svemu i svačemu - kao da će se iz te djelatnosti izroditi istina i pravda. Demokracija to

nazivlje dijalogom, i on je jedno od božanstava demokratske vladavine. U praksi, pak, stvar se svodi na *talk shaw*: čitava je demokracija zapravo jedva više doli jedan jedinstveni, monstruozni *talk shaw*, u koji je nasilno uključena cijela žrtva, narod.

Ali, ako se od diskusije, umjesto od istine, učini vrhovna vrednota, onda ni najbolji argumenti nemaju prođu. Parlament je bablja brbljaonica, galama koja je samoj sebi svrhom, doslovni demokratski antipod muževnom spartanskom lakonskom jeziku; u parlamentu vlada načelo *lalokracije*, brbljovlađa. Vrhovna je parlamentarna krepost - *logoreja*, sposobnost neograničenog blebetanja.

Parlamentarna masa ne donosi odluke, one su, kao i posljedak glasovanja, već unaprijed određene većinskim odnosima parlamentarnih stranaka. Čak i kada ne postoji imperativni mandat, tj. dužnost zastupnika da glasuju za stajalište svoje partije, gotovo se nikada ne dogodi da bi se koji zastupnik priklonio razlozima suparničke klike. Možda - ako ga potkupi (parlamentarna praksa obiluje takvim slučajevima!), ali ne ako ga uvjeri. Novac u demokraciji ionako više vrijedi nego pamet.

Odluka je pak u svojoj biti uvijek čin pojedinačnog čovjeka. Pojedinac odlučuje, a ne masa, kao što samo pojedinac i misli, ćuti, očituje hrabrost, plemenitost, ćudorednost; kao što samo pojedinac, a ne anonimni kolektiv, može snositi i odgovornost za svoja djela. Većina glasova ne predstavlja ni odluku niti njezin nadomjestak; ona je njezina karikatura. Umjesto autentične odluke neponovljivog pojedinca - ili pak razumnog dogovora proisteklog iz suglasja većeg broja suboraca na zajedničkom cilju; umjesto organskog jednodušja, ovdje se događa tek mehaničko zbrajanje glasova.

Nitko nikoga još nikada nije u nešto uvjerio - tvrdi Schopenhauer. Najmanje se pak može uvjeriti pripadnika protivničke

stranke. Razlozima, istini i pravdi pričuvane su stanovite niše u inače iracionalnom, nerazumnom ljudskom svijetu; ali u parlamentu posve im sigurno nema mjesta. Tu nema predomišljanja, čak i ako se javi neki posve novi, ozbiljan, solidan argument. Tuđi se argumenti ne prihvaćaju već samom naravi parlamentarne rutine. Ona, vidjeli smo, predviđa mehaničko nadglasavanje stranačkih klika umjesto organskog dogovora umnih ljudi. Taj se zid nikako ne može probiti, čak ni najpametnijim i najbriljantnijim nastupom. Koliko god parlament volio rasprave i živio od njih, toliko malo drži do same stvari koja se u njima ponekad zahvati. Slušajući parlamentarne debate, čovjek bi mogao steći dojam da je tu ipak na djelu razumno razvijanje argumentacije o pitanjima što su na dnevnom redu. Ali što to znači, čemu je to uopće potrebno, kada se unaprijed znade posljedak glasovanja? Stoga se sve što je u parlamentu rečeno može mirne duše otpisati kao (u najboljem slučaju) narcisoidno-ekshibicionističko trabunjanje, bez ikakva smisla i cilja. Ako se pučki zastupnici uopće i pojave na sjednicama, ionako nitko nikoga ne sluša, smiju se i psuju, neprestance ulaze i izlaze, zijevaju i drijemaju, listaju i upijaju "slobodne tiskovine" tijekom debate, ako su dame, ogovaraju i štrikaju, a odnedavna i telefoniraju spravicama zvanima mobiteli. Dapače, obično se boravku u parlamentarnoj dvorani pretpostavi kakvo ugodnije mjestance, pa ako drugo nije pri ruci, dobro dođe i parlamentarna gostionica, u kojoj nedodirljivi narodni predstavnici odsjede veći dio vremena dok su u zgradi.

Zašto bi i bilo drugačije, kada su dakle parlamenti tek mašinerije za rutinsko odglasavanje nečega unaprijed isprogramiranog stranačkom slogom ili stegom? A što onda misliti o dičnim suvremenicima koji nas poučavaju kako je parlament jedno od mjesta na kojima se stvara sloboda! Sloboda se ne stvara u ljudskom svijetu, ali ponajmanje u parlamentu, koji je tek jedno od sramotnih poprišta ljudske bijede, čoporske

svijesti, konformizma i oportunizma, napokon, parlamentarnog kretenizma (Engels).

LIV. FEUDALITETI

Tko u demokraciji uopće vlada? Svi, samo ne narod, predstavljen svojim elitama. Za brojne vrste skupina koje su *de facto* na vlasti u demokratskim režimima, a pritom ničim nisu legitimirane, ponajmanje pak narodnom voljom, madžarsko-američki je politički mislilac Thomas Molnar skovao naziv "feudaliteti". Time je već samom riječju htio naznačiti, da demokracija razbija strukture vlasti nalik na srednjevjekovne monarhije, u kojima je suveren bio u obnašanju vlasti ograničen voljom svojih vazala, lokalnih feudalaca i njihovih posebnih interesa.

Koji su to feudaliteti u suvremenim demokracijama? To su, dakako, na prvom mjestu, političke stranke, obnašateljice najvećega dijela stvarne vlasti, kao i parlamenti u koje su delegirane. Njima se pridružuju nevladine udruge, kojekakve bazične inicijative, pokreti građana, samostalni demokratski intelektualci i intelektualne klike, sindikati, javna općila. Riječ je o anarhičnim, otuđenim sredstvima političke i financijske moći, koja se prikazuju kao legitimni organi demokratske vladavine, što zapravo u dubljem smislu i jesu (feudaliteti su stvarni konstituenti policentrične demokracije, ukupnost onoga što neodemokratski ideolog Dahl, s pozitivnim predznakom, nazivlje "poliarhijom"), pa u tom svojstvu zdušno razbijaju narodno jedinstvo i potkopavaju temelje države. Čitava se njihova djelatnost svodi na jedno jedinstveno metapolitičko orgijanje; svaki od njih vuče na svoju stranu, zastupa neku posebnu kliku, lažno se predstavlja kao zagovornik i branitelj određenih skupina u narodu, a nerijetko i čitavog naroda, kao da ovaj već nema svoju vlast za koju je glasovao, i koja bi trebala braniti sve njegove interese.

Sve te skupine parazitski vegetiraju na narodnoj grbači, grabeći bez ikakva pokrića i stvarne ovlasti novac, ugled i politički utjecaj, te zlorabeći niske porive, ali i stvarne probleme što ih rađa demokratska politika.

Među rečenim feudalitetima, najmoćniji su i najpogibeljniji demokratski "slobodni mediji", o kojima je već bilo govora. Oni se osjećaju vrhovnim sudcem nad cjelokupnom politikom, a dobrim su dijelom i njezin autor. Na demokratskom Zapadu, mediji igraju po prilici onu ulogu koju je igrala tajna policija u zemljama bivšega komunizma: njuškaju, špijuniraju, trguju informacijama, istražuju i preslušavaju; likvidiraju nepoćudne, propagiraju vladajući ustroj i, napokon, vode glavnu riječ u donošenju političkih odluka.

LV. DEMOKRACIJA JE PROTIV ISTINE

Liberalna demokracija prema svemu želi biti tolerantna, jer joj uopće nije stalo do istine, jer je prema njoj posve ravnodušna. U tome je Nikolaj Berđajev vidio najteži grijeh demokracije. Već smo rekli tijekom ovih razmatranja: možda je tolerancija i dobra, ali istina je bolja! Demokracija pluralistički, relativistički, svakomu dopušta pobjedu, kakav god on bio, samo ako se može pozvati na većinu glasova. U tome je njezina velika sablazan. Ona je načelno protiv istine, i sama je sobom, kada se sve zbroji i oduzme, jedna velika laž.

Demokracija se neprijateljski odnosi spram istine i svojom metodologijom. Da bi dospio na vlast - što mu je najvažniji cilj - demokratski političar mora lagati, mora varati narod, mora ga obasipati ispraznim frazama i praznim obećanjima, mora se zaklinjati kako radi za njegovo dobro, a potajno priželjkivati krizu u kojoj bi možda lakše i uvjerljivije nametnuo

upravo svoju varijantu podvale, i porazio svoje manje sretne i manje spretne suparnike.

Prešutna pravila demokratskog govora prava su apologija laži: Što više govori, a da ništa ne kažeš; govori uvijek obratno od onoga što misliš; prešućuj ono važno i bitno; ogovaraj, tračaj i klevećи. I, što je najpresudnije, pozivaj se pritom neprestance na toleraciju i dijalog, na demokraciju i političku korektnost.

Liberalno-demokratski relativizam, koji se ne može oslanjati na neupitne i čvrste vrednote, nego tek na puku dopustivost i mnoštvenost mnijenja, stavova, životnih stilova - stvara ozračje u kojemu ne samo mase, nego i naobraženi slojevi, lako prigrle, instinktivno ili pak svjesno reflektirano, neko od uvjerenja protivnih istini i njezinu istraživanju. Demokratski su režimi pravi rasadnik agnosticizma, skepticizma, sofisterije svake vrste. Stoga u njima kao nigdje cvjeta biznis samozvanih, lažnih proroka, pseudogurua, koji mladeži željnoj pouzdanih uvjerenja tuve u glavu i najgroteskniје besmislice, jer su se samozatajna država, izopačena obitelj, posustali vjerski autoriteti, za ljubav relativizma odrekli svete zadaće odgoja novih naraštaja u duhu istine. Ali, demokracija je do te mjere ogolila istinu od svakoga smisla, vrijednosti i privlačivosti, da u zemljama kojima je ona ovladala svaka budalaština i opačina stječe status ravnopravnog uvjerenja, a svaka, i najapsurdnija ideologija može se natjecati za zvanje vrhovne istine.

U demokraciji stoga oduvijek loše prolaze istinski, neovisni duhovi, kojima je jedino istina sveta, i koji se s njome ne žele kockati. Tako je bilo već i u staroj Ateni. Demokracija, otvorena egzotičnim zabludama i intelektualnim hirovima, razvila je istančani instinkt za prepoznavanje nepatvorene misli. Stoga ona, koja tolerira sve ludosti i gluposti, nemilosrdno dočekuje ozbiljan rad duha, njegove plodove ismijava i progoni, i samorazumljive uvide - u koje spadaju i uvidi

o laži demokracije - pripisuje oboljelu mozgu, nepoštenim nakanama i političkoj diverziji.

LVI. DEMOKRACIJA JE FORMALNA PROCEDURA

U demokraciji ne odlučuje ni narod, ni autoritet, niti argument. U njoj odlučuju aritmetika, i statistika, procedura i forma. U starom marksizmu točno je prepoznata formalna narav parlamentarne demokracije. Marx je govorio o "privatnoj personi" i "apstraktnom građaninu" kao o dva pola na koja se razbija ljudska osobnost u uvjetima demokratske politike. S jedne strane, dakle, povlačenje u privatnost (stari Grci to su nazivali idiotizmom), s druge pak sudjelovanje u formalnoj proceduri izbora, bez ikakva utjecaja na zbiljske političke sadržine, što znači ciljeve i vrednote. Demokracija je samo ambalaža, koja se odriče svakog utjecaja na sadržinu što ju je omotala. U demokraciji važno je isključivo da svi biraju, a svejedno je što su izabrali. Važno je da većina vlada, premda ne vlada nikakva većina nego slučajna demokratska oligarhija. Kako ona vlada, na čije dobro, to se ne pita. Odluku se o tome prepušta slijedećim izborima: slijedećoj smicalici, prijevari i zabludi. Sve to demokratski ideolozi i pristaše demokratskoga modela smaraju velikog prednošću.

U politici je, međutim, od presudnog značenja upravo narodno dobro, a njega ne može biti ako vlada nije dobra. Važniji su narod i njegovo dobro negoli procedura. Ali, u demokraciji se traži tek da formalna procedura funkcionira kako je propisano. Ta je procedura vrhovna norma i vrednota, cilj i ideal demokratskih vladavina. A procedura znači: osnovati stranke, što bezličnije i umjerenije; ići na izbore, na kojima će manipulirano biračko tijelo glasovati protiv svojih interesa; što prije pod svaku cijenu, izbornom farsom, smijeniti vlast, tako da zasjedne neka nova, po mogućnosti

još gora od prijašnje. Nije ni važno kakva je vlast; važno je, da je "narod bira". Metoda iznad svega, metoda kojom se određuje oligarhijska klika - pa kako bude. To je, konačno, i jedina poruka (promarksističke) teorije demokracije kakvu je ponudio glasoviti Schumpeter.

LVII. DEMOKRACIJA JE APOLITIČNA

Arhetipska predočba političkoga, potkrijepljena i zbiljskim očitovanjem politike u prostoru i vremenu, uključuje uvijek neku vrstu sprege vođe i naroda, onoga koji vlada i onih kojima se vlada. Demokracija pak, posve nepolitično, postulira da ovo dvoje mora koincidirati u jednom: da vladani mora samim sobom vladati. U tome je moderna ideja narodnog suvereniteta.

Autentična politička strast tiče se ozbiljnih i važnih političkih sadržina, ciljeva i ideala. No, čitava se demokratska strast svodi na one povremene dane kada ona priređuje svoje predizborne *circenses* i izborne farse, kada se zbrajaju glasovi i procjenjuju partijski probitci. Politika i demokracija dva su stubokom različita stava, različita odnosa prema narodu, dvije posve različite stvari. Demokracija je politici protivna, za nju u najdubljem smislu nezainteresirana. Demokracija je procedura koja se neovlašteno pozivlje na narod, a politika je vještina odlučivanja na korist narodne zajednice. Demokracija je formalna, tehnička metoda izbora ili smjene vladajuće klike, a politika je sama vladavina.

Među demokratske dogme spada i vjerovanje kako je politika bahata, korumpirana i samovoljna djelatnost koju neprestance valja nadzirati i trenutačne njezine predstavnike smjenjivati, da se ne osile. A tko će nadzirati nadziratelja? I time demokracija priznaje da u biti nije politički fenomen, vjerujući kako

joj je zadaća bdijeti nad politikom kao svojim drugo-bitkom, a sebe smatrajući izuzetom iz načelne upitnosti.

Bezbrojnim obzirima, skrupulama, umnažanjem instanci, ograničavanjem kompetencija, razgranatim sustavom nadzora i međusobnih ovisnosti pojedinih sudionilka vlasti, - demokracija otežava i koči normalno odvijanje politike, te prava, neometana energična i samosvjesna, a navlastito dugoročna politika u demokratskim uvjetima ne može ni zaživjeti. Prema Platonu, demokracija će uvijek skončati ili u anarhiji ili u tiraniji: u bezvlašću ili u samovlađu. To nije slučajno. Obje su alternative ne-političke, kao i sama demokracija: u prvoj nema vladara, u drugoj nema naroda. A politika je tek određena vrsta odnošaja između te dvije veličine.

LVIII. DEMOKRACIJA JE METAPOLITIKA

U prijašnjim je poglavljima usput već bilo riječi o metapolitici, pa sad valja precizirati značenje u kojemu se ta riječ ovdje rabi. Metapolitika ponajprije može značiti nešto analogno i srodno metafizici: istraživanje prvih načela i uzroka, metafizičkoga temelja, same politike. Francuska *Nouvelle Droite*, pak, rabi taj termin u smislu kulturne revolucije s desna; intelektualnog, teoretskog i publicističkog rada, uspostave kulturne hegemonije, koja bi tek trebala pripraviti političko okupljanje i političku borbu. Metapolitika, napokon, može označavati i teokratsku islamsku državu.

Respektirajući navedene uporabe riječi, mi, međutim, u ovoj knjizi metapolitikom nazivljemo onu politiku, kojoj cilj i sadržina nisu narod, njegov probitak i boljitak, nego se bavi samom sobom. U tom je smislu čitava demokratska politika najvećim dijelom, onim bitnim što je čini demokratskom - upravo metapolitika.

Demokracija se bavi imenima i procedurama, stranačkim prepucavanjima i kadrovskim smicalicama, aferama, izborima i statutima, nadmetanjima oligarhijskih klika za utjecaj i vlast. Pritom su joj, uostalom, uvijek u prvom planu trećerazredna - mikropolitička - natezanja, a nikada dugoročni projekti i velike vizije, jer za njih nije sposobna. Trošeći pak goleme energije u pothvate kao što su rasprave o izbornim zakonima, demokracija se otkriva kao meta-metapolitika. Demokratska politika bavi se najradije samom sobom, svojim ritualnim ceremonijama i vodećim predstavnicima. Ono što bi imalo biti zbiljskom sadržinom, ideje i ideali, nacionalna politika, opće dobro, ostaju pritom kratkih rukava. Stoga demokracija neopravdano izazivlje osjećaj prezasićenja, pače, odvratnost nad političkim uopće, a da ona to političko nije još uopće niti dodirnula, ni u njega istinski zahvatila.

Nitko ovu metapolitičku, što će reći antipolitičku narav demokracije, nije, makar posve nehotično i nepromišljeno, iskazao kao bivši američki predsjednik Clinton, kada je, nakon izbora na svoj drugi mandat, sretno uskliknuo: Vrijeme je da politiku ostavimo postrani! Za njega, politika i nije bila drugo nego predizborna kampanja. U demokraciji se izborne godine rado nazivaju "političkim godinama". U njoj prava, odlučna, muževna, energična, djelotvorna politika uopće ne dolazi na red. Sve je u banalnom, nedostojnom petljanju i zanovijetanju, natezanjima i postotcima, gubljenju vremena, energije i novca. Jedino što je u demokraciji uzbudljivo i uopće zanimljivo, trenutci su izbora: taj trivijalni, mehanički, aritmokratski obred. Karizme, svijetla imena junaka, važni događaji, preokreti i prevrati, ratovi, uzvišene svrhe, svečani simboli - odvijanje prave narodne sudbine - sve je to demokraciji strano. Da bi mu se približila, ona mora prestati biti demokracijom.

LIX. DEMOKRACIJA JE NEPODNOŠLJIVO MLAKA

Demokratska je metapolitika besplodna, ali je ona i ubitačno suha, troma, smrtno dosadna. Demokracija je poput polumrtve muhe: ubitačno dosadne, ali zato ništa manje nametljive. Upravo njezina nametljivost muhu zapravo čini tako dosadnom. I demokraciju čini dosadnom njezina demokratska nametljivost, agresivnost i umišljenost, ali je u njoj, za razliku od muhe, dosadno i sve ostalo. Muha je, naime, za razliku od demokracije, ipak jedan mali misterij: to ogavno živo smeće umije nešto što čovjek, bez pomoći komplicirane tehnike, nikako ne može, pa čak i ako je demokrat: muha leti!

Demokratska je teorija isto toliko dosadna i bljedunjava, kao i demokratska praksa i općeniti stil demokratske politike - jer demokracija je i čitav jedan životni stil, stil narodnoga života. Sve je to jedno beskrajno površno, racionalističko, empirističko, pozitivističko zanovijetanje i cjepidlačenje, rezuckanje i sitničarenje, bez velikih, dubokih i širokih, uzvišenih vizija i uvida; korektno, brbljivo mudrovanje o banalnim temama i trivijalnim argumentima, bez strasti, dakle i bez ideja (jer istinske i istinite ideje rađaju se tek u ambijentu strasti). U demokraciji, karizmu smjenjuje šminka, a moć uvjeravanja - *marketing*: trgovanje i podvala. U toj je tradiciji Montesquieu izrekao onu glasovitu riječ, da su sretni narodi čiji su anali siromašni događajima. Nešto slično priželjkuju u naše vrijeme ljudi poput Fukuyame, koji nam sretno najavljuju konac povijesti. Konca povijesti u povijesti, međutim, ne može biti. Povijest se može nadvladati samo s nadpovijesnog, metafizičkog, eshatološkog stajališta. Povijesna drama nastavit će se, ali ona ne će biti demokratska.

Demokrati će rado reći da u stabilnim demokracijama nema potrebe za velikom odlučnošću i radikalnim potezima. No, tim gore za demokraciju. U njoj nema veličine, ni ljudske, ni narodne, ni državne. Sve je svedeno na trivijalnu osrednjost; mediokriteti i mlakonje vode glavnu riječ. Otmjene geste i plemenite žrtve; mistika simbola, otvorenost za ono transcendentno, sveto, nadindividualno; ukorijenjenost u zavičaj, oduševljenje stege i reda, patos autoriteta i ranga - sve ono bez čega ne može ozbiljna politika, što daje vrijednost i dostojanstvo skupnom životu ljudi - za demokraciju je predmet podsmjeha, izrugivanja i prijezira. U demokraciji umjerenjačine mahnitaju, a malograđani vegetiraju punom parom. To je njihov element. Viša ljudskost u demokraciji je osuđena na unutarnju emigraciju, ozloglašena kao eksces, nastranost, pače zločin. Demokracija, koja je na svoj način teroristički tip vladavine, dosljedno niječe svaki autoritet. Namjesto ljudskog autoriteta ona nudi autoritet papirnatih uredbi i utopijskih himbi. Demokracija nije zaokupljena dužnošću da narod učini boljim i sretnijim, kako to od politike traži Platon. Dosta joj je da sebi stavi u zadaću ispuniti mu materijalne potrebe - premda u pravilu ne uspjeva ni u tome.

Demokracija je jedno jedinstveno otjelovljenje neodlučnosti i oklijevanja. Tko pokaže volju za velikim, bitnim, sudbinskim političkim zahvatom, biva strašljivo upozoren na "gulag" i "holokaust" (kako zamjećuje ljevičarski kritik demokracije Slavoj Žižek). Zamijenivši muževnu odluku babskim blebetanjem, ona je sva u nekakvim polovičnim improvizacijama, labilnim konsenzusima i gnjilim konformističkim, oportunističkim kompromisima. Ona nije u stanju napasti, samo se brani, i to, u ozbiljnoj krizi, nemoćno; ne umije agirati, može tek reagirati, a ni na to nije uvijek spremna. U demokraciji sve gubi svoje konture, gubi ozbiljnost i težinu. Sve gubi artikulaciju. Stoga se demokracija kloni i istinske ljevice i istinske desnice, i deklarira se kao beskrvni, ničiji, politički centar. Ali, bez ljevice i desnice nema ni centra, a pri prvoj

kataklizmi on nestaje, prirodno se raspadajući na lijevo i desno krilo i pridružujući se mrskim mu "ekstremima". Tako ni sama demokracija nema dublje realnosti. Uzgajaju je i njeguju tek fikcije mirnih *intermezza* ljudske povijesti.

LX. DEMOKRACIJA JE KOMPLICIRANA

Demokratska procedura nije samo metapolitička, ona je i odveć složena, pa stoga nedjelotvorna. Demokracija donosi sobom decentralizaciju i unakrsnu podjelu vlasti uzduž i poprijeko, okomito i vodoravno. To koči političke odluke, umnaža središta odlučivanja, zahtijeva njihova dogovaranja i usuglašavanja djelovanja. Umjesto da se sva pozornost posveti učinkovitom rješavanju sudbinskih nacionalnih problema, demokracija probleme gura pod tepih, njihovo rješavanje odgađa čekajući da zastare ili se, na neki misteriozan način, sami od sebe riješe, a svojom vlastitom prirodom stvara i bezbroj novih, suvišnih, u zdravim uvjetima lako izbježivih problema. Demokrati zaziru od jednostavnog funkcioniranja svojstvenog autoritarnim poretcima, kao da bi ono značilo neku osobitu manjkavost tih ustroja. Zapravo jednostavnost nije samo olakšica u djelovanju, nego i vidljivi znak dubljega zdravlja jednog političkog sustava, baš kao što je i nepregledna kompliciranost u strukturi i izvođenju pouzdani znak da s tim sustavom nešto nije u redu: carstva koja stoje pred propašću, donose mnoge zakone - veli kineska izreka, koju navodi Nietzsche.

LXI. DEMOKRACIJA JE NAJSKUPLJA

Politika je uvijek skupa, ali trošak koji ona traži, ako ne ide na štetu naroda i ne nastaje njegovim pljačkaškim izrabljivanjem, uvijek je opravdan. Pa i određene olakšice i povlastice

vodećih muževa, ako je njihov rad na narodno dobro i korist, moraju se podnijeti kao obol rangu i dostojanstvu politike i časti koja mora okruživati njezine vodeće predstavnike. Tu nema mjesta cjepidlačenju tipičnom za demokraciju, koja među svoje najdraže razbibrige uvrštava insceniranje afera o tobožnjim ili stvarnim, nezakonitim novčano-poslovnim makinacijama svojih heroja.

Na drugoj strani, demokracija nije tako skrupulozno štedljiva. Od svih političkih sustava ona je dokažljivo najskuplja, dakle najrastrošnija. Ona je to zbog nevjerojatne razgranatosti svojih vladajućih struktura nagore i nadolje, administrativne decentralizacije te susljednog umnažanja djelokruga i dužnosti. Demokratske institucije: stranke, nevladine udruge, izbori, parlamenti, sindikati i sve ostale, gutaju goleme svote novca. U demokraciji, izbori, svetinja nad svetinjama, nikada se ne mogu smatrati suvišnim luksusom. Kad god logika demokratske procedure kakve izvanredne, prijevremene ili dopunske izbore, na nacionalnoj, pokrajinskoj ili lokalnoj razini, učini prijeko potrebitima, novaca se za njih nađe. Nije važno hoće li se naoružati vojska, hoće li biti redarstvenika da noću čuvaju mirne prolaznike od nasilnika i napasnika; hoće li se izgraditi kakva životno važna cesta, hoće li umirovljenici, trudnice i djeca umirati od gladi: novaca za izbore mora biti, i uvijek će se naći stotine milijuna da bi se priredile predizborne kampanje, uredila biračka mjesta, tiskali izborni papirići itd. itd, što je već potrebno za odvijanje demokratskih *circenses*.

LXII. DEMOKRACIJA JE OSOBITO KORUMPIRANA

Čovjek, kakav jest, pokvareno je stvorenje. Kršćanstvo za tu okolnost ima na raspolaganju nauk u Padu, o istočnom grijehu. Stoga, i sve ljudske institucije, pa i u najboljim

državama, podložne su korupciji. To vrijedi za monarhije i republike, za aristokracije kao i za demokracije. Ali, demokracija je pružila osobitog maha očitovanju čovjekove zloće, dočim je aristokratski sustavi vladavine, svojim pravilima i normama, nadzorom i sankcijama, te nadasve pomnim odabirom i odgojem vladajućih elita, svode na podnošljivu mjeru. Demokrat Lord Russell rado priznaje kako demokratski sustavi imaju tendenciju da u njima zavladaju osobito korumpirani pojedinci - koji su, kako dodaje, usto i budale. Demokracija doista širom otvara vrata nepoštenim glupanima, a primjera za to (prešutimo imena!) bilo je osobito posljednjih desetljeća u izobilju diljem svijeta. Ona ne raspolaže etosom samokontrole svojih vladajućih klika, u njoj ne postoji ništa nalik disciplinirajućoj formuli *noblesse oblige*. Demokratski su političari potkupljivi i ucjenjivi, uvijek ovisni o milosti biračkoga tijela na slijedećim izborima. Tako se oni pokoravaju radije volji i diktatu opskurnih klika, vlastitom interesu, izgledima da još jednom zasjednu na svoju unosnu poziciju, negoli načelima poštenja i osjećaju odgovornosti za povjereni im narod. Tu okolnost potkupljivosti demokracija obilato koristi, inscenirajući korupcionaške afere radi odstrijela nepoćudnih ili suparničkih političara koji su možda i "čisti" (ali svakomu se "nešto" dade pronaći, ili pak uvjerljivo izmisliti - to je najmanji problem!).

Nisu samo političari u demokraciji korumpirani. Demokracija je i građane razmazila da se umisle, da se uzohole, da povjeruju kako su svi ljudi jednaki, kako svi imaju jednaka prava, sve mogu, i svi o svemu smiju, pače, trebaju odlučivati. Što god narod učinio, dobro je - sugeriraju im njihovi politikanti. Svi su dobri, na njima nema grijeha, samo ako glasuju za nas. A ako si pokatkada i dopuste pokoju nepodopštinu, ništa zato! To će samo olakšati kriminalnu djelatnost nama vladajućima, i pomoći našem izuzeću iz načela kažnjivosti: ako smiju oni, smijemo i mi! I zato, dočim u autoritarnom poretku korumpirani idu pred lice pravde, u demokraciji nagrađuju se

novim položajima. Osim, dakako, ako suparničkoj kliki nije potrebno odstrijeliti ih temeljem njihovih prekršaja, kako bi sama mogla nekažnjeno nastaviti na isti način.

LXIII. DEMOKRATSKI IMPERIJALIZAM

Netko je ispravno formulirao: Nismo demokrati - ne posežemo za tuđim zemljama. U uobičajenom stereotipu, fašistima se pripisuje upravo težnja imperijalnom širenju (pri čemu se zanemaruje čitav niz drugih, temeljnih značajki toga političkog modela). I komunizam je, nošen pseudomesijanskim uvjerenjem da će za čitavu vječnost upravo njegov nauk i njegova politička praksa usrećiti čitav svijet, poduzeo osvajačke, imperijalne pohode. Uz potporu zapadnjačke parlamentarne demokracije, osvojio je nakon 1945 polovicu Europe, da ostanemo samo na starom kontinentu.

Demokracija, međutim, kao da je svojim neviđenim zaslugama u oslobađanju čovjeka pojedinca, kakve joj njezini adepti pripisuju, zavrijedila totalnu aboliciju i indulgenciju glede svojih zločina spram slobode i života narodnih zajednica. Jer, liberalna je demokracija zapravo izvorište modernog imperijalizma, i svi pothvati Lenjina i Staljina, Hitlera i Mussolinija, u pokoravanju tuđih područja (ili pak pripojenju onoga što je još prije oduzeto njihovim nacijama) samo su skromna vježba u usporedbi s negdašnjim imperijalnim širenjem okrunjene britanske demokracije, ili s današnjim globalnim imperijalizmom liberalno-demokratskih Sjedinjenih Američkih Država.

Postoji, također, uporna predrasuda da je demokratski ustroj sigurna brana protiv rata. Iskustvo nam je pokazalo da su demokratske države bile upletene ne samo u oba velerata XX stoljeća (Hitler je do zadnjega časa, to danas svakome

može biti dostupno, nastojao izbjeći rat sa srcu mu priraslim germanskim narodom Engleza, a njegov zamjenik Hess još i poslije), nego i u niz lokalnih ratova susljednih desetljeća. Zar Izrael, Egipat, Grčka, Turska, Cipar, Britanija, Amerika, Indija, nisu bili pluralističke, demokratske države, zar su bili komunistički ili fašistički, kada su vodili svoje ograničene ratove tijekom prošloga stoljeća?

LXIV. DEMOKRATSKI GLOBALIZAM

Liberalna demokracija u naše dane, pod komandom jedine preostale velesile, USA, ne provodi samo - preko američkih vojno-policijskih kaznenih ekspedicija, i preko još uvijek uglavnom poslušne američke produžene ruke, NATO-saveza - ne provodi, dakle, samo akciju imperijalnoga potčinjavanja svijeta u vojničkom smislu. Ona stvara i duhovno ozračje svjetskoga jedinstva, potiče i podupire intelektualne zahvate na izgradnji snažnog ideološkog uporišta za svoj globalni monopol. Liberalna demokracija kao politička dogma, i USA kao vodeća silnica postmodernoga svijeta, uz oslon na nadnacionalnu i antinacionalnu judeo-masonsku internacionalu, na kojekakve kriptokratske i oligarhijsko-plutokratske trilaterale i bilderberg-komisije koje nitko nigdje i nikada nije "demokratski izabrao", na diktatorsko-terorističke multinacionalne kompanije i mitologiju slobodne trgovine, - sustavno i zdušno rade na stvaranju jednoga svijeta bez granica i naroda, bez razlika i šarolikosti, bez slobode da se bude drugačiji, svoj na svome. Cilj je uniformno Sveto Svjetsko Carstvo Američke Nacije, u kojemu će se totalitarno-tiranski vladati iz jednoga centra. Negdašnji zloglasni Brežnjevljev "ograničeni suverenitet" bit će iz te nove perspektive doživljen kao gotovo nesputana afirmacija nacionalno-državne slobode, a *Loža* i *Ghetto* bit će izvršni organi te monstruozne

utopije koja je na putu ozbiljenja. Globalizam, začet u krilu liberalne demokracije, niječe same pretpostavke demokracije. No, kada se zbude njegovo ispunjenje - a ne će se zbiti samo ako udružene nacionalne snage Europe i Svijeta tome zlikovačkom projektu, riječju i dijelom, izreknu odlučno NE - onda ne će više preostati prostora ni za parlamentarizam, ni za liberalizam, niti za demokraciju. Ali ni za ono što bi im moglo predstavljati bolju alternativu.

LXV. DEMOKRACIJA JE DEKADENCIJA

Liberalna je demokracija sutonski fenomen, kako veli Evola. Ona je posljedak, izraz i stalni poticaj dekadencije zapadnoga svijeta. Demokracija i dekadencija kasni su plodovi Zapada i dijele njegovu sudbinu - zajedno će morati propasti. Zapad i propada zato jer je demokratski, jer je liberalan, jer je permisivan, jer je tolerantan, i jer mu nije više stalo do temeljnih vrednota istine i pravde, koje su nekoć rasle i na njegovu tlu, jer nema osjetila za potrebu aristokratskih elita i hijerarhijskog autoriteta, ljudske veličine i nadljudskog junaštva; jer ne shvaća da bez ovih, na dulje staze, ne može biti države i naroda. Zapadne demokracije zapravo su zapadne dekadencije. Demokracija danas na Zapadu znači posvemašnju krizu, nezaposlenost, rastuće siromaštvo, inflaciju, kriminal, bezakonje, nered, narkomaniju, alkoholizam, promiskuitet, spolnu raskalašenost, posvemašnju bordelizaciju, kult neotesanog mladenaštva, divljanje sekti, ćudoredno i uljudbeno opadanje, anomiju, relativizam, nihilizam. Demokrati ponosno tvrde kako nema demokracije bez pornografije; ali to ne govori za pornografiju, nego protiv demokracije! Ideologija jednakosti i neograničene slobode dovela je raskolu na kastu bogataša i kastu prosjaka. Mit socijalne sigurnosti skončao je u posvemašnjem strahu od sutrašnjice. Gdje su svi slobodni,

tamo su svi robovi. Sloboda i ropstvo mogu postojati samo u među sobom ravnomjerno podijeljenim domenama. Demokracija, u kasnim danima Postmoderne, znači potpuno iščeznuće svake veličine, nesebičnog junaštva i visokih ideala, otmjenosti i stila, plemenitosti i pripravnosti na žrtvu. U demokraciji, sve postaje banalno i trivijalno, jeftino i olako. U demokraciji i jest na vlasti trivijalni i jeftini čovjek, onaj koji bez pokrića vjeruje kako mu je dopušteno o svemu izreći svoju riječ, i još po toj riječi i vladati. Demokracija, i sama izopačena, izopačila je narod. Narod glasuje za demokrate jer ne nalazi više u sebi snage da im se usprotivi. Demokracija je jedan jedinstveni sustav političkog ludila. Ono čega se ona dotakne, dugoročno je osuđeno na propast. Demokracija jest dekadencija.

LXVI. DEMOKRACIJA JE PLEBEJSKA

U demokraciji nema ničeg uzvišenog, svečanog, svetog. Sve je svedeno na najniži rang. Tu nema ni duha ni stila. Demokracija je neozbiljna, nepodnošljivo jeftina i nepopravljivo plebejska. Ona sama narod srozava na razinu ogavnog plebsa, ološi, umjesto da ga uzdigne do visina ponosne, dostojanstvene i samosvjesne nacije. Narod se ne može, ne treba u doslovnom smislu rafinirati, elitizirati; ali, njega treba organizirati i povesti. No, demokracija čitavu politiku svodi na kukavni cirkus, u kojemu su njezini podanici natjerani igrati uloge komedijaša. Čak ni časti dresera nisu dorasli, oni su sami žrtve demokratske dresure.

Nije dobro da politikom ovladaju strasti, ali još je gora politika lišena svih strasti. A upravo je takva demokratska politika. Od strasti, u njoj su preostale samo karikature: plebejska stadionska divljanja. Njih ona velikodušno tolerira. Osim toga, zna samo za bezgraničnu dosadu. U demokraciji, sve teme, pa i

one životno važne, nekom unutarnjom zakonitošću postaju dosadne. S druge strane, u pukotinama i najtiranskijeg ustroja čuva se osjetljivost za važne, zanimljive, sudbinske, dramatične stvari, koje od naroda izmamljuju nepatvorenu, živu pozornost. U demokraciji pak sve gubi privlačnu snagu, gubi važnost i veličinu. Ona sve unižava do svoje vlastite razine. Zato u velikim muževima, s razlogom, prepoznaje svoje smrtne neprijatelje. Demokratska je boja siva (kako reče poljski propovjednik demokracije Adam Michnik); od svake druge ona zazire, jer zazire od razlika i ranga. Demokracija gradi sekularni kult osrednjosti, svjetovnu religiju male, mizerne, bljedunjave, malograđanske egzistencije u svakodnevlju, bez velikih muževa i vođa, bez velikih djela, velikih pothvata i vizija. Sve je u demokraciji sitno, bijedno, strašljivo, civilno, brbljivo, antiautoritarno. Sve su njezine institucije takve. Takvi su i demokratski vođe: na prvi pogled vrlo ozbiljni i odgovorni, a već na drugi pogled naivni, nesigurni, isprazni i ništavni; prave se važni, jer u njima i oko njih baš ništa nije važno; umjesto da narod vode, i eventualno mu i laskaju, oni s njim ćavrljaju i polažu mu račun o najsitnijim pojedinostima, piju s njim kavu umjesto da ih njega izmamljuju strahopoštovanje. Takvi su, degradirani, i narodni sinovi, koje je demokratska vladavina podlom manipulacijom svela na svoju skromnu mjeru.

LXVII. LAŽ NARODNOG SUVERENITETA

U prijašnjim vremenima pojedini bi čovjek, milošću Božjom koja ga je obasjala, ili na koju se pozivao, postajao suverenom, neograničenim vladateljem. Čovjek i ne može obnašati vlast nad drugim čovjekom, ako to nije po Božjoj volji i milosti; ako ne uživa mandat Neba. Ali, dočim čovjek pojedinac može (dobro ili zlo) vladati nad povjerenim mu narodom,

narod nikako ne može vladati samim sobom, ne može biti u "personalnoj uniji" i vladatelj i vladani, već iz jednostavnog razloga jer ne predstavlja homogenu veličinu. (On, doduše, može biti homogen, ali tek mimo demokratskoga okvira, kako ćemo još vidjeti.) Stoga je ideologija o "narodnom suverenitetu", kojom je masonsko-prosvjetiteljska revolucija htjela smjeniti božansko pravo kraljeva, čista besmislica. Pripovijest o vladavini "od naroda, po narodu i za narod" mogla je zato predstavljati tek izliku ovoj ili onoj nenarodnoj vladavini. Demokracija je politiku prikazala kao nešto općeljudsko, ne možda kao neku vrstu obrta, zaposlenja za sve žitelje države, ali onda kao nekakvu obvezu, neku mističnu aktivnost, dužnost, koja sve ljude obvezuje posve neovisno o njihovim stvarnim sposobnostima, potrebama i interesima.

Narod, međutim, sam za sebe, ako ga ostave na miru demokratski ideolozi, i ne pomišlja da mu pripada neki suverenitet, da je dužan sobom vladati, štoviše, da se uopće mora baviti nekakvom politikom. On sve to rado prepušta i uzurpatoru, ako ovaj umije vladati odgovorno i pošteno, u narodnom interesu i na njegovo dobro. Kada osjeti da nije tako, narod će uvijek naći načina i svrgnuti tiranina koji je izigrao njegovo povjerenje. To su, i samo to, trenutci narodnog suvereniteta: kada on, u pravednom prevratu, svrgava nepravednoga vladara, eda bi otvorio vrata za dolazak novoga i boljega.

Demokracija se, pak, ulaguje tom navodnom suverenu, nedodirljivom, jedinom arbitru, premda je njegove ovlasti preuzela oligarhijska klika tobože legitimirana narodnim, demokratskim izborima. Ona bi, s takvom legitimacijom, mogla i otvoreno vladati mimo i protiv naroda, kada se ne bi pribojavala slijedećih izbora, na kojima bi joj "suveren" mogao dati otkaz. Ali, suverena kojim se tako hoće okoristiti, demokracija prezire dublje nego ijedan protudemokraski poredak. Prvo ga je svrgnula s trona sretnog objekta vlasti, dokinula je podanike. Potom je izmislila priču o "narodnom

suverenitetu", od koje narod baš ništa nije dobio. Nakon toga, suveren je postao skupom "građana", da bi se u konačnici ponizio do "pučanstva", "biračkoga tijela" i "poreznih obveznika".

LXVIII. NAROD JE HETEROGEN

Već rekosmo kako narod ne može sobom vladati i stoga jer nije jedinstvena, homogena masa, nego u njemu postoje različiti, pa i sukobljeni pokreti usmjereni na razne strane. Demokracija bi pak htjela jedinstveni, homogeni narod, ali u određenom mehaničkom smislu. Demokracija, naime, hoće da narod bude bezlična suma bezimenih, međusobno posve izjednačivih brojki, koja može poslužiti njezinoj izbornoj proceduri, a nakon procedure predstavljati živu legitimaciju, opravdanje vladavini oligarhijske klike što se formira temeljem zbrajanja izbornih rezultata i stranačkih natezanja. Narod, međutim, sadrži u svome krilu razne potrebe, interese i čežnje, i njega se ne može mehanički ujednačiti, pretvoriti u neku srednju mjeru ili apsolutni kolektivni individuum koji suvereno odlučuje o sebi i o načinu na koji će sam sobom vladati. No, postoji nešto drugo: narod se dade homogenizirati na organski način, kada se pred njim pojavi autentični glasnogovornik narodnoga bitka, kada ga nepatvoreni, plebiscitarni vođa uzdigne na višu egzistencijalnu razinu, kada narod prepozna svoju skupnu sudbinu, kada se prepusti da ga vodi velika i uzvišena povijest. To se događa uvijek iznova u svijetlim, svečanim trenutcima ljudskoga trajanja, u povijesnim oazama, u svakom vremenu i u svakom puku, ali tada nije na djelu liberalna, parlamentarna demokracija. Razumljivo je stoga da ta politička varijanta, uza sve svoje ritualno zaklinjanje na nedodirljivu svetinju naroda, ni od čega toliko ne zazire koliko od izravnog dosluha naroda

i njegovih predvodnika, od referenduma i plebiscita. Ona tobože strahuje da bi ovi mogli biti manipulirani, dočim sama ne počiva ni na čemu drugomu, doli na neprekidnoj najpodlijoj manipulaciji.

LXIX. NAROD JE APOLITIČAN

Rečeno je da je apsurdna ideja o vladanju naroda nad samim sobom. U parlamentarnim sustavima, dakako, vladaju tzv. narodni predstavnici, ali to nije demokracija nego oligarhija. Ona će uvijek iznova, demagoški, posegnuti za metodom propitivanja naroda, ne bi li od njega čula i doznala kako da njime vlada. Postupak je po prilici jednako skandalozan kao kada bi roditelji anketirali svoj porod o najboljem načinu odgoja djece. Ali, sve to nije presudno ni važno. Demokracija zna da narod u demokratskim poretcima ne vlada. Njoj je naprosto stalo do što šire politizacije puka - kako bi se, s jedne strane, stvorio dojam o narodnom sudjelovanju u politici, a sa druge osiguralo ozračje za lakšu manipulaciju. Narod je sam po sebi, spontano, manje-više apolitičan, ali u stranačkim ga se režimima, navlastito djelovanjem javnih općila, doslovce sili na političnost. Jer, ako je masa ljudi površno politizirana, ona će se zanimati za različita politička pitanja i rješenja, svatko će postati uvjeren da ima ne samo pravo na nekakvo svoje političko mnijenje, nego da ima i samo mnijenje; vjerovat će da o politici nešto znade, i bit će iskreno uvjeren da o politici sam odlučuje, odobravajući pritom bilo kojoj odluci na koju ga je vladajuća oligarhija lukavo nahuškala. Narod u uvjetima liberalne demokracije, dakako, rado pripovijeda o politici (čini on to, više kriomice, i u autoritarnim sustavima, koji ga pritišću ili pak uznose, ali ga ne politiziraju u smislu potrebe da sam o sebi odlučuje), - no to je na način kako se u gostionici raspravlja o športu ili ženama. U tom pristupu nipošto se ne

može prepoznati težnja naroda da i sam, izravno i djelatno, sudjeluje u kreiranju političkoga svijeta. Narod je uvijek bio na neki način "politiziran", ali nikada nije stvarno vodio politiku. On nije vlast stvarao, nego ju je - uvijek doduše do određene granice - prihvaćao. Ali, ne treba smetnuti s uma da je taj narod sa stola za stalne goste u gostionici ("*Stammtisch*"), i kojemu mnogo toga nije razvidno - onaj isti birački narod što nastupa u ulozi suverena demokratskih režima. Narod se bavi politikom u krčmi, i na četverogodišnjim izbornim ritualima. Narod je ograničen, zavodljiv, vođe mu se ulaguju i baratanjem pukom lako postižu svoje ciljeve. Kad narod, u vremenima velikih prevrata, načas ipak izravno dospije na vlast, učinak je strašan. Veli Rivarol: Apsolutni vladalac može biti i Neron, no ponekad je on Titus, ili Marko Aurelije; narod je pak često Neron, ali nikada Marko Aurelije.

LXX. NAROD NE ZNA ŠTO HOĆE

Demokracija tvrdi kako je narodna volja suverena. Ali, narod nema volje. Volju ima samo pojedinac. Jednako je i s mišljenjem: pojedinac misli, a ne i narod. U narodu ima različitih volja i mnijenja, i ne postoji postupak kojim bi se oni mogli jednoznačno i pouzdano ustvrditi. Dojmovi u narodu nastaju *ad hoc*, površno, nepromišljeno, neprecizno, nestalni su i podložni različitim utjecajima. Ništa tu ne pomaže tzv. upućenost, informiranost. Ona je, u suvremenim masovnim društvima, tek suptilnija vrsta manipulacije: pružaju se obavijesti koje ne štete vladajućim klikama, i uvijaju se u ambalažu koja ih čini lako probavljivima. Već sama mnoštvenost podataka i mnijenja što je servira medijska branša djeluje ponajmanje informativno i naobrazbeno, a mnogo više stvara novu pomutnju, zbunjenost i dezorijentaciju.

Vox populi nestalne je ćudi, neubrojiv, nepredvidiv, prevrtljiv, mijenja se svakodnevno, slučajno, sukladno piskaranju "slobodnih, neovisnih medija" i agitaciji dežurnih zavodnika puka. Masa se slaže sa svakim mnijenjem, a isto je tako i protiv svakog. Načas se može nahuškati i za ljevicu i za desnicu, za nogomet i za pornografiju, za Staljina i za Hitlera, za Europsku uniju baš kao i protiv nje. Narod je stabilno jednodušan tek kada na njega svoju volju i uvjerenja prenese, projicira, usadi istaknuti pojedinac, koji će mu nametnuti zdrave ciljeve, što ih narod tada instinktivno prepoznaje kao svoje vlastite, autentične, sukladne svome probitku - i povesti ga. Narod, prepušten samome sebi, izgubljen je, ne može odlučivati, ne zna što hoće. On tada predstavlja kaotičnu rulju, puku pasivnu materiju, kojoj treba udahnuti tvoriteljsko načelo forme.

LXXI. NARODU JE DO KRUHA I IGARA

Narod čitav posao politike promatra iz kuta parcijalnog interesa, izravne banalne koristi, poriva za lagodnim životom. Sam od sebe on nikada ne će posegnuti za višim idealom i plemenitijim poslanjem. Njih mu može usaditi samo nadahnuti vođa. Tada on svoj narod uzdiže na višu razinu bitka. Dotle, narod je zadovoljan ako mu je kruha i igara, kako je shvaćao Rim. Narod, po naravi, spontano, motri politiku iz žablje perspektive. Iz nje može ga osloboditi samo orlovska perspektiva njegovih iznimnih muževa. Narod u političkim stvarima misli mikropolitički, materijalistički, zadržava se na detalju, presudne su mu beznačajne sitnice, a strane, zazorne su mu grandiozne vizije, dok o njima samo sluša, dok one njime ne ovladaju sugestivnim posredovanjem karizmatskih predvodnika. Dok se to ne dogodi, narod se u političkim programima orijentira tek prema skromnoj ponudi za dnevno

vegetiranje, te posve ignorira široke sinteze i globalne projekte. Narod je, uostalom, nepismen, u najboljem slučaju polupismen, a navlastito politički. Ne čita knjige, pa čak ni novine. Daje da ga televizija naobražava i odgaja.

Narod i u revoluciju ide iz gladi; ne, doduše, izravne gladi, kako pokazuju istraživanja (već i zato jer uistinu kronično gladan čovjek naprosto nema psihofizičke snage ni za prevrat), ali iz svijesti da bi mu moglo biti bolje, samo što to vladajuće strukture onemogućavaju. Takav narod daje pečat revoluciji, koja je utoliko uvijek plebejska pobuna masa. Više, plemenitije ciljeve - nacionalne, kulturne ili vjerske - mogu i revoluciji dati samo iznimni muževi, koji joj se stave na čelo i povedu narod, oduševljavajući ga za velika djela.

LXXII. NAROD PRIHVAĆA SVAKU JAKU VLAST

Narod ne treba demokracije, on nije demokrat. Narod ne će i ne može vladati samim sobom: psihološki, logički, moralno i politički to je neizvodljivo. Narod doduše apstraktno prihvaća demokratsko načelo, ali ne vjeruje u demokratske institucije. U tome Dahl vidi "paradoks demokracije", premda tu nikakva paradoksa nema: narod tek nepromišljeno odobrava demokratskoj dogmi, ali mu zdravi instinkt govori obratno. On konformistički, oportunistički, nekritično prihvaća svaku vlast, svakoj plješće, svaka ga može zavesti, a demokracija je pritom samo jedna od političkih formula. Narod se slaže sa svakim mišljenjem, jer sam ne misli. (Isto tako dade ga se i nahuškati protiv svakog mišljenja.) Narod ima strahopoštovanje prema vođama, ali ako su istinski jaki. Dakako, najmanje cijeni one demokratske. Narod prezire vladatelje koje je birao, koji ovise o njegovu hiru. Zna da ih jednako tako može i opozvati, legalno svrgnuti; osjeća se nad njima nadmoćan, jer su trivijalni, lišeni misteriozne aure.

Njemački narod s jednakom je odanošću prigrlio sva četiri ovovjeka režima koja su njime vladala: monarhiju i demokraciju, fašizam i komunizam; a to nije nikakav teutonski specijalitet - tako se ponaša i svaki drugi narod. U demokraciji, i masa je demokratska: moramo biti demokrati jer je to humano, napredno i dobro. U autoritarnom poretku, i masa je autoritarna: moramo štititi zakonitost i poredak, te voljeti voljenog vođu.

Moglo bi se pomisliti da je diktator (u negativnom smislu riječi) samo onaj koji vlada protiv narodne volje. Ali, tko je ikada vidio diktatora kojega narod - barem dok mu ne dozlogrdi - ne bi plebiscitarno prihvatio? Dok traje trenutačna vlast, svi su za nju. Kada padne, već srušenu, ruše je tvrdeći kako su je oduvijek prezirali, samo to nisu smjeli pokazati. Kako mi sada kliču, tako će se radovati mojoj smrti - lamentirao je vojskovođa Wellington. Mussolini, koji je i sam, poput Cezara i Koriolana, doživio najveći uspon i pad, te mu je bilo dodijeljeno još i strašno posmrtno poniženje, tumačio je to narodnom dušom: masa je poput žene, voli jake ljude. Voli ih, dakako, dok su jaki. Slabe gazi: bilo da su joj, već svrgnuti, izručeni na milost i nemilost, ili da ih je sama srušila na prve znake njihove slabosti.

Zapanjujuće je, a, ako se hoće, i zastrašujuće, koliko se lako većina ljudi miri sa statusom podanika, sluge, roba, samo ako joj taj status zajamčuje lagodan, ili tek podnošljiv, pristojan život.

LXXIII. NAROD NE MOŽE BEZ VOĐE

Narod nije demokrat; on mora imati predvodnike i vođe; autoritete, zemaljske bogove kojima će prepustiti "svoj" suverenitet i pokloniti povjerenje. Demokracija krši ovaj

zakon ljudske naravi, lišava politiku sakralno-mistične aure koju ona ima u svim prostorima i vremenima, trivijalizira i profesionalizira političku djelatnost. Kralja je svela na predsjednika, jakog predsjednika na protokolarno-ceremonijalnu marionetu, ponizila ga do uloge živoga grba, hodajuće zastave i himne, te prepustila svu vlast partitokraciji. Demokracija u pravilu odbacuje čak i izravno biranje šefa države; njega stranačkim kuhinjama imenuju parlamentarne klike, da se ne bi izbor "personalizirao", a predsjednik osilio. To će reći: što bezličnija i slabija vlast, kao ideal liberalnog parlamentarizma. Ali, demokratske mase, protivno predočbama i sklonostima vladajuće skupine, isto toliko trebaju i vole idole kao i nedemokratske ili protudemokratske mase. Tek kada su slabi, razočarane ih mase ruše. Demokracija bi vlast prepustila narodu: da bira svoje oligarhijsko predstavništvo, ali da na svim razinama i u svim strukturama i izravno odlučuje. Demokracija traži da se pričeka na narodnu odluku, dok narod ne shvati kako je neka politička ponuda bolja od druge. Ali narod to ne shvaća ako ga se ne povede. Ne želi li ga se voditi, može ga se samo zavoditi, manipulirati. Narod bez vođe, prepušten sebi, međutim, kaotičan je i bezglav, neubrojiv i neodgovoran, nejedinstven i samome sebi opasan. On je tada naprosto ništa, nalik rulji izgubljenih u pustinji. Narod i vođa su komplementarne veličine, kao muško i žensko, kao svjetlo i tama, Zemlja i Nebo, materija i forma. Masa, narod, treba Vođu, i tek preko njega i prihvaća određenu politiku. Njihov odnos je svečanost distance, autoriteta i hijerarhije. Tu je čovjek kod kuće, zaštićen, svoj. Ta istina pripada u samu bit politike. I zato je demokracija, koja mu to uskraćuje, ne samo protupolitična, nego je ona i zločin protiv naroda; baš kao što bi zločin bio i djeci uskratiti pravo na roditelje.

Demokratska je predrasuda da vladar može (i treba) biti odgovoran narodu kao vrhovnom suverenu. Zapravo su neodgovorni baš oni koji bi trebali "odgovarati" neodgovornom narodu. Odgovornost je vladaoca pred homogenom vizijom

cjelovite i organske, na višu razinu bitka dospjele samosvjesne nacije (koju samo on može uobličiti i promovirati), pred Bogom i pred Poviješću, napokon, pred vlastitom savješću, učvršćenom kroz djelovanje veličine i važnosti položaja. Ponekad, dakako, narod pribjegne tiranicidu i svrgne nepravednog vladara. Tada, i tek tada, vrijedi ona često i nepromišljeno rabljena riječ, koja izjednačuje *vox populi* i *vox Dei*; tada je vladaru, posredovanjem naroda, dosuđena kazna one nebeske, Božanske instance, pred kojom je prisegnuo svoju odgovornost.

Demokracija nema odgovor na pitanje kako je moguće da narod prezire demokraciju, a voli autoritarne diktatore. Demokracija bi takvo ponašanje proglasila odstupanjem, otuđenjem, a zapravo sama otuđuje čovjeka od sebe, od ljudske zajednice, od prava na vodstvo. Jer, narod ima samo jedno jedino, urođeno, prirodno i suvereno, neuništivo, neotuđivo, neprenosivo i nedjeljivo, vječno i apsolutno pravo: pravo da bude vladan.

Nije bitno je li se narod za neku politiku "odlučio" većinom glasova ili mu je ona nametnuta. Presudno je da politika bude dobra, vođena u narodnom interesu i za njegovo dobro. Sretan je onaj narod koji ima vođe kakvi ga mogu oduševiti za veličinu, obodriti za ono što je istinito, dobro i lijepo. Onakve, napokon, kakvi će ga osloboditi pogubnog malodušja, beznađa i pesimizma, kritizerstva i zanovijetanja, ciničnog preziranja političke klase - onoga dakle protupolitičkog afekta na koji ga, svim svojim silama, nuka liberalna demokracija, istodobno uvjerena kako je, od svih političkih modela, upravo ona jedina uspjela narod na autentičan način - politizirati.

LXXIV. DEMOKRACIJA SE ULAGUJE NARODU

Demokracija je nedostojna čovjeka, jer počiva na lažljivosti političke klike, koja se narodu ulaguje i daje mu lažna obećanja, ne bi li i slijedećom zgodom zaradila biračku milost te ponovno zasjela na unosnu vlast. U demokraciji vladajući varaju, a vladane se vara. Drugačije ona ne može funkcionirati, jer je ucjenjiva, ovisna o biračkom hiru, pod stalnim je pritiskom takozvane "javnosti", koja se u skrajnjoj instanci svodi na statističku mjeru onoga što određuje ishod izborne lutrije.

Demokratski političari, sudbinski upućeni na redovite izborne rituale, počinili bi samoubojstvo kada bi se odrekli ponižavanja pred "biračkim tijelom", polaganja računa puku o svakom potrošenom centu; dodvoravanja i dosađivanja "suverenu", vašarske predizborne reklame, stalnog "telegenog" pokazivanja puku, pristajanja na televizijska propitivanja i preslušavanja od strane drske i samosvijesne, "četvrte", medijske vlasti; priučenog sugestivnog obraćanja žrtvi, taktiziranja s ciljevima, doziranja istine, bezočnih smicalica i uopće sustavnog podvaljivanja onima o kojima ovise.

Svaka čast gluhonijemima, ali teško je zanijekati da politika gubi svaku ozbiljnost i dostojanstvo, da više nitko i ne misli na njezine sadržine i poruke, kada se na TV-ekranu, tik uz zapjenjenog demokratskog kandidata, pojavi patuljasta spodobica koja, smiješnim grimasama i opscenim gestama, prevodi njegove velevažne riječi na jezik onih koji ga, na svoju sreću, ne mogu čuti. Što bi ostalo od patosa, ali i od djelotvornosti autoritarnih, karizmatskih vladatelja XX stoljeća (Mao, Nasser, Nkrumah, Tito, Mussolini, Castro, Hitler

- birajte po ukusu!), da ih se na TV ovako zorno, uz njihovu živu sliku, tumačilo nagluhima?

A najveća je demokratska podvala u širenju iluzije kako demokracija uopće vlada, i kako je ona dobar oblik vladavine. Demokrat Gambetta je rekao kako je demokracija bakšiš sirotinji da bi uživala u svom ropstvu.

LXXV. LAŽ DEMOSKOPIJE

Od demagogije (shvaćene u izvornom, a ne u uobičajeno pogrdnom smislu; shvaćene, dakle, kao vođenje naroda), preko demokracije (koju, korak po korak, nastojimo upoznati i raskrinkati u ovoj knjizi), vodi put - demoskopiji. Demokracija, naime, u strahu za opstanak svoje vladavine nad narodom i protiv naroda, dospijeva u situaciju u kojoj ona sam narod (ili ono što se njoj pod narodom samo pričinja) započne ispitivati o tome što o njezinoj vladavini misli, što ima protiv nje, što joj se na njoj sviđa i kakvu bi je želio ubuduće. Demoskopija znači navodno istraživanje, propitivanje takozvanoga narodnog ili javnog mnijenja. Ovisna o demoskopiji, demokracija zapravo postaje anketokracija. Ankete uvijek, u svakoj prigodi, bez kraja i konca. Vladatelj se odrekao dužnosti da prepoznaje i tumači narodne težnje i probitke, odrekao se vlastitih uvjerenja i ciljeva, i mijenja ih po potrebi, a vladanog pita kako da vlada; po prilici, kao kada bi otac pitao sina kako bi ovaj najviše volio da ga se odgaja. Osobito ga pak rado i znatiželjno ispituje kako će glasovati na slijedećim izborima - premda se odgovori na to pitanje mijenjaju iz dana u dan, a mijenjali bi se i u jednom danu, kada bi u njega stalo više anketa. Demokracija na taj način - da bi njezini predstavnici sebi osigurali opstanak na vlasti - nastoji istražiti koja je to politika, za koju ona smije misliti kako narod misli da hoće upravo nju, tu i takvu.

Jedan je od velikih skandala demokracije upravo u tome: da ona propituje vladane o stilu vladanja. Samosvijesna politika, ona koja ima jasne ciljeve, vrednote i vizije, njih se drži, a ne zanima je prevrtljivo i zavodljivo pučko mnijenje da bi mu se dodvorila tek kako bi duže ostala na vlasti. Monarhija je tu u velikoj prednosti: monarh slijedi svoju zamisao slobodan od potrebe da je stalno tumači i dokazuje podanicima, i da im ritualno laže kako mu ne bi dali košaru.

Ali, mnijenje koje demokracija demoskopskim metodama hoće iznuditi iz svojih žrtava, zapravo je uglavnom baš ono što ga je ona podanicima već unaprijed usadila svojom manipulativnom praksom. U rezultatu, političari se pokoravaju ili svojim vlastitim projekcijama, pravodobno usađenima u narod, ili zahtjevima za koje zaključuju da ih narod postavlja njihovoj vladavini. U prvom slučaju, riječ je o vještoj podvali, a u drugom, o podilaženju hirovitom pučkom mnijenju umjesto željezno dosljednog pridržavanja pouzdanih načela i vrednota, bez obzira na trenutačno stanje "javnoga mnijenja".

Demoskopija je, napokon, posve nepoštena vještina: ona propituje narod o tome što bi on htio, kako bi politika doznala u kom smjeru valja lagati, da bi laži, a s njima i čitava ponuđena politika, bile što bezbolnije prihvaćene.

I znanstveno, a ne samo ćudoredno-politički, istraživanja "javnoga mišljenja" višestruko su dvojbeni pothvat. Većina ljudi nema nikakvih mišljenja, nego se - ako su pismeni - prisjećaju onoga što su upravo pročitali, ili odgovaraju onako kako misle da se od njih očekuje. Mišljenja su, gdje ih uopće ima, kvalitativno različita, nisu "javna", zajednička, statistička, i ne daju se, bez krivotvorenja, statistički kvantificirati. Osim toga, anketna su pitanja sugestivna, tako da, po načelu *self fulfilling prophecy*, sama postižu rezultat koji njihovi autori žele. Pitanja su shematska, neprecizna, višesmislena, mogu izazvati nesporazume i teško je na njih

kratko i jednoznačno odgovoriti. Psihološki, lakše je odgovoriti s "da" negoli s "ne"; okolnost o kojoj ispitivači ne vode računa. Također, ne daju svi ispitanici odgovore, a pogotovu nije zajamčeno da su odgovori iskreni. Nijedan "uzorak" ne može biti reprezentativan za čitavu "populaciju". Napokon, odgovori se dadu proizvoljno interpretirati. U konačnici, instituti za istraživanje tzv. javnoga mišljenja to mišljenje ne reproduciraju (ne prenose ga), nego ga produciraju.

Postoji nešto što se zove "osluškivati bilo naroda". To je sastavni dio političke vještine i dužnost svakog odgovornog narodnog vođe, državnika ili političara. Ali, narodno se bilo ne osluškuje metodom mehaničke, statističke, varljive i manipulativne demoskopije. Ono se osluškuje intuitivno, a pretpostavka je toga umijeća biti u tijesnom dosluhu s narodom, biti mu blizak, voljeti ga i razumijevati. Sve je to pak miljama udaljeno od onoga, što nekompetentnu, nekvalificiranu, pozitivističku demoskopsku pseudoznanost uopće čini mogućom. Demokratski političari, međutim, umjesto da vladaju, naručuju demoskopske analize. Čovjeka je sram živjeti u vremenu u kojemu toga ima.

LXXVI. DEMOKRACIJA VJERUJE U DOBROG ČOVJEKA

Kažu da je papa Pio VI zaklopio "Društvovni ugovor" - ključno djelo oca moderne demokracije, Rousseaua - na onome mjestu gdje ovaj otkriva kako je čovjek po naravi dobar (samo da su ga pokvarile instutucije; no uvijek je pitanje, tko je stvorio pokvarene institucije!). To je uvjerenje po kojemu je čovjek neiskvaren, a političar pokvaren. U vizuri tradicionalnog katolika, odanog nauku o istočnom grijehu i čovjekovu Padu, nema mjesta za optimističnu antropologiju. Ali demokracija (baš kao i njezini prirepci i repovi: liberalizam, anarhizam, marksizam...) smatra čovjeka izvorno dobrim, a narod pros-

vjetiteljski naivno idealizira, umjesto da ga realistično shvati u njegovoj konkretnoj danosti. Za demokraciju, nema grijeha i pada, postoje samo stanoviti povijesni nesporazumci, koji će se otkloniti proleterskom revolucijom, dokinućem države ili, slobodnim rascvatom ljudskih silnica - eda bi čovjek osvanuo u čitavom svom savršenstvu i dobroti.

Masonsko prosvjetiteljstvo i demokratska revolucija idealiziraju čovjeka i narod. Pojedinac, ako je i zabrazdio, lako je popravljiv, a narod je kao takav izvor istine i pravde, zavrijeđeni nositelj suvereniteta koji ne može pogriješiti: narodna je, vele, isto što i Božja. Tako demokracija dospijeva apsurdu: ona obogotvoruje onaj isti narod koji je u svako doba pripravan ne samo nepromišljeno prihvatiti i najgoru demokratsku vladavinu, nego isto tako prekonoć svakoj demokraciji okrenuti leđa, te se prikloniti i izrazito nedemokratskom, pače protudemokratskom autoritarnom ili totalitarnom poretku.

Demokracija u narodu uvijek vidi nepogrješivu, apsolutno dobru veličinu, nedodirljivu svetinju; ali je njezina vlast od naroda, po narodu i za narod, redovito dvojbena, pokvarena, baš kao i ljudi koji je provode i kojima tobože služi. Jer, čovjek je poput ledenog brijega. Uvijek je u njemu tanak sloj dobrote, što uključuje manje ili više plemenitosti, sklonosti visokim idealima, pripravnosti na žrtve; samo što te crte netko u njemu mora pobuditi, kao što mora nadoći i vrijeme neke "granične situacije" (Jaspers), u kojoj ovakve kreposti lakše dolaze do izražaja. Ali, najveći dio ledenoga brijega ostaje pod vodom. Tu su pohranjene mračne, iracionalne, zločinačke strasti, divlje, animalne, arhajske, atavističke sklonosti. Tim svojim dubljim sastojkom čovjek je slab, nemoćan i neslobodan. On tu nije autonoman i razborit, nego je povodljiv i zavodljiv, podao i pogibeljan. Jao politici kojoj ova vječna istina nije dostupna, i koja nije kadra iz nje povući primjerene konzekvence!

LXXVII. DEMOKRACIJA JE PROTUNARODNA

Ako narod u demokraciji ponekad ima dojam da mu je bolje, da se bolje osjeća, to još ni izdaleka ne znači da je dojam utemeljen na stvarnosti. Dapače, on je proizvod demokratske manipulacije, koja se brine za to da narod i u svakoj pojedinosti - a ne samo u tom općem dojmu - ostane robom krivih, nametnutih, a demokratskoj vladavini korisnih uvjerenja.

Narod je u demokraciji prepušten vlastitoj kaotičnosti, nejedinstvenosti, tjeskobi, duhovnom ogoljenju. Demokratski je narod osiromašen, otuđen, nesretan. U tome je zločin demokracije - da ga ona, koja se prikazala njegovom zaštitnicom, ostavlja na milost i nemilost samome sebi, da se sam snalazi - kao kada bi se dijete izbacilo na cestu da se brine o sebi kako znade i umije. U demokraciji je i nemoguće vladati na dobro naroda, jer sve ovisi o slučajnoj konstelaciji parlamentarnih većina i manjina, a nikako o dobro shvaćenu narodnom probitku. Demokracija se okrutno poigrava povjerenim joj pukom, u lice mu se smije, izravno mu se izruguje svojim bezočnim lažima za koje nitko ne snosi odgovornost. Demokracija prezire narod kada ga svodi na biračko meso. Demokracija ne služi narodu, nego očekuje da narod služi njoj.

Demokracija je zapravo u najdubljem smislu protunarodna vladavina, kao što je narodni neprijatelj svaki onaj koji ga, ideološkim opsjenama i političkim inženjeringom, hoće "emancipirati", što će reći, učiniti ruljom slobodnih robova. Narod pak uistinu može osloboditi samo onaj, koji mu diže čast i ponos i dostojanstvo, koji ga uzdiže na višu razinu

bitka, koji nesvjesnu, zavedenu, tužnu rulju *po sebi* pretvara u samosvijesnu, sretnu naciju *za sebe*.

Rekosmo već, narod nije demokrat. Narod u demokraciji i ne vlada. Demokracija je protiv naroda. No, važniji je narod od demokracije. Stoga istinski narodna politika nikada ne može biti istovjetna s liberalno-demokratskim parlamentarizmom.

LXXVIII. NATIO vs. DEMOS

Postoji duboki rascjep, a stoga i duboka odbojnost, između demokracije i nacionalizma. Francuska revolucija, doduše, iznjedrila je i modernu demokraciju i moderni nacionalizam. S jedne strane hoće se suverenitet razboritoga biračkog puka unutar države, a s druge, suverenitet nezavisne i samostalne nacije, skupa s njezinom nacionalnom državom, u igri svjetskih silnica. Pa ipak, demokracija i nacionalizam; narod (*demos*) kako ga vidi demokratska ideologija, i nacija (*natio*) kakvu hoće zastupati nacionalistički pokreti, - dvije su stubokom različite stvari. Razlog je prilično jednostavan. Demokracija je, poput drugih ideologija, lažnih svijesti (kako ih je tumačio Marx, ne uviđajući ipak da je i njegovo vlastito naučavanje jedva nešto više od takve lažne ideološke svijesti), - nešto ljudski nesavršeno; ona je ljudska izmišljotina, zabluda, himba i tlapnja. Nacionalizam je, pak, konstitutivni sastojak nacije kao neupitne i nedodirljive Božje zbiljnosti. Jer, kako reče kasni neoplatonski mistik znan pod imenom Pseudo-Dionizije, Bog je stvorio nacije po uzoru na svoje anđele. Svakoj, baš svakoj naciji, velikoj i maloj, miroljubivoj i ratobornoj, nesretnoj i sretnoj, - pripada neusporedivo i neporecivo dostojanstvo, dočim je demokracija tek zbroj ispraznih riječi, ordinarnih podvala i jalovih pothvata.

S druge strane, tek u nacionalizmu nacija dospijeva k sebi, tako da je, u dubljem smislu, upravo nacionalizam prava kuća "demokracije". Masonske kriptokracije igrale su i na kartu parlamentarne demokracije (čine to još uvijek), ali i nacionalizma: u XIX stoljeću, u vrijeme nacionalno-oslobiteljskih pokreta, kao i XX stoljeću, kako bi se pospješio slom komunizma. Ovo posljednje zazivanje nacionalizma, uostalom, poduzeto je i zato da bi se, uvlačenjem pojedinih nacionalizama u sukobe, konačno oslabio utjecaj nacionalnoga, te stvorili preduvjeti za uspostavu nadnacionalne, kozmopolitske svjetske nadvlade.

Kada se narod prepusti sebi, on se svodi na razinu mase. Povede li ga odgovorni, nadareni vođa, odgoji li ga, osokoli, okruži svečanim simbolima i znamenjem časti, - tada se on uzdiže nad sama sebe, i od nesavršenog, grješnog puka, objekta manipulacije, anonimnog mehaničkog, aritmetičkog, kvantitativnog zbroja kukavnih, izoliranih, atomiziranih pojedinaca koji nešto znače samo u izbornim statistikama, kao nositelji demokratske procedure, - postaje harmonična i organska, kvalitativna, jedinstvena, homogena zajednica, subjekt nacionalizma, kvazi-transcendentna, mistična veličina svjesna sebe i svoje vrijednosti, za koju se mrije; oplemeni se, te postane pripravna podnositi žrtve i kadra činiti velika djela.

Sve je to demokraciji strano: ona razbija nacionalno jedinstvo, ona pod narodom razumije samo njegove trenutačno žive pripadnike, aktualno birački tijelo, - ne shvaćajući kako je nacija zajedništvo živih i mrtvih, prošlih i budućih. Demokracija parlamentarnim posredništvom razdvaja narod od njegovih elita, trivijalizira narodni opstanak, i svoje podanike čini komotnim, razmaženim, anarhoidnim individuama. Stoga nacionalizam i demokracija ne idu skupa: nacionalizam nije demokratski, a demokracija ugrožava naciju. Ali, važnija je, temeljnija i bolja nacija od demokracije! Štoviše, tek u

nacionalistički osviještenoj naciji krije se pravo lice istinski shvaćene demokracije, vladavine na veću slavu zbiljskoga naroda.

LXXIX. DEMOKRACIJA JE OHLOKRACIJA

U antičkoj političkoj doktrini, ohlokracija (vladavina ološi) prikazuje se kao loša varijanta, kao izopaka demokracije. Ali, demokracija je već svojom biti ohlokratska, jer narod svodi na *ohlos*, na masu, na uličnu rulju. Demokracija i jest vladavina mase, što su dijagnosticirali kritičari od Tocquevillea preko Ortege y Gasseta do Davida Riesmana. Demokracija za narod nema poštovanja, ne želi ga unaprijediti, odgojiti, popraviti, nego ga ostavlja samome sebi, sa svim njegovim manjkavostima, zlim sklonostima i podložnošću manipulaciji. Narod za koji ne želi skrbiti demokratska država, postaje tako plijenom putujućih gurua, lažnih proroka, opsjenara i novinara.

No, osim pomasovljenog naroda, u demokraciji dominira ulica i kroz druge instrumente. Demokracija je ujedno i stalni teror pasa i narkomana, pijanaca, luđaka i zločinaca; svega što pripada u svijet izravne, ulične demokracije. Ona se naprosto stidi zaprijetiti kaznom, nastupiti strogo. Ona se na taj način neoprostivo ogrješuje o interes svoga naroda, a u isti ga mah unižava i izopačuje. U biti, dakle, i nema demokracije izvan ohlokracije, pa radilo se i o urednoj, civiliziranoj gomili, koju nitko zapravo kako valja ne vodi, prepušta je ulici i nekim sumnjivim, širokim granicama u čijim je okvirima sve dopušteno.

Država koja se odriče autoriteta, hijerarhije i uporabe prisile, koja zazornim smatra svako miješanje u pokrete narodne duše, - ne čini uslugu povjerenom joj narodu, nego, naprotiv, protiv njega počinja najteži zločin - usporediv sa spomenutim

zločinom roditelja koji ostavljaju da ulica odgaja njihovo dijete. Jedan je azijski vladar svojedobno točno zamijetio da Zapadom više nitko ne vlada. Ta vrsta demokratske anarhije zapravo je jedan od ključnih simptoma zapadne dekadencije.

LXXX. DEMOKRACIJA POTIČE ETIKU MASE

U demokratskom svjetonazoru i praksi nema ničeg svečanog i uzvišenog, ničeg plemenitog i otmjenog. Demokraciji je stoga strano svako junaštvo, strani su joj čast i služenje, odanost i žrtva, stran joj je uopće elitni etos, čovjekov napor da normativno fiksira ciljeve, kojima će se uzdići nad bijedu zemaljskoga života, nad banalnost pukoga vegetiranja. Demokratska je etika malograđanska, masovna, plebejska. Ona je materijalistička i ekonomicistička: najvišu vrednotu vidi u tvarnim dobrima potrebnima preživljenju. Ona vidi svoju najvišu dužnost u proglašavanju "prava na sreću" (koju shvaća strogo materijalistički), a čak ni to nije kadra ostvariti. Umjesto da služi naciji, ona je na usluzi građanima, doživljava se kao njihov "servis", nešto poput servisa za popravak samovoza ili pranje rublja. Takva se demokratska etika "sublimira" u jednom od najsigurnijih simptoma dekadencije - hedonizmu.

Hedonizam nije, kako se danas krivo i površno misli, naprosto traženje užitka ili uživanje u ugodi. Oni su normalna očitovanja ljudske naravi ako su uz ostale, važnije sadržine smješteni na mjesto koje im pripada na ljestvici vrednota, kao potreba, olakšanje ili bijeg. Pa i kada im se čovjek ekscesivno prepušta, još uvijek su oni dijelom njegove - grješne, pale naravi. Dekadencija, međutim, nastupa onoga časa kada se od pukog osjetilnog užitka svjesno i načelno načini vrhovna vrednota. Oduvijek je bilo i prostitucije i pornografije,

bluda i razvrata. Oni su se osuđivali, progonili ili trpjeli. No, demokracija stvara ozračje u kojemu oni postaju poželjni i časni, etički preporučljivi, dostojni uzgoja i njegovanja kao, u najmanju ruku, ravnopravni, alternativni životni stilovi, uz sve ostale. Demokracija ih ne osuđuje, nego ih, štoviše, djelatno i velikodušno tolerira, generalno ih i neograničeno dopušta kao navodni izraz ljudske slobode izbora i autonomije suverenoga pojedinca.

LXXXI. DEMOKRACIJA POTIČE PSIHOLOGIJU MASE

Demokracija, umjesto da narod uzdigne do nacije, unižava ga u svjetinu, masu. Zato u demokraciji narod očituje i sve klasične tipove ponašanja o kojima govori psihologija mase (Le Bon, Sighele). Tu je dominantan osjećaj pripadnosti gomili, utopljenosti u nju, uz odgovarajući gubitak osobnosti. Namjesto slobodnoga *Ja* dolazi ropsko, konformističko, mehaničko (a ne autentično zajedničarsko, organsko!) *Mi*. U masi opada sposobnost svjesnog, logičnog, inteligentnog mišljenja i kritičnog rasuđivanja, čovjek se izopačuje, na površinu izbijaju nesvjesni kompleksi, nezatomljene strasti, rušilački i agresivni porivi, sklonost nekontroliranom prepuštanju agresiji i panici. Rastu povodljivost i sugestibilnost, osobito pod djelovanjem "slobodnih", "nezavisnih" demokratskih općila. Masa se slaže sa svakim mnijenjem ako joj se ono na prikladan način proda. Sada plješće "za", da bi u slijedećem trenu galamila "protiv". U masi uvećava se i pripravnost na oponašanje; nastaju automatske, manirističke, zarazne reakcije, velika prijemčivost za jednostavne parole, te pripravnost na pokoravanje bilo kom slučajnom uzoru, istočno-zapadnom sektaškom guruu ili kakvom god *ad hoc* improviziranom predvodniku.

Važno je, međutim, istaknuti, da degradirani narod u demokratskim vladavinama ne očituje navedena svojstva samo u slučajno okupljenoj gomili na stadionima i trgovima; sve su te crte, naprotiv, značajke njegova duševnog ponašanja u svakoj prigodi, na svakom mjestu, neovisno o broju nazočnika. Demokracija, naprosto, potiče određeni psihički profil svojih podanika, baš kao što potiče i njegovu plebejsku etiku i kičersku estetiku.

LXXXII. PARLAMENTARNE RULJE

Predvodnici pomasovljenog naroda i sami su postali rulje i čopori. Baš se tako doimlju njihove vlade, ministarski kabineti. No pogotovu su demokratski parlamenti poprišta na kojima dolazi do izražaja upravo izložena masovna psihologija, a bili bi to zasigurno i više da su posjećeniji, da imaju kvorum, umjesto što sjednicama u pravilu pribiva tek ograničeni dio "narodnih zastupnika", dočim je preostala većina zaokupljena važnijim stvarima: sjedi u parlamentarnoj gostionici ili luta svojim poslom. U tom se dakle respektabilnom organu trostruko podijeljene demokratske vlasti sve odvija kao na trgu ili stadionu, kao uopće u demokratskoj narodnoj duši, po onoj rimskoj *senatores boni viri, senatus mala bestia*.

Uostalom su nedodirljivi, koliko i korumpirani, parlamentarci, kada se i ukoliko se i ne ponašaju po pravilima masovne psihologije, bez obzira na svoj poštovani i povlašteni status *svetih krava*, zaštićenih zastupničkim imunitetom kao što su nekada kraljevi i diktatori bili zaštićeni, i natovarenih teretom delegiranog im narodnog suvereniteta, - zapravo, čim se oslobode naslaga demokratske mitologije i mistifikacije, jedna tek slučajno izabrana, zbrda-zdola pokupljena rulja, koja s narodom, njegovim probitkom i dobrom ponajčešće nema nikakve veze. Još ako u parlamentu ne dominira neka jaka i stabilna stranačka frakcija, nego se svaki čas po volji

mogu rušiti parlamenarne većine, plebejski su kaos i majmunji teatar zajamčeni.

LXXXIII. DEMOKRACIJA MASU ZOVE "JAVNOST"

Jedna je od omiljelih smicalica liberalne demokracije u tome da narodu, kojemu je svojim pogubnim radom oduzela dostojanstvo i rang, vraća važnost ispraznim komplimentima: narod je tobož zajednica samosvjesnih i razboritih građana koji suvereno, autonomno odlučuju o svojoj sudbini. U tom sklopu osobitu ulogu igra i kategorija "javnosti", koja bi trebala biti neka vrsta stalne, savjesne i odgovorne nadziratelјice političkih poslova. Nakon što je narodu isprala i smekšala mozak svojim manipulacijama, koristeći pritom obilato mogućnosti što ih pružaju "slobodna" i "nezavisna" općila, demokracija mnijenje što je *objavljeno* u medijima prikazuje kao *javno* mnijenje. Ali, ono što je objavljeno, dakako, još ni izdaleka ne mora biti istovjetno s javnim, u smislu uvjerenja samih građana. Ono što pišu novine može itekako utjecati na kolajuće predrasude i iluzije, ali to ne znači da reflektira spontano nastale, autentične procese razmišljanja u krilu naroda.

Tako hvaljena i zazivana takozvana javnost, kao tobož aktivni antipod pukoj pasivnoj publici, zapravo ne postoji. Ono čega ima, to su malobrojni stvarni mislioci, profesionalni stručni intelektualci, vladajuća ideologija, žurnalističke podvale i zavedeni puk. Gdje je tu mjesto za razborite, svjesne i odgovorne državljane, građane, o kojima mašta masonsko-prosvjetiteljska plebejska revolucija? Javnost je u zbilji tek obrađena, nahuškana, izvarana rulja, ovisna o vladajućim bedastoćama, a usto je ona i jedna od priručnih demokratskih mistifikacija i ideoloških fikcija. Narod se u politici povodi za predrasudama i osjećajima, fiksnim idejama i klišejima,

za karizmom i demagogijom, pa bila ona i demokratska, ali ponajmanje za razlozima što ih nudi razum.

Demokratska manipulacija svašta može učiniti od naroda; može udovoljavati njegovoj znatiželji i poticati je, može ga uvjeriti da ima "pravo na informaciju", pa ga šopati dezinformacijama, mamiti mu reakcije na njih, i tako ga čak prividno pretvoriti u skup razboritih osoba. Ali, to je tek privid. Kada bi doista mislili da im je narod autonoman i razborit, ne bi demokratski režimi, pred tim odgovornim korpusom, na dan izbora nerijetko pribjegavali zatvaranju gostionica, ne vjerujući narodu da će se sam od sebe disciplinirano suzdržati, ali zato vjerujući (ne posve utemeljeno) da je narod pametniji i pošteniji trijezne glave. Pravi političar, državnik, ne podvrgava se prosudbi javnosti, nego sudu Boga, Povijesti i Nacije. On crpi iz dubina narodne duše, a ne oslanja se u svome postupanju na prevrtljivo mnijenje mnogoglave svjetine, pa čak i ako je prosvjetiteljski ideolozi promoviraju u "javnost".

LXXXIV. DEMOKRACIJA MANIPULIRA MASOM

Umjesto da vlada narodom na njegovo dobro i uzdiže ga nad sama sebe, demokracija mu se s jedne strane ulaguje, ideološki ga promovira u mitološkog nositelja suvereniteta, ali, s druge strane, u političkoj praksi ignorira ga i prezire, smatra ga nevrijednom masom - na kakvu ga je i svela - i čini onako kako drži da je njoj korisno, a ne kako je narodu probitačno. Nameće mu teme i probleme, sugerira mu stavove, hipnotizira ga "slobodnim", "neovisnim" medijima. Demagogiju - koja izvorno (i etimološki) i nije drugo doli vođenje naroda - demokracija je pretvorila u zavođenje naroda praznim riječima i lažnim obećanjima, ispraznim formulama, reklamerskom retorikom. Opija ga konzumom i kvari javnim nemoralom. A narod sve to vjeruje, jer laž krivo

prepoznaje kao argument. Umjesto da narodu govori iz duše, demokracija govori ono što misli da će narod rado čuti, eda bi ga lakše prevela žedna preko vode. Umjesto da osluškuje narodno bilo, ona osluškuje demoskopske procjene, kako bi radi pobjede na slijedećim izborima činila ono za što joj se učinilo da narod mnije.

LXXXV. KAKO DEMOKRACIJA VODI OHLOKRACIJI?

Demokracija je, vidjesmo, ohlokratska već u mjeri u kojoj svoju žrtvu, narod, pretvara u puku masu. Pobliže gledano, ona to postiže postupkom rastuće "demokratizacije". Demokracija, naime, nije samo proceduralna metoda izbora vladajuće klase, niti je samo parlamentarna oligarhija. U modernoj demokraciji djelatna je stalna težnja za neograničenim, beskrajnim proširivanjem obzora demokratskih prava i liberalnih sloboda, dakle za provođenjem neprestalne demokratizacije. Ova je uglavnom nedefinirana, nisu joj postavljene konkretne ustavne brane, ona je vječni karusel, neka vrsta demokratske "permanentne revolucije". Stalno propitivanje, anketiranje puka, poticanje građanskih inicijativa posvećenih utjerivanju partikularnih, što će reći, asocijalnih interesa; poplava tzv. nevladinih udruga, različitih spontanih, nerijetko nasilnih, u pravilu destruktivnih i međusobno suprotstavljenih lokalnih skupina za pritisak, uz već raspravljenu, praktično neograničenu slobodu tiska - sve su to vidovi demokratizacije. Njezinu bit određuje imperativ da svatko mora imati pravo (su)odlučivati o svemu, o onome što ga se izravno tiče kao i o onome što bi mu moglo biti posve ravnodušno; o onome o čemu slučajno nešto znade, kao i onome o čemu nema pojma. U ozračju demokratizacije narod sveden na masu osili se, postane drzak, nauči se zahtijevati ovo i ono poput razmaženog derišta, a da se pritom ni najmanje ne

uveća suma stvarne slobode i pravde u svijetu, nego tek ojača nesnosna plebejska galama.

Floskula omiljela u nekim (napose novijim) demokracijama, kojom se tvrdi kako se demokraciji "još moramo učiti", navlas podsjeća na ideološke tlapnje negdašnjih marksističkih teoretika koji su nam tvrdili da će "pravi komunizam" tek doći (čime se "ispričavalo" sve zločine režima "realnog socijalizma"). Na sličan način, i prava će demokracija "tek doći", dakle, za sada imamo postati revniji i žustriji, bolji demokrati, te uznapređivati na stvari demokracije ono što nam je već danas moguće, kako bismo sutra uživali u njezinoj neviđenoj punini.

Demokratizacija pak u međuvremenu ždere samu demokraciju: u nekim demokratskim režimima, tzv. nevladine udruge, kao oruđe radikalne demokratizacije, već otvoreno postavljaju izravni zahtjev za nadziranjem demokratskih parlamenata.

LXXXVI. LJUDI NISU JEDNAKI

Uvjerenje (ili tek tvrdnja) da su ljudi "jednaki", to je klasična ljevičarska dogma, izvorna laž, jedan od duhovnih temelja ljevice uopće, uz vjerovanje u dobrog čovjeka, savršeni društvovni ustroj, posvemašnji napredak i sl. (Bobbio, međutim, upravo ideju jednakosti smatra glavnom odrednicom ljevice.) O jednakosti govore i anarhizam i komunizam, socijalizam baš kao i demokracija, pa i liberali su u međuvremenu napustili svoj prvotni patos obrane individualnih različitosti pred prijetnjom sveopće demokratske, "većinske" nivelacije, te su se i sami skladno uklopili u ozračje demokratskog egalitarizma.

Protiv egalitarizma govori tek jedan jedini, ali dostatan argument: ljudi nisu jednaki. To pokazuje uvid u ljudsku narav i ljudsku povijest, to nam kazuju intuicija i introspekcija. Kršćanstvo drži - a Islam nadovezuje - da je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku. To bi čovjeku pružilo ne samo neusporedivo dostojanstvo, nego bi ljude, u njihovoj biti, izjednačilo udjelom stvoriteljske Božje ideje, koja im je svima kao stvorenjima zajednička. No, čovjekovim je Padom Božja slika u njemu zamagljena do karikature, do neprepoznatljivosti, a darovi koje je Bog čovjeku dao stubokom su različiti. U tobože egalitarističkom Kršćanstvu stvar je jasna: tako se izjašnjava Matejevo Evanđelje (XXV; 14-30), tako i Pavao u Poslanici Rimljanima (XII; 6). Možemo reći: s Božje visine ljudi jesu jednaki, ali na Zemlji, među sobom, oni to nisu.

Jedna je od najdobrodošlijih i najfascinantnijih okolnosti našega svijeta upravo u činjenici da, među tolikim milijardama živih i mrtvih, nema dva jednaka čovjeka. Henry Ford, automobilski magnat kojemu se nije moglo zanijekati zdrave prosudbe i ljudske mudrosti, jednostavno je ustvrdio kako niti dva njegova (serijski proizvedena) samovoza nisu jednaka, te da nasilno izjednačavanje ljudi ide na štetu učinka, a da je egalitarizam izmislio Židov kako bi preko socijalne jednakosti ostvario i nadmoć nad ostalima. - Ljudi se razlikuju tjelesno - svaki ima svoje neponovljivo lice, razlikuju se sposobnostima i idejama, osjećajnošću, snagom ili slabošću volje; jedan je lijep, drugi ružan; neki su više dobri, neki više zli; poneki pametni, većina glupi. Ovaj je rođen rob, onaj slobodan; ovaj žena, onaj muškarac; ovaj za podanika, onaj za Vođu. Ovaj bijeli, onaj crn ili žut - i to nije samo razlika u boji kože, kako se pomodno trivijalizira. Današnja teorija o genetskoj jednakosti sviju rasa ne znači ništa. I muškarac i žena imaju iste gene, pa su stubokom različiti. Pod istim genima pohranjuju se različite nasljedne sadržine. Grafit i dijamant isti su element - ugljik, podsjeća Novalis, a koliko se razlikuju! A

nijekanje razlika smrt je svake hijerarhije i kompetencije, te znači posvemašnju pomutnju i kaos (Guénon).

Ako usput, neobvezatno, i prizna ljudske razlike (kao što to čine demokratski gurui Locke i Montesquieu), demokracija ih, iz najdubljeg uvjerenja, shvaća kao nešto sporedno i površinsko, privremeno, vrijedno nadvladavanja. Unatoč činjenici razlika, ona će stoga ustrajavati barem na nekoj kvazijednakosti, "intrinsičnoj jednakosti" (Dahl), koja ljude jednako kvalificira kao birače. Demokratski egalitarizam, uz agnostički relativizam, i jest temelj ideologije apsolutne snošljivosti: sve nam je tolerirati, i pritom zatvoriti oči za razlike među vjerama, ideologijama, rasama, nacijama, klasama, stališima, ljudskim osobama... Ako ljudi baš i nisu jednaki, onda ih valja izjednačiti: kao što ih demokracija, pred glasačkim urnama, aritmetički izjednačuje, svodeći čovjeka na broj, na zamjenjivu veličinu. Uostalom, plod je toga dubinskog egalitarizma i posvemašnja jednakost demokratskih stranaka - njihovih programa i ciljeva. Među njima *nema* stvarnog izbora! Izbor postoji samo gdje je dopušteno očitovanje zbiljskih, naravnih razlika. Tek je tamo moguća i pravda: svakom svoje. Tamo ne zavidi lošiji boljem, ali ni bolji lošijem - jer se ovaj umjetno ne uzvisuje, niti se onaj nasilno srozava na zajedničku mjeru. Dobra je jednakost, ali za jednake - veli Aristotel. Dakle, politička, pravna, socijalna, gospodarska... jednakost za antropološki jednake. A razlike valja uvažavati, braniti, njegovati, produbljivati.

LXXXVII. NEJEDNAKIMA JEDNAKE ŠANSE?

U blažoj će varijanti demokratska ideologija i priznati nejednakost ljudi, ali će zahtijevati da im se svima pruže jednake mogućnosti. No, zašto jednake mogućnosti nejednakima? Ponajprije, nitko ne može unaprijed odrediti

ljudske mogućnosti. One su po sebi određene posebnostima svakoga pojedinca i ne zna se kako će se ozbiljiti. Može se, ljudskom, političkom intervencijom, određivati samo okvire, pretpostavke individualnome razvitku. Može se, recimo, omogućiti jednak pristup naobrazbi bez obzira na podrijetlo. Ali, ako se time različitima nameće istovjetnost, onda se čini grijeh spram njihove različitosti. Ako se, međutim, neovisno o klasnoj pripadnosti talentirane pripušta odgovarajućoj školi, time se ipak već priznaju razlike - ne one slučajne, socijalne, nego one dublje i važnije, razlike u Božjim darovima. Načelo jednakih šansi u konačnici vodi jednakosti bez šansi, dokidajući ponajprije šansu na nejednakost. Kako je jednakost ljudi nerealni, utopijski, napokon, protuljudski projekt, u praksi to se događa prisilnim izjednačavanjem odgoja, školovanja i naobrazbe, dakle totalitarno-terorističkom nivelacijom. Usto, apsurdno je očekivati da u naobrazbenom procesu nejednaki ljudi prođu jednako. Ideologija jednakih šansi dakle već pretpostavlja jednakost ljudi, te je stoga i sama bezostatno egalitaristička. Naravne razlike valja uvažavati, njegovati, podupirati, razvijati. Budući da na to nije spremna, demokracija dovodi prevlasti, pače tiraniji mediokriteta i manjevrijednih, a ugrožava one iznimne, nadarenije, bolje i sposobnije.

LXXXVIII. DEMOKRACIJA IZJEDNAČAVA GLASOVE

Demokracija je vladavina prosjeka, srednje mjere, napokon - u svojim skrajnjim izopakama i izrođavanjima - vladavina ulice. To je posljedica njezina uvjerenja da su svi jednaki, da svi glasovi jednako vrijede. Klasični je liberalizam još zagovarao različit broj glasova za različite slojeve, odnosno pojedince što su im pripadnici. Zrela parlamentarna demokracija diktatura je postotka, statistike, aritmetike, ona je aritmokracija, i

upravo je ponosna na to da neponovljivog čovjeka svodi na broj. Ona u tome vidi proceduralnu, formalnu okolnost. Ali ta okolnost odlučuje o tome tko će i kako vladati. Dakle, u samoj biti demokratske politike, a ne tek u njezinoj formalnoj proceduri, ne tek u metodologiji odabira političke klase, ugnijezdila se laž o ljudskoj jednakosti i praksa izjednačavanja nejednakih.

LXXXIX. JEDNAKOST PROTIV SLOBODE

Klasični je prijepor između parlamentarne demokracije i individualističkog liberalizma počivao upravo na neusuglasivosti demokratske ideje o vladavini većine jednakih i liberalnog zahtjeva za priznanjem slobode pojedinca. U međuvremenu, nastao je savršeni liberalno-demokratski amalgam, u kojemu se deklarativno zastupaju pravo većine kao i pravo manjine, načelna dogma o jednakosti kao i pretenzija atomiziranog čovjeka na svoj vlastiti životni stil, odabrani tip sreće i slobodni razvitak njegovih ljudskih mogućnosti. Etienne Balibar skovao je riječ *égaliberté*, kako bi izrazio nerazdvojivo jedinstvo te dvije parole Francuske revolucije. Ali, s onu stranu svečanih koliko i ispraznih, konstruiranih utopijskih objava, - jednakost i sloboda ostaju nepomirljiva, nespojiva načela, štoviše, međusobno se ugrožavaju i nište: to uviđaju konzervativni mislioci od Tocquevillea do viteza von Kuehnelt-Leddihna. Prisilno izjednačavanje neizbježivo vodi anarhiji i ropstvu, novom despotizmu i apsolutizmu, nepravednom ograničavanju slobode nejednakih. Sloboda je pravo na nejednakost, tvrdi Berđajev. Osim toga, vidjesmo, i sam je liberalizam bitno protivan slobodi. A demokratsko oslobađanje većine, mase, ulice - niječući slobodu iznimnog pojedinca - prema starom Platonovu nauku vodi izravno

u bezvlađe, u anarhiju i kaos, u kojima napokon nestaje i svakog traga slobodi.

Oslobađanje na način demokratske jednakosti, pri čemu strada autentična sloboda slobodnih, iznimnih, osobito se povijesno provodila kroz različite, sukcesivne pokrete "emancipacije": radnika, žene, mladeži, homoseksualaca, pa sve do ne-ljudskih stvorenja, faune i flore. Ti pokreti ne ostvaruju pravu slobodu, komunizam ne znači slobodu za industrijskog radnika, feminizam ne oslobađa ženu, nego je samo izopačuje, izrođuje, a homoseksualna emancipacija tek učvršćuje ropstvo u kojem se nalazi nastrani, jer njegovu sućuti dostojnu bolest objavljuje, propagira i lažno predstavlja kao oslobađajuće ispunjenje jedne ravnopravne ljudske mogućnosti. A u političkom posljetku događa se, paradoksalno, ono Orwellovo - da su neki i od jednakih jednakiji.

XC. U DEMOKRACIJI ODLUČUJE PROSJEK

Demokracija je također oligarhija, i ona je vladavina manjine; štoviše, ona se i sama shvaća kao procedura većinskog odabira vladajuće manjinske skupine. Svojom dogmom o jednakosti, prevlašću uglavnom niveliranih stranačkih klika, slučajnom naravi izbornih rezultata, - demokracija je gotovo patentirano sredstvo odabira anti-elita, manjina manjevrijednih, a u "najboljem" slučaju osrednjih, prosječnih. Dočim uvijek valja da državom vladaju oni najbolji, aristokrati, u demokraciji veličina se sputava, spram nje uzgaja se sustavno podozrenje, napokon, uz pomoć liberalnoga ostracizma ("netolerancija za netolerantne"), sve što iole vrijedi isključuje se iz vlasti, a dobrim dijelom i iz javnoga života uopće. Dočim u društvu zasnovanom na povlasticama i razlikama može i rob postati filozof, i kmet povijesni junak, i siromašan mladić doći na visoke škole, steći imetak, moć i utjecaj - demokracija zazire

od veličine, od uistinu vrijednih ljudi; prava elita sposobnih i iznimnih u njoj nema izgleda. Na mjesto karizme stupa "*image*". Demokracija je stvorena za mediokritete, za ljude bez svojstava i unutarnje vrijednosti, bez ikakva ranga i veličine. Kada bi - kako zapaža psiholog Jean-Lucien Arreat - opće glasovanje bilo uvedeno u republici biljaka, koprive bi istisnule ruže i ljiljane. Demokracija nivelira, povlađuje sivilu, srednjoj mjeri, ruši veličine. Demokracija je "društvo bez oca" (Hans Kelsen). Aristokracija je ustroj koji ostavlja mjesta idealima, višem i profinjenijem životnom stilu, junačkim krepostima, a demokracija materijalnom blagostanju, osrednjosti i miroljubivosti - kako analizira Tocqueville. Mediokriteti u demokraciji vladaju, oni su u njoj povlaštena kasta. Ljudi bez ideja i inicijative u njoj uvijek imaju prednost nad kreativnima (Hoppe). Dostatno je baciti pogled na naše zapadne parlamente i kabinete: sve sâm sivi i dosadni brbljavac, ograničeni rutiner, birokrat, tehnokrat, tehnomenedžer, bez imalo osobne originalnosti i uzvišenije ljudskosti; bez otmjenosti, plemenitosti, žara u očima što resi onoga koji je odlučio, koji je kadar, svoje zemaljske dane posvetiti nečemu višem i vrijednijem od pukog materijalnog probitka, od smanjivanja nezaposlenosti, od bruto-socijalnog proizvoda.

Ako demokracija, pritješnjena političkim realizmom, ipak prizna potrebu za vodstvom, onda se ona odlučuje za karikaturu vođe. Umjesto pravog političkog predvodnika, ona preferira takozvanog "eksperta". Zapravo narod treba povesti politički "stručnjak", rođeni, karizmatski vođa. Stručnjaci u pojedinim oblastima, tehnokrati, tehno-birokrati i tehno-menedžeri, zasigurno su dobrodošli, pače, prijeko potrebni suradnici politike, ali ne mogu nadomjestiti političara i državnika, onoga koji uistinu vodi narod, postavlja mu ciljeve i ideale. Neokonzervativni pseudoelitizam (à la Helmut Schelsky), koji nas pokušava uvjeriti da namjesto demokracije (regimenta nekompetentnih) treba uvesti tehnokraciju, vladavinu stručnjaka, zapravo nije ozbiljna, temeljna kritika demokracije,

nego je samo jedan od izraza nemoći demokracije da shvati i prihvati potrebu stvarne političke elite, kojoj se tehnokracija tek može staviti u službu.

XCI. U DEMOKRACIJI SVI O SVEMU ODLUČUJU

Demokracija je nesklona muževnim odlukama, no utoliko je sklonija babskom brbljanju. Jedno je od njezinih najogavnijih obilježja upravo okolnost da je u njoj svakome dano da neodgovorno - i posve suvišno - raspravlja o svemu; svatko o svemu smije, čak je potican, od njega se izričito traži! - izreći svoju riječ. Ako ne kao profesionalni politikant, a onda barem kao nekakav sudionik, prirepak, prolaznik. Svi su postali kompetentni kritičari, mudraci koji o svemu i svemu sude. Demokracija je politički sustav u kojemu (a) svatko misli da može misliti, (b) da ima pravo na mišljenje, (c) da ima pravo svoje mišljenje javno priopćiti, te (d) da ima pravo pretendirati da je u pravu već samim tim što mnije kako mnije. Umjesto štovanja neupitnih autoriteta i razumnog dogovora onih ovlaštenih, - tek zgoljni govor, zanovijetanje, galama. Posljedica je da se onda i svatko svačim smije baviti, u sve petljati, da je za sve ovlašten i mjerodavan, da o svemu odlučuje, u onoj mjeri u kojoj demokracija uopće odlučuje. Veliki je skandal demokracije da u njoj subjekt odluke - tog najosobnijeg ljudskog čina - postaje gomila, masa, srednja mjera, statistika, koja nema ni sposobnosti, ni ovlasti, ni odgovornosti, ni hrabrosti za donošenje odluka. Ili bilo tko, svatko: šef države, predsjednik vlade, sudovi, parlament i stranke: one u njemu zastupljene, kao i one koje je izborna lutrija ostavila izvan njega; "nevladine udruge", skupine za pritisak; sindikati i poslodavci; konfesije i denominacije; intelektualci i feministice, homoseksualci i pacifisti, nudisti i lobisti "*animal lib*"-a; društvovni slojevi i klase, javna općila, ulica... Svi su

oni suvereni subjekt formiranja "javnoga mišljenja", te djelovanja sukladnog ovome "mišljenju". Jedan šareni pluralizam, jedan anarhični kaos bez poretka i smisla, posvemašnja, bezgranična demokratizacija, koja u konačnici guta i samu demokraciju shvaćenu, u užem smislu, kao metoda odabira vladajuće oligarhije i parlamentarni mehanizam.

Demokracija, šireći u beskraj subjekt političkog odlučivanja, oduzima ovlast odluke upravo onima najsposobnijima, najodličnijima, najodgovornijima, koji nestaju u masi jednakih, sivih i osrednjih. Masa im se, štoviše, izruguje, i nerijetko najbolje narodne sinove osuđuje na ostracizam. Demokracija tako dokida svaki naravni i poželjni rang, podjelu kompetencija, zahtjev elementarne pravednosti: svakom svoje. Demokracija će možda načelno, apstraktno, i priznati naravnu nejednakost ljudi, no ne će dopustiti da se ta nejednakost provede i u društvovnim odnošajima. Ali, tako ne ide! Društvovna raspodjela uloga mora štovati naravne razlike (pa čak i ako se pritom ovlasti podijele i ne posve savršeno), inače će se stvoriti nepravedna nejednakost, lažna hijerarhija, ohlokracija i kakistokracija, u kojoj oni odabrani - nasilno nivelirani - najgore prolaze, dočim su najgori povlašteni. Onaj, kome su dana nebeska prava, u pravnoj demokratskoj državi postao je parija. Slobodan robuje, patricij se prisiljava u plebs, aristokrat je natjeran hvaliti demokraciju, inače ga guta Hegelova noć u kojoj su sve krave crne. Time se gazi ljudsko dostojanstvo, dokida se svaka elita i podrezuju se korijeni svakoj višoj kulturi.

XCII. NIJE POTREBNO DA SVI JEDNAKO SUDJELUJU U POLITICI

Gdje svi vladaju (gdje se, točnije, postavlja demokratski zahtjev da svi vladaju - jer, zbiljski, svi ne mogu vladati), tamo zapravo ne vlada nitko. Zato je teško braniti liberalno-

demokratski parlamentarizam od prigovora za anarhizam: u biti, isti je ustroj na djelu. Pravo bavljenja politikom tek je jedno od mogućih prava, a ne neko nad-pravo koje bi temeljilo sva ostala. Nije važan svačiji glas. Smije se baviti politikom onaj koji to može i hoće, tko je ovlašten, rođen, pozvan, tko je određen, tko je izabran Božjom voljom, a ne "voljom većine" ili dogmatske egalitarističke predrasude. Zašto da u politici ne sudjeluju svi, da o njoj ne odlučuju svi? Ponajprije, to je u velikim, masovnim državama moderne demokracije tehnički, pače fizički nemoguće. Nadalje, veliki broj subjekata vlasti beskrajnim debatiranjem onemogućuje djelotvorno odlučivanje. Naprotiv, unosi se zabuna i zbunjenost, pomutnja, kaos. Potom, nisu svi jednako kompetentni. Nije svaki glas jednak; različiti su i darovi, vrijednosti, ovlasti, zasluge, rang. Različito su ozbiljnost i dužnost podijeljene među ljudima. Napokon, nije svaki čovjek već samom svojom ljudskošću ujedno i politički subjekt. Aristotel čovjeka doduše određuje kao *zoon politikon*, no time ne misli da je svaki čovjek političar, nego da je čovjek društvovna životinja, za koju je ono političko svakako na neki način relevantno, te mu čovjek ne može izbjeći (inače je "idiot", kako su Stari rekli). Ali, po ljudskoj naravi i Božjoj volji, nekima je dano da vladaju, nekima da se pokoravaju. Sve u skladu, ljubavi, odgovornosti, uz zadovoljnu suglasnost svakoga sa svojom posebnom ulogom koja ga je pritom dopala.

XCIII. NIJE POTREBNO, A NI DOBRO, DA VEĆINA VLADA

Demokraciji je vrhovni bog - broj. Ona je aritmokracija, i izjednačujući ljude promatra ih kao brojke, svaku jednakovrijednu. Zato za demokraciju većina - veći broj - predstavlja ključnu svetinju. No, zašto bi jedna vlada, zašto bi uopće neka politička odluka bila dobra samo zato jer je

za nju glasovala većina? I koja je većina u posjedu istine i pravde? Ona obična, ili ona dvotrećinska? Ili tročetvrtinska? Ili polovica plus jedan? Ili svi minus jedan? I tko je taj jedan, zar je to nevažno? I zašto bi gomila na vlasti bila bolja nego jedan - ali vrijedan? I zašto uopće da narod vlada? Dapače, složenost života i politike bolje izražava jaka volja pojedinca, praćena cjelovitim uvidom, negoli većina slučajnih glasova. Čitavu povijest stvaraju elitne manjine, a ne parlamentarne većine. Gdje mnogi zapovijedaju, ne može se dobro upravljati državom (Cornelius Nepos). U takvu sustavu, nitko nije odgovoran. Demokratski pak kolektivizam onemogućuje istaknutom, odgovornom pojedincu primjenu osobnih darova, kao što onemogućuje i pravo onih boljih da povedu one gore na njihovo dobro. Odluka demokratske većine niti je odluka naroda, niti je odluka na narodnu korist. Na većinskim izborima može pobijediti i loša vlada, pa i vlada koja baš nije po ukusu demokrata i njihove masovne ideologije aritmetičke većine. I protudemokrat Hitler pobijedio je na većinskim demokratskim izborima.

Radnička biblioteka

Ali je upravo Hitler iznio jedan od ključnih argumenata protiv demokratske vladavine: gdje odlučuje većina, nitko nije odgovoran. I doista, budući da nema kolektivne slobodne odluke, ne može biti ni kolektivne odgovornosti. Kolektiv nije odgovoran, jer je odgovornost uvijek individualna; ali nije odgovoran ni individuum, jer on nije donosio odluke. Tu je odgovorna (zapravo neodgovorna) tek anonimna masa. Nitko nije kriv, a svi uživaju koristi što im ih priskrbljuje njihova moć. Aristokrat, međutim, kaže: narode, daj mi ovlasti da mogu vladati, a ako budem vladao na tvoje zlo umjesto na tvoje dobro, onda mi sudi! Demokratskim petljancima nitko uistinu ne sudi (osim ako im se, iz uobičajene demokratske zlobe, ne uvali kakva financijska afera); najgore što im se može dogoditi jest, da izgube slijedeće izbore. Mogu ih, dakako, izgubiti i ako su slučajno vladali dobro. Pravome

vođi, pak, ne sudi biračko tijelo; njemu sude njegova nacija, Povijest i Bog.

XCIV. VEĆINA GRIJEŠI

U demokratskim vladavinama uvriježena je prešutna dogma po kojoj bi pojedinac uvijek bio pogrješiv, a većina glasova, većina narodnih pripadnika, samim svojim svojstvom većine, uvijek zajamčeno morala biti u pravu - bilo da na izborima odabire svoje predstavnike, bilo pak da se izjašnjava o nekom posebnom pitanju narodnoga života. Demokracija ne dopušta da se očituje pogrješivost većine, nego ona svaku većinsku samovolju (prema Carlu Schmittu) pretvara u pravo i zakonitost. Većina se, međutim, vara, i to daleko lakše i češće negoli pojedinac. Prvo stoga jer je većina - slijepa masa, za koju vrijede načela psihologije gomile, a onda i zato jer je volja većine zapravo neartikulirana, bljedunjava srednja mjera, dočim je istina uvijek neki ekstrem, skrajnost s onu stranu prosjeka. Točno zapaža pjesnik Schiller (*Maria Stuart*) da "mora prije ili kasnije propasti ona država, u kojoj većina pobjeđuje, a bezumlje odlučuje". Demokracija to bezumlje potiče, jer predstavlja diktaturu osrednjih, slučajnih, neovlaštenih - koja se u političkoj praksi gotovo redovito iskazuje kao većina najslaboumnijih. Demokratska ideologija drži kako veći broj glasova jamči i veću vjerojatnost bolje odluke, lakši način dosezanja istine i veći izgled da se ona otkrije. Ali isto tako načelo većine, i prema povijesno-političkom iskustvu, pruža još veću šansu zabludi, laži, zločinu. Demokracija ljudima prepušta da o svemu odlučuju, da bi se potom čudila kako loše odlučuju. Na sve strane vide se u demokratskim poredcima posljedice krive većinske odluke. Zapravo većina, prema zakonu vjerojatnosti, može odlučiti i ovako i onako: to najbolje pokazuju demoskopska istraživanja (koliko god inače problematična bila), na kojima su, ako je u pitanju dvojbena

tema, glasovi za i protiv, najčešće, približno podjednako podijeljeni. Masa, većina - ne zna.

XCV. VEĆINA NE JAMČI ISTINU I PRAVDU

Nikolaj Berđajev uporno je isticao kako demokraciji uspjeva biti relativistička (što znači i tolerantna) samo zato jer joj uopće nije stalo do istine. Demokracija odluku o istini prepušta većini glasova, i time počinja zločin spram istine, koja je uvijek plod individualnog duha, ponekad možda i neke kolektivne intuicije u stanju u kojemu narodna zajednica nadilazi samu sebe; ali istina se nikada i nipošto ne smije prepustiti lutriji većinskoga hira. Tehnokratski je konzervatizam uveo u optjecaj tezu po kojoj politikom imaju upravljati "stručnjaci". Svakako, politici su stručnjaci potrebni kao savjetnici za pojedine njezine domene; pa ipak, politiku moraju voditi političari, državnici, narodni vođe. Ali i oni su, u još bitnijem smislu negoli "eksperti", - majstori svoga zanata. To će reći: da bi se vodio narod, potrebno je umijeće, potreban je osobit poziv, potrebno je sudbinsko određenje, potrebna svijest o poslanju. I dočim nikome ne bi palo na pamet da u pitanjima znanosti ili umjetnosti sve ljude smatra jednako nadarenima, a odluku o istinitom i lijepom prepusti većini (pa ni u stvarima ćudoređa to se ne čini!), kada se dospije do politike, te najvažnije i najodgovornije ljudske djelatnosti - odjednom svi postaju stručnjacima za nju, i tu, umjesto istančanog duha, dubokih argumenata, obuhvatnog pogleda, smije odlučivati većina izjednačenih anonimnih glasova. U filozofiji odlučuje genijalni um, u znanosti njoj primjerena vrsta racionalnosti, u umjetnosti dobar ukus. U ratničkim stvarima prosuđuje vojskovođa, a glazbenim orkestrom diktatorski upravlja njegov ravnatelj. Samo u politici trebala bi stvari određivati diskusija i većina glasova, aritmetika, statistika, ulica! Kojeg li

apsurda, koje li laži! Demokracija je ljude uvjerila da svatko već samom činjenicom svojega rođenja ima pravo baviti se politikom. Ipak, "Kao što od nesposobna i neiskusna sudca ne možemo očekivati pravedne presude, tako se ne može očekivati da narod, koji je pun zabluda i neznanja, bude, osim u rijetkim slučajevima, razborit ili pametan kada bira ili nešto odlučuje." - zamjećuje Machiavelli. No, umjesto da za državne službe nekoga kvalificiraju njegove sposobnosti, njegov se izbor prepušta hiru statističkog slučaja i nekompetentne većine. Za svaki posao traže se talent i škola; posvuda se, makar i nevoljko, priznaje da nisu svi isti po svojim genetskim darovima; ali demokrati misle da je iz tog pravila izuzeta jedino politika - o kojoj u ljudskom svijetu napokon ovisi upravo sve, i tvarni probitak i duhovni boljitak. Netko je rekao da prosjek 1000 idiota ne odlučuje bolje nego jedan pravi, sposobni i odgovorni vođa. Kolektiv nije kompetentan za stvari istine i pravde. Dakle, logike i etike. A bez njih nema ni zdrave politike.

Da bi naizgled korigirala svoju dogmu većine, demokracija (dopunjena liberalnim elementom) zagovara kojekakva manjinska prava. Ali takva manjina ne spašava nas od većinskoga terora. To nije elitna manjina vlasti i ovlasti, nego nova ideološka smicalica, kojom bi se htjelo marginalne, navodno diskrimirane plebejske skupine uzdići na rang koji im ne pripada, i na taj način tek osnažiti temeljnu demokratsku orijentaciju posvemašnje jednakosti.

XCVI. VEĆINA MOŽE GLASOVATI PROTIV NARODNOG PROBITKA

U demokraciji većinska odluka narodne mase predstavlja nedodirljivu svetinju. *Majoritas locuta - causa finita*! Neka bude kako mu drago, samo ako se za to odlučila većina glasova. Dosljedno tomu pravilu, demokracija bi morala pristati

i na dokinuće slobode, pa i vlastita naroda kojim vlada. Sâm je duhovni otac moderne demokracije, Rousseau, izrijekom tvrdio kako nitko nema pravo priječiti većinu, ako ona želi i smrt svome narodu! Bi li dakle demokracija legitimno mogla izglasovati genocid? Vidimo u liberal-demokratskim režimima da ona to čini barem u pitanju genocida nad nerođenima: stranačke konstelacije i odnos snaga mogu odlučiti o tome da se čitave legije sunarodnjaka, napokon, ljudskih bića, ni krive ni dužne osude na smrt. Ali, važnija je nacija od demokracije: ona prva predstavlja zajednicu živih ljudskih stvorenja, a ova je druga tek puka ideološka himba i tlapnja. Kako bilo da bilo, ovdje se tobož narodu sklona demokratska doktrina izravno očituje kao nakazna genocidna konstrukcija, koja se doživljava važnijom od onoga u čije ime tvrdi da govori.

Osim toga, što bi bilo kada bi se demokratske fanatike zapitalo bi li demokratski legitimirana većina glasova, kada je demokraciji odluka većine sveta bez obzira na njezinu sadržinu, bi li dakle bila ovlaštena odlučiti o dokinuću - same demokracije? Ovo bi za demokratske ideologe svakako bila teža kušnja od one, pri kojoj se odlučuje tek o ljudskim životima i nacionalnom opstanku: ta, za demokrata, posve obratno od suda zdrava razbora, demokracija je važnija i od čovjeka i od nacije. Ako dakle demokratska odluka glasi da demokracija nije dobra - je li ta demokratska odluka dobra ili loša? Ako je odluka dobra, demokracija je loša i treba je ukloniti. Ako je odluka nevaljana, demokracija može biti dobra, ali se onda poništava demokratska odluka koja je htjela poništiti demokraciju. Iz ove aporije demokracija bi svakako potražila izlaz u formuli nalik onoj, po kojoj tolerancija vrijedi samo za tolerantne. Tako i demokracija vrijedi samo dotle, dok ne dovede samu sebe u pitanje. Jer, inherentno je demokratskom umu da je sve na ovomu i onomu svijetu vrijedno nijekanja i upitnosti, samo ne najveća, vrhovna, nenadmašiva vrednota - što je predstavlja sama demokracija.

XCVII. VEĆINA JE NEĆUDOREDNA

Dočim pojedinac uvijek može biti u određenoj mjeri dobar ili zao, ćudoredan ili nećudoredan, masa, većina, kakvom operira demokratska metodologija, već stoga jer je neodgovorna, ne može biti ni ćudoredna. Većinska odluka ponekad će, stoga, ispasti moralno, pošteno, a ponekad nemoralno, nepošteno; i jedno i drugo posve slučajno, već kako ispadne. Uvijek se pita što kaže većina, a ne što je dobro. Ali većina nije mjerilo dobra i zla. O moralu ne odlučuju manjine i većine, nego bi se i jedne i druge tek imale držati moralnih kriterija i načela neovisnih o njihovim efemernim hirovima. Demokratske su odluke nestalne, promjenjive, opozive. Demokracija ne potvrđuje dostojanstvo slobodnog pojedinca nego mase, koja nije ni dostojanstvena ni dostojna ni slobodna. Krivim prosudbama i odlukama, štoviše, demokratska masa upravo dovodi u pitanje dostojanstvo i slobodu pojedinca koji je, zahvaćen većinskim odlučivanjem i pravilima demokratske igre, natjeran da im se bespogovorno pokorava.

XCVIII. SLUČAJNA VEĆINA NADGLASAVA DOBRU MANJINU

Demokracija je u "najboljem" slučaju upravo to što ona za sebe tvrdi: izraz većine glasova. Prema manjini, međutim, ona se pojavljuje kao pritisak i prisila. Većina - koja i ne postoji osim kao konstrukt većinske glasujuće procedure - sa svim svojim zabludama, pogrješkama, krivim procjenama i odlukama, nameće svoju volju manjini. U demokraciji vlada osebujni "carizam broja", kako je to nazvao Kurt Hillel. Broj,

veći broj, svetinja je po sebi. Okolnost da na strani manjine može biti, i da u pravilu i jest stvar istine, za demokraciju ne znači puno. Važnije je dobiti većinu nego biti u pravu. Stoga demokratska politika uvijek, u najmanju ruku, načelno ugrožava pobjedu dobra, a u svojim konkretnim očitovanjima ona je doista i onemogućava.

XCIX. DEMOKRACIJA JE TIRANIJA

Demokracija je uvijek tiranija većine nad manjinom, diskriminacija manjine. Demokracija je, prema Spinozi, posve apsolutistički režim. Kant smatra kako je najdespotskija upravo demokracija, jer manjinu bezostatno izručuje na milost i nemilost većini. (On ima u vidu izravnu, no njegove se riječi odnose i na neizravnu demokraciju.) I Treitschke govori o "demokratskoj despociji". Liberalno-demokratska tiranija uvijek je teror nad onima koji se ne mogu i ne žele pokoriti njezinu regimentu. Ona je teror laži, teror obmane, eufemizama, himbene korektnosti koja ne dopušta da na površinu dospije sama stvar, istina o njoj. Demokracija, napokon, bez ustezanja hapsi, progoni i zatvara one koji joj nisu skloni. Demokracija je u određenom smislu nježna, a svakako licemjerna diktatura - jer, prikazujući se spasonosnim lijekom protiv "lijeve" kao i "desne" diktature (komunizma, fašizma), porobljava nas; stvarajući nam iluziju, varajući nas, da smo tek pod njezinim okriljem konačno slobodni, demokracija je - demokratura.

To su priznavali i njezini kritičari s lijeva. Tako talijanski komunistički prvak Gramsci, uostalom na tragu Marxove kritike parlamentarizma, izravno izriče kako je svaka demokracija diktatura. Komunistkinja Luxemburg, govoreći o svom komunizmu, ali pogađajući i bit parlamentarizma, pojašnjava: nema demokracije za protivnike demokracije,

nema slobode za protivnike slobode. Naslušali smo se i famoznog "Popperova paradoksa": nema tolerancije za protivnike tolerancije. Demokracija je demokratura jer je ona diktatura partitokratskih i financijsko-plutokratskih oligarhija te tehnokratskih funkcionara, despocija svjetskih kozmokratskih nadvlada, globalnih judeo-masonskih, kriptokratskih klika, koje suvereno odlučuju mimo propisa i zakona tobož suverenih zemalja, a zacijelo protiv "volje", protiv interesa, tobož samostalnih naroda. Demokracija je, takoreći, tiranska i spram sebe same. Ona je sve više sklona nadzirati i vlastite organe, strogo propisivati statutarne odredbe i financiranje stranaka, petljati se u način održavanja njihovih kongresa i sastavljanje stranačkih lista.

Despotsku narav demokracije oduvijek su prepoznavali kako klasični liberali, tako i izvorni konzervativci (James Madison, Tocqueville, Constant, J. S. Mill, Karl Mannheim, Walter Lippmann). Tocqueville je upozorio kako se despotizma - kao tiranije većine - treba bojati upravo u demokratskom vremenu. Benjamin Constant uvidio je da upravo otac demokracije, Rousseau, širom otvara vrata despociji. Uostalom, demokratski su se političari i državnici uvijek iznova divili nedemokratskim političarima poput Hitlera ili Mussolinija, Staljina, Tita ili Mao Zedonga.

C. DEMOKRACIJA JE TOTALITARNA

Osim što je svaki protivnik mora doživjeti kao teror i torturu, despociju i tiraniju, - demokracija je usto još i posve totalitarni politički ustroj. Ni jedan politički ustroj (uključiv i njegovu opravdavajuću ideologiju) nije razvio tako ljigavu humanističko-filantropsku frazeologiju, a nijedan se nije u zbiljskoj praksi pokazao tako okrutno (dakako, na podmukli i podli, ne odmah prepoznatljivi način) represivnim, terorističkim i totalitarnim, kao parlamentarna demokracija. To će

reći, ona pretendira uplesti se u sve oblasti ljudskoga života i u njima mjerodavno djelovati. O "totalitarnoj demokraciji" govori i Giovanni Sartori, demokratski teoretik demokracije. Totalitarnu bit neokonzervativci poput Helmuta Schelskog pronalaze već kod Rousseaua, jer njegov nauk predviđa prevlast društva nad državom, permanentnu revoluciju i diktaturu fiktivne narodne volje. (Ipak, o ambivalencijama Rousseauova shvaćanja još će biti riječi.) Svoje totalitarno-terorističko (a svakako i tiransko-despotsko) lice demokracija je pokazala još u danima Robespierrea. Ovaj pače otvoreno i sam govori o "despotizmu slobode" jednakom otvorenošću, kojom i radikalni demokrat Marx najavljuje "diktaturu proletarijata". Liberalna demokracija rado osuđuje totalitarne poretke, komunizam i fašizam, zamagljujući, uostalom, na račun njihove totalitarne "sličnosti", sve razlike među njima. Ali demokracija nije ništa manje totalitarna. Ona želi obuzeti čitav čovjekov duh, čitavu njegovu egzistenciju. Ona svima bezuvjetno nameće sveti zakon većine, jednakosti, srednje mjere. Ona provodi nesmiljenu represiju protiv svega "ekstremnog", što će nerijetko reći: hrabrog, dosljednog, samosvojnog, protiv smionih i originalnih zamisli. Demokracija neobičnog čovjeka (Wilhelm Reich, Ezra Pound, Lyndon LaRouche) bez imalo krzmanja šalje u tamnice i političke ludnice. Demokracija potiče konformizam i oportunizam, obeshrabrujući velike, svježe pothvate, uistinu nove projekte i visoke ideale uopće. Široki zahvat "demokratizacije", koja, vidjesmo, u konačnici guta i samu demokraciju shvaćenu kao primat predstavničkog parlamenta, predstavlja proširenje demokracije i na izvanpolitičke, izvandržavne segmente društva: demokratsko načelo, dakle, mora totalno zahvatiti čitav ljudski život, sva očitovanja ljudskoga.

Liberalna demokracija nameće općeobvezatnu ideologiju agnosticizma i skepticizma, relativizma i permisivizma. Uime čovjekove autonomije traži sveopću kritičnost, proskribirajući ujedno svaku ozbiljniju kritiku vlastitih pretpostavki. Svime se

time se ona izravno upleće u autonomiju duhovnog života, kao što to po definiciji čini totalitarna politika. Mediokracija, karakteristična za liberal-demokratske sustave, dodatni je čimbenik u provođenju posvemašnjeg totalitarnog terora i nadzora. Umjesto svećenika i mislioca, u demokraciji žurnalist određuje ljudske misli i usađuje mu spasonosnu ideologiju - dakako, demokratsku. Demokracija se nesmiljeno miješa u privatni život ljudi, smije se kineskoj kampanji uništavanja štetočina poput vrabaca, ali i sama provodi groteskne kampanje nalik onoj protiv pušenja - koja poklonike odavna uvriježenog i toleriranog duhanskoga poroka dovodi u položaj pravih izopćenika, građana drugoga reda. Demokracija nikako ne želi prihvatiti teoriju Carla Schmitta o podjeli društva na prijatelje i neprijatelje. Ona počesto tvrdi kako (unutarnje i vanjske) neprijatelje izmišljaju totalitarni režimi, eda bi izazivanjem straha homogenizirali svoje podanike. Ali, za demokraciju neprijatelj je svatko tko demokratsku dogmu - u teoriji i praksi - tek oprezno učini upitnom i vrijednom razmatranja. Ako pak demokratski poredak još koincidira sa statusom velesile (USA), vode se križarski ratovi za spas svijeta od nedemokratskih poredaka (Afganistan, Irak...).

CI. SMRT DEMOKRACIJE

Ni jedan politički poredak nije vječan, kao niti išta drugo na ovome svijetu. Postoje znaci koji govore da se liberalno-demokratski parlamentarizam istrošio, iscrpio, kao pred desetljeće i pol i njegov subrat komunizam. Štoviše, da je na izdisaju, pred propašću. Uostalom, demokracija je već i u prošlosti propadala: pomislimo na staru Atenu. Prevarili su se oni koji su, poput Fukuyame, vjerovali da će, nakon spektakularne propasti europskih komunizama, nastupiti milenij parlamentarizma kao političkog modela po mjeri svakog čovjeka, naroda i budućeg vremena. Nolte točno zapaža da demokracija nije nikakvo stabilno, konačno stanje. Demokracija će nestati

zbog svojih unutarnjih manjkavosti, slabosti i protuslovlja što smo ih izložili kroz dosadašnja poglavlja, a i zbog rastuće svijesti o tome da ona nipošto ne može biti smatrana idealnim stanjem ljudskih zajednica. Protiv demokracije navlastito radi okolnost da je ona neprimjerena ljudskoj naravi: nenaravno je, naime, da veliki broj vlada, a mali se pokorava - govoraše sam otac moderne demokracije, Rousseau.

Smrt demokracije, međutim, valja nam iščekivati i zbog niza posebnih, konkretnih razloga, koje ćemo završno sažeti:

1. Demokratske države bilježe posljednjih desetljeća i godina sve veću izbornu apstinenciju svojih podanika. Osobito se to dade pratiti u velikim demokratskim državama: Americi, Njemačkoj, Japanu. Narodi su siti demokracije, zasićeni njezinim podvalama, ne smatraju je više ozbiljnom, ne poštuju je. Uviđaju, zasad više nesvjesno, kako se ofucala i ishlapila. Potrošila je svoje unutarnje mogućnosti. Nema više ideja, vizija, strasti. Dosadila je. Na redu je nešto novo, drugačije.

2. Usporedno s tom općom tendencijom, ubrzano opada autoritet demokratskih parlamenata, stranaka i političara. Otkrivaju se, ali i montiraju, različite, ponajviše korupcionaške, financijske afere, pogodne za ponižavanje i odstrijel omraženih demokratskih korifeja. S druge strane, put do moći otvoren je doslovce svakomu, i posljednjim šarlatanima ili zločincima. Raspadaju se tradicionalne stranke, dezintegriraju se demokratske strukture, jača politička polarizacija uz slabljenje klasičnoga centra. Pokazuje to, u posljednjem desetljeću, i uspjeh niza u biti nedemokratskih političara kakvi su Haider, Le Pen, Fini, Bossi, Fortuyn, Chavez, Wałesa, Kučma, Lukašenko, Žirinovski, Mečiar, Ševardnadze, Milošević, Tuđman, Iliescu, Mandela.

3. Demokracija zamire, a da se na obzorju ne nazire način na koji bi se ona mogla bitno reformirati i obnoviti.

4. Demokracija je osobito ugrožena okolnošću da je nedavno na globalnom planu kapitulirao njezin ljevičarski subrat - komunizam. Demokracija se otada više ne može tolerirati kao "manje zlo", jer više nema niti onoga većeg. Došlo je stoga vrijeme da se demokraciju procjenjuje u samoj sebi, iznutra, da se njezine mane sagledaju pogledom slobodnim od traženja olakotnih okolnosti, usporedbi i relativiziranja. Riječju, demokracija nam više nije potrebna kao mitologiziran zaštitni zid pred komunizmom.

5. Slom komunizma ujedno je potaknuo i općenito raspoloženje spremnosti na velike potrese, rasape i prevrate. Kako je mogao propasti komunizam - tako može propasti i parlamentarizam. Poljuljana je iluzija o trajnim, neugrozivim poretcima.

6. Urgentni zahtjevi postmoderne civilizacije vrlo brzo učinit će stari model većinskog odlučivanja anakronim, i otvorit će put pojavi novog autoritarizma i diktature. Parlamentarna se liberalna demokracija ne će više dugo moći nositi s izazovima (koje sama stvara), kao što su anomija, anarhija, dekadencija, svjetski terorizam, rastuća stopa zločina, ugrozba okoliša ili narkomanija.

7. Nakon sloma komunizma, očekivalo se da će se u svijesti i srcima, kao i na vlasti europskih država, ukorijeniti nacionalističke garniture, koje su i svrgnule komunističke režime. U prvi mah, očekivanje se nije ispunilo, jer su se veliki režiseri postkomunističkoga svijeta pobrinuli da pobjednici nad komunizmom i sami dožive poraz. Ali, u svakoj zdravoj naciji žive naravni nacionalistički instinkti. Samo je pitanje vremena kada će oni ponovno, u punoj snazi, doći do izražaja. Zamiruće demokracije ne će biti dorasle njihovoj navali. Nadolazeći velerat, koji se stalno sluti na svjetskom obzorju, također će demokratsku formulu, u svojoj mirotvornoj i filantropskoj mlakosti, učiniti posve neprimjerenom izazovima što nas iščekuju. Liberal-

demokratskom galamom i zanovijetanjem ne zaustavlja se povijest.

I doista, sve govori da je na pomolu neviđena kataklizma, grandiozni preludij trećega tisućljeća, Novog Eona, praćen katastrofama o kakvima nismo mogli ni sanjati. Sve govori da će, dok se još nismo pravo ni snašli, s pozornice nestati parlamentarnih brbljaonica, predizbornih cirkusa, ulagivanja masi i preziranja ranga. Izgorjet će parlamentarizam poput staroga njemačkog *Reichstaga*. Iščeznut će s kućnih ekrana nasmiješeni mlakonje, simpatični mediokriteti, politički transvestiti i tehno-kozmopoliti. Nadolazi vrijeme koje nam je nazvati titanskim. Vrijeme opasno, strogo i tvrdo, neumoljivo i nesentimentalno; vrijeme borbe i nejednakosti; vrijeme uzvišenog i svečanog, plemenitog i otmjenog patosa, vrijeme nove časti i dostojanstva ljudske rase; novo doba autoriteta i hijerarhije, muževnosti i junaštva, aristokracije i elite. Tada će u nepovrat nestati sitničava, kalkulantska, cjepidlačka demokratska politička formula, pomest će je navala novih ideala i vizija, novih ideja, osjećaja svetoga poslanja i herojske snage.

Ne zbude li se tako, međutim, značit će to konačni poraz svega za što se u čovjekovoj povijesti isplatilo živjeti i mrijeti. Značit će to kapitulaciju svake veličine, vrijednosti, životnog smisla. Značit će potpunu nivelaciju ljudskoga prostora, propast osobnog, nacionalnog i rasnog identiteta. A sve će biti u nepovrat, na milost i nemilost, izručeno globalnom, terorističkom i totalitarnom kozmokratskom regimentu, na čelu s prorocima amerikanizma i njihovom imperijalnom domovinom, u koaliciji s kriptokratskim čimbenicima judeo-masonskog monopola. Umjesto smrti demokracije, bit će tada na djelu smrt našega starog svijeta. U naše dane još je moguć izbor. Odlučiti se za stvar života i duha, a protiv snaga što ih hoće uništiti - zadaćom je našega naraštaja. Ne dekadentna, zombizirana Europa, nego (dok se ona, na čelu sa svojom središnjom nacijom Njemačkom - ne probudi iz

svojega demokratskog drijemeža), Kina, Japan, sutrašnja (također probuđena, svojemu autokratskom, konzervativnom, iracionalnom, mističnom iskonu vraćena) Rusija, veliki islamsko-arapski svijet - naše su pouzdane uzdanice u borbi koja nam predstoji.

POST SCRIPTUM: ŠTO JEST DEMOKRACIJA?

1. POSVUDAŠNJA DEMOKRACIJA

Demokracija je danas, na prijelomu tisućljeća, naprosto posvuda. Većina se država na nju poziva, na svačijim je usnama kao jamstvo pravovjerja, prožela je sve pore društvovnog života Zapada, o njoj se piše i piskara, govori i blebeće, raspravljaju o njezinim finesama novine i knjige, servira se djeci od malena, predaje se po školama i sveučilištima... I u samom pojmu, u misli, ima je puno, jer je višestruka, mnogolika. Povijesno razlikujemo antičku, *atensku* demokraciju, i onu *modernu*; *izravnu* i neizravnu - *predstavničku, parlamentarnu*. Parlamentarnoj se demokraciji rado suprotstavlja *predsjednička*, premda i u ovoj vlada parlamentarizam, tek nešto ublažen. Modernoj se, parlamentarnoj demokraciji pripisuje da je *liberalna, pluralistička* (dakle relativistička, agnostička, permisivna) - premda je s liberalizmom izvorno u sukobu (kao što su u sukobu i njihove ključne ideje, jednakost i sloboda), ali je se također nazivlje i *totalitarnom*, premda se ona sama predstavlja kao patentirani lijek protiv svakog totalitarizma. Ova je vrsta demokracije *organska, plebiscitarna*, nasuprot mehaničko-aritmetičkoj, i u tom smislu ni neke bitno protudemokratske udruge i pokreti ne bježe od demokratske etikete, štoviše, bez krzmanja priznaju kako su demokratski u onoj mjeri u kojoj demokracija predstavlja izraz organskoga narodnog bića.

Nadalje se govori o *formalnoj* demokraciji; i sami smo u ovim razmatranjima uvidjeli kako je parlamentarna, liberalna demokracija, nešto posve formalno i formalističko, u skrajnjoj instanci proceduralno. Demokracija je formalna jer se ne opredjeljuje za određenu sadržinu. U očima negdašnjih marksista, ta je sadržina imala biti gospodarska, pa ako bi ona pridošla demokraciji, tada bi ova od formalne postala *materijalna*. Da bi postala "materijalnom", morala bi se ona ispuniti općenitijim i dubljim pozitivnim ciljevima, vrednotama, idealima - no onda bi prestala biti demokracijom: vrednote formuliraju elitne manjine, vrednote se ne daju na procjenu i odobrenje većini glasova!

Također se razlikuje *potpuna* demokracija od *nepotpune*: prva bi imala uključiti sva ljudska bića, napose žene, koje do XX stoljeća nisu imale pravo glasa, jer se, ne bez čvrstog razloga, tvrdilo kako je muški glas ujedno i glas obitelji. Nakon što je muškarac, ustrajnim djelovanjem demokratske ideologije i subverzije, izgubio status glave obitelji, feminizirao se, a žena se odala feminizmu (što je rezultiralo slomom obiteljskog autoriteta te emancipacijom mladeži), atomizirana obitelj na demokratskim izborima može različito glasovati: muž za jednu stranku, žena za posve drugu, a o porodu im da se i ne govori.

Može se razlikovati i *periodična* od *stalne* demokracije. U prvom slučaju, riječ je o povremenim demokratskim izborima, kojima se određuju nositelji vlasti, što će je oni, u slijedećem razdoblju, obnašati slobodni od zanovijetanja i ugrozbe iz smjera naroda. U drugom, pak, provodi se demokratizacija, kao načelo uključivanja što većega broja ljudi u odluke o bilo čemu. Ta dva tipa, ili te dvije uloge demokracije, mogli bi se označiti i kao *inicijalna* i *kontinualna* demokracija - takva koja samo pokreće dolazak vladajuće skupine demokratskim načinom, i ona koja je stvar svakidašnjih prava i dužnosti, *perpetuum mobile* neiscrpne "narodne volje". To je *participijska* demokracija, koja bi u naše, složeno vrijeme obnovila ideal antičke izravne demokracije, u kojoj "svi" sudjeluju u obnašanju državnih dužnosti. - U sklopu ovih razlikovanja, zamislivo je, pa i povijesno potvrđeno, da isprva demokratskom metodom dospiju na vlast i posve nedemokratske snage, koje će demokraciju u slijedećem koraku dokinuti (Hitler, Allende, Mugabe...).

Marksisti su uveli distinkciju *političke* (formalne) i *gospodarske* (materijalne) demokracije. Građanska je, parlamentarno-stranačka demokracija za njih formalna, lažna i irelevantna upravo zato jer, u državama kojima vlada, zanemaruje, zabacuje demokratsko odlučivanje u privredi. Ako je gospodarska moć nejednaka, tvrde marksisti, ne će ni politička moć moći biti jednaka. I doista, demokracija je u zapadnom gospodarstvu isključena (premda u njoj vlada liberalno *laissez-faire*), tu je svatko prepušten svojim osobnim sposobnostima i sreći, a poduzetnika nitko ne bira i ne svrgava s njegova položaja. Alternativna je zamisao bila da se u poduzećima i tvornicama omogući radničko sudjelovanje. Kada je u komunizmu mjestimice (ex-Jugoslavija) to bilo provedeno, pokazalo se da je riječ tek o kombinaciji kaosa s dominantnom ulogom KP. Ali, nije dosta da se demokracija proširi na gospodarsko područje kako bi postala materijalnom. Nije to, dakako, ni poželjno, kao što uopće ništa demokratsko nije poželjno![1]

[1] Iz posve drugog političkog kuta javila se kritika ograničavanja gospodarske slobode u parlamentarnoj demokraciji. Njemačko-američki autor Hans-Hermann Hoppe (u knjizi *Democracy, The God that Failed; Studies in the Economics and Politics of Monarchy, Democrary and Natural Order*, 2001) zastupa tezu o neprikladnosti parlamentarne demokracije za nesmetani rascvat kapitalističke privrede, i poželjnu alternativu pronalazi u prošlosti: u bivšoj KuK-monarhiji. Naravno, ovdje nije riječ o zagovaranju gospodarske demokracije koliko gospodarskog liberalizma, čiji se ključni neprijatelj, međutim, prepoznaje u političkoj demokraciji, koja, poput komunizma, vlasništvo pripisuje "svima", dakle nikome, dočim je u monarhiji univerzalni vlasnik – sam monarh. - Dodajmo ovdje još samo natuknicu o posebnom odnošaju gospodarstva i parlamentarizma kojeg nazivljemo plutokracijom. Riječ je o oligarhijskoj vladavini krupnog financijskog kapitala pod krinkom političke demokracije, dakle o jednom od vidova globalizirane kriptokracije pod komandom današnjega samozvanog svjetskog hegemona, Sjedinjenih Američkih Država. O

Nadodajmo ovom već opsežnom popisu još neke: vojnu demokraciju, kršćansku i socijalnu[2], narodnu i masovnu, radničku i sovjetsku, poliarhiju (kao razvijenu policentričnu demokraciju u Dahlovu smislu)... Sve same demokracije. Za koje, za čije dobro? Čemu ideal koji je ne samo neostvariv, nego usto i posve protivan ljudskoj naravi, pa stoga nepoželjan?

2. ŠTO UOPĆE JEST DEMOKRACIJA?

Kažu da bi se odrednica koju je pružio povjesničar Herodot (u V st. pr. Kr.) mogla smatrati prvom definicijom demokracije. On joj ističe tri bitne značajke: jednakost sviju pred zakonom, odgovornost pri obnašanju javnih službi, te pučko vrhovništvo (suverenitet). Ti su elementi, *mutatis mutandis*, mjerodavni i za suvremeno određenje demokracije: mitologija "naroda" kao mehaničko-aritmetičkog zbroja atoma-individua, instrumentalna fikcija "jednakosti", naivno-idilična slika o polaganju računa izabranih biračima (ako ne valjaju, birači ih kazne time što ih više ne biraju).

Od starine, demokraciju se promatra u sklopu trijade političkih ustroja s obzirom na broj onih koji državom vladaju. Kao što je monarhija (uključiv i izopake, despociju, tiraniju) vlast jednoga, aristokracija (uz lošu varijantu - oligarhiju) vladavina

demokraciji kao fasadi plutokracije relevantnih je riječi još u prvom dijelu prošloga stoljeća (1925) napisao Richard grof von Coudenhove-Kalergi, a i desničarska kritika toga i potonjeg vremena dovodila je zapadne demokracije u izravnu svezu s vlašću novčarskih moćnika.

[2] Dugo smo od ljevice slušali kako nema demokracije ukoliko ona nije ujedno i socijalna, da dakle mora biti socijal-demokracija. Ali, socijalnost je zahtjev koji se nameće svakoj politici. Treba li pak, može li, demokracija biti nacionalna? Parlamentarizam je zasigurno anacionalan; njemu su važne tek izolirane individue, pretvorene u brojke i mehanički okupljene u bezbojnu, bezličnu skupinu "građana" ili "birača". Svakako, svojim zastupanjem manjinskih prava, pa tako i nacionalnih manjina, on prividno poprima nacionalno stajalište, ali samo zato da bi, pod cijenu nedosljednosti, ugrozio i razbio domicilnu naciju. – Istinska, plauzibilna demokracija zapravo je sadržana upravo i samo u stavu nacionalizma. Tek narod uobličen u samosvijesnu naciju kadar je vladati sobom – ali se to onda ne događa na način parlamentarističke obmane.

nekih, tako je demokracija (izopaka: ohlokracija, plebejska vlast ulične svjetine) - vladavina "svih", "čitavog naroda". Pritom dobre varijante teže općem dobru, dobru vladanih, a one izopačene, opake - tek sebičnom dobru vladatelja. Ta se klasična klasifikacija, unatoč pojednostavnjenosti i preinakama koje je doživljavala, u biti uporno uščuvala od Aristotela do Hegela. Zapravo je susrećemo već kod povjesnika Herodota, koji nam trilemu o tri oblika vlasti prenosi u vidu rasprave trojice perzijskih prinčeva. Pa i danas je ona životna i uporabljiva. Svakako, tradicionalna monarhija umnogome je onemoćala, reducirana, svedena na protokolarno-ceremonijalnu rutinu. Ali vladavina jednoga čovjeka preživljava u različitim oblicima diktature (komunističke, fašističke ili one Trećega Svijeta). Tradicionalno plemstvo izgubilo je odavna svoju političku misiju, no razne vrste elita, avangardi i klika, manjina vlasti, još uvijek su posvuda na dnevnom redu. Konačno, tu je i moderna demokracija, pukovlađe, koliko god se ona u nizu sporednih pojedinosti razlikovala od one antičke.

Što demokracija jest - kao oblik političke vlasti, kao kult jednakosti, kao nadmoć procedure nad idejom i idealom, ali i kao mentalitet, duh, kao stil društvovnih odnošaja, - iscrpno je izloženo kroz sto i jedno poglavlje u kojemu smo njezine crte potanko podvrgnuli nesmiljenoj kritici. Moderna demokracija potekla je u plebejsko-utopijsko-terorističkoj Francuskoj revoluciji. Kao i ta, demokratska revolucija, tako je i demokratska politika ugradila u svoje biće masonske zamisli. (uz nešto simplifikacije, mogao bi se tako i liberalizam označiti kao anglosaski, komunizam kao židovski, fašizam kao arijski). To su zamisli *humanizma* (koji nesavršenog, grješnog, palog čovjeka stavlja na mjesto Boga), *snošljivosti* (koja je moguća samo ako se izgubilo uporište u jednoznačnoj istini, vjeri u nju, volji da je se bezuvjetno brani) i *dijaloga* (puka riječ, nipošto istovjetna s Riječju, *Logosom* Novoga Zavjeta, - umjesto djela).

Moderna *demokratizacija* (kao otpadanje od ideje Hijerarhije, ranga, autoriteta)[3] nastupala je usporedno s posvemašnjom *sekularizacijom* (kao napuštanjem ideje Transcendencije, Boga i vječnosti). Budući i sama sekularnom, demokracija je zapravo naglavce obrnula u vjeri ukorijenjeni izričaj koji izriče kako je "sve od Njega i po Njemu i za Njega" (Pavlova *Poslanica Rimljanima* XI; 36). Demokracija je ovu formulu teocentrizma, pretvorivši narod u Boga, prevela u antropocentričnu formulu pukovlađa; sva vlast je "od naroda, po narodu i za narod" (Lincoln 1863). Ali, zlo se događa kada se čovjek, narod, postave namjesto Boga. Najednoć postaje jasno kako oni, prepušteni sebi, ni sami ne prolaze dobro. Vidjesmo kroz raščlambu demokratskih himni i tlapnji, kako nema nenarodnije vlasti i neljudskijeg regimenta - negoli što je to demokracija.

3. DEMOKRACIJA I LIBERALIZAM

Moderna demokracija ujedno je i liberalna. Izvorno, vidjesmo, riječ je ipak o dva različita, srodna doduše, jednako emancipatorna, sekularna i humanistička, ali i suprotstavljena programa politike. Demokracija promiče načelo većine (koja može i tiranizirati), a liberalizam načelo pojedinca (koji navodno hoće i može biti slobodan). To i jest razlog stanovitoj aristokratskoj crti klasičnog, Millovog i Tocquevillovog liberalizma, koji se brine da ne bi neponovljivi pojedinac bio zagušen demokratskom nivelacijom. Zato se Mill zalagao za cenzus, te za različito pravo glasa, a prinos liberalnog nauka egalitarnoj demokraciji su i zaštita manjinskih prava, federalizam, lokalne autonomije... Izvorno i idealnotipski, dakle, demokracija je moguća bez slobode, a sloboda bez demokracije. Uostalom ta okolnost ulijeva nadu da će se i u naše i u buduće vrijeme stvar slobode moći zastupati i mimo

[3] Ovdje govorim o općenitom modernom stavu i duhu koji demokratizira čitavu ljudsku situaciju, dočim sam u dosadašnjim raščlambama imao u vidu demokratizaciju kao ekscesivnu dopunu parlamentarizma, kao konkretno prožimanje društva demokratskom dogmom i njezinom primjenom.

demokracije, njezinih dogmi, i njezinih institucija kao što su političke stranke.

Danas, ipak, kako i Bobbio pokazuje, demokracija i liberalizam dostigli su razinu skladne simbioze, i jedno bez drugoga u zapadnom svijetu više se ne javljaju. U ovoj knjizi uzeli smo na zub taj liberalno-demokratski amalgam, istaknuvši u analizi posebno i one crte koje su tipične za liberalizam, premda ih je, skupa s njim, usisala suvremena demokracija. Dakako, unatoč tom zajedništvu, posebne ideje demokracije i liberalizma - jednakost i sloboda - ostaju nespojive i sukobljene, i ništa na uvjerljivosti nisu izgubili mislioci koji na to - poput viteza Kuehnelt-Leddihna - neumorno upozoravaju.

Osim toga, liberalizam, vidjesmo, ne zastupa stvar slobode. Sloboda je metafizička kategorija, a liberalizam - pozitivistička, protumetafizička ideologija. Kao što je fašizam sukladan aristokratskoj, elitističkoj filozofiji jednoga Nietzschea, Konzervativne Revolucije, Neomakjavelista, tako je komunizam utemeljen u nauku Karla Marxa i njegovih sljedbenika, a liberalizam, eto, u pozitivističkom agnosticizmu. Ne znamo što je dobro, zato, dopustimo svakom slobodu da čini što ga je volja, pa će se već nešto u posljetku iskristalizirati. Ali i demokracija mnije slično: ne znamo što je dobro, pa prepustimo slučajnoj većini glasova da o tom odlučuje.

Groteskno je pritom - budi kao kuriozum zabilježeno - da su engleski konzervativci-torijevci svoje liberale nazivali tim imenom pogrdno, posudivši ga iz *Cortesa*, španjolskog parlamenta (*liberales*), čime su htjeli istaknuti kako liberale smatraju ne-engleskom političkom strujom. Ali, za Španjolce liberali su bili upravo tipično engleski: zagovaratelji ustavne monarhije, parlamentarizma i ljudskih prava na tragu Johna Lockea! I doista, teško je zamisliti nešto engleskije negoli što su liberali. I demokratski (dakle umjereni) konzervativci torijevci, i ljevičarski laburisti, u srži su (ideološki, okvirno, metastranački) - liberali; a što drugo! U Americi, pak,

konzervativci se, svojim *laissez-faire* habitusom, zapravo dobrim dijelom i poklapaju s politikom što je Europa nazivlje liberalnom, dočim liberali zastupaju inače konzervativni etatizam. Svojedobni vodeći američki (ultra)konzervativni predsjednički kandidat, Židov Barry Goldwater, pred kojim se ljevici kosa dizala od straha, bio je jedan od najglasnijih zagovornika - pobačaja. Napokon, u zapadnom političkom spektru, još od vremena Burkea, nalazimo i odrednicu "liberalni konzervatizam". Komunizam, fašizam, pak - ne mogu biti liberalni!

4. TEORETICI DEMOKRACIJE - NEKE NATUKNICE

U našoj je raščlambi opetovano isticano kako mnogi vodeći duhovi nisu bili pristaše demokratskoga političkog modela. Nije to nevažno: ta koga ćemo uopće pitati za mišljenje, ako ne uzvišene genije, mislioce - koliko god je to, u demokratskomu vijeku, postalo neobično, pače zazorno. Ovdje nam je tek sažeti nešto od rečenog i dopuniti ga razmatranjima koja ne spadaju izravno u naš iznijeti 101 argument protiv demokracije.

U Antici, počam s homerovskim epom, pretežito je raspoloženje nedemokratsko: Homerov je ideal patrijarhalna monarhija, a vladavina mnogih smatra se nečim ludim. Pjesnik Alkej aristokratski je duh. U Sparti, Tirtej svojom poezijom bodri junačke ratnike. Za efeškoga filozofa Heraklita, jedan je koliko tisuće, samo ako je najbolji. On napada mnoštvo, da se ne zna pokoravati najboljima i podnositi njihovu nadmoć. U Periklovu demokratskom dobu i izravno nakon njega, zapravo (s uvjetnom iznimkom dramatičara, koji su ipak umjetničke duše, a ne eksplicitni mislioci!) i nema ozbiljnijih teoretskih zagovornika demokracije. Povjesnici Herodot, Tukidid i Ksenofont, ne razmišljaju u demokratskim kategorijama: prvi je monarhist, druga su dvojica pristaše aristokratske vladavine. Sofisti Kaliklo i Trasimah, antički ničeanci *avant la lettre*, zagovaraju ljudsku nejednakost i pravo jačega.

Sokrat, koliko o njemu znamo neovisno o Platonu (koji u njegovo ime iznosi svoje misli)[4], nije bio pristaša demokracije, nego vladavine zakona, neka vrsta "republikanca" koji se pokorio pravilima države, ali ga je demokracija osudila na smrt. Platon, i sam plemićkoga podrijetla (odvjetak je staroga, posljednjeg atenskog kralja Kodra, a ujak mu je bio Kritija, jedan od članova kratkotrajne protudemokratske vlade Tridesetorice), iznimno je aristokratski mudroslov. Platon vjeruje da je samo odabranom, rijetkom, dano znati što jest najviše dobro; malo je umnika i ćudorednih ljudi. Zato traži da upravo ti malobrojni i vladaju, da filozofi budu kraljevi. Obični su pak građani politički nemjerodavni, bezumni, nošeni emocijama. Demokracija ruši kontinuitet vlasti, a odgovornost raspodijeljuje na veliki broj ljudi. Demokracija pretjeruje i s jednakošću i sa slobodom, te preko anarhije prelazi u tiraniju. Napokon, atenska je demokracija na kraju izgubila Peloponeski rat, te ubila Sokrata, što joj Platon, njegov najvjerniji učenik, nikada nije oprostio.

Aristotel ima i ljepših riječi za vladavinu većine u njezinoj boljoj varijanti, koju nazivlje politeja (a znači po prilici ustavnu državu, vladavinu zakona). Njezina izopaka, međutim, demokracija, u kojoj svjetina ugađa samoj sebi, najgora je od svih političkih oblika; pa i politeja je gora od druga dva dobra oblika vladavine - od monarhije i aristokracije. Ljudi nisu jednaki, te je stoga neprirodno da vlada većina jednakih.

Polibije i Ciceron zagovarali su miješani oblik sa sastojcima monarhije, aristokracije i demokracije, vjerujući kako će on biti slobodan manjkavosti pojedinih oblika kada su na djelu izolirano. Na tom je tragu i rimska politika, u kojoj nema demokracije, tek se kombinira monarhističko načelo (dvojica konzula) s aristokratskim (senat) i demokratskim (komicije

[4] Drugačije mišljenje, ipak, zastupa John Burnet (*Thales to Plato*, 1914), koji smatra dobar dio Platonovih dijaloga izlaganjem izvornoga Sokratovog naučavanja.

kao narodna skupština). U Srednjem Vijeku pak jedva da se u prilog nekakvoj vrsti demokracije podigao glas ili dva.

Spinoza, koji u demokraciji otkriva veće izglede za ostvarenje sloboda (misli, govora, savjesti), demokraciju ipak smatra i ponajviše apsolutističkim političkim oblikom. Tako i Rousseau, koji zapravo i propovijeda demokraciju kao totalnu politiku, odbacujući i Montesquieovu trodiobu vlasti i parlamentarno predstavništvo. A ujedno ponavlja i stari protudemokratski argument: "Strogo uzev, nikada i nije postojala, i ne će postojati prava demokracija, jer je protiv prirodnoga poretka da veliki broj vlada, a manjina se pokorava." - veli otac moderne demokracije usred *Društvenog ugovora*! I nadodaje: "Da postoji narod bogova, u njemu bi se demokratski upravljalo. No, tako savršena vlast nije za ljude." Rousseau, uostalom, posve nedemokratski, priznaje razlike među ljudima: ne samo umjetne, koje su rezultat ljudske uredbe, nego i naravne razlike ljudi prema tjelesnim svojstvima, ali i energiji, sposobnosti, duhu. Budući da se naravne i umjetne razlike ne poklapaju, može se dogoditi da slabi, osrednji, vlada jakim, što Rousseau osuđuje. Ali to je upravo slučaj s demokracijom!

Rousseau je, u modernom smislu, protudemokrat i stoga što zastupa organsku demokraciju (izraženu generalnom voljom), a ne mehaničku demokraciju (koja zbraja pojedinačne volje, kako se to čini u današnjem parlamentarizmu). Rousseau kao protivnik parlamenta zaključuje kako su Englezi slobodni samo jednom u 7 godina - kada glasuju za svoje narodne predstavnike. Rousseau zastupa jednu totalitarnu, pa i time nedemokratsku teoriju demokracije, u kojoj manjina nema nikakva prava osim prava da, ako je nezadovoljna, emigrira. Napokon, država, u Rousseauovoj viziji, može nametati i vladajuću religiju (što je, uostalom, bio slučaj i u antičkoj demokraciji).

Glede Montesquiea, valja ovdje tek zabilježiti njegovu za nas znakovitu korekciju Aristotelove podjele državnih oblika. Montesquieu, naime, razlikuje despociju (vladavinu samovolje), monarhiju (vladavinu zakona) te republiku, vladavinu bez nasljednoga monarha, koja međutim može biti aristokratska ili demokratska. No, u oba slučaja republika se temelji na vrlini, što u posljetku dakako znači da demokracija nije jedina kreposna vlast.

Tako, dakle, vidimo kako i sami oci moderne demokracije nisu bili tako fanatični demokrati kako se to danas očekuje od podanika liberalno-demokratskih parlamentarnih režima.

Unatoč pak Rousseauovoj vlastitoj zadršci glede demokracije, u temeljima je moderne demokratske ideologije njegov optimistički antropološki stavak da je čovjek po naravi (u naravnom stanju) dobar (ujedno, ne zaboravimo, jak i glup), ali su ga pokvarile institucije. Tko je, međutim, stvorio institucije, tko je njih pokvario? Rousseauov "dobar čovjek" promarširao je kroz sve lijeve ideologije, uključiv marksizam i anarhizam, ali se u političkoj praksi sveudilj očitovao tek stari, grješni, pali Adam. Sama demokracija, odumiranje države, bezvlašće, autonomija, savršeno društvo - ostale su tek naivne (i pogibeljne) utopije. Ne prihvaćajući "dobrog čovjeka", dapače, uviđajući kako je u stanju naravna čovjeka *homo homini lupus*, Hobbes za takvoga zahtijeva strogi, neumoljivi, apsolutistički regiment, svemoćnu i sveobuhvatnu državu-čudovište, Levijatan. Ono što je u Hobbesa totalna država, još prije je kod Machiavellija neograničena volja samodržačkog vladara; bez toga nema politike, a demokracija je neprimjerena i neumjesna. Kao ni Hobbes, Machiavelli ne uzgaja himbe i tlapnje o ljudskoj naravi, pa ni o demokraciji. Nema mjesta iluziji o dobrom čovjeku. Ali Machiavelli vjeruje u ideal nacionalnog oslobođenja. Nacionalizam, ne demokracija! U XX stoljeću, desna se misao ponovno približila tome uvidu: da je, naime, prava, autentična, poželjna

demokracija zapravo ništa drugo, negoli ono, što je ozbiljeno u nacionalističkoj državi.

Oci utilitarističkog, pozitivističkog liberalizma, Bentham i oba Milla, očekuju od politike tek toliko da zastupa interes vladanih, te da ih štiti od zloporabe vlasti. Istina je da demokracija ima bolje preduvjete za ispunjenje ovih zadaća, ali izravno, djelatno sudjelovanje naroda u vlasti ne predstavlja neku vrednotu po sebi, štoviše bi bilo gubitak vremena da svi sudjeluju u sekundarnoj djelatnosti poput politike, ako se u njoj sve odvija kako treba. Pritom Mill-otac (James) traži pravo glasa samo za zrele muškarce (stare preko 40 godina), čiji će glas vrijediti za čitavu obitelj: svako proširenje prava glasa bilo bi tek suvišni trošak.

I kasniji neopozitivizam anglosaske provenijencije oprezan je, koliko god ustrajan, u nametanju demokratske dogme. Velikim dijelom on se posvećuje empirijskoj raščlambi zbiljske demokracije, a tek potom normativnom pristupu, određujući kakva bi demokracija bila poželjna načelno i uopće, ili samo skromnije, u okvirima već zadanoga, postojećeg demokratskog poretka. Pri svemu tome razglabaju se "neutralno" razlozi koji tobož govore za demokraciju, ali i oni protiv nje (kao u djelu vodećeg današnjeg pozitivističkog teoretika demokracije, Roberta A. Dahla).

Kod Marxa, koji je prihvaćao tipično modernu Rousseauovu iluziju o izvorno neiskvarenom čovjeku, koji će osvanuti čim se uklone nepravedni društveni odnosi, ne nailazimo, međutim, i na iluziju o demokraciji. Svaka je "demokracija", naučava on, tek krinkom za stvarnost diktature vladajuće klase. Stoga i buduća revolucija ima zavesti diktatorsku vladavinu jedne klase - proleterske - koja će, na višoj razini, dijalektički, dokidanjem sebe same dokinuti i klasnu vladavinu uopće.

No dočim se u marksizmu ipak ostavlja prostora za misteriozni nadolazak neke buduće, apsolutne i vječne demokracije,

koja će koincidirati s konačnim povratkom otuđenog (pred)-povijesnog čovjeka samome sebi, svojoj biti - na desnom krilu filozofijsko-političkog spektra, od samoga izvornog događaja moderne demokracije, od Francuske revolucije do danas, u svezi s konzervativnim i fašističkim zahvatima političke prakse, redaju se stari i novi argumenti protiv parlamentarne demokracije. Ona se dovodi u pitanje uime tradicionalne, stališke, organske države Srednjega Vijeka i susljednih stoljeća (kontrarevolucionarna, reakcionarna i restauratorska naučavanja prvih velikih konzervativnih duhova: de Bonalda, de Maistrea, Donoso Cortésa, Stahla, Adama Müllera, te njemačke Romantike...).

Demokratska je egalitarna nivelacija i na udaru kritike konzervativnih liberala Burkea i Tocquevillea. Neomakjavelistički teoretici cirkulacije elita (Mosca, Pareto, Michels) vjeruju da su svi politički oblici zapravo oligarhijski - manjinske vladavine - pa je oligarhijska i sama predstavnička demokracija. Pareto raskrinkava mit "izabrane vlade", iza koje se kriju moćne interesne skupine koje međusobno dijele vlast i uspostavljaju demagošku plutokraciju. Protudemokrat je i iznimno važan mislilac, pravoslavni egzistencijalist Berđajev, konvertit i negdašnji marksist, koji u demokraciji razotkriva posvemašnji agnosticizam i skepticizam dekadentnoga vijeka. Protudemokratska je i Konzervativna Revolucija - zbrojni naziv za sve desno-konzervativne doktrine Weimarske Njemačke s iznimkom (također protudemokratskog) nacional-socijalizma. Protudemokratski je i poslijeratni njemački neokonzervatizam (Gehlen i drugi), koji zastupa tezu da je došlo vrijeme za ne-demokratsku vladavinu "stručnjaka" (tehnokrata)[5]. Snažnu protudemokratsku duhovnu klimu stvorili su, napokon, radovi predstavnika europske Nove Desnice, na čelu s francuskim piscem Alainom de Benoistom.[6] A iza

[5] Vidjesmo, ipak, da neokonzervativna apologija tehnokracije u biti ne odmiče od demokratskoga ideološkog okvira.

[6] O desno-konzervativnoj teoriji uopće usp. moju knjigu *Što je to – Desnica; O jednoj mrcvarenoj kategoriji* (Iuvenalis Samizdat, Zagreb 2001)!

i iznad svih njih, grandiozna figura Friedricha Nietzschea, čiji je cjelokupni opus jedna jedinstvena, moćna, neoboriva osuda moderne demokracije i njezinih fiksnih ideja.

5. ATENSKA DEMOKRACIJA

Moderna demokracija smatra se unekoliko uskrslom verzijom one negdašnje, antičke grčke demokracije. Svakako, ova je bila izravna, ona je neizravna. Atenska je demokracija nadahnula Rousseaua. Ali, ona je poredak za grčke polise i švicarske kantone. U velikim društvima ona je neprovodiva (osim ako netko u budućnosti ne pokuša provesti izravno političko sudjelovanje doslovce sviju pripadnika glomaznih društvovnih aglomeracija putom računalne tehnike). Usto, antička, atenska demokracija također nije bila potpuno i čisto ostvarenje demokratske ideje u političkoj praksi, a daleko od toga da je ičim očitovala savršenstvo kakvo joj pripisuje naivna mitologija.

Atensku demokraciju računamo od Klistenovih reformi 508/507 pr. Kr., pa u slijedećih dvjestotinjak godina, do pada Atene pod makedonsku vlast. Klisten je svrgnuo posljednjeg tiranina Hipiju i drastično smanjio političke ovlasti aristokratskom Areopagu (da bi ga Efijalt 462/461 pretvorio u puko sudište), te vlast prenio na pučku skupštinu (Eklesija). Parola je glasila: isonomija, jednaka prava za sve. U političkoj praksi, međutim, to je izgledalo ovako: iz korpusa demokratskog odlučivanja bili su izuzeti djeca (do 20 godine života), žene, robovi i stranci, duševni bolesnici, pa i siromašni građani: imutak bijaše uvjetom građanskoga statusa. U V stoljeću, punopravnih je građana bilo 30-40 tisuća, na 300-350 tisuća atenskih stanovnika. Stoga je i izravna atenska demokracija u neku ruku bila aristokratska, pače oligarhijska.

Skupština se sastajala desetak puta godišnje, a dobar dio demokratske procedure ipak se odvijao posredno. Na sjednice dolazili bi tek malobrojni (od desetaka tisuća možda

kojih parstotinjak besposličara), pa su se zastupnici mamili odštetom za propušteni posao, a posebna bi policija na ulici tjerala slobodne građane nekom vrstom bičeva da se okupe u Skupštini, što su izbjegavali (baš kao što i danas pučki zastupnici radije diskutiraju u parlamentarnoj krčmi, negoli u dvorani za sjednice). A i oni okupljeni redovito bi, kao prevrtljiva, povodljiva i naivna masa, postajali plijenom spretnih demagoških retora iz svojih redova.

Uostalom, kvorum od 6 tisuća nazočnika tražio se samo za iznimno zanimljiv i slobodnim građanima drag postupak ostracizma: kada je kakvu veličinu valjalo izgnati iz demokracije. Državne službe netko je mogao obnašati samo godinu dana i samo jedanput, koliko se god dobrim pokazao. Puku smjenjivost vlasti kao politički ideal moderna je demokracija baštinila od antičke. Imenovanja nisu uslijeđivala procjeni pojedinčevih sposobnosti i kreposti, nego bi on, sukladno uvjerenju o sveopćoj jednakosti, bio biran ždrijebom. Vrhovnim arbitrom u demokraciji tako se pokazala - kocka (aleokracija).

Slobodarska je atenska demokracija osudila na smrt filozofa Sokrata, zbog kvarenja mladeži i nevjerovanja u državne bogove, kako je glasila optužba. Kao i Isusa, Sokrata je smaknula demokratska ulica. Zbog asebije, nijekanja službene vjere, proganjani su i mudroslovi Anaksagora, Protagora, Teodor. Ipak, u tome nije dolazila do izražaja samo demokratska nivelacija, nego i stanovita daleko plauzibilnija, totalitarna narav atenske demokracije: nije, naime, u pitanju bila strogo religijska dimenzija prekršaja, već okolnost da se, odbacivanjem općeprihvaćene vjere i obreda, ugrožava bitan čimbenik društvovne i državne kohezije. Grčki je čovjek bio ponajprije društvovna životinja, kako ga je odredio Aristotel. Pravo i etika padali su ujedno, a etika se ostvarivala tek u politici. Tko je bio izvan politike, izvan javnih poslova, zvao se "idiot". Sloboda se sastojala u sudjelovanju u zajedničkom

suverenitetu, a ne u nekim pravima čovjeka pojedinca (na što su, uz ostale, upozorili Constant i Fustel de Coulanges). Pojedinac je bio radi države; država, zajednica, bila je veličina neupitno nadređena pojedincu, a domoljublje vrhovna krepost, kojoj je služila čak i religija. Zato se Sokrat pokorio Zakonima, iako je bio uvjeren da je osuda protiv njega nepravedna. To shvaćanje, dakako, nije bilo tipično demokratsko, nego je bilo svojstveno čitavu antičkom svijetu, i čini ga toliko nadmoćnim današnjem jeftinom liberalnom individualizmu.

Spomenutom praksom ostracizma atenska je demokracija, bez ikakve rasprave, tek glasovanjem na glinenim crijepićima (*ostrakoi*), preventivno kažnjavala iznimne pojedince, za koje bi joj se učinilo da kane preuzeti tiranske ovlasti. Demokrati bi se okupili, i pitanje je glasilo: koga ćemo danas ostracirati? Tko je dobio najviše glasova, a netko je morao, letio je iz države. Tako su Hiparh, Aristid, Kimon, vojskovođa Temistoklo... poslani u desetgodišnje progonstvo. Istina, nisu time gubili čast i imetak, kako je to slučaj u suvremenoj liberaldemokraciji, koja nepoćudne tjera u unutarnje progonstvo, lišavajući ih pritom, kao "štetočine" i "provokatore", i ugleda i prihoda.

Središnja figura atenske demokracije, atenskoga V stoljeća uopće, bio je glasoviti strateg, panhelenski sanjar, prijatelj lijepih umjetnosti i ljudi od duha, Periklo. Ni slavna atenska demokracija nije mogla bez karizmatskog vođe; što bi ona bila bez njega?! Ovaj zapravo aristokratski, otmjeni, plemeniti muž, konzervativni zagovornik vrednota države i domovine, ratničkih kreposti i tradicija pređa (što ga sve miljama dijeli od osrednjih i ispraznih predstavnika suvremene demokracije!), demokratski diktator Atene (kako ga je vidio povjesničar Tukidid), kojemu je Skupština sve odobravala, krepostan i fanatičan poput nekog helenskog Robespierrea, ostao je u povijesnom sjećanju kao veliki podupiratelj kulture. Partenon

i Propileji, Odejon, veličanstvena obnova Akropole, povezuju se s njegovim imenom. Sve se to financiralo novcima Delskoga saveza, koje je Periklo prenio u Atenu. Periklov "zlatni vijek", trideset godina njegove vladavine, vrijeme je Anaksagore, Protagore i Sokrata, Sofokla, Euripida i Herodota, Fidije, Mirona i Polikleta. Mnogo toga što je dosegla Periklova Atena, nikada više u povijesti nije bilo nadmašeno.

Ipak, atenska je demokracija, koja je i u helenskom svijetu bila iznimkom, nakon nestanka snažne Periklove ličnosti, skončala u ohlokraciji i sofistici. Njezinoj suparnici i antipodu Sparti, u kojoj je vladala vojna aristokracija oslonjena na ratničke kreposti i strogi odgoj, divili su se mnogi atenski duhovi na čelu sa Sokratom. Netko je svakako preferirao Spartu i jer je manje govorila, jer nije poput Atene o svemu i svačemu brbljala, i nije poput Atene (i današnjih demokracija) vjerovala u nekakvo pravo građana da budu "informirani" i da o svemu "debatiraju", nego se izražavala *lakonski*, što će reći spartanski. Glede pak Sokrata, uz znane optužbe zbog kvarenja mladeži i neštovanja državnih božanstava (te uvođenja nekog "demona", na čiji se glas u sebi pozivao), života ga je zacijelo koštala i ta simpatija za spartansku *Antiatenu*.

Vara se onaj koji bi povjerovao da je za svu onu veličinu atenskoga duha zaslužan demokratski poredak. Kaže se, Duh puše tamo gdje hoće. Vrednote stvara grčki aristokratski duh, a ne Periklov demokratski ustav. Genija je, i općenitog kulturnog procvata, napretka znanosti i umjetnosti, u Ateni bilo i za iznimno popularnog (danas bismo rekli i: populističkog, ali i pučističkog, imajući na umu način njegova dolaska na vlast) tiranina Pisistrata, baš kao što ga je bilo i u autokratskim državama renesansne Italije, pod apsolutističkim vladaocima ili totalitarnim diktatorima (vjerojatno najveći skladatelj XX stoljeća, Šostakovič, djelovao je pod Staljinovom despocijom).

U vrijeme Pisistratove vladavine nastalo je kazalište, provedena je redakcija Homerovih epova, tiranin je u Atenu doveo pjesnike Simonida i Anakreonta, uzdigao je slavu Panatenejskih svečanosti; za njegove vladavine, uljepšana je Atena, započela je obnova Akropole, građeni su hramovi, sagrađen vodovod, da ne nabrajamo potanko uspjehe u privredi i trgovini, te ostavimo postrani tiraninovu mirotvornu politiku i zamahe kolonizacije do kojih je došlo u njegovo doba, također nazivano zlatnim. Za razliku od Perikla, uostalom, Pisistrat kulturne pothvate nije financirao nekim uzurpiranim novcima Saveza, nego svojim vlastitim sredstvima namaknutim iz rudnika u njegovu vlasništvu. A Tukidida (ne povjesničara), koji je napao Periklovu zloporabu novaca, pogodio je ostracizam.

6. MODERNA DEMOKRACIJA

S obzirom na demokraciju, Rim i Srednji Vijek možemo mirne duše uglavnom zaobići. Rim je, kao nijedna povijesna epoha, zahvatio u načelo Hijerarhije, Srednji Vijek pak, s usporedivom energijom, u načelo Transcendencije, a oba načela smrtni su neprijatelji demokratske laži. Ni Renesansa nije demokratska, osim u pojedinim malim zajednicama poput antičkoga polisa, i to iznimno. (U švicarskim kantonima takva se demokracija prakticira još od XIII stoljeća.) Spomenuti nam je, međutim, germansku, vikinšku demokraciju s njihovim skupštinama što ih nazivahu *ting* (u Norveškoj), *volketing* (Danska), *althing* (Island), *riksdag* (Švedska). Nešto su slično imali i srednjevjekovni Hrvati pod imenom *sabor*. Imena su se uglavnom održala do danas, ali se ne smije previdjeti kako su u svoje vrijeme označavala nešto drugo, naime vojničko-aristokratske oligarhije koje su o tekućim pitanjima doduše odlučivale razgovorom i većinski, ali su iz te procedure pučke većine bile posve izuzete. Na germanskim su se skupštinama birali predvodnici, kojima se potom imala ukazivati potpuna pokornost, dočim se od izabranih očekivalo preuzimanje

odgovornosti za njihova djela i propuste - upravo ono što manjka modernim demokratskim kolektivima, u kojima nitko nizašto ne odgovara (kako je to, hvaleći tradicionalnu germansku demokraciju, isticao jedan tako nedemokratski duh kakav je bio njemački kancelar Hitler). Moderna demokracija *razgovara*, germanska demokracija bira vođu koji, imutkom i životom, *odgovara*.

Sve u svemu, istinska obnova demokracije nakon atenskih vremena nastupila je tek s parlamentarističkim revolucijama u Engleskoj (XVII st.), Francuskoj i Americi (XVIII st.). Zapravo je moderna demokracija - engleska (i povijesno, a i u teoriji: Locke, Hume, pa i Mill, ukoliko liberalizam, unatoč konkretnih otpora protiv nje, ipak i sam nastaje na velikom valu moderne demokracije), a francuska je demokracija jednim (dobrim) dijelom plod anglomanije, već i imajući u vidu slobodnozidarske korijene demokratske ideologije, korijene koje valja tražiti u Engleskoj.

Napoleonska osvajanja i revolucije XIX stoljeća pružili su snažan zamah postupnom širenju i učvršćivanju demokracije. Posljednji udarac staromu svijetu nanio je I Svj. rat, koji je za posljedak imao i poraz velikih, manje ili više nedemokratskih i protudemokratskih carstava. Dolazeće stoljeće bilo je stoga predodređeno kao stoljeće demokracije, premda se ova imala boriti (no kroz borbu i jačati!) protiv dva svoja ozbiljna konkurenta; zdesna bio je to, u svojim različitim pojavnim oblicima, fašizam (do 1945), slijeva pak (do 1989) komunizam. Valja, međutim, upozoriti da su i ova dva ideološki obrazlagana poretka dio velike moderne demokratske tradicije: komunizam izravno, kao radikalizirana demokracija, a fašizam neizravno, kao neokonzervativna pobuna protiv nekih zasada Revolucije. Pa ipak, povijesni fašizam ima i sam lijeve, revolucionarne korijene i značajke, te ne čudi kada njegov vođa Mussolini uporno, koliko i ponosno, govori o "fašističkoj revoluciji", i daje da se, revolucionarnim

kalendarom, poput francuskoga, poništi kršćanska era, te da se godine broje od izvornog događaja osvajanja vlasti i rušenja staroga režima.

Kada su nestali lijevi i desni suparnik, demokracija je ostala sama, odlučna da ukloni i one preostale bastione nedemokratske političke prakse u zemljama Trećega Svijeta. U demokratski tabor spremno su se uključili i bivši europski komunisti, prigrlivši i sami fanatični parlamentarni dogmatizam, i svrstavši se bezostatno na stranu dojučerašnjeg smrtnog neprijatelja, USA. Jer, udarna snaga te imperijalne, hegemonističke, terorističke demokracije, svjetski demokratski hegemon, postala je jedina svjetska velesila, Amerika. Uz oslon na međunarodnu, nadnacionalnu, antinacionalističku judeomasonsku kriptokraciju, Amerika danas misionira svoju odabranu ideologiju marcijalnom, brahijalnom silom. Ili ćete svi postati demokrati, ili vas ne će biti! Nenadmašiva civilizacija kokakole, hamburgera i ljudskih prava, abortusa i homoseksualnih brakova, prostitucije i pornografije, američkog jezika i američkog multi-kulti-amalgama, mora se prihvatiti diljem svijeta. Pritom je sama Amerika najdalje od pridržavanja svetih pravila što ih nameće ostatku planeta. Ona čak ne prihvaća, premda je, površno gledajući, onaj razvikani *melting pot*, - čak dakle ne prihvaća za sebe niti sam multikulturalizam: ta zna se kako je vladajući sloj u USA - takozvani WASP (= *white Anglo-Saxon protestants*). Amerika će povesti "preventivni" rat protiv Iraka, koji nikoga ne ugrožava, a ponajmanje Ameriku, uz izliku da mora uništiti "nedopušteno" oružje, koje vjerojatno i ne posjeduje (a ako ga i ima, ima ga od Amerike, iz vremena kada su Irak i Saddam bili dobrodošli za pohod protiv Islamske Republike Iran!), za razliku od same Amerike i njezina mezimca Izraela. Oni se smiju naoružavati kako žele, pa i nuklearnim glavama, kojima se Amerika zaprijetila Iraku kao da i nije bilo Hirošime i Nagasakija. Tobožnjim ratnim zločincima s područja Hrvatske, Srbije, Albanije (Kosove), Ruande..., mora

se suditi pred nadnacionalnim, stranim tribunalom, dočim Amerika izrijekom zahtijeva svjetsku potporu da se njezine vojnike unaprijed izuzme iz takvoga sudišta. Svima ostalima nameće kao obvezatne odluke "Ujedinjenih naroda" i "Vijeća sigurnosti", ali za Ameriku one ne vrijede, ako se ne usuglase njezinu diktatu. Tražeći od ostalih država, kao uvjet globalističkih "integracija", dokinuće smrtne kazne, sama Amerika na takvo što i ne pomišlja; naprotiv, u Americi danomice se izriču, i na barbarski način izvršavaju, smrtne osude, koje u većini slučajeva očito nisu potkrijepljene nepobitnim dokazima žrtvine krivnje.

I tako se pokazuje da je demokratizacija svijeta, osim što svakako predstavlja i izraz iskrenog, koliko i krivog američkog uvjerenja o neusporedivim prednostima parlamentarizma, naprosto jedan *instrumentum regni*, pogodno sredstvo za ostvarivanje američkih imperijalnih ciljeva slabljenjem, demokratskim rastakanjem institucija onih država što ih valja pokoriti. A skrajnji je cilj demokratsko dokidanje svih razlika među narodima, dokidanje svih naroda i stvaranje Svetoga Svjetskog (demokratskog) Carstva Američke Nacije.

7. KRŠĆANSKA DEMOKRACIJA

U vijeku demokracije nije joj moglo odoljeti ni tradicionalno Kršćanstvo, kumujući rađanju neke vrste mokre vatre pod nazivom: demokršćanstvo iliti kršćanska demokracija. Dvadeseto je stoljeće diljem Europe i Latinske Amerike iznjedrilo niz centrumaških stranaka i strančica, koje su zastupale stajalište kršćanski obogaćene, oplemenjene demokracije, odnosno demokratiziranog Kršćanstva, a sve na veću slavu Čovjekovu. Pritom je nestala iz vida upravo ključna okolnost: da se Kršćanstvo i demokracija isključuju, štoviše, da je Kršćanstvo protivno svakom - a ne samo demokratskom - humanističkom projektu, budući da ovaj čovjeka stavlja namjesto Boga.

Oni koji su Evanđelja najednoć počeli potezati i natezati kao krucijalni dokaz u prilog demokraciji, previdjeli su da sveti tekstovi ovaj politički oblik baš ničim ne prikazuju poželjnim. *Vox populi* nije isto što i *vox Dei*. U Starom Zavjetu nema pukovlađu ni traga. Novi Zavjet propovijeda kako je svaka vlast od Boga. To znači: i demokratska i aristokratska i monarhijska; i despotska i tiranska i diktatorska; i parlamentarna i komunistička i fašistička. Bog je izvorište vlasti, suvereniteta, a kako će ljudi s njima izići na kraj, hoće li to biti na dobro ili na zlo, stvar je ljudske slobode i čovjekovih darova.

Nisu ni crkveni oci, naučitelji, skolastici - šampioni demokracije. Augustin posve u duhu Evanđelja razdvaja Božje od carevog, Božju i zemaljsku državu. Zemaljska država mora postojati i ne mora biti posve loša, ali kao ljudsko djelo nikada nije savršena (nije to stoga ni demokracija), te se zato treba prožeti duhom Božje države. Za Tomu Akvinskoga, kao i za Aristotela, demokracija je zlo, pa od nje može biti bolja čak i uzurpatorska tiranija, ukoliko je na dobro naroda, na opće dobro.

U shvaćanju tradicionalnog Kršćanstva, demokracija se poistovjećuje sa svetogrđem i bezboštvom, jednakost se smatra lažju, a demokratska prava i slobode osuđuju se kao izvor nereda i bezvlašća. U XIX stoljeću pape su izdali niz enciklika i ostalih crkvenih dokumenata napadajući glavne ideje masonerije i Francuske revolucije, a među njima i demokraciju. Od tih dokumenata valja osobito istaknuti dvije enciklike pape Lava XIII: *Immortale Dei* (1885), s kritikom američke demokracije, njezina egalitarizma i razuzdanih sloboda što u njoj vladaju, te *Graves de Communi Re* (1901), s oštrom osudom kršćanske demokracije kao političkog pokreta koji cilja dalje od puke karitativne djelatnosti i socijalne solidarnosti. Papa upozorava da suverenitet pripada Bogu, a ne narodu, čija je prosudba pogrješiva i kada je glas većine.

Kršćanski mislilac Berđajev izravno tvrdi kako Kršćanstvo nema ničeg zajedničkog s demokracijom, a da je svaki pokušaj njihova približavanja epohalna laž i ogavna podvala. Srodnim riječima izražava se "antikrist" Nietzsche: da su, naime, kršćanska država i kršćanska politika besramna laž, te da ni papinstvo nikada nije vodilo kršćansku politiku.

Na koncu se kršćanska demokracija svodi na nešto personalizma, nešto antitotalitarizma, nešto zagovaranja primjene ćudoređa u politici. Niti je to odveć uporabljivo, niti je pak specifično kršćansko, kao primjerice načelo solidarnosti, koje je opće mjesto svake zdrave politike. Stranke demokršćanskoga imena u zapadnom svijetu u međuvremenu su oslabile, a oprez im se upućuje kako s političke strane, koja hoće izbjeći pogibao klerikalizma, tako i s crkvene strane, kojoj pretjerana politizacija ne donosi odveć koristi.

Kršćanstvo i demokracija, ipak, dospijevaju do stanovite simbioze tijekom unutarnjih previranja u Katoličkoj crkvi, počam od povijesnoga Drugog vatikanskog sabora (1962-65). Najednoć je Crkva odlučila biti "moderna" i demokratska. Demokratizaciju unutar Crkve potaknulo se ponajprije liturgijskim reformama, od uvođenja svjetovnog jezika u službu Božju, pa do okretanja svećenika pastvi umjesto svetohraništu, koje čuva tijelo Kristovo, itd. Na tragu demokratizacije je i Crkvino preuzimanje čitava repertoara masonskih dogmi poput tolerancije, dijaloga i vjerske slobode. U tom sklopu Crkva je prekinula tradicionalni sukob sa slobodnim zidarima (ali i Židovima) i sklopila s njima sporazum. Oni kojima nije dosta novotarija Drugoga *vaticanuma*, već sanjaju o Trećem[7], a i prije njegova saziva nastoje usaditi u svijest vjernika sastojke demokratskoga duha vremena, poput dokinuća celibata, ženskoga svećeničkog ređenja ili prihvaćanja istospolnih brakova. Drugi vatikanski koncil potaknuo je svojim refor-

[7] Već godinama u svojim radovima rabim dosjetku o "trećekoncilašima", da bih zadnjih godina ustvrdio kako je o "Trećem koncilu" progovorio i lijevi kardinal Carlo Maria Martini, a u međuvremenu doslovce ga zazivaju i neki hrvatski teološki pisci.

mama i ultrademokratske radikalne pokrete u Crkvi, koji su kulminirali latinoameričkom "teologijom oslobođenja", te amalgamom razvodnjena Kršćanstva i Vodenjaka *New Age*-a. Činjenica je, međutim, da je svaki korak katoličanstva u smjeru veće "demokracije" istodobno značio i udaljavanje od ozbiljnosti i neupitnosti stavaka vjere, udaljavanje od religiozne dimenzije Crkve i njezina izvornog poslanja.[8]

8. ORGANSKA DEMOKRACIJA

Parlamentarnu smo liberal-demokraciju u našoj raščlambi upoznali kao politički poredak koji čovjeka promatra kao izolirano, atomizirano, individualizirano biće, i pred njega tek postavlja zadaću da ozbilji zajedništvo sa sebi sličnima, sa svojim bližnjima. No to je zajedništvo mehaničko, umjetno, naknadno, a čovjeka se pritom uzima kao puku besadržajnu formu, kao brojku bez duše, bez strasti i volje, bez neponovljive osobnosti.

Nasuprot ovom modelu, oduvijek se u ljudskom mnoštvu nastojalo vidjeti i nešto više doli zbroja slučajnih pojedinaca koji tek imaju naći put jedni drugima. Nijemci su ovu razliku označavali parom termina *Gesellschaft* i *Gemeinschaft* - društvo i zajednica, autentična zajednica. Berđajev je naziva *sobornost*. Zajednica se od društva razlikuje utoliko što je društvo rezultat, rezultanta sume pojedinaca, dočim je zajednica nešto unaprijed dano i zadano, nadređeno pojedincima koji u njoj sudjeluju. Da cjelina prethodi dijelovima (koji bez nje ne bi mogli djelovati), ta nam ideja potječe od Platona i Aristotela. To je ideja koju bismo nazvali holističkom, ili organicističkom. Ljudska zajednica jest, ili bi imala biti, organizam, a ne mehanizam. Valja istaknuti

[8] Poput Kršćanstva, i nepatvoreni Islam protivan je demokraciji; teokratski je, a demokraciju dosljedno smatra sotonskom podvalom izvana, smišljenom kako bi se nametnutom snošljivošću poljuljali temelji muslimanske religije. Islam se protivi demokraciji jer ona ljudima nameće ljudske zakone umjesto Allahovih. U najboljem slučaju, demokracija je za muslimanskog vjernika neznanje (*džahiliyya*).

kako u tu organsku zajednicu ne pripadaju samo oni upravo živući, nego narod tvore, uz sadašnji, i njegov prošli kao i budući naraštaj. Organicističko je shvaćanje i opće mjesto romantične filozofije politike na tragu otpora racionalističkoj ideologiji Prosvjetiteljstva i Revolucije. To je shvaćanje došlo do izražaja i u svim desno-konzervativnim naučavanjima (primjerice u djelu Othmara Spanna) i političkim pokretima, uključivši i fašizme XX stoljeća, kao i parafašističku vladavinu kakva je bila ona generalissimusa Franca. Termin "organska demokracija" rabi i praški židovski autor, Kafkin prijatelj Felix Weltsch, u naslovu istoimene knjige (1918). U francuskoj *Nouvelle Droite* druge polovice XX stoljeća, kao i općenito u europskoj novoj desnici, organska je demokracija ključna kategorija.

Fašizam je, dakako, autoritarni, a netko će rado nadodati, i - totalitarni tip vladavine. Sam je Mussolini otvoreno zagovarao totalnu državu. Imamo, dakle, posla s diktaturom, s tiranijom, a ne demokracijom. Pa ipak takvi se sustavi i gibanja - sve do suvremene nacional-demokracije - rado nazivaju demokratskima. Oni su demokratski u jednom smislu koji je različit od parlamentarnoga. Oni narod promatraju kao organsko jedinstvo, kao jednu volju (Rousseuaova "opća volja" - *volonté générale* koja je jedini legitimni izraz općega dobra - nasuprot volji svih kao mehaničkom, kvantitativnom zbroju pojedinačnih glasova, *volonté de tous*!). Riječ je, prema izričaju Moellera van den Brucka, o demokraciji krvi, a ne ugovora. I upravo stoga organska demokracija ne obuhvaća samo one pripadnike naroda koji slučajno žive u suvremenosti. Ona objedinjuje sve prošle naraštaje, kao i one tek nadolazeće, s nama današnjima. Organska demokracija pretpostavlja cjelinu narodnog bića, koja je korpus višega reda negoli što je to trenutačni skup atomiziranih građana nazvan "biračko tijelo", zapravo razbijena, prevrtljiva, zaslijepljena, zaluđena, manipulirana rulja.

Narod pak u organskom stanju, narod kao skladni organizam, zajedništvo ljudskih osobnosti neraskidivo povezanih međuovisnostima, svetim tradicijama i zajedničkim ciljem, monolitna je i samosvjesna nacija za sebe, koja prepoznaje svoj interes, a njegovo zastupanje plebiscitarno[9] delegira na karizmatskog vođu, koji pomno osluškuje njegovo bilo i legitimno nastupa u njegovo ime, baš kao što i u zdravoj obitelji otac brani probitak sviju, a da ga nije potrebno podupriječi stalnim većinskim izborima, niti je dužan o svakom svom koraku polagati račune ženi i djeci. Naprosto mu se vjeruje, poklanja mu se povjerenje, jer se od same naravi njegove dužnosti očekuje da ne će izdati, i jer to ustrajno potvrđuje svojim djelima. Tek je volja takvoga naroda kao skladne organske zajednice, kako upozorava konzervativni klasik Adam Müller, napokon, ono što se, ponajčešće površno i nepromišljeno, voli nazivati *vox Dei*. Tek ta, opća volja, prema Hegelu, jest objektivni duh koji ima ćudoredno-umni sadržaj. Tek takav, narod je dorastao imperativu obrane svoje samosvojnosti (egzistencije, suvereniteta) i svoje samobitnosti (esencije, identiteta).

9. IMA LI U DEMOKRACIJI IČEGA DOBROG?

Starom engleskom ciniku i demokratskom ratnom zločincu Churchillu pripisuje se ona, nedvojbeno duhovita riječ prema kojoj je demokracija najgori politički ustroj - uz iznimku svih ostalih. Što će reći, demokracija je najmanje zlo. U odnosu na veće zlo ona bi, stoga, ipak trebala predstavljati stanovito dobro. Valja biti dobrohotan i intelektualno pošten, pa se zapitati, nakon svih ovih žestokih, nesmiljenih kritika što smo ih kroz knjigu do sada iznijeli, - nema li u toj parlamentarnoj, liberalnoj demokraciji, unatoč njezinu formalnom karakteru

[9] Termin "plebiscitarna demokracija" rado je rabio i glasoviti liberalni filozof politike Max Weber, premda pod njime nije razumio ovo što ovdje iznosimo, nego tek stanovitu kombinaciju konvencionalne građanske demokracije i načela pojedinačnog vođe.

te, susljedno, ravnodušju za istinu i pravdu, nema li dakle u njoj možda ipak i nečega dobrog.

Na strani je demokracije racionalističko-prosvjetiteljska, anglosasko - pozitivistička, marksističko - emancipatorna tradicija. Protiv demokracije, pak, misao transcendencije (Platon) i hijerarhije (Nietzsche), reakcionarno-restaurativno-kontrarevolucionarna misao konzervatizma, iracionalizma, romantike. U ovoj se knjizi držimo te druge tendencije. Ali, red je da sada promotrimo i onu protivnu.

Bit će najprikladnije, a i najsukladnije "demokratskoj korektnosti", da o dobrim stranama demokracije poslušamo nju samu, i na njezine, pro-demokratske argumente odgovorimo ako za to budemo imali dostatnog razloga. Jer, na prvi, površni pogled, bez dubljeg promišljanja, demokracija kao ideja i politička praksa mnoge plijeni. Slijedeće argumente u prilog demokracije sažeo sam i poredao po najboljem znanju i savjesti, temeljem njezinih vlastitih tekstova iz raznih razdoblja i podneblja. Formulirao sam ih kako sam znao i umio, te odmah u nastavku na svaki i uzvratio.

DEMOKRACIJA POSPJEŠUJE POSVEMAŠNJI NAPREDAK. - Takvo nešto ne postoji. Napredak je uvijek pitanje stajališta i procjene. U nekim područjima doista se događa napredak, a u drugima nazadak; također i nakon napretka, jer on nije jednosmjeran, redovito slijedi nazadak. Sve to i nije tipično za demokraciju, nego se jednako dade pratiti u ne-demokratskim ustrojima. Ako se pak misli na gospodarski napredak, njega je oduvijek bilo i u tiranijama, baš kao što su i današnje zapadne demokracije mjesta bijede i siromaštva, a u najmanju ruku širokim slojevima nerijetko dopuštaju tek skrajnje oskudnu, skromnu egzistenciju.

DEMOKRACIJA OMOGUĆUJE AUTONOMIJU, SAMOODREĐENJE I NESMETAN RAZVITAK OSOBNOSTI. - Čovjek prepušten vlastitoj autonomiji, ostavljen na milost i nemilost

vlastitoj procjeni, bez mogućnosti i bez potrebe dosluha s transcendencijom, s hijerarhijom, s autoritetom koji ga nadilazi, - nije potpun i ne može biti sretan čovjek, baš kao ni dijete koje su roditelji prepustili sebi, da samo odlučuje o dobru i zlu i o ciljevima i smislu svojega opstanka. Osoba se pak snažnije oblikuje i ostvaruje u uvjetima uskrata i suzdržavanja, patnje i oskudice, negoli pod državnom skrbi, koja joj priskrbljuje sve za što se sama ne mora boriti, te tako kroz borbu kaliti i jačati. Uostalom, demokracija čovjeka ne promatra kao osobu, kao sudionika u narodnoj zajednici, nego kao broj, kao apstraktnog "građanina", kao dio "biračkog tijela".

DEMOKRACIJA OMOGUĆUJE PLURALIZAM. - Puka mnoštvenost pojavnih oblika, središta moći, različitih skupina djelatnih u javnosti, suprotstavljenih mnijenja u nekoj zajednici, sama po sebi ne predstavlja nešto vrijedno postizanja. Vrijednije je kada su prave vrednote prepoznate i kada su na djelu; a one nisu mnoštvene u smislu da im se ravnodušno može dopustiti supostojanje. Demokratski ideolozi tvrde nam kako konačnog odgovora na pitanje što je ispravno - nema. To je skeptički argument. Ali, što opravdava samu skepsu? Uvijek iznova u povijesti ljudi, javljali su se pojedinci i pokreti s uvjerenjem, a nerijetko, po svemu sudeći, i s pravom (o čemu nam ovdje nije prosuđivati) - da su u posjedu nepobitne istine. Možda je taj dogmatizam istine znao ponekad dovesti i razornim učincima. Ali, nema ničeg razornijeg za čovjeka, doli uzeti mu svaku vjeru i svaku nadu. A demokratski pluralizam i sam se nameće kao nedodirljiva, sakrosanktna dogma, koju se ne smije dovesti u pitanje.

DEMOKRACIJA JAMČI SLOBODU ZA RAZLIČITA MIŠLJENJA. - Dobro je, s Platonom, razlikovati mišljenje (ἐπιστήμη) i mnijenje (δόξα). Moderna liberalna demokracija vidi nešto osobito u pravu što ga pruža svakom pojedincu da izrazi svoje mnijenje, koje počiva na predrasudi, interesu, zavodljivom

instinktu, napokon, na manipulaciji i indoktrinaciji što ih provode sama demokratska općila i propaganda. Slobodno, pak, treba biti samo istinsko mišljenje, a zastupnike pukih mnijenja valja odgajati i naobražavati u ozračju istinskih i istinitih mišljenja, kako je to činila svaka zdrava epoha. Demokracija je, međutim, od svih političkih poredaka najnesklonija iznimnom čovjeku od duha. Ona je zatvorena za korjenite nove ideje, za velike preokrete, za prodore svježine, pa i za zdravo eksperimentiranje. A konkurencija različitih mnijenja, dijalog, ne vodi istini. Istinu doseže samo pojedinac; samo jedan stiže na cilj, po riječi sv. Pavla.

DEMOKRACIJA JAMČI VEĆU SLOBODU, PRAVA I INTERESE VEĆEM BROJU LJUDI. - Demokracija pruža u "najboljem" slučaju slobodu-od, dočim je ljudskom stvorenju potrebna sloboda-za - kako bi sebe uistinu ostvarilo u svojim ljudskim okvirima. Nije apsolutni čovjekov interes da uživa neograničenu negativnu slobodu. Bez određene mjere stege, nadzora i naputka, bez uklopljenosti, ukorijenjenosti u zajednicu koja od njega traži ispunjenje dužnosti i odgovornost, istodobno mu jamčeći priznanje i sigurnost, čovjek je nesretan i izgubljen. Neograničena se sloboda zlorabi, vodi anomiji, ćudorednom bezakonju. Stoga su zdravom društvu i čovjekovoj naravi primjerene upravo odmjerene, konkretne sloboštine i pravice. Tzv. ljudska prava (a među njima najrazvikanija - pravo na život, dostojanstvo i slobodu) tek su mrtvo slovo na papiru. Tko čovjeku može jamčiti život? Potrebna je smrtna kazna, rat je često neizbježiv, a od bolesti umire se unatoč dobroj demokratskoj volji. Neke je, poput side (Aids), stvorio upravo demokratski permisivizam. Tko da čovjeku štuje dostojanstvo, ako ga je sam pogazio? Tko da ga učini slobodnim, ako je u duši rođeni rob? - Hans Kelsen, govoreći o demokratskom načelu većine, priznaje kako ono ne znači da većina uvijek mora biti u pravu, ali drži da je bolje da bude više slobodnih (nositelja odluke), ako to već ne mogu biti svi.

Na to nam je uzvratiti: kakve koristi od "slobode", ako nas vodi krivim, štetnim, možebitno pogubnim učincima?

DEMOKRACIJA ŠTITI ZAJEDNIČKE INTERESE. - Naprotiv, demokracija društvo atomizira, individualizira, parcelizira ga na suprotstavljene i sebične interesne skupine, te time upravo onemogućuje uspostavu skladne i solidarne organske zajednice.

DEMOKRACIJA ČUVA SLOBODNO GOSPODARSTVO. - Slobodno gospodarstvo njegovano je u posve različitim političkim ustrojima, od Antike i staroga Istoka, pa do fašizama XX stoljeća. Samo je komunizam dokinuo slobodno gospodarstvo, ali je zato zahtijevao gospodarsku demokraciju koju nije proveo ni on sam (negdašnje "samoupravljanje" u pokojnoj Jugoslaviji, zamišljeno na tragu parafašističkog korporativizma, bilo je tek produženom rukom KP), niti su to učinili parlamentaristički režimi.

BOLJE I DEMOKRATSKI SUPERMARKET NEGO TOTALITARNI KONC-LOGOR. Problem je u tome da ideologija supermarketa, prenesena na čitav ljudski život, porobljava sve pripadnike naroda dublje i djelotvornije, napokon, totalitarnije, negoli sabirno-radni logor, u kojem se samo neki, malobrojni ljudi preventivno priječe u protunarodnoj raboti, rade i preodgajaju se da ponovno zauzmu svoje mjesto u narodnoj zajednici.

VIŠE JE KULTURE I MUDROSTI U VEĆEM BROJU LJUDI. - Naprotiv, većina je povodljiva i u pravilu se vara; većina, kolektiv, ne misli i ne djeluje stvaralački, a pamet ne nastaje zbrajanjem glasova ili razmjenom mnijenja. Pravi predstavnici kulture i mudraci uvijek su iznimni pojedinci, a demokracija ne pruža najpovoljnije uvjete za njihov slobodni razvitak, jer povlađuje osrednjosti.

DEMOKRACIJA JAMČI NAJBOLJU POTPORU ZNANOSTI. - Znanost, kao i filozofija, kao i umjetnost, cvate gdje Duh to

hoće. Prirodna znanost napredovala je pod različitim sustavima, a u novije vrijeme i pod komunističkim i fašističkim diktaturama. Društvovne znanosti u tim su sustavima bile pod pritiskom, ali zar to nisu i u parlamentarnim demokracijama? Ove, doduše, nerado trpaju nepoćudne duhove u političke ludnice i u robijašnice (premda i to čine!), ali ih zato marginaliziraju i ignoriraju, čime slobodnoj misli nanose težu uvrjedu, negoli režimi koji ih progone jer ih uzimlju ozbiljno.

U DEMOKRACIJI VLADAJU ARGUMENTI. - Argumenti ne vladaju nigdje, ako nisu naoružani; nitko nikoga još ni u što nije uvjerio - veli Schopenhauer. Prihvaćaju se tek oni argumenti koji se dadu uskladiti s našim uvjerenjem. Demokratska razmjena argumenata uglavnom se svodi na isprazno i dokono brbljanje koje samo povećava konfuziju i koči donošenje odluka. Drugo je manipulacija, propaganda. Ona uspjeva i bez oružja, ali ne pronosi argumentiranu istinu. Čovjek nije samo biće razuma, već i nagona, volje, osjećanja, strasti, predrasuda, interesa - a demokratska društva nisu u tome nikakva iznimka.

DEMOKRACIJA JAMČI JEDNAKOST. - U tome i jest nevolja s demokracijom: ljudi su različiti, i potrebno je štovati njihove razlike, štititi ih, braniti, razvijati, produbljavati, a ne nametati različitima umjetnu jednakost, od koje uvijek stradaju oni najbolji.

DEMOKRACIJA JAMČI PRAVDU. - Budući da ne pridaje svakom svoje, kako to traži načelo pravednosti, nego prisiljava sve na jednakost, demokracija je iznimno nepravedan politički ustroj.

DEMOKRACIJA RABI MINIMUM PRINUDE TE LJUDE OSLOBAĐA STRAHA. - Strah je kao emocija usađen u ljudsku narav, iz koje ga nije kadar iskorijeniti nikakav politički režim. Ljudi se boje Boga i prirodnih sila, boje se svojih bližnjih i samih sebe, boje se i političke vlasti, pa i kada

je ona demokratska. A ova im pruža itekako razloga za strah svojom nježnom prinudom: prisiljava ih na potčinjavanje demokratskom konformizmu, proganja ih zbog niza delikata koji su u zdravim autoritarnim društvima bili nezamislivi ("napastovanje na poslu"), straši ih nezaposlenošću i, što je najstrašnije, potpunom iskorijenjenošću iz skladnog života u organskoj zajednici, koja je jedina u stanju ublažiti čovjekovu strepnju i strah.

U DEMOKRACIJI ČOVJEK BIRA SVOJU VLAST. - Ništa netočnije, to je zabluda i smicalica u koju samo naivac može povjerovati! Demokratski podanik bira tek između onoga što mu je ponuđeno, i bira ono što mu, manipulacijom i propagandom, neodoljivo sugeriraju, nameću, demokratski mediji i mediji "demokratizacije": različite oligarhijske kriptokracije, "nevladine udruge" i srodne, te špijunske, petokolonaške, neprijateljske organizacije - kako se do u pojedinosti moglo pratiti u tzv. tranzicijskim zemljama, što ih je, nakon sloma komunizma, ni krive ni dužne usrećila parlamentarna demokracija. Napokon, ima stotinu načina da se krivotvore izborni rezultati.

U DEMOKRACIJI ČOVJEK SUDJELUJE U VLASTI. - Samo mu se čini da sudjeluje, jer mu to sugerira demokratska industrija obmane. A i da sudjeluje u djeliću javnih službi koji mu je, kao pojedincu, dodijeljen - što ima od toga? Koga je to još učinilo boljim i sretnijim čovjekom?

U DEMOKRACIJI ČOVJEK DJELOTVORNO NADZIRE VLAST. - Tekuće odvijanje političke prakse podanik demokratskih država nikako nema mogućnost nadzirati. U pitanju su posve neprozirni, nevidljivi mehanizmi vlasti, koje dirigirani demokratski mediji samo još dodatno zamagljuju. U svojstvu razboritoga birača, pak, pojedinac također nema nikakva izgleda provesti naknadnu kontrolu, te kazniti vladajuće za to što su, recimo, prekršili izborna obećanja i tako ga izdali. Birač, naime, uopće nema bitnog utjecaja na smjenu vlasti:

odlučuju, vidjesmo, mediji, "nevladine udruge" i kriptokracije.

DEMOKRACIJA NAJBOLJE OMOGUĆUJE IZBJEGAVANJE I ZAŠTITU OD ZLOPORABA VLASTI. - Protiv ove tvrdnje "najbolje" govore demokratska općila, koja svoje čitatelje danomice zasipaju upravo poplavom vijesti o demokratskoj korupciji. Da je barem dio tih vijesti istinit, pružao bi on poraznu sliku o demokratskom poštenju.

DEMOKRACIJA OMOGUĆUJE UREDNU SMJENU VLASTI. - Još uredniju smjenu vlasti omogućuje nasljedna monarhija. A demokracija omogućuje prečestu smjenu vlasti, zavodeći kult smjenjivosti (i najbolje) vlasti, umjesto da teži što dugotrajnijoj dobroj vlasti.

DEMOKRACIJA OMOGUĆUJE MIRNE DRUŠTVOVNE PROMJENE. - Evolutivne promjene nisu dalekog dosega i nisu vrednota ili cilj po sebi. Pitanje je čemu služe, što donose. Ponekad je potreban radikalan rez, potrebna je revolucija.

DEMOKRACIJA OMOGUĆUJE MIRNO USKLAĐIVANJE SUKOBA U DRŽAVI I U MEĐUNARODNIM ODNOŠAJIMA. - Diktature rješavaju unutarnje probleme još mirnije. A ako demokracije baš i ne ratuju odveć često među sobom, u neprekidnom su ratu protiv ne-demokracija, pa se pritom mogu udružiti u ratnu koaliciju i s drugim ne-demokracijama (Staljin kao saveznik Churchilla i Roosevelta protiv Hitlera!).

APATIJA I POLITIČKA LETARGIJA ŠTO IH POTIČE DEMOKRACIJA NAJBOLJI SU DOKAZ DA JE U DEMOKRACIJI POLITIČKI SVE U REDU. - Naprotiv, dokaz su kako se demokracija njezinim žrtvama gadi, kako pogubno djeluje na ljudske duše, otupljuje ih, otuđuje i degradira, zapriječuje im oduševljeno sudjelovanje u zajedništvu, pristup svakoj velikoj strasti, višem idealu, te time niječe ljudsko dostojanstvo na koje se inače toliko zaklinje.

DEMOKRACIJA PREDSTAVLJA NAJBOLJU BRANU TIRANIJI. - Sama je demokracija tiranska već kao vladavina većine nad manjinom. U najmanju ruku, tiranska je koliko i svaka vlast, čijim se odlukama i čijoj se volji valja pokoravati. S druge strane, postoji, već u Antici, "dobra" tiranija, ona koja, i ako je uzurpatorska, može vladati na dobro naroda u većoj mjeri nego mnoga korumpirana i dekadentna demokracija. Napokon, demokracija nije nikakva brana protiv moguće tiranske uzurpacije: usred demokracije, na vlast može doći diktatura (a) slobodnim izborima, kao u Weimarskoj Njemačkoj, ili (b) državnim udarom (Turska, Grčka). Uostalom, jedan je od najtrajnijih poučaka što ih dugujemo klasičnoj Grčkoj i onaj, koji naučava kako demokracija svojom naravi (preko anarhije) vodi upravo tiraniji. - Ovaj se argument o demokraciji kao brani protiv tiranije prikazuje i u slijedećem obliku: demokracija razbija monolitnu moć i zaustavlja koncentraciju autokratske vlasti (a s njome i moguće krvoproliće). To je točno, jer demokracija i jest policentrična "poliarhija", koja nam priskrbljuje institucije nužne, i ujedno dostatne, radi priječenja tiranije (Dahl). Ali, time nije rečeno da je ona zato dobar, poželjan politički ustroj. Gdje mnogi vladaju, ne vlada nitko, javljaju se sukobi kompetencija, brblja se umjesto da se odlučuje, i tako demokracija zapravo ne predstavlja kočnicu tiraniji, nego samoj sebi.

10. ŠTO UMJESTO DEMOKRACIJE?

Ne ćemo li vladavinu odozdol, moramo optirati za onu odozgor. Ako ne demokracija, onda neka vrsta aristokracije i / ili monarhije - vladavine elitne manjine i karizmatskog pojedinca. Ne ćemo li lijevo, ostaje nam desno, ne ćemo li Atenu, moramo Spartu - trećega nema, osim uvjetno, u stanovitim kombinacijama ovih idealnih tipova. Već Platon u svojemu kasnom djelu *Zakoni* iznosi tu, veoma važnu i plodnu ideju, da načelno postoje samo dva politička oblika. Za njega, to su

demokracija i monarhija (aristokracija je tu negdje: pomalo parazitski provlači se uz vlast jednoga).

Nakon katastrofe europskih komunizama, nametnuli su nam kao neupitnu svetinju - parlamentarnu demokraciju. Ali, ako je demokracija manjkava, kao što jest, alternativni će politički ustroj, ukoliko posve i ne isključi demokratski element, morati voditi računa da njegove slabosti svede na najmanju mjeru, pridajući ipak dobro shvaćenoj kategoriji naroda (narodu kao naciji, a ne kao rulji!) ono što mu pripada. Jer, tko god obnašao vlast, ona ima biti na potpuni narodni probitak. Mi smo, međutim, čitavom ovom knjigom nastojali razumjeti da je najdalje od narodnoga probitka upravo ona vlast, koja za sebe tvrdi da je "od naroda, po narodu i za narod".

Što činiti? *Horribile dictu*, valja nam učiti i od ne-demokratskoga poretka, što ga je demokracija kao ratna pobjednica zakočila u razvitku 1945. Taj je poredak logikom prava jačega demoniziran, ali je nakon 60 godina valjda dopušteno zapitati se, ima li u njemu možda ipak nešto zdravo, prihvatljivo u današnje vrijeme, u vrijeme krize demokracije, koje nam nameće nova rješenja, ako ne želimo, skupa s demokracijom, kao narodi, kao ljudi, kao svijet, propasti u nepovrat. Usput rečeno, nije tu u pitanju samo 1945 poraženi poredak. Kroz susljedna desetljeća, u više su europskih, a i u mnogo latinoameričkih zemalja, ipak dospijevali na vlast (ili opstajali na vlasti) njegovi recidivi i residui. U brojnim vladavinama Trećega Svijeta u drugoj polovici XX stoljeća etablirali su se režimi - ni komunistički ni demokratski - koji su od oba ova modela ponešto baštinili, da bi ipak samosvojno zastupali neku vrstu autoritarno-elitarnog Trećega puta[10]. U velikoj i

[10] To nema nikakve veze s navodnim "trećim putom" Tonnyja Blaira i sličnih politikanata, koji su taj izričaj ukrali desnici, eda bi ga primijenili na svoju besmislenu, anakronu i jalovu kombinaciju socijal-demokracije i liberalizma, i još uime toga "najprogresivnijeg" među političkim modelima započeli za račun međunarodnog Židovstva križarski rat protiv suverenih islamskih zemalja, koje nikoga ne ugrožavaju.

važnoj (sutra još više nego danas!) Republici Kini došlo je do novoga procvata, nakon što je napuštena kruta marksistička dogma, prihvaćena slobodna privreda, ali zadržana tradicionalna struktura autoritarno-hijerarhijske vlasti. Od svega nam je toga učiti.

Jedna stara škola mišljenja uvjeravala nas je, kako opstoji stroga povijesna nužnost, kako je ljudskoj slobodi - ako je uopće priznamo - prepuštena neznatna uloga u političkim stvarima, te se politički poretci redaju i smjenjuju nekom višom silom, u koju mi gotovo da i ne možemo intervenirati. To baš nije tako. Mnoge sile postoje na Zemlji, al nijedna kao čovjek silna, veli Sofoklo (u *Antigoni*). Ljudska je volja jača od usuda, s kojim se hrva atička tragedija. Stoga se možemo ipak dobrim dijelom smatrati gospodarima naše političke budućnosti.

Kakav nam je za tu budućnost potreban politički model? Ortega y Gasset je, pišući o rimskoj državi, skovao riječ o državi-koži: iz nje ne možemo, ali nam je tako bliska i tako nam pristaje, da je i ne osjećamo. To je, dakako, čisto formalno obilježje zdrave vladavine. Time još ništa nije rečeno o boji kože. Želimo li pružiti sadržajniju odrednicu, vratimo se za početak na staro pitanje o broju onih koji vladaju. Država bi, u tom pogledu, imala biti nešto poput orkestra: na čelu općeprihvaćeni narodni vođa, dirigent; izvršne uloge prepuštene su virtuoznim sviračima, plemenitoj eliti, - dočim narod (demokratska publika) ne bira ni ravnatelja niti izvođače, nego ih sa zahvalnošću prima, uživa u njihovoj izvedbi i za to vrijeme sa strahopoštovanjem šuti, da bi tek *post festum* plebiscitarno zapljeskao u znak potpore (a ako nešto pođe krivo, uvijek ima pravo i fućkati - što bi u politici odgovaralo svetom, Božjem pravu naroda na svrgavanje nepravednog vladara, sve do tiranicida).

Ovdje su, na način ne posve različit od Ortegina starog Rima, onako kako su to zamišljali i Polibije i Ciceron, skladno povezana tri tradicionalna oblika, zapravo idealna tipa, političke vlasti.

Skicirani model približava se onome što se nazivlje *plebiscitarnom demokracijom*: narod ne bira i ne vlada, nego naknadno presuđuje. Njemački narode, daj nam četiri godine, i onda sudi! - uskliknuo je jednom jedan njemački kancelar. Termin "plebiscitarna demokracija" rabi, kako rekoh, čak i nezaobilazivi liberalni promislitelj politike, Max Weber. Prednost je u tome što je vladajuću klasu mnogo lakše pravedno ocijeniti po djelima, negoli po programima i (lažnim) obećanjima.

Nije nikakva vrednota po sebi sadržana u ideji o narodnoj autonomiji i samoupravi. Vidjesmo da pukovlađe, sumom svojih učinaka, radi zapravo puku o glavi. Nije presudno da vlada bude "od naroda". Berđajev, u kršćanskoj tradiciji, tumači kako je narodni suverenitet laž, jer je vlast, suverenitet, od Boga; mudri Kinezi govore o "mandatu neba". Nije presudno ni da vlada bude "po narodu". Narod vlada bezglavo, neuko, zavode ga podli demagozi na njegovo zlo. Ono što jedino broji, jest da vlada bude "za narod", za njegov svestrani probitak, na opće dobro.

Da bi bila na opće dobro, zdrava vlast mora uspostaviti kontinuitet: narod ne živi samo u sadašnjosti; njega čine i prošli i budući naraštaj. Ono što je puko sadašnje, jest tek mehaničko, aritmetičko "biračko tijelo". Nacija je mistična veličina, koja se svojim bivstvom proteže kroz sve dimenzije vremena, zahvaćajući u ono vječno. Kako bi se njemu odala pravda, valja njegovati stoljetne narodne tradicije i biti autentično, bitno, a ne formalno konzervativan: ne konzervirati, dakle, tek bilo kakav slučajni, pa i štetni *status quo*, nego čuvati (a po potrebi, ako ga nema, i stvarati, revolucionarnim promjenama) ono što je vrijedno uščuvanja.

Demokracija je zavela pravu idolatriju, nastrani fetišizam, naroda i njegova "suvereniteta", a zapravo ga je razbila i

otuđila od sebe samoga, od države i od politike. Zdrava politika dužna je narod kao demokratsku rulju uzdići do ranga organske i homogene nacije. Nacionalno je načelo prastaro i ono će živjeti još dugo, ako mu uspije formirati udarnu međunarodnu frontu djelotvorne oporbe protiv pogubnog, nenarodnog, antinacionalističkog globalizma, koji se poput prijetećeg tamnog oblaka nadvio nad sve što nam je u životu ljudi i njihovih zajednica sveto. Nacija i nacionalizam, njemački i kineski, ruski i arapski, hrvatski i flamanski..., - zbiljnost su, a ne iluzija, ne himba i tlapnja. Oni pripadaju sakrosanktnim uvjetima ljudskoga svijeta, i tko im ne odaje dužno strahopoštovanje, osuđen je na propast.

Poučeni manjkavostima liberal-demokratskog parlamentarizma, koji raspršuje vlast, dijeli narod na zavađene interesne skupine, odsijeca ga od njegova transcendentnog korijena - uviđamo vrijednost jake, stroge i pravedne nacionalne države, suverene i nezavisne u međunarodnim koordinatama, a u sebi organske, korporativne, stališki ustrojene, utemeljene na skladnom ispomaganju svojih sastavnica i na socijalnoj solidarnosti svojih članova. Država mora u narodu buditi sklonost višem životu, jamčeći mu, u isto vrijeme, i nesmetano, dostojno odvijanje elementarnoga života tijela.

Država narodu ne smije nuditi samo punu zaposlenost i podizanje "životnog stardarda", nego mu mora nuditi ideale i vizije nečega boljeg i višeg, za što se isplati ne samo živjeti, nego i mrijeti. U velikim epohama veliki ljudi uspijevaju od svoga naroda isklesati takvu jednu čvrstu i samosvjesnu zajednicu, uzdižući ga na višu razinu bitka, pretvarajući svoj narod u nešto drugo, novo, kvalitetnije. To je sveta misija, sveta dužnost politike. Trivijalna liberal-demokracija pak ponosna je na činjenicu da joj do nje nije stalo, da ljude prepušta sebi, lažno tvrdeći kako im time priznaje njihovu slobodu, autonomiju i dostojanstvo.

Zdravoj je vlasti, za razliku od ove, samozatajne i minimalne (Nozick), od anarho-liberalne države "noćobdije", zadaćom - odgajati ljude. Ali, za taj se pothvat hoće neka vrsta totalne, upravo maksimalne države. Stari Platon govorio je u *Zakonima* kako u državi ništa ne valja ostaviti bez nadzora. Nije to odbojni totalitarizam, to je odgovorna skrb. Demokrati poput Dahla zgražaju se nad takvim "čuvarstvom". No, čovjek je nesavršen i slab; i narodu, kao i djetetu, treba čuvara, učitelja, vođa koji mu hoće dobro, koji bi ga izdali kada bi ga prepustili vlastitoj nezrelosti i smušenosti.

Narodu treba aristokracije i elite, hijerarhijskog regimenta koji će ga usmjeravati, poticati i oplemenjivati. Naprotiv, ne treba mu političkih stranaka, koje ga odvraćaju od bitnoga, zavode i kvare, huškaju i dijele, razbijaju mu jedinstvo i nameću mu umjetne, suvišne razlike što porađaju neslogu i razdor, pa i građanski rat. Dokinuće stranaka ne treba katastrofično zamišljati kao sumrak svake slobode. Sloboda je veličina metafizičkoga reda i nije stvar stranaka da je jamče; one je samo zamagljuju. Nije niti zadaća države da ostvaruje slobodu; njezina je dužnost tek osigurati jamstvo za određene, odmjerene, primjerene sloboštine i pravice kakve odgovaraju konkretnoj političkoj zajednici. Modus provođenja sloboda valja stoga tražiti s onu stranu stranačkoga pluralizma (kako je to sugerirao već i rani teoretik i kritik stranačke demokracije, Ostrogorski).

Alternativa stranačkom parlamentu, koji predstavlja poprište ideoloških mnijenja samozvanih, izbornom kockom odabranih tobožnjih narodnih predstavnika, i arenu ispraznog nadmetanja u (tek ponekad kvalitetnom) govorništvu, te nad kojim ionako upravljaju vladine stranke - povijesno je bio, i treba ponovno postati, stališki, korporativni parlament. Njega ne bira prevrtljivi "narod", iza njega ne stoje silnice koje bi tek pod svaku cijenu htjele dospjeti na vlast, i nije mu svrha puko razmjenjivanje ispraznih riječi, nego zdravi, probitačni,

konkretni dogovor. U njemu nisu zastupljene slučajne, mehanički suprotstavljene stranke, nego zbiljski dijelovi organskoga narodnog jedinstva: slojevi, klase, profesionalne skupine; radnici, seljaci, vojnici, obrtnici, poduzetnici, svećenstvo, plemstvo... Ovi tamo ne nastupaju uime ideoloških fiksnih ideja, ili interesnih klika, ne sukobljavaju se nego se dopunjavaju, te svojom skladnom ukupnošću zrcale cjelinu nepatvorenoga narodnog probitka.

Rečeno je, tko ne će demokraciju kao vlast odozdol, morat će htjeti vlast odozgor, tiraniju (u najširem smislu), jer trećega nema. Dodirnuli smo aristokratski vid ne-demokratske alternative. Drugi je njegov vid tiranija (u užem smislu), vladavina jednoga čovjeka, despota, diktatora, ili monarha (kako se u Antici zvao dobri antipod uzurpatorskom i sebičnom samodršcu). U današnje vrijeme govorimo radije o diktaturi, premda institut diktature potječe još iz razdoblja rimske republike.

Spomene li se pak u naše vrijeme diktatura, združeni se demokrati ritualno zgražaju. U rimsko vrijeme, ipak, ona je bila legitiman i legalan, općenito pozdravljen izlaz iz velike unutarnje ili vanjske krize. Bila je, dakako, vremenski ograničena (na dva puta po pola godine), dočim moderni diktatori teže neograničenom vremenskom proširenju svoje vlasti. Ali ni takva vladavina nije osuđena na to da bude loša (kao ni dobra, uostalom). Vladavinu ne treba osuđivati samim tim što je diktatorska. Ako je na dobro naroda, ona je dobra. Nakon što je učinila nešto dobro, narod je naknadno, *post festum*, može plebiscitom potvrditi. To je, vidjesmo, bolje negoli glasovanje unaprijed, kada se među suparničkim strankama dade odlučivati samo temeljem njihovih predizbornih laži i obmana.

Pokušali smo u ovoj knjizi pokazati da narodno samovlađe baš nikako ne udovoljava narodnom probitku. Odgovorne elite i stališki parlament plauzibilna su alternativa liberalnoj, predstavničkoj, aritmetičkoj, mehaničkoj demokraciji. Na vrhu te alternativne strukture uputno nam je zamisliti karizmatskog, plebiscitarno prihvaćenog, odgovornog vođu, vladaoca opskrbljenog najširim ovlastima potrebnima da može vladati neometan rutinskim oporbenim zanovijetanjem, kočenjem od strane zavidljivaca i konkurenata, te stalnim prekidima mandata zbog redovitog održavanja svetih izbornih obreda.

Zastupajući zamisao zdrave, benigne diktature, koja će provesti i vertikalnu i horizontalnu centralizaciju moći, imamo ponajprije u vidu nesposobnost parlamentarizma, kakvom se ona očitovala u dosadašnjoj političkoj praksi Moderne (i Postmoderne). Ali, izazovi što ih tek slutimo na obzorju, još će u mnogo većoj mjeri navesti narode da zavape za pravednom i odgovornom vladavinom čvrste ruke.[11] Porast kriminaliteta, i u sprezi s nezaustavivim širenjem narkomanije, pretvorit će naše gradove i njihove ulice u područja nadmetanja suparničkih zločinačkih bandi. Cvjetanje terorizma, naoružavanje gradske gerile nuklearnim mini-bombama, ekološki problemi o kakvima nismo ni sanjali, učinit će mlake metode demokratske minimalne države posve neprimjerenom obranom gologa života njezinih podanika.

Nastupit će razdoblje u kojemu će nam se nametati muževna odlučnost, koje će ponovno učiniti samorazumljivima strogu, nesmiljenu pravdu, prijeke sudove, sabirne logore, javna smaknuća, kakve danas poznajemo u Kini ili u arapsko-islamskom svijetu. Za ljubav života i pravde, slobode i dostojanstva, za ljubav nacija ovoga svijeta i stanovnika ovoga planeta, - morat ćemo postati mnogo strožijima, pa i okrutnijima, negoli što nam to dopuštaju sentimentalno-malograđanska mjerila liberal-demokratske dekadencije. Postati okrutnijima, ne zato

[11] Čak i najveći poklonik i ideolog građanske demokracije u XX stoljeću, Robert A. Dahl, dopušta (u knjizi o *Demokraciji i njezinim kritičarima*) mogućnost da demokracija oslabi i nestane, te da na njezino mjesto dođu hijerarhijske vladavine uime više kreposti i boljega znanja (po starom Platonovom modelu).

da tlačimo pravednike, nego kako bismo čim bolje ispunili svoje poslanje da budemo pravedni.

A ako nam današnja liberal-parlamentarna demokracija sa svojim mehanizmima i nehotice, protiv svoje volje, olakša da dospijemo do pozicije, iz koje ćemo nesmetano moći koristiti svoje ne-demokratske ovlasti, tim bolje. Iskoristimo demokraciju koliko je potrebno, eda bismo je potom mogli što djelotvornije nadvladati. Čekajmo strpljivo da demokracija odumre, jer svi znaci govore da će se to dogoditi. S druge pak strane, radimo istodobno na tome da joj smrtne muke budu što kraće. Potičimo međunarodnu suradnju na traganju za alternativom, za uklanjanjem sadašnje kriptokratske, amerocentrične, judeo-masonske oligarhije koja, uime demokracije i na štetu naroda, provodi nad planetom svoj despotski regiment. Pokrećimo molekularne procese oslobođenja naroda i ljudi od demokracije, provodimo sustavnu kulturnu revoluciju s desna, slijevajmo potočiće otpora u sve šire i šire rijeke, da rastu i pretoče se u jedno, u jednu jedinstvenu plimu kadru da poplavi svu bijedu naših dana. Spremajmo se za titanski obračun, jer u njemu nemamo što izgubiti, osim svojih demokratskih okova.

DODATAK: BESPUĆA ZBILJSKE DEMOKRACIJE

Nema, a vjerojatno nikada nije ni bilo, riječi u tako skrajnje inflatornoj uporabi kao što je to riječ "demokracija".[12] Na demokraciju danas se rutinski i ritualno zaklinju i ljevičari i desničari i centrumaši; Narodna Demokratska Republika Koreja[13], afrički ljudožderi i sv. Otac Papa.[14] Zavladala je nepodnošljivo ljigava, olinjala, isprazna, besmislena demokratska retorika. Usprotiviti se snagom nezavisnih argumenata parlamentarnoj demokraciji, postala je mnogo opasnija pustolovina nego što je jučer bilo pobijati same temelje komunističkoga poretka u zemljama kojima je on vladao.[15] I

[12] Nekome tko, poput autora ove knjige, od najranije mladosti komunizam mrzi a demokraciju prezire, pa nakon sloma europskih komunizama za dogledno vrijeme predviđa i propast demokratskoga poretka, nemoguće bi bilo šutke prelaziti preko teško podnošljivog terora demokratske frazeologije u našim danima.

[13] Vrijedno je uočiti pleonazam sadržan u ovom pompozno sročenom nazivu države. Nije dosta "narodna", nego mora biti još i "demokratska", dakle utemeljena na vladavini naroda. Pa i ovo je bilo premalo, nego se Sjeverna Koreja htjela k tomu legitimirati kao "republika" (*res publica* = javna stvar, tj. država koja počiva na volji i probitku čitavog naroda). Dakle, čak tri puta narod, a zapravo je ta zemlja ništa drugo doli tipična istočnjačka despocija. Kako god da se zvala, dakle, demokratska u smislu parlamentarne demokracije Sjeverna Koreja nije, a i zašto bi bila! Ono nenadoknadivo dobro u njoj jest ustrajno odolijevanje napastima američkog imperijalizma. To je svakome, ako već ne prije, na najpotpuniji način moralo doprijeti do pameti u danima američke kriminalne agresije na suvereni Irak i pojačane kampanje protiv Sjeverne Koreje, kojoj su jenkijevski kauboji, kako se čini, namijenili ulogu slijedeće žrtve. Ali, Koreja je tvrd orah!

[14] Njegovi predšasnici još su pisali enciklike svjedočeći o zlu demokratske novotarije, kao i njezinih nusprodukata poput liberalizma. Usp. primjerice glasoviti Syllabus (1864) pape Pija IX, ili okružnicu sv. Pija X protiv "modernizma" (1907). S druge strane, jedan hrvatski katolički svećenik (Drago Šimundža), pred nekoliko je godina, u razmjerno kratkom članku pod znakovitim naslovom "Mjesto i uloga Crkve u demokraciji" (podnaslov bi mirne duše mogao glasiti: "Kako da se Katolička Crkva čim bolje prilagodi hirovima naših dana"), uspio riječ "demokracija" i izvedenice, u posve odobravajućem smislu, uporabiti ne manje negoli 30 puta! V. Glas Koncila br. 13 (=28. III 1993), str. 4, i br. 14 (=4. IV 1993), str. 6.

[15] U hrvatskom je političkom žargonu riječ "demokracija" popunila prazninu što je

u komunizmu postojali su ponekad donekle tolerirani protivnici, *disidenti*, i oni nisu baš uvijek bili upućivani u tamnice ili političke ludnice. Ne čini to, doduše, uvijek i doslovce ni sveta krava demokracija sa svojim kritičarima, ali zato čini nešto još i gore: ona ih izopćuje i marginalizira, a i njihove najbolje razloge unaprijed proglašava proizvodima bolesnog, nastranog uma nevrijednima jednakopravnog razložnog uzvrata, a nekmoli uvažavanja i prihvaćanja. Demokracija je daleko uspješnije nego komunizam, nenasilnim, nježnim terorom, postigla *consensus* koji je čini nedodirljivom, a svaki otpor djelotvorno isključuje kao provokaciju, moralnu izopačenost ili čisto slaboumlje.

A zapravo je u ovoj bezumno nekritičnoj uporabi riječ "demokracija" toliko devalvirana i diskreditirana, da je čovjek koji drži do sebe, uime svog intelektualnog integriteta i dostojanstva, ne bi uopće smio prevaliti preko jezika. Nikoga više ne zanima što ona znači, pa se i ne pita može li se i treba li se politika odvijati baš u njezinu znaku. U današnjem političkom kontekstu ona je izgubila svako diskurzivno značenje, svatko je ispunja onim što je baš njemu osobito priraslo za srce. Postala je emocionalnom poštapalicom za svrhe dokazivanja govornikovog političkog pravovjerja i diskvalifikacije političkog protivnika. Ta nas dakle riječ više ne upućuje na njezinu političku sadržinu, nego nas tek maglovito obavještava o podobnosti onoga koji za njom poseže. Važno je samo na vrijeme očitovati svoje neupitno demokratsko pravovjerje, kako bi se izbjeglo ubitačnoj osudi za primitivizam ili ekstremizam. I tako, umjesto da se u demokraciji vidi tek jedan od mogućih političkih oblika, sa svojim svijetlijim i tamnijim stranama, oblik uostalom koji je u čitavoj povijesti najrjeđe primjenjivan, pa i tada nipošto u čistu obliku, pretvorena je ona u magičnu riječ, tabu i dogmu.

stvorena nestankom isprazne frazeologije "samoupravnog socijalizma", i ona igra posve istu ulogu zamagljivanja stvarnosti te njezina zamjenjivanja utopijskim idealom.

Tko je "demokrat", taj je pozitivna, simpatična, nadasve bezopasna ličnost, dobrohotna i dobroćudna, tolerantna i spremna na "dijalog"; ona voli slobodu, pravdu, poštenje, a ne voli uzurpaciju, korupciju i fašizam.[16] Riječ "demokracija", kako je upozorio američko-židovski anarhist i filozof jezika Noam Chomsky, posve je izopačena, te je stoga treba redefinirati. Možda bi prikladnije, nu svakako i uzaludnije bilo pokušati zatražiti da je se potpuno izbaci iz uporabe. Ali riječ nije ni potrebno redefinirati; dostatno je vratiti se starim definicijama, potisnutim u neodgovornoj jezičnoj praksi aktualne politike i parapolitike. Tako je, prema klasičnoj Aristotelovoj odredbi, demokracija[17] oblik državne uprave u kojem slobodnjaci bez obzira na svoje imovno stanje kao većina sudjeluju u vrhovnoj vlasti.[18]

Grčka se demokracija izražavala u radu onoga što su Stari nazivali ἐκκλησία. Ta je riječ već u Novom Zavjetu poprimila značenje kršćanske Crkve (ili crkvene građevine) - *Ecclesia*. Nu u antičkoj Ateni ona je označavala skupštinu odraslih i slobodnih muškaraca, koji su na njoj, kao vrhovni organ vlasti, odlučivali o svim javnim pitanjima političke, zakonodavne i sudske naravi. Grčka je demokracija, dakle, bila izravna, ali ona nije obuhvaćala robove i žene, a dakako i malodobne, a

[16] O komunizmu bi se još dalo i razgovarati, on nije demokraciji apsolutni neprijatelj, njegove zločine ona sustavno prešućuje, na koncu, ratni su saveznici! - Na sličan način kao "demokracija", samo u obratnom smislu, uostalom, i riječ "fašizam" poprimila je ulogu verbalnog oružja, riječi-batine, pa njome simpatični "demokrat" nemilice mlati svakoga koji mu iz nekog razloga nije po volji.

[17] Tomislav Ladan prevodi Aristotelovo δημοκρατία kao "pučka vladavina". V. Aristotel, *Politika*. Globus i Sveučilišna Naklada Liber, Zagreb 1988!

[18] Ona za Aristotela, uostalom, nipošto nije najbolji oblik vladavine, kako to drže neki interpreti zavedeni sadašnjom pozitivnom emocionalnom konotacijom riječi "demokracija". Aristotel je smatra zastranjenjem, lošom inačicom politije (πολιτεία), "ustavnog poretka", kako prevodi Ladan. - Aristotelova je definicija po klasičnoj metodi *per genum proximum et differentiam specificam* (putom najbližega roda i svojstvene razlike). Definirati, uz ostalo, možemo riječ ili stvar. Kao riječ, etimološki, "demokracija" jest vladavina naroda, puka. Definirajući samu stvar koja se naziva tim imenom, pak, moramo zahvatiti dublje u njezinu bit, u ono što uistinu jesu stvari koje se uobičajeno nazivlju riječju "demokracija".

također se nije rasprostirala i na gospodarsko područje. Stara je demokracija, prema tome, bila nepotpuna s obzirom na puno značenje pojma sobom vladajućeg naroda. Osim toga, ona je bila ograničena samo na jedno razdoblje povijesti jednoga grčkog grada-države. Veliki grčki filozofi nisu bili pristaše demokracije.

Kroz čitava duga stoljeća Rima, u njemu nikada nije vladala demokracija, osim što je, u složenom modelu političke vlasti, uz monarhijski i aristokratski element, bio zastupljen i onaj demokratski (u ustanovi plebejskih tribuna kakvi su bili braća Gracchus, ili kroz narodno zborište, skupštinu - *comitia*). Demokraciju ne poznaje državna povijest izvaneuropskih naroda, "obojenih" ljudskih pasmina. Ni kršćanski Srednji Vijek nije doba političke demokracije. Politički narod (*populus*) predstavljaju u to vrijeme svećenstvo i aristokracija, a narodnim se masama (*plebs*) vlada i upravlja. Tek na izmaku Srednjega Vijeka zamisao demokratske vladavine oživljava kod pojedinih filozofa. William Occam, koji u teoriji spoznaje razdvaja dvije vrste istine - nazovimo ih metafizičkom i fizičkom, transcendentnom i imanentnom - hoće dijeliti i svjetovnu vlast od crkvene, a za ovu potonju zahtijeva da počiva na zajednici vjernika umjesto na hijerarhiji klera. Marsilio da Padova pak zastupao je naravno podrijetlo vlasti, i zato ju je htio utemeljiti na narodnoj volji, koja bira kneza. Njegov mlađi suvremenik Bartolo da Sassoferrato dopuštao je demokratsku vladavinu samo za male zemlje, kakva je bila i antička Atena[19].

Svakako, humanistički duh Renesanse potaknuo je prisjećanja na slavne dane Periklove atenske demokracije. Na tragu Lutherove se Reformacije pojavio jedan Thomas Müntzer, buntovnik iz roda buntovnika, panteist i racionalist, paraateist i protokomunist, ultrademokrat koji je htio dokinuti sve ljudske razlike,

[19] I kasniji švicarski kantoni, koji su, uz atensku prademokraciju, inspirirali oca moderne pučke vladavine Jean-Jacquesa Rousseaua.

i samu državu kao načelo nejednakosti i autoriteta, čovjek koji je anticipirao najradikalnije demokratske fantazmagorije Francuske revolucije, pokrete sankilota i bijesnih (*les Enragés*) Jacquesa Rouxa. U kontinuitetu do vremena Francuske revolucije redaju se sada mislioci koji se, korak po korak, približavaju zaokruženu stajalištu laičke države, narodnog suvereniteta, jednakosti ljudi i njihova "prava na sreću", osobite kakvoće većinske odluke i uopće velikoga broja, slabljenja i podjele vlasti, vladavine zakona nad ljudima, prirođenih prava i sloboda što navodno pripadaju čovjeku kao takvom, i svega onoga što, nakon brojnih engleskih, francuskih ili američkih racionalističkih, prosvjetiteljskih povelja, deklaracija, te inih pergamena, predstavlja temelje današnjega političkog svijeta. Moderna je demokracija biljka koja je kasno niknula na tlu svjetske povijesti. Njezinih predšasnica prije Francuske revolucije i kasnijih vremena moglo bi se nabrojiti na prstima jedne ruke. Njezino je trajanje bitno vezano za XX stoljeće. Još u XIX stoljeću ona je - izuzimajući donekle republikansku Ameriku - bila tek strano tijelo, parazitarni uljez u strukturama europskoga monarhizma, koji je njezinu valjanost, izbornim cenzusom, sveo na najmanju mjeru.

Koncem Drugoga Milenija, od nešto preko dvije stotine suverenih država, 117 su imale demokratski izabrane vlade.[20]

[20] Od toga broja 1995 godine ih je "slobodnih" (liberalno-pluralističkih) bilo 76, a 1997 godine - 81. Prema istraživanju instituta House of Freedom. - Globalnoj demokratskoj zarazi još najupornije odolijevaju zemlje tzv. Trećega svijeta, koje su većinom prigrlile neku varijantu "nacionalnog socijalizma" (ili "socijalnog nacionalizma", kako je svoj politički model nazivao argentinski caudillo general Juan Domingo Perón). Vođa Libijske Džamahirije Moamar al Gaddafi uzeo si je truda i u svojoj *Zelenoj knjizi* izložio posve suvislu kritiku parlamentarne demokracije. Gaddafi narodno predstavništvo smatra lažnim, jer narod ne može nitko predstavljati. Narodni je suverenitet nedjeljiv, a političke stranke, koje su tek dijelovi naroda, dijele i suverenitet. Nu one same po sebi nisu suverene, pa to ne može biti ni stranački parlament, a ovaj se upravo predstavlja kao zastupnik suverenog naroda. Stranke su uopće oruđa manjinske diktature, potkupljive su i svojim sukobima, u cilju skupinske koristi, razaraju nacionalno jedinstvo. Stranačka je igra plitka i prijevarna, puna manevara i trikova usmjerenih protiv narodnog interesa. Gaddafi se zaključno opredjeljuje za izravnu demokraciju, ne uviđajući kako je ona moguća samo u grčkom polisu ili švicarskom kantonu.

Ova suvremena, neizravna, parlamentarna, predstavnička ili zastupnička demokracija još uvijek je najprvo procedura uspostave političke vlasti i način njezina obnašanja. Ona usto uključuje i čitav složeni sustav odnosa među ljudima kojima vlada duh jednakosti u slobodi, snošljivosti, slobodnog govora i nedodirljivog prava svakog pojedinca da izrekne svoje mnijenje o čemu god izvoli. Ova, proširena demokracija, koja se još redovito mora izlagati kurama uljepšavanja takozvanom "demokratizacijom"[21] - jer demokracije, po uvjerenju njezinih propovjednika, nikad nije dosta, - znači i najširi policentrizam moći (Dahlova "poliarhija"!), uključivanje *svih* u participaciju pri odlučivanju, lokalnu samoupravu, mnoštvenost spontanih i autonomnih građanskih inicijativa - nahuškanih pacifističkih, feminističkih, homoseksualnih, "životinjskim pravima" zaokupljenih, te općenito manjinskih skupina za pritisak, te neograničenu mogućnost svestrukog sudjelovanja najvećeg mogućeg broja u političkoj vlasti. Demokracija nije više samo opće pravo glasa i način ustoličavanja političke klase anonimnom većinskom odlukom te skup pravila za odvijanje političkoga života. Ona pretpostavlja i čitavu gustu, neprohodnu mrežu složenih sustava sloboda i prava, protoka informacija, djelovanja javnosti, sudjelovanja, suodlučivanja, dogovaranja, pregovaranja, razgovaranja i govorenja, - u kojoj se tako upravljana politička vlast i tako artikulirana i izopačena politička volja, poput jedne monstruozne, otuđene metapolitičke sile okreću i protiv samih svojih nositelja, i protiv narodnog i općeg dobra, kao i općenito protiv svakog smisla.

Pristaše demokracije čak i priznaju njezinim kritičarima da demokracija nema drugog smisla, sadržine ili vrijednosti doli onih što su sadržani u čisto formalnom svojstvu da predstavlja

[21] To je neka vrsta permanentne demokratske revolucije, vječnoga karusela bez kraja i konca, neutažive gladi za slobodama i pravima bez strogih definicija i ustavnih brana. Takva demokratizacija na koncu guta i samu demokraciju, jer se nameće kao odlučujuća instanca i iznad moći samoga demokratskog parlamenta.

tehničku metodu izbora vladajuće skupine.[22] I doista, demokracija jest tek instrument smjenjivanja jedne oligarhijske vlasti drugom na temelju slučajne aritmetičke većine, kao i način donošenja većinskih odluka u državi. Ona je puka procedura, okvir koji je postao samome sebi cilj, važniji od sadržine. Na mjesto općeg dobra, u tom modelu političkog ustroja dospjela je jedna veličina posve drugačijeg reda i značaja - opće pravo glasa. Na mjesto dobre vlasti došla je, kao vrhovna vrednota, puka smjenjivost vlasti.[23] Demokracija je k tomu zadužena i jednom izabranu vlast nadzirati, kontrolirati. To je zadaća parlamentarne oporbe, kao i narodne većine, koja na slijedećim izborima može vlasti i presuditi ako je njome nezadovoljna. Ali, otkuda uvjerenje da je parlamentarna oporba ili narodna većina - apsolutno dobro, nepogrešiva svetinja, a da je vlast uvijek kao takva bahata i samovoljna, sumnjiva, pokvarena i zla? Zašto bi nadzornik bio bolji od nadziranoga? Tko će kontrolirati kontrolore?[24]

U povijesti idejâ ne manjka kritičarâ demokracije: od Heraklita i Sokrata, Platona i Aristotela, preko Augustina i Tome Akvinskoga do Machiavellija, Tocquevillea, Schopenhauera, Nietzschea, Marxa, Spenglera, Carla Schmitta, Nikolaja Berđajeva i čitave plejade mislilaca ovovjeke konzervativne desnice. Nevolje s demokracijom počinju već kod određenja naroda. Umjesto zbiljske, organske narodne zajednice, kao i njezinih različitih, koliko i nesavršenih članova, konkretnih pojedinaca i živih ličnosti, demokratska ideologija barata

[22] Istina, demokratski ideolozi uz proceduralnu ulogu demokracije kao načina dolaska na vlast i nadglasavanja sve više ističu značenje demokracije kao čitavog stila javnoga života. U prvoj funkciji demokracija je duboko nehumana politička pojava: ona predstavlja vladavinu anonimne aritmetike i slučajnih oligarhija. U drugom smislu, ona je totalitarna ohlokracija, apsolutna vladavina srednje mjere, ulice, koja svim oblastima života nameće svoju normu.

[23] Dočim demokracija živi od fanatičnog kulta smjenjivosti vlasti - kao da će ona slijedeća biti bolja, ili je pak sama smjenjivost dobro po sebi - jer je njezino božanstvo relativizam - prava politika vjeruje u vrednote, sadržine, ciljeve, u smisao općeg dobra, i zato ona naprotiv zahtijeva da dobra vlast za što dulje vrijeme može biti izuzeta iz načela smjenjivosti.

[24] Tko će odgajati odgajatelje? - pita Marx.

apstraktnim prosvjetiteljskim, utopijskim pojmom naroda kao nositelja "narodnog suvereniteta"[25]. U tom svojstvu "narod" nije drugo negoli fikcija prirodnoga prava, pa vladavina "*od* naroda" i "*po* narodu" ne pruža nikakvo jamstvo da će u svojim učincima postati vladavinom *za* narod kakav on zbiljski jest.[26]

Kako članovi naroda nipošto nisu jednaki, osim s Božje visine, upitna je i demokratska dogma o jednakosti. Naravno, i najzadrtiji demokrat morat će pristati na tvrdnju da se ljudi u nizu svojstava stubokom razlikuju. Ali on nije pripravan iz te istine povući neizbježive posljedice, te ljude, umjesto kao neponovljive veličine, mikrokozmose, promatra kao statističke, u njegovoj političkoj aritmetici međusobno zamjenjive brojke. Narod kao cjelina, budući da počiva na zbroju jednakih atomiziranih (individualiziranih)[27] pojedinaca, za demokrate predstavlja tek mehaničko društvo, a ne živu organsku zajednicu zbiljskih ljudskih stvorenja. Izjednačavajući za potrebe demokratskog formalizma inače posve nejednake ljude, demokracija čini veliki grijeh spram ljudske naravi. Ona, kako je to istražio Tocqueville na slučaju Amerike, donosi sobom pravu despociju jednakosti. A jednakost je doduše dobra, veli Aristotel, ali samo za jednake.

Ustrajavanje na jednakosti ljudi, u svakom pogledu tako različitih, izvorna je laž, πρῶτον ψεῦδος demokracije. Ona ovim svojim postulatornim egalitarizmom stvara ozračje u kojemu se svatko osjeća pozvanim, pa i obveznim, suditi o svemu. Svatko pod okriljem demokracije postaje uvjeren kako je i njemu, upravo njemu, dana povlastica da čini ono što je u boljim vremenima smio samo mislilac, filozof,

[25] U praksi, međutim, ona narod svodi na puko biračko tijelo, korpus poreskih obveznika i na amorfnu rulju takozvanih "građana".

[26] Negdje je među svojim aforizmima francuski roajalistički pisac grof Antoine de Rivarol pribilježio i ovakvu misao: "Apsolutni vladalac može biti i Neron, nu ponekad je on i Tit, ili Marko Aurelije. Narod je pak često Neron, a nikada Marko Aurelije.

[27] Atom i individua (ἄτομος, individuum) označavaju isto: nerazdjeljivo.

duhovni vođa naroda: iznositi svoje *mišljenje*. Demokracija i jest politički sustav u kojemu svatko mnije da (a) može misliti, tj. da mnijenje znači isto što i mišljenje; (b) da ima pravo na mišljenje; (c) da ima pravo svoje mišljenje javno priopćiti, te (d) da ima pravo pretendirati da je u pravu samo zato jer mnije kako mnije. Ukratko, u liberalnoj je demokraciji namjesto mišljenja došlo pravo na mišljenje.

Ali ne samo da u demokraciji svatko djeluje nošen uvjerenjem da smije o svemu misliti i govoriti, nego se to od njega izrijekom i zahtijeva. Demokratski podanik mora se neprestance izjašnjavati, mora otkrivati medijima i anketarima svoje stavove u svojstvu nekog sudionika ili promatrača, prirepka, prolaznika ili statističke veličine. U takvu sistemu nema nadležnosti, nema ranga, distance i respekta. Time demokracija izravno vodi despociji mase, koja je inače neosviještena, neodlučna i nasilna, te čijom uzurpacijom politike nastaje samo porast besmisla, nelogičnosti i nereda. Masa se slaže sa svakim *mnijenjem*, kao što, isto tako, protiv bilo koga mišljenja može biti nahuškana. Ali joj se demokratski političar mora ulagivati kako bi pobijedio na slijedećim izborima, budući da nije odgovoran Bogu, povijesti i naciji nego "biračkom tijelu".

Narod, koji nije autoritet ni u religiji, filozofiji ili znanosti, umjetnosti ili moralu, trebao bi to biti baš u politici. Da je on to uistinu, međutim, tada bi on svoje glasove nepogrešivo davao pravoj stranki, ne bi ona morala čekati povoljne "trendove", raspoloženje duha vremena ili pribjegavati predizbornim smicalicama i lažima, ne bi dakle prezirala narod. "Nisam demokrat, ne prezirem narod" - rekao je osebujni marksističko-revizionistički i protofašistički mislilac Georges Sorel. Štujemo li narod, uzimamo li ozbiljno i njega i njegov probitak - tad mu ne možemo pristupiti na način demokratske politike. Narod kao δήμος (demos) mehanički je zbroj atomiziranih pojedinaca, nositelja demokratske

procedure. Narod kao *natio* emanacija je nacionalnog duha, samosvjesna organska zajednica ljudi koji spadaju zajedno, kvazitranscendentna veličina za koju se mrije, koju je Bog stvorio prema svojim anđeoskim arhetipovima. Demokracija je tek jedna od nesavršenih ljudskih izmišljotina, a nacija jest Božja realnost. I zato je tek narod kao nacija demokratski, zapravo, u nacionalizmu je sadržana ujedno i sama autentična demokracija.[28]

Sukladno demokratskom postupku, mora uvijek odlučivati većina.[29] Nu, kako je znano, istina je u pravilu dostupna samo iznimnim pojedincima, dočim se većina itekako može prevariti.[30] Na taj su dojam povremeno prisiljeni čak i sami demokrati, primjerice oni okupljeni oko Hrvatske Demokratske Zajednice nakon Novogodišnje revolucije. Pitajte narod kao skup atomiziranih pojedinaca da, bez straha i u "slobodi", odgovori o nekom ne odveć prijepornom predmetu sa "da" ili "ne". Bit će oko polovice *pro* i oko polovice *contra*, ili već tako nekako. Rezultat nema nikakve veze s istinom i pravdom, pameću ili suverenom odlukom, već, u najboljem slučaju, s računom vjerojatnosti. Narod danas u zapadnjačkim dekadencijama glasuje i za (pobačajno) umorstvo, za gubitak suvereniteta ili homoseksualne brakove. Sve te odluke ne postaju nimalo bolje time što nose oznaku "narodnih". Nastrano je tražiti demokratsku legitimaciju od istog onog naroda koji je tako očito zahvaćen propadanjem, da mu se može pomoći samo ako ga se energično povede,

[28] Ovu svoju staru ideju, koja mi je sinula 1970 prigodom analiziranja Hrvatskoga proljeća, kasnije sam u sličnom obliku pronašao i kod glavnog mislioca Konzervativne Revolucije, Arthura Moellera van den Brucka.

[29] Pjesnik Schiller (*Maria Stuart*) znade o ovom pitanju slijedeće: "Mora prije ili kasnije propasti ona država u kojoj većina pobjeđuje a bezumlje odlučuje."

[30] Demokracija, sa svojim formalnim prihvaćanjem svake većinske odluke, dospijeva ad absurdum načelnom mogućnošću da se većina naroda izjasni protiv demokracije, ili protiv svojega vlastitog opstanka. Što bi učinili navodno domoljubni hrvatski demokrati kada bi narodu palo na pamet većinskim glasovanjem restaurirati Jugoslaviju, ili se opet priključiti Srbiji? Ili ipak ima većinskih odluka koje valja na svaki način odbaciti? Ali to ruši same temelje demokratske ideološke zgrade!

pročisti, uzdigne stegovnim i odgojnim mjerama samosvjesne, jake i elitne države![31]

Prosjek tisuće maloumnika ne mora bolje odlučivati nego pojedinac, odgovorna ličnost, plebiscitarni narodni vođa. Dapače, demokracija svojom bitnom dimenzijom i jest teror osrednjih i manje vrijednih. Nigdje to nije toliko jasno kao pri pogledu na sastave naših demokratskih parlamenata. Uz masu slučajnih mediokriteta ili običnih glupana, u njih ponekad zaluta i poneki značajniji čovjek. Ali takav nije potekao iz parlamenta; veličine u njemu ne nastaju i on ih ne trpi. Masa, koja u demokraciji donosi odluke, ne može biti odgovorna. Odgovoran je samo pojedinac. Zato, u dubljem i izvornom smislu, samo pojedinac uopće odlučuje.

Pristaše demokracije kao da uživaju u ovoj demokratskoj srednjoj mjeri, koja im jamči mir neodgovornosti, spašava ih od potresa što ih znaju prirediti iznimni muževi. Zagovaratelji obične, neugledne, minimalne politike tako očituju svoju žarku ljubav spram "sive boje demokracije" (Adam Michnik), ili se opredjeljuju za "antipolitiku" (György Konrad), politiku svakidašnjice, bez velikih vođa i karizma, velikih djela, velikih pothvata. Tako dosljedno domišljeni demokratski duh skončava u bijednoj apologiji bljedunjave malograđanske egzistencije. On sve hoće trivijalizirati, učiniti mlakim, svesti na skučenu mjeru osrednjosti. Nema u njemu mjesta za otmjene geste, plemenite žrtve, mističnu simboliku odore i vojske, vrijednosti stege, reda, autoriteta, ranga, herojstva, za patos rata, za višu razinu ljudskoga opstanka. Najveća je svetinja za nj puko životarenje. Ali za njega se uopće ne mora biti čovjek, ono je svojstveno i drugim živim bićima.[32]

[31] "Kao što od nesposobna i neiskusna suca ne možemo očekivati pravedne presude, tako se ne može očekivati da narod koji je pun zabluda i neznanja bude, osim u rijetkim slučajevima, razborit ili pametan kada bira ili nešto odlučuje." (Machiavelli)

[32] Ovu mlaku, temeljito nejunačku crtu demokracije izvrsno je - nehotice i nesvjesno, dakako - izrazio njemački ministar rata (mira, obrane, vojske..., kako sve glase demokratski eufemizmi) Volker Rühe, uskliknuvši na Hrvatskoj Televiziji 2. VI 1998: "Ja, naravno, nisam vojnik!" Ne daj Bože!

Dok u svakoj oblasti ljudske djelatnosti odlučuju znalci i stručnjaci, iznimni ljudi i autoriteti, a ne prosjek i većina, samo bi se od politike očekivalo da u njoj vlada bezlična i bezimena srednja mjera. Svatko misli da je po prirodi posve dostatno nadaren da može pisati poeziju i baviti se politikom. Nu ipak, ni pri demokratskim izborima, unatoč načelu i postupku, konačni posljedak ne određuje većina glasova, nego razlika između većine i manjine, koja može iznositi i samo jedan postotak (51 % je također većina), čak samo jedan jedini glas!

Napokon, velika se prijevara demokracije očituje i u okolnosti da u režimima predstavničke demokracije također ne vlada ni narod niti njegova većina, nego vlada manjina, oligarhija osamostaljenih, otuđenih "narodnih predstavnika", za koju međutim nema nikakvih jamstava da bi morala biti sposobnija, bolja ili plemenitija nego što su to druge, demokratski nelegitimirane manjine na vlasti, poput aristokratskih elita.[33] I u demokraciji, unatoč njezinu duhu i zakonima, na koncu se, makar u vidu kakvog premijera ili kancelara, iznjedri neki istaknuti pojedinac koji se, ako baš i ne izravnom milošću Božjom, a ono okolišno, logikom demokratskih mehanizama i narodne potrebe, stavi kao vođa na čelo svojega naroda, da bi u razumno dugom roku vodio njegove poslove kako se to činilo od kada je svijeta i vijeka. Problem, ipak, leži u tome da narod ne može imati strahopoštovanja prema vođi koji o

[33] Oligarhijske klike u režimima parlamentarnih demokracija mogu biti i skrajnje nepopularne, nenarodne, a učinci njihove vladavine pogubni i razorni. Preporuča se primjerice promisliti koliko je dojučerašnja vlast HDZ-a u Republici Hrvatskoj bila reprezentativna i koliko je bila omiljelija od one svoje predšasnice u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, koja nije bila legitimirana općim pravom glasa, te tko uopće u ovih deset godina vlada u ovoj demokratskoj i višeumnoj Republici Hrvatskoj. Hrvatski narod, ili možda ipak jedna neslavna koalicija vlastohlepnih i srebrohlepnih profitera s tehnomenedžerima, starim udbašima, raznoraznim vječno-jučerašnjim nostalgičarima te karijeristima, oportunistima i konformistima svih boja - i to uz obilato asistiranje demokratski nelegitimiranih medija koji manipulativnim zahvatima proizvode javno mnijenje, kao i združenih centrala judeo-masonske internacionale, američkih agenata i bjelosvjetskih vagabunda. I to bi trebala biti vlast hrvatskog naroda?

njemu ovisi jer ga je narod sam izabrao. Narod ne štuje vlast koju može smijeniti i koja je ovisna o njegovu hiru.

Čitava demokratska tehnika, komplicirana kakva već jest, teško funkcionira, a upućena na propitivanje promjenljive biračke ćudi, počiva na neodgovornim natezanjima, kompromisima, konsenzusima, labilnim i polovičnim improvizacijama. Demokracija se sva sastoji od beskrajnih, samodostatnih procedura[34], u kojima se ne donose odgovorne odluke kakve može donijeti samo pojedinac, opskrbljen ovlastima, ali i dužnošću da za svoje čine pod svojim vlastitim imenom, a ne u ime bezimene parlamentarne rulje, naciji položi račun. Demokracija i jest upravo (i) procedura, dočim je politika - odluka. Demokratska se politika najvećim dijelom bavi samom sobom umjesto da je zaokupljena donošenjem odluka, vladanjem, narodnim dobrom. U demokraciji, od te *metapolitike*[35] prava, djelotvorna, stvaralačka politika idejâ i vizijâ gotovo uopće ne dolazi na red. Sve se uglavnom iscrpljuje u smrtno dosadnim formalnim rutinama, izborima, kampanjama, kadrovskim smicalicama i križaljkama, imenovanjima, mandatima, postotcima, besplodnom personalnom gloženju, klikaškim prepucavanjima i stranačkom natezanju, frakcionašenju, aferama, ucjenama, izdajama, razdorima, ostavkama...[36]

[34] Ona nepotrebno umnaža besmislene parapolitičke poslove, što je uz ostalo čini i daleko najskupljim među političkim ustrojima. Ne košta, međutim, samo novaca, nego još više vremena i energije.

[35] Metapolitikom ovdje nazivam politiku koja je samoj sebi predmet i svrha. Inače riječ može imati i slijedeća značenja: (a) politička metafizika, istraživanje metafizičke dimenzije političkoga; (b) teokratska islamska država; (c) kulturna revolucija s desna uz suzdržavanje od stranačke politike - u smislu francuske Nouvelle Droite.

[36] Da se demokratska politika uistinu iscrpljuje u opisanom metapolitičkom bavljenju samom sobom, rječito govori spontana i nepromišljena, te stoga iskrena izjava američkog predsjednika Clintona nakon što je drugi put izabran na dužnost: "Vrijeme je da politiku ostavimo postrani." Za njega politika se iscrpljuje u predizbornoj kampanji! A u Americi predsjednička predizborna kampanja, koja izazivlje prave orgije metapolitike, zbiljski traje dvije godine, dakle polovicu (prvog) mandata. U to vrijeme ne mogu se donositi nikakve bitne i ozbiljne političke odluke iz uvjerenja ili dobro procijenjenog nacionalnog probitka, jer sve snage moraju biti usmjerene ulagivanju biračima i podilaženju njihovim predrasudama, zabludama i hirovima, ne bi li se od njih izmolio dostatan broj glasova potrebnih za drugi mandat.

Demokracija, prema riječima mudrog predsjednika Republike Estonije Lennarta Merija (koji u svojemu konzervativnom srcu čuva prostor za tihi otpor duhom mu vremena nametnutoj demokratskoj formuli), u stanju je samo *reagirati* na kakav svršeni čin, dočim je u politici potrebno iz vlastita poticaja djelovati, *agirati*. Zato uobičajeni zapadnjački političari, neodlučni i u pravilu ne odveć sposobni za obavljanje svoje dužnosti ("biračko tijelo" ne odlučuje prema sposobnostima!), notorno ne rješavaju probleme, nego "sjede na njima", čekajući da zastare ili da se na neki misteriozni način sami od sebe riješe, ili pak sami stvaraju probleme kojih bez njih ne bi ni bilo.

Današnja politička kasta zapadnjačkih demokracija pruža ružnu sliku intelektualne osrednjosti, neprimjerenog narcisizma, vulgarne demagogije, korupcije, zločina, okultizma, obscenosti i homoseksualnosti. To je, općenito gledano, jedna međunarodna klika bolesno ambicioznih skorojevića bez ikakvih viših ideala, bez ideja, volje i osjećaja pripadnosti svojim nacijama. Oni se pozivaju na narodni suverenitet i opće pravo glasa, ali ne žele i nisu u stanju svoj narod povesti i mobilizirati. Ali na drugi način ne mogu mu služiti i biti od koristi. Svojoj mlakom samozatajnošću posvjedočuju samo svoju posvemašnju suvišnost. Stoga će se na mjesto koje su oni dragovoljno ispraznili ugnijezditi lažni proroci i gurui, cinici[37], epikurejci, skeptici i sofisti dekadentne demokracije, spremni da posve nedemokratskim stilom, koristeći beskrajnu snošljivost permisivnog demokratskog duha za sve ono što čovjeka vodi u propast, zagospodare mislima i djelima izvaranih naroda što su ih njihovi izabrani predvodnici, odričući se misije i odgovornosti, izdajnički ostavili na cjedilu.

[37] Hotimice rabim latiniziranu, vulgariziranu verziju naziva Kiničke filozofijske škole, provodeći distinkciju "ciničnog" i "kiničkog", kako to čini i Peter Sloterdijk u svojoj *Kritik der zynischen Vernunft*.

* * * * *

Moderna demokracija, zbog napučenosti i složenosti suvremenih društava, odvija se posredovanjem predstavničkoga tijela *parlamenta*, koji okuplja ljude političkih stranaka, legitimirane glasovima što su ih prikupili izlažući se glasovanju biračkoga tijela. Demokracija s kojom imamo posla režim je parlamentarnih klika, u čijem se ambijentu kristaliziraju vladajuće oligarhije. Parlament nije samo visoka škola isprazno g i neodgovornog brbljanja; on je i veleučilište natezanja i nadglasavanja, gnjilih kompromisa, labilnih, polovičnih improvizacija i posvemašnje nemoći. Parlamentarna masa ne donosi *odluke*, jer uvijek odlučuje samo pojedinac.[38] Umjesto muževne odluke neponovljivog pojedinca, dakle, ili pak razumnog dogovora većeg broja suboraca na zajedničkom cilju, umjesto organskog suglasja ovdje se događa samo mehaničko zbrajanje glasova.

U parlamentu, budući da je u njemu veća skupina ljudi, također je na djelu psihologija gomile. Svejedno što je riječ o respektabilnom "narodnom predstavništvu"; stvari se, *mutatis mutandis*, odvijaju jednako kao na trgu ili stadionu, prema onoj rimskoj *senatores boni viri, Senatus mala bestia*. I parlamentarnu masu obilježava osjećaj priradnosti gomili, utopljenosti u nju uz odgovarajući gubitak osobnosti: namjesto slobodnoga *Ja* dolazi ropsko, konformističko (nipošto zajedničarsko!) *Mi*. I u parlamentarnoj masi opada sposobnost inteligentnog mišljenja i kritičnog rasuđivanja; na površinu izbijaju nezatomljene strasti, rušilački i agresivni porivi, sklonost nekontroliranom prepuštanju agresiji i panici. Na koncu, kao posljedak tih duševnih pokreta, rastu povodljivost, sugestibilnost i pripravnost na oponašanje; nastaju zarazne reakcije i velika prijemčivost za jednostavne parole

[38] Parlament je pravo mjesto onoga što Donoso Cortes i Carl Schmitt razotkrivaju kao *clase discutidora*, klasu koja znade samo u beskraj voditi isprazne diskusije o predmetima o kojima valja donositi odluke.

te spremnost na pokoravanje bilo kom slučajnom uzoru i *ad hoc* improviziranom predvodniku.[39]

Uostalom su narodni zastupnici, ako se i ne ponašaju po pravilima masovne psihologije, bez obzira na svoj poštovani i povlašteni status *svetih krava* zaštićenih zastupničkim imunitetom i natovarenih delegiranim im narodnim suverenitetom, zapravo, čim se oslobode naslaga demokratske mitologije i mistifikacije, tek slučajno izabrana, zbrda-zdola pokupljena stvorenja koja s narodom, njegovim probitkom i dobrom u pravilu nemaju baš ničeg zajedničkog. Ako u parlamentu ne dominira jaka stranačka frakcija, nego se svaki čas po volji mogu rušiti parlamentarne većine, tad je zajamčen politički kaos u kakvom je desetljećima bila - a uglavnom i ostala Italija, i koji je u Francuskoj dokončao tek 1958 general de Gaulle, slijedeći poziv da se vrati na vlast kao spasitelj Nacije.[40]

Stranke i njihove ideologije, a ne narod i njegovi zbiljski stališi, temelj su parlamenta. Danas su, nakon sloma jednopartijskog komunističkog poretka, više nego ikada stranke postale zaštitnim znakom slobode i nezaobilazivim sastojkom političkog svijeta. Stranke, međutim, nisu oduvijek pratile političku

[39] Već jedan od otaca (uz Scipia Sighelea) psihologije mase, Gustave Le Bon, govori u svojoj klasičnoj raspravi *La Psychologie des foules* (1895) o parlamentarnim gomilama, i s obzirom na njih ukazuje na prevladavanje emocionalnosti, razdražljivosti i sugestibilnosti te pokoravanja najčešće neinteligentnom vođi. Usp. hrvatski prijevod: *Psihologija gomila*, Globus etc., Zagreb 1989, str. 173-187. - Mora se, međutim, cum grano salis uzeti ovaj parlamentarni psihološki nauk kada je u pitanju Hrvatski Državni Sabor. U njemu je, naime, najčešće ipak premalo nazočnika a da bi mogli sačiniti pravu masu.

[40] Zagovornici parlamenta skloni su ovu klimavu i višestruko upitnu instituciju gotovo divinizirati, beskrajno mu preuveličavajući ulogu. O britanskom parlamentu - premda ni on nikada nije bio svemoćan, a još manje idealan - kola stara doskočica da on ne može jedino - pretvoriti muškarca u ženu, ali da ni pritom nije ograničen pravnim razlozima. Vlado Gotovac, veliki mag hrvatskog parlamentarizma, izvoljeo je (u jednoj debati na Hrvatskoj Televiziji 28. II 1995) ustvrditi kako je "parlament jedno od mjesta gdje se stvara sloboda". Nasuprot ovoj naivnoj iluziji tipičnoj za liberalni pozitivizam, sloboda se ne stvara u ljudskom svijetu, a najmanje u parlamentima. Ona je entitet nebeskoga reda.

djelatnost niti su bile pravi, a nekmoli jedini jamac slobodâ u skupnom životu ljudi. Stranke, partije, po svojoj su naravi sukobljeni dijelovi, *partes*, političkoga korpusa i one samim svojim suparničkim i natjecateljskim postojanjem izravno ugrožavaju nacionalno jedinstvo. Hobbes je vjerovao da stranačka mnoštvenost mora dovesti građanskom ratu, a protivnici političkih stranaka bili su i danas općeslavljeni duhovni oci demokracije i liberalizma, pluralizma i agnosticizma, Locke, Hume, Mill i Rousseau. Trijezni promatrači oduvijek su u strankama vidjeli veliku pogibelj, područje nesputanog rascvata sebičnih strasti koje vode razdoru.

U demokraciji, stranke su te koje predstavljaju ključni čimbenik vlasti te stvarno obnašaju prerogative političke moći umjesto naroda, ove ili one većine, i umjesto zamišljenog narodnog predstavništva. Političke stranke, međutim, u svojoj ukupnosti nisu reprezentativne: one ne pokrivaju potpuni spektar postojećih ideja, strujanja i političkih potreba. Neke su, restriktivnim zakonima, kao "ekstremne" često unaprijed isključene iz natjecanja[41], a one koje preostaju uglavnom su međusobno slične, blijede, nisu domišljate, jedinstvene, tvoriteljske. Njihovu općenitu dosadnost i neprivlačivost nadmašuje još samo ubitačna nametljivost njihovih osrednjih i mlakih predvodnika.

Ali ni pojedinačne među političkim strankama ne nose u sebi nešto obvezujuće i nužno bez čega ne bismo mogli opstati i što bi opravdavalo strogost i patos pluralističke frazeologije. Stranka nastaje slučajno, mogla je i ne biti, mogla je biti i neka druga, drugačija. Kao što nekom neumoljivom nužnošću ne nastaju, tako stranke ni u parlamente ne ulaze po

[41] Izborni pragovi, uostalom, onemogućuju malim strankama ulazak u parlamente. Budući da se očekuje kako one ne će uspjeti prijeći propisani minimalni postotak glasova, biračko se tijelo za njih i ne odlučuje. Na taj način, posve nesuglasno temeljima demokratske ideologije, prema principu self fulfilling prophecy, male stranke, koliko god možda dobri i spasonosni bili njihovi programi, ostaju male i ne dobivaju pravo na razmjerni broj svojih zastupnika.

krutoj neminovnosti svoje poruke, poslanja, ili vrijednošću stranačkih programa. Da bi stranka dobila zastupnike, manje će joj biti od pomoći zdrava načela, mudre ideje, ili utemeljene, ostvarive vizije, a mnogo više lažna obećanja, prikrivanje stvarnih nakana, medijska manipulacija, šarm i telegeničnost njezinih prvaka, novac, prikladni izborni zakon i uspješno falsificirani izborni rezultati. A onaj penzum himbenosti, neiskrenosti i prijetvornosti koji ne ispune u predizbornoj kampanji, nadoknadit će lako kad jednom pobjedonosno ukoračaju u parlament: izdajama koalicijskih partnera ili pak slijepom odanošću koju im iskazuju: oba puta bez mnogo obzira prema istini i pravdi i s utoliko više poštovanja za svoje uske stranačke interese.

Dosljedno svojoj partikularističkoj naravi, stranke i nisu odveć zaokupljene sastavljanjem stvarnih cjelovitih programa kao nacrta za rješavanje svih ključnih pitanja narodnoga života s kojima bi se imale pravo obraćati čitavu narodu. One se u pravilu specijaliziraju za pojedine iz cjeline istrgnute probleme i nagovaraju istrgnute segmente narodnoga bića, slojeve ili klase, interesne skupine, svoju "biračku bazu". Na taj se način one prešutno mire s činjenicom da će biti zanimljive tek dok traje konjunktura odabrane problematike, te da je unaprijed isprogramirano njihovo svrgavanje čim kakvo drugo pitanje, kojim se one ne bave, zadobije prvenstvo. To je protuslovlje ugrađeno u bit demokratske stranke: s jedne strane, ona bi rado ostala vječno na vlasti, s druge, već svojim parcijalnim nastupom pristaje na smjenjivanje čim neki drugi parcijalni nastup postane zanimljiviji. Napokon, stranke ionako ne pobjeđuju programima, nego trikovima i lažnim predstavljanjem svojih prvaka. One ne dospijevaju na vlast po mjeri sposobnosti, političke pameti i domoljubnog poleta, nego najrazličitijim sustavima stranačkih ključeva i kvota, kompromisnih koalicija i kondominija, patronaža i nagodbi. Stranke nisu zato da trajno služe narodu, nego da što češće jedna drugu svrgavaju. Stoga je u režimu partitokracije

odgovorna, nezavisna politika dugoročnih ciljeva naprosto nezamisliva.[42]

Demokracija, koja se nekoć svečano i uzvišeno predstavila kao vlast *od* naroda, *po* narodu i *za* narod, ponižava taj narod do razine biračkoga mesa, glasačke marve u igri nadjačavanja krvoločnih političkih stranaka.[43] Birački je korpus nešto homogeno, ali ne i organski povezano; amorfno, neindividualizirano, podložno manipulaciji, pa tako iznimno i razumnoj, poštenoj promičbi.[44] On sam je pak nerazuman, statistički cjelovit, oslobođen svake sadržine osim atomiziranog aritmetički jednakog prava na glas. Birač u dubljem smislu nije slobodan, jer on nema točne i relevantne informacije - osim reklamne varke - niti mu je omogućen svjesni uvid u alternative među kojima mu je birati. On dakle ne glasuje iz uvjerenja, nego po nametnutim, upravo izloženim, zatečenim shematskim modelima, sukladno onome za što očekuje da se smatra "dobrim", "naprednim", "spasonosnim".

S druge strane, on glasuje prema krivo shvaćenim uskim, osobnim interesima, blaženo nezainteresiran za općeniti probitak nacionalne cjeline. Ta partikularizacija biračkog interesa posve korespondira specijaliziranosti stranaka za određena ogranič-

[42] Sustav stranačkoga pluralizma, uza sve ostalo, vladavina je smrtne dosade koja svemu oduzima identitet, konture, dostojanstvo, ozbiljnost, vrijednost, težinu, rang.

[43] Demokracija u ritualu "slobodnih izbora" vidi svetinju nad svetinjama. U usporedbi s njima, sve ostalo je blijedo i bijedno, nisko i natražno. To je na potresan način izrazio predsjednik Tajvana prigodom prvih parlamentarnih izbora u toj zemlji. Ovo je prvi put u 5000 godina da se u Kini provode slobodni demokratski izbori - uskliknuo je tom zgodom Lee Teng-hui. Ako je to takvo epohalno postignuće da ga se mora istaknuti nasuprot čitavoj prijašnjoj povijesti, kao vrhunac tisućgodišnjeg usuda kineske nacije, kako li su onda ništetni bili ti dugi mileniji! - S druge strane, ukoliko izborna lutrija ne ispadne prema očekivanjima, demokracija je može i poništiti. Vidjeli smo početkom 2000 kako je austrijski predsjednik, pod pritiskom judeokratske internacionale, ali i vlastitog "antifašističkog" uvjerenja, na jedvite jade pristao staviti svoj potpis pod novu vladu, jer se drski narod usudio birati desničarsku stranku FPÖ, što je učinilo neizbježivim imenovanje nekoliko desnih ministara.

[44] Kada čovjek jednom pojmi koliko su bezobzirno i nesavjesno svekoliki gospodari manipulirali hrvatskim narodom, postaje mu jasno da ga konačno jednom treba izmanipulirati na njegovu vlastitu korist.

ena "rješenja" ili posebne, izdvojene segmente biračke baze. Glasuje se ponajmanje za programe, vizije i ideje, pa i ako ih doista ima, ako i jesu pošteni i realistični.[45] Ličnosti privlače lakše, ali one lakše stvaraju i lažan dojam o sebi. Glasački su motivi dosadašnja djela kandidata, koja se u pravilu krivo i nepravedno procjenjuju, različite predrasude i očitovana spremnost izbornih kandidata da tim predrasudama povlađuju, da im se ulaguju, pa makar one značile zločin (kao u pitanju abortusa); unaprijed stvoreni stavovi u spektru lijevo-desno, inozemni uzori, obiteljska tradicija, tuđe sugestije, reklakazala, osobna korist i sl. Sve utječe na birača, nu najrjeđe ga na svečani blagdan podjele glasova prosvijetli kakva benigna politička mudrost i odgovorna svijest o nacionalnom interesu. A ako se to čak i dogodi, morat će najvjerojatnije zaključiti da nema komu dati svoj glas!

Napokon, glasuje se ishitreno, od slučaja do slučaja, nestalno i hirovito. Temeljem posve irelevantnih, marginalnih pojedinosti, uvijek novih maglovitih, bestemeljnih procjena ili tumačenja nekog specifičnog interesa, politički se stav u birača mijenja doslovce iz dana u dan. Koliko god same po sebi nepouzdane, predizborne ankete o nestalnoj milosti kandidatâ kod biračke mase uvjerljivo svjedoče o toj okolnosti.[46]

[45] Zato radikalna desnica, koja u pravilu ima odgovoran, cjelovit i realističan program općenarodnog probitka, teško može pod normalnim okolnostima osvojiti većinu na demokratskim izborima. Osim toga, u mirnim vremenima ona je u nepovoljnijem položaju jer takva vremena idu na ruku umjerenjaštvu. Kada se pak jednom, najčešće u trenutku velike krize, redovitim ili drugim putom nađe na vlasti, ona će smoći načina da narod uvjeri i osvoji, da ga obnovi, "zavede" i povede, te pritom dobije njegov plebiscitarni pristanak. Nu tada već progovara dublje nacionalno biće, toto cœlo različito od raščovječene rulje čekalaca u repu pred izbornim urnama. - Gdje je demokratski "suveren"? Eno ga, skrio se iza glasačke kutije! - ruga se Carl Schmitt.

[46] U svega nekoliko dana, prema tim istraživanjima, potpuni marginalac Stipe Mesić, zaboravljeni bivši političar, koji čak nije uspio prijeći prag potreban za saborskog zastupnika, postao je apsolutni favorit predsjedničkih izbora! Zar se od ponedjeljka do petka uspio toliko promijeniti nabolje? Arhetipska je slika biračkoga tijela i njegove neubrojivosti sadržana u poznatom jeruzalemskom padu od onoga plebiscitarnog i uzvišenog hosianna (spasi nas, pomozi nam!) do stravičnog plebejsko-ohlokratskog raspnite ga!

Demokratska politika ne može osvojiti glasove potrebne za dolazak na vlast ako oportunistički ne izda ona uvjerenja koja možda doista ima, ako se ne pokori ukusu iskvarene biračke populacije. Onaj koji nije ovisan o glasovima, koji se ne mora ulagivati puku da bi pobijedio na izborima, koga se ne može ucjenjivati obećavanjem ili uskraćivanjem izborne potpore, u stanju je vladati suverenije, pravednije i poštenije, negoli demokratski političar oslonjen na demoskopska istraživanja pučkoga raspoloženja. Umjesto da nastoji uvjeriti povjeren mu narod u ispravnost, potrebitost i probitačnost svojih predočbi, što bi jedino bilo primjereno dostojanstvu političkoga poziva, on naručuje od demoskopa da ga što je moguće potankije i podrobnije izvijesti o trenutačnom stanju biračkih hirova, kako bi se njima prilagodio i podilazeći rulji dospio na vlast.[47]

U posljednjih nekoliko desetljeća, poprilično su dosadili demokratski izborni *circenses*. Sve je manje građana pripravno preuzeti na se časnu ulogu birača i ritualno se podložiti glasačkoj proceduri. Demokratske države bilježe vidni porast izborne apstinencije. U Sjedinjenim Državama već je notorno da na predsjedničkim izborima sudjeluje daleko manji broj od polovice upisanih birača. U Zapadnoj Europi taj je trend također u porastu. Što navodi građane da gube volju ispunjavati svoju plemenitu dužnost? To da su protivni stranki koja ima izglede osvojiti vlast, a druge im nisu dostatno zanimljivom alternativom? Ili očekuju da će priželjkivani rezultat bit polučen i bez njihova sudjelovanja? Ili su možda stari, bolesni, umorni? Ili se ne žele ponižavati kao bezimeni djelić mesnate biračke mase, jer im je već dobrano dozlogrdila sama demokracija kao model, ustroj, poredak, kao ideologija i praksa, kao demagoška manipulacija, olinjala šarena laž?

* * * * *

[47] Treba nam demografije a ne demokracije; demagogije, a ne demoskopije!

Demokracija rado tvrdi da ona nema neprijatelja, samo protivnika. Ona, međutim, poput boga Janusa ima i drugo lice. Koliko je s jedne strane otvorena, neodređena i nedogmatska, blaga, mlaka i osrednja, pluralistička, tolerantna i "simpatična", ona po svojim uvjerenjima, ali i u stvarnoj političkoj praksi, mora biti doživljena kao *demokratura*[48]: demokratska diktatura, tiranija, totalitarizam (*terminus technicus* što su ga liberalni demokrati rezervirali samo za svoje komunističke i fašističke "protivnike"!). Ima tomu više razloga. Ponajprije je demokracija vladavina većine, tiranija većine. Ona, pod utjecajem liberalne kritike i u danas uobičajenoj simbiozi s liberalizmom, može osigurati i određene ventile za potrebe manjinskih skupina, ali kao demokracija i ukoliko je demokracija, ona stoji i pada na neoborivom mitu većinske komande.[49]

Kao vladavina većine, demokracija se u elitnim oazama percipira na način diktata srednje mjere, osrednjosti i prosjeka. Jednakost koju ona propovijeda jest prisilna, jer se može provoditi samo nijekanjem ljudske naravi i stvarne različitosti ljudskih moći i htijenja. Provodeći opće izravnavanje, demokracija se brine da i demokratsko pravovjerje sviju njezinih podanika bude jednako revno. Ona razvija osebujni fanatizam usmjeren protiv svih "ekstrema", i "radikalnosti", te nasuprot njima podupire sve vrste umjerenjaštva u misli, riječi i djelu i zavodi represivne mjere protiv kršiteljâ malograđanske političke pristojnosti. Demokratska je država jedno jedinstveno poprište mahnitanja razularenih *umjerenjačina*, oni su zapravo zbiljske demokratske "elite"[50].

[48] Pod ovom novotvorinom razumijem diktatorsku dimenziju samog demokratskog ustroja, a ne možebitno prožimanje tobože slobodarske demokracije njoj stranim natruhama diktature, kako se to ponekad shvaća.

[49] Ova se tiranija osjeća u svim vidovima života, čak ispunja i svakidašnjicu, što je čini osobito nepodnošljivom. Miješa se u ljudske navike i stilove ponašanja, propisuje način (raz)govora, mjeri dopušteni ton u javnoj polemici.

[50] Njihovi predstavnici - ako mi je dopuštena ponešto frivolna metafora - nalik su polumrtvim muhama, koje su, kako je poznato, najdosadnije i najnametljivije. To je prava slika demokratskog terora, samo što su demo-teroristi ipak opasniji negoli onemoćale muhe.

Demokracija na taj način, unatoč proglašavanju sveopće slobode i snošljivosti, zavodi kruti, konformistički regiment te stvara ozračje ograničenja slobodnog mišljenja i odgovarajućeg prisilnog proizvođenja demokratskih tipova ponašanja u svakoj oblasti: gospodarskoj kao i političkoj; ćudorednoj, uljudbenoj ili crkveno-religijskoj. Demokracija od nas ultimativno zahtijeva da budemo uvjereni u relativnost istine[51], da budemo borbeni agnostici i gorljivi skeptici, a navlastito očekuje da dopuštamo univerzalnu *dopustivost*. U demokraciji zabranjeno je jedino biti sklon zabranama, strogim kaznama za velike zločine, dovoditi u pitanje demokratski terorizam obmane i laži. Teror demokratske ideologije i dogmatike totalno prožima čitav ljudski život i svijet, nitko mu se i nigdje ne može oduprijeti ako želi izbjeći *ostracizam*, progonstvo. Prognanik, doduše, ne mora van iz domovine, kao u staroj demokratskoj Ateni, ne mora možda ni u političku ludnicu kao u Sovjetskom Savezu i Titovoj Jugoslaviji (ali Amerika je Ezru Pounda ipak strpala u umobolnicu zbog njegovih simpatija za Mussolinija!), nu zato mora nestati iz javnoga života.[52] Tko se jednom usudio posumnjati u načela demokratskoga pravovjerja, taj nije tek obični "protivnik", on je neprijatelj, pače čudovište, moralna nakaza kojoj se poriče i elementarno svojstvo ljudskosti.[53]

[51] Berđajev duboko uviđa kako demokracija može biti tolerantna samo zato jer joj nije stalo do istine. A istina je, dodajmo, neusporedivo viša vrednota od snošljivosti.

[52] Među izvorne izume demokratske tiranije osrednjosti spada i zloglasni institut ostracizma, glasovanja u atenskoj narodnoj skupštini za desetgodišnji izgon potencijalnih tirana. Glasovalo se ispisivanjem žrtvina imena na zemljanim crijepićima (crijepić = ὄστρακον). - U suvremenoj demokraciji pak, za neposlušje spram njezina zakona o political correctness stoje na raspolaganju i kazne strožije od ostracizma. U vodećim europskim demokracijama može se, zbog argumentiranog, znanstveno utemeljenog nijekanja navodnog broja Židova stradalih u II Svj. ratu (prema zakonu što ga, po imenu tvorca, njemačkog židovskog vođe, nazivam *lex Bubis*), "zaraditi" i do pet godina boravka u tamnici. U svakom slučaju može se računati s uništenjem egzistencije, ili gubitkom zaposlenja, što se nedavno zbog "revizionističkih" teza dogodilo jednom profesoru u demokratskoj Poljskoj.

[53] Totalitarnu narav demokracije, diktaturu demokratske osrednjosti, istaknuli su, na svoj način, i mislioci kao Tocqueville, Nietzsche ili Karl Mannheim. U svojoj slavnoj knjizi *La démocratie en Amérique* (I, II, 1835), Tocqueville se pita što očekujemo od

Shvaćena u cijelosti svojih nemilih značajki, demokracija, toliko neumjereno hvaljena i držana za najsavršeniji oblik političke vladavine i trijumf narodnoga samovlađa, nadaje nam se malone kao nešto najgore što se narodu moglo dogoditi, što se moglo izumiti protiv naroda, njegova veličanstva i njegova probitka. Ona je neuspjela utopija, realni teror, otuđenje politike od naroda i naroda od politike. Ona sva počiva na dvojbenoj mitologiji naroda, fanatičnom kultu većine i diktaturi partijskih oligarhija. Narod i demokracija ne obitavaju na istom mjestu. Jedini način na koji se demokracija obraća narodu jest bezočno i nisko ulagivanje njezinih protagonista narodnoj naklonosti. Sa stajališta istinskog poštovanja naroda kao Božjeg stvorenja nije se slučajno demokraciju znalo označavati *demonskom*, vidjelo u njoj vladavinu kneza ovoga svijeta, *sotonokraciju*, "demon-kraciju".[54] Slično svojemu modernom subratu komunizmu, stvarna je demokracija opterećena iznimnim manjkavostima, a idealna je, čak i ako bi i bila nešto vrijedno, - neostvariva.

* * * * *

Kroz čitavu ovu knjigu opetovano se rabi sintagma "liberalna demokracija". To se čini kako bi se jednoznačno odredio parlamentarni tip demokracije za razliku od izravne i organsko-plebiscitarne demokracije. Jer, parlamentarna demokracija, u obliku koji se već desetljećima provodi u sustavima zapadne politike, jest ujedno i liberalna. Ta liberalna demokracija obuhvaća, primjerice, socijalnu i kršćansku demokraciju

društva i politike, kakvog čovjeka hoćemo, s kojom vrstom duha. Dajemo li prednost materijalnom blagostanju, banalnoj racionalnosti, miroljubivim krepostima, a odbacujemo vrednote genija i junaka, velika djela, viši životni stil, profinjene umjetnosti, uzvišenu politiku, - onda nam valja stvoriti društvo sveopće jednakosti i zavesti demokratsku vladavinu.

[54] U svojemu kasnom obliku na Zapadu, demokraciji bi ponajbolje pristajao epitet oca hrvatskoga nacionalizma Ante Starčevića – pornokracija - zavrijeđen ne samo raširenošću vizualne i verbalne pornografije svih vrsta, nego i općenito nakaznom, pokvarenom, bludnom (τό πορνεῖον=bordel, bludilište) naravi svojih pojavnih oblika.

onako kao što državni okvir obuhvaća posebne stranačke usmjeridbe koje se u njega mogu uklopiti. Jer, u sintagmi "liberalna demokracija", liberalizam ne označava tek jedan mogući stranački stav, nego općenitu, strukturalnu značajku države. Država je liberalna i onda ako su u njoj na vlasti socijalna ili kršćanska demokracija, jer i one su posvojile neke temeljne zasade liberalne politike, premda se na njih u svojoj ideologiji ne moraju izričito pozivati.

Ovakva zbiljska simbioza liberalizma i demokracije, međutim, ide na ruku previđanju njihovih povijesnih i načelnih razlika. Klasični je liberalizam, naime, premda zajedno s demokracijom korijeni u prosvjetiteljskom racionalizmu i masonskoj francuskoj revoluciji, nastao kao stanovita korektura revolucionarne demokracije i napor da demokratsko načelo *većine* bude ispravljeno i dopunjeno liberalnim načelom manjinskih i individualnih *sloboda*. Izvorno je, u djelu osnivača liberalizma Johna Stuarta Milla *Essay on Liberty* (1859), prisutan i aristokratski sastojak protimbe jednakom pravu glasa i zaštite pojedinca od većinske tiranije. Činjenica ipak jest da su danas demokracija i liberalizam nerazdvojivo srasli[55], pa je u općenitoj raščlambi demokracije mjesto i za nekoliko općih napomena o liberalizmu.

Kako god ga procjenjivala, smatrala ga blagotvornim ili pak pogubnim, uobičajena svijest vidi u liberalizmu ideologiju i praksu slobode. To je velika zabluda. Današnji liberalizam namijenio je svoju slobodoljubivu snošljivost isključivo liberalima: ta je snošljivost selektivna, pa stoga u odnosu na isključene totalitarna i tiranska. Liberalizam uopće ne donosi čovjeku slobodu. Sloboda je kategorija nebeskog, metafizi-

[55] Vrlo pregledno i precizno na razlike demokracije i liberalizma upozorio je talijanski pozitivistički filozof politike Norberto Bobbio. Usp. hrvatski prijevod njegove knjige posvećene tom problemu: *Liberalizam i demokracija*, Novi Liber, Zagreb 1992! Bobbio pokazuje kako liberalizam i demokracija predstavljaju različite putove, ali su međusobno kompatibilni. "Dapače, valja reći da je postepeno došlo do takve međuovisnosti (...) da danas više nisu zamislive nedemokratske liberalne države, niti demokratske države koje ne bi bile i liberalne." L. c., str. 45-46.

čkog reda, dočim politički ustroji mogu samo mijenjati lice njezine negacije.

Liberalna je pošast, međutim, višestruko obuzela zapadni svijet. Liberalizam je politika određene stranke, on je temeljno načelo zapadnih ustava i sustava, napokon, on je ideološko uvjerenje koje je u naše vrijeme izraslo u skup neupitnih i nedodirljivih dogmi. Dok je u XIX stoljeću liberalizam još bio izraz otpora protiv nivelirajuće masovne demokracije, te je, kao i masonerija koja ga je izrodila, u to vrijeme, u duhu francuske revolucije, zastupao i prava nacija protiv tadašnjeg konzervativnog kršćanskog univerzalizma, u našem su se stoljeću stvari stubokom izmijenile. Liberalna ljevica priklonila se kozmopolitizmu, a nacionalistički su pokreti sada bili mogući samo pod okriljem konzervativne desnice.[56] Liberalizam, već otprije anarhoidno protivan državi, danas se okomio i na naciju i nacionalnu državu.

U svojemu izvorištu liberalizam je ekonomska doktrina, ekonomija, ekonomizam, materijalizam, pozitivizam, zakonito dijete anglosaksonske površnosti, žudnje za pukom korišću[57], mitologije onoga *laissez faire, laissez passer*: neka svatko čini što god mu drago, neka sve teče svojim tijekom, bez ikakva nadzora, i tako će svima biti dobro. Slobodno gospodarstvo, slobodna trgovina, otvoreno, svjetsko tržište - tržište je Bog! Natječimo se u gospodarstvu, u politici, u idejama, a spontani će proces već izdvojiti i ozakoniti ono "najbolje"!

Liberalizam se zarana iskazao kao bezdušni, bezočni, beskrupulozni, sebični fanatizam glavničarskoga profita, koji je vjerovao da divlja požuda sama sebe najbolje regulira, da

[56] Netko bi se mogao naći ponukan i za drugi sastojak klasičnog liberalizma, za kapitalizam, ustvrditi kako je i on, poput nacionalizma, prešao put od (liberalne) ljevice do (konzervativne) desnice. Ova usporedba, ipak, poput mnogih šepa. Nacija i nacionalizam stariji su od liberalne ideologije, pa su i nadživjeli njezin zaokret kozmopolitizmu. A kapitalizam ni danas nije idealom uistinu desno-konzervativnih pokreta, koji odbacuju liberalno *laissez-faire*-gospodarstvo.

[57] Otac liberalizma J. St. Mill ujedno je, uz Jeremya Benthama, i osnivač utilitarističke etike.

bi nam do danas uništio i klimu i planet Zemlju, riječnu nam mrežu pretvorio u kanalizaciju, atmosferu u plinsku komoru, naš bogodani životni prostor u socijal-darvinističku džunglu preživljavanja onih najgorih i zatrovano smetlište na kojemu će se pokopati budući naraštaji.

Dio svoga zavodničkog učinka liberalizam duguje propovijedanju slabe države, čije ovlasti ograničavaju ustav i zakoni ("pravna država" - a što je s pravednom?), podjela vlasti, oslobađanje društvovne sfere ispod državne paske, široke slobode za poslušne pojedince kao i za skupine, stranke, interesne klike. Ali griješnoj, paloj, iskvarenoj ljudskoj naravi primjerena je samo jaka, stegovna država, kako bi zauzdala njezine mane i poroke. Anarho-liberalno bezdržavlje ne potiče ljudsku dobrotu, nego predstavlja izazov prvoj razbojničkoj bandi, nukajući je da posegne za vlašću. Slaba liberalna država najbolji je put - preko kaosa - u tiraniju.

Poput demokracije, moderni liberalizam korijeni u renesansnom humanizmu, teorijama prirodnoga prava, Reformaciji, Prosvjetiteljstvu, Revoluciji, racionalizmu i masonskim ložama. Poput anarhizma pak, liberalizam odbacuje za pojedinca svaki nadosobni kriterij i normu, užasavaju ga i Crkva i Država, autoritet i rang. Namjesto Boga, liberalizam postavlja kukavnu ljudsku individuu, izravno uklopljenu u kozmopolitsku zajednicu "čovječanstva". Za organski izrasle nacije kao posrednike između ljudskih atoma i nebuloznoga čovječanskoga svečovještva, liberalizam u našemu stoljeću nema više sluha. [58]

Kako pojedinca kantovski shvaća kao svoj zakon (αὐτός νόμος, autonomija!), liberalizam ga izručuje vlastitoj izgubljenosti, izmiče mu tlo pod nogama, podrezuje mu korijenje. Ništa čvrsto, ništa izvjesno i pouzdano - sve je dvojbeno, relativno,

[58] Ako netko u naše vrijeme, poput državnog poglavara Koruške Jörga Haidera, nastoji po uzoru na liberale XIX stoljeća njegovati nacional-liberalne nazore, takvoga izbacuju iz Liberalne internacionale.

dopušteno. Ništa sigurno ne znamo, budimo zato snošljivi spram svega poput antičkih skeptika, vodimo beskrajni dijalog bez nade u istinu, zagovarajmo slobodu za grijeh, za hir, za besmisao, koja s pravom slobodom duha nema nikakve veze. Jer, sloboda je u svojoj biti transcendencija. Ono pak za što agitiraju liberalni fundamentalisti karikatura je slobode, podmetanje ropstva na njezino mjesto.[59]

I za liberalizam vrijedi ono što je Nikolaj Berđajev pripisao demokraciji: snošljiv je, jer mu nije stalo do istine. Liberale, nadodajmo, ne zanima misliti istinito, nego (smjeti misliti) *drugačije*. S druge strane, liberalna tolerancija nije ni izdaleka tako dalekosežna kakvom bi je liberalizam htio predstaviti. Liberalna je tolerancija selektivna. A od Marcusea potječe riječ o "represivnoj toleranciji". Takva tolerancija tek obdržava *status quo* i opstojeće odnošaje moći. Upravo je takve naravi tolerancija što je promiče liberalni *establishment*. Za liberale, sve što se usudi i pedalj odstupiti od njihove norme, predstavlja ekstremistički, radikalistički otpad, za koji liberalna snošljivost ima na raspolaganju još samo zabrane i globe, progone i robije, ostracizme i ekskomunikacije. U liberalizmu sve je dopušteno, osim stava kojim se to dovodi

[59] Jedan od Sedmorice mudraca iz grčkoga VI st. prije Krista odredio je političku slobodu kao ono što imamo kada je zakon jači od mogućih kršitelja zakona. Nešto slično mislio je u XVI st. Machiavellijev sljedbenik Francesco Guicciardini, pišući o slobodi kao o prevagi zakona i uredbi nad težnjama pojedinaca. - Politika uistinu ima koliko je moguće osigurati ovu negativnu slobodu, slobodu-od (zločina, pljačke, prijevare, korupcije, nesigurnosti...) ali ujedno i podizati narod na višu razinu samosvijesti, odgajati ga za solidarnost u zajedništvu, sokoliti na velika djela, dakako i stvarati mu ozračje svečane simbolike koja će ga podsjećati da ni čovjek niti politika u skrajnjoj instanci nisu pojave ovoga svijeta. Sloboda-za, međutim, nema mjesta u svijetu politike. Politika je ne stvara niti jamči. Ona tek dopušta ili ne dopušta pukotine u kojima se ta sloboda može izraziti. Za nju se, međutim, ne brine politika. Za nju se brine vječni duh u nama. Ovo prepuštanje slobodnoga stvaralačkog duha sferi transcendencije, koliko god i sama politika mogla biti uzvišenom i oduhovljenom, na svoj je način izrazio i mislilac hijerarhije (na uštrb transcendencije) Nietzsche, govoreći (u *Wille zur Macht*): "S onu stranu gospodara, i slobodni od svih sveza, žive najviši ljudi - a gospodari su im oruđe.".

u pitanje.[60] Prvosvećenici demokratskoga terora, propovjednici liberalnog totalitarizma, inkvizitori "ljudskih prava", nježnom i licemjernom diktaturom, koja ne dopušta odstupanje i otklon, iznimke i neslaganja, vlastito uvjerenje, prkos slobodne misli - veći su neprijatelji duha nego svi združeni fašisti i komunisti protiv kojih liberalni kozmopolis za ljubav Čovjeka vodi svoj sveti križarski rat. Jer, dočim je prije predstavljalo grijeh govoriti protiv službene ideologizirane "istine", sada je, pod vladavinom liberalnoga režima "slobode", postalo zabranjeno govoriti istinu, budući da ona vrijeđa agnostike, te je se zato progoni u sferu "političke nekorektnosti" i "govora mržnje".

Za razliku od susjeda Srba, kod kojih je u XIX stoljeću djelovala jedna tipično liberalna stranka (s vođom Jovanom Ristićem i u uobičajenom duhu velesrpskoga miniimperijalizma, zajedničkoga svim srpskim strankama) - u hrvatskoj politici nije bilo neke spomena vrijedne liberalne tradicije.[61] U Republici Hrvatskoj nastala je liberalna stranka tek 1989, koristeći ozračje sloma komunističkog monopola, povezanog s općenitom težnjom naroda slobodi. Nazvala se "*socijal*-liberalnom" jer je prevladalo mišljenje da će s tim prefiksom lakše proći u još uvijek "socijalističkoj" Jugoslaviji i u okviru

[60] U ovom sklopu navodi se poznati "paradoks tolerancije" kako ga je formulirao židovsko-austrijsko-britanski liberalni i neopozitivistički mislilac Sir Karl Popper, i koji u slobodnoj interpretaciji izgleda ovako: Ako toleriramo netoleranciju, ona će nadvladati i dokinuti toleranciju, te tako dosljedna tolerancija radi protiv same sebe. Ako pak ne toleriramo toleranciju, onda nismo tolerantni, jer je u biti tolerancije da nije ograničena. Pa ipak se Popper odlučuje za ograničenu toleranciju kako bi se uščuvali temelji liberalnoga poretka. A ta je ograničena, svrhovita liberalna tolerancija, nadodajmo, istovjetna s terorom liberalnoga totalitarizma. Popper je, uostalom, svojim djelom *The Open Society ans Its Enemies* (1945), u kojemu s pozicija ovakvoga liberalnog totalitarizma napada komunistički totalitarizam i njegove navodne i stvarne začetnike Platona, Hegela i Marxa, postao duhovnim ocem opskurnoga židovskog mešetara Györgya Sorosa, u čijem je djelovanju "otvoreno društvo" postalo instrumentom nasilnog uklanjanja zbiljskih nacionalnih identiteta za račun Novoga Svjetskog Poretka, monstruozne kozmopolitske zajednice podvrgnute judeo-masonskoj svjetskoj nadvladi.

[61] U kajkavskim jezičnim naslagama pohranjen je izričaj liberajec, koji izvorno označava slobodnjaka, oslobođenog kmeta, a Gjalski ga pogrdno rabi misleći na političke liberale.

"socijalističkog saveza", pod čijim se okriljem tada moralo osnovati prve stranke. Ta se Hrvatska socijalno-liberalna stranka (HSLS) kasnije raspala, točnije, od nje su se odvojili lijevi liberali Vlade Gotovca pod imenom "Liberalne stranke" (LS). Tako danas sretna Hrvatska ima čak dvije liberalne stranke, ali nikome nije posve jasno u čemu bi se one točno trebale razlikovati osim u suprotstavljenim taštinama svojih predvodnika.[62]

Svakako, *Otac Domovine* bio je u svoje vrijeme liberalom, ali on je to bio u mjeri u kojoj je i svaki drugi korifej nacionalne emancipacije prošloga stoljeća crpio na masonsko-liberalnim vrelima francuske revolucije. Ustaški pokret, koji nije bio baš nimalo liberalan (osim što je bio u okvirima nacionalnoga prilično snošljiv), pozivao se na svoga Starčevića, ali ne stoga što je ovaj bio liberal, nego jer je u vrijeme nacional-no-liberalnih pokreta na epohi primjereni način zastupao nacionalno oslobođenje. Pa i taj je razvikani liberal Starčević stotinu godina unaprijed shvatio ono što je bjelodano nama kasnim baštinicima Moderne: "Mi ne držimo ni jedan način vladavine apsolutno dobrim i spasonosnim. U liberalnoj formi može biti sadržan najokrutniji despotizam."

Danas se pak hrvatski liberalizam ne očituje samo kroz političke stranke i sveopći *consensus* demokratskoga *establishmenta*, nego još i više, i nadasve, kroz sveprožimajući lijevo-liberalni duh. Lijevi liberalizam, za koji je jedna Vesna Pusić izvoljela ustvrditi da kao politički smjer "ne postoji", ide još i dalje od klasičnog liberalizma, on je ultraliberalizam koji je u Republici Hrvatskoj naslijedio protuhrvatsku rabotu negdašnjih komunista, a često ga i zastupaju upravo bivši

[62] Na pitanje o toj razlici nije mi uzmogao odgovoriti ni sam verbalni kolovođa hrvatskoga liberalizma, Gotovac. Po svemu sudeći, hrvatski političari iz kojih je trebala nastati liberalna "elita" nisu još 1990 imali pojma o političkom liberalizmu, osim što su mu se osjetili bliski kao tobožnjem utočištu svakovrsne slobode. U to vrijeme izgleda da je Zvonimir Lerotić jedini bio upoznat s ključnim Millovim tekstom Essay on Liberty.

komunisti.[63] Lijevi liberalizam traži bezgranične individualne slobode, fanatično zahtijevajući izravnu demokraciju i posvemašnju *demokratizaciju* u svim oblastima. Anarhičan je, antiautoritaran, otvoreno mrzi Državu i Crkvu, ponaša se nacional-mazohistički, truje svoje općinstvo pogubnim pacifizmom, hedonizmom, zahtjevom za sveopćom snošljivošću spram abortusa, homoseksualnosti i narkomanije, destruiranjem naravnoga stida kao brane pred navalom pornografije i bordelizacije društva, idealiziranjem hermafroditizma, histeričnom obranom prava stranaca (na račun domaćih), žena, životinja...

Lijevi liberalizam drži se načela "političke korektnosti" za one koji su u njegovoj milosti kao odabrane skupine namijenjene emancipaciji. Svima drugima nameće konformističko prihvaćanje danosti što ih je sam stvorio. Lijevi liberalizam dopro je u naše krajeve sa zakašnjenjem, uvežen je iz predjela zapadnjačke dekadencije. Tvrde nam da nije opasan. Možda još i nije. To je razlog da ga smjesta počnemo prepoznavati i suzbijati, dok nije postao opasan. U svakom slučaju, on je već obuzeo mnoge duhove, ustanove i uredništva. Desetak vodećih pera[64] marljivo ga promiče razmjerno pismeno, rafinirano i sofisticirano, senzibilno i kultivirano, nadasve afektirano, manirističkim stilom, zavodljivo i lukavo rušeći sve ono što podupire i simbolizira oslobođeno hrvatstvo: naciju i državu, autoritet i hijerarhiju, vojsku i policiju, odore i odličja, himnu, zastavu i grb.[65] Te ljude smeta njegovanje

[63] Lijevo-liberalni duh i nije zapljusnuo Hrvatsku tek s nacionalnim prevratom i demokratskim slobodama što su ga popratile, nego je sustavno i ustrajno zauzimao pozicije još u završnom razdoblju rastakanja jugo-komunističkog monopola.

[64] Uza sve međusobne razlike, u to jato pripadaju i (uostalom nedvojbeno nadareni) pisci, publicisti i novinari kao Igor Mandić, Miljenko Jergović, Slobodan Šnajder, Boris Buden, Viktor Ivančić, Zlatko Gall, Zdravko Zima, Žarko Paić, Predrag Raos, Boris Maruna i drugi.

[65] Nedugo nakon Tuđmanove smrti već se javljaju glasovi u prilog promjene ne samo onoga nes(p)retnog grba, koji doista treba mijenjati, i koji je i sam nastao kao plod nedopustive samovolje, nego i cijele državne zastave, pa čak i svima drage i prekrasne nacionalne himne Lijepa naša domovino. Ovakvo nepoštivanje državnih simbola,

uspomene na Ustaški pokret i Nezavisnu Državu Hrvatsku, ali ih ni najmanje ne bole orgijanja partizančina i divljanja jugo-komunjara. To su oni koje je iritiralo što Tuđman sliči Titu, ali ih sam Tito nikada nije iritirao.

* * * * *

Nakon spektakularne propasti europskih komunizama, naivno se i kratkovidno povjerovalo da je uklonjena i posljednja zapreka vječnoj vladavini nepatvorene globalne demokracije. Američki autori kao Francis Fukuyama proglasili su još jedamput, poput negdašnjih marksista, "kraj povijesti" koji bi se trebao dogoditi u samoj povijesti, i u ovoj bi verziji imao značiti početak liberalno-demokratskog eona, posljednje riječi i najvišeg ispunjenja ljudskoga usuda na ovome svijetu.

Umniji, europski mislioci nisu se dali zavesti na tanak led obnovljene sekularizirane eshatologije i utopije konačnog, savršenog društva. Ernst Nolte, inače prvorazredni njemački istraživač fašističkih pokreta, upozorio je na nestabilnost i lomljivost liberalne demokracije i istaknuo da ona ne može predstavljati nikakvo nepromjenljivo, konačno stanje. Uostalom, još su početkom stoljeća njemački mislioci, kao Oswald Spengler, Alfred Weber, ili niz predstavnika tzv. Konzervativne Revolucije, izravno najavljivali slom demokracije. To je uvjerenje između dva svjetska rata postalo i dominantnim raspoloženjem u dijelu intelektualnoga stališa, a pobjeda autoritarnih, istodobno protukomunističkih, protuliberalnih i protudemokratskih poredaka u nizu europskih država izgledala je da im daje za pravo, sve dok to gibanje nije bilo nasilno prekinuto ratnom pobjedom demokratsko-komunističke koalicije.

koji uvijek predstavljaju određenu svetinju, moglo je nastati samo u duhu lijevo-liberalnog prijezira spram svega državnog i nacionalnog, i teško bi bilo naći zemlju pogodnu za prispodobu s ovim anarhističkim cinizmom kakav je moguć u današnjoj Hrvatskoj.

Devedesetih godina na Zapadu je ponovno steklo pravo građanstva razmišljanje o demokraciji kao privremenom političkom modelu, koji može u jednom povijesnom trenutku i netragom nestati, baš kao što je u jednom prijašnjem času, nakon tisućljećâ nedemokratske politike, u svojem modernom obliku nastao. U zemljama najrazvijenije parlamentarne demokracije počela se osjećati zasićenost politikom; ona je naprosto dodijala, dozlogrdila (*Politikverdrossenheit*). To su pokazivali ne samo demoskopske statistike, nego i rastuća izborna apstinencija, naglo opadanje autoriteta političarâ i parlamenata, kao i rasap i suton starih vodećih stranaka (napose demokršćanskih, u Italiji, a kasnije i u Njemačkoj).[66]

Prvi i trajni čimbenik trošnosti demokratskog ustroja i nadolazeće propasti demokracije svakako su njezine već razmotrene unutarnje manjkavosti, slabosti i protuslovlja. Oni će sve više dolaziti do izražaja i svijesti i zahvaljujući okolnosti da nema više komunizma s kojim se demokracija kroz čitavo XX stoljeće, i kada je možda bila samokritična, voljela uspoređivati

[66] Usp. o tome Joachim Fest, "Krise des Politischen" u: *Frankfurter Allgemeine Zeitung* od 14. X 1993. U istom listu, koji je odlučio pružiti utočište ovako "heretičkim" razmišljanjima, rektor Visoke škole za upravne znanosti u Speyeru, Hans Herbert von Arnim, otvoreno je u naslovu postavio upit "Hat die Demokratie Zukunft?" (Ima li demokracija budućnost, FAZ od 27. XI 1993). I on konstatira kako demokratske stranke sve više gube privlačnost, otuđuju se od građana, kao i oni od partija, ali su ove u prvom planu, a ne narod ili osobe. Arnim paradoksalno vidi uzrok krizi demokracije u njezinoj nedostatnoj mjeri. I treći autor ove serije u listu FAZ, Rüdiger Altmann, zapaža u članku "Die Mitte hat sich verschoben" (Središte se pomaknulo, 21. XII 1993) propadanje, poraz, dezintegraciju demokratske politike, zasićenost strankama, kao i snižavanje ranga vlade. Prekasno je za personalnu i programatsku obnovu, nema alternative - misli on. Tim se demokratskim kasandrama pridružio i poznati austrijski ljevičar Günter Nenning, koji je početkom 1994 pred münchenskom Burschenschaft Danubia otvoreno izrazio skepsu glede izgleda za preživljenje stranačke države, ispravno zapažajući kako stranački aparati više nemaju duhovne perspektive, idejâ, pokretačke sile. Po njegovom uvjerenju demokratski se sustav nalazi u "Krise mit unbekanntem Ende" (krizi s neizvjesnim posljetkom). - Čak je i "American Research Institute", objavljujući 1996 rezultate istraživanja o "megatrendovima" XXI stoljeća, iznio očekivanje postupne i bolne propasti liberalne demokracije, koja će ostati u sjećanju kao mračno doba. Velika većina Amerikanaca (između 83 i 95%) prema nekim istraživanjima doživljava američki demokratski režim kao "bitno nepravedan", jer služi probitku malih skupina i maksimiranju profita velekorporacija na štetu općeg interesa i općeg dobra.

kao s još većim zlom. Mnogi promatrači uviđaju iscrpljenost demokratske formule. Gađenje nad politikom na Zapadu, dezintegracija demokratskih struktura, politička polarizacija uz linjanje tradicionalnog centra, uz endemične konstante demokratskih režima: individualizam, hedonizam, nivelaciju, dekadenciju... sve su to rječiti simptomi koji pružaju povoda slutnji neizbježivog konačnog urušavanja čitava sustava.

Nakon propasti komunizma, opće se duševno raspoloženje pripravilo na mogućnost velikih potresa, rasapa i prevrata. Kako je propao komunizam, čijoj strahovladi mnogi nisu mogli sagledati kraja, tako se može dogoditi i s demokracijom. Poljuljana je stara, redovito oživljavana iluzija o vječnim i nedodirljivim poretcima. Osvježeno je, štoviše, i prisjećanje na zajedničko povijesno podrijetlo i duboku duhovnu srodnost demokracije i komunizma kao izdanaka Moderne, francuske revolucije, novovjeke ljevice sa svojim racionalizmima i prosvjetiteljstvima; materijalizmima i humanizmima; sekularizacijama, ideologijama i utopijama. I demokracija i komunizam htjeli su boljega Novog čovjeka bez Boga, a postigli su samo toliko da su se još žešće istaknule manjkavosti u naravi dobro nam znanog, starog Adama. Ali komunizam je povijesno pokopan, ostali su od njega tek fragmentarni relikti u sferi difuzne ljevičarske ideologije, kriznog žarišta zvanog Ruska Federacija[67] te banditsko-badavadžijskog mentaliteta. Komunizam je pao i kao dijete kontinuiteta moderne demokracije na tragu revolucionarnih potresa započetih 1789. Borba protiv

[67] Komunizam neke vrste još uvijek je na vlasti uglavnom samo u Kini, Sjevernoj Koreji i na Kubi. Ali, kineski komunizam oslobođen je više nego ikada prije marksističke ideološke podloge, koja se svela na puki instrumentum regni u jednoj tradicionalnoj istočnjačkoj despociji uz dodatak kapitalističke privrede. Sjeverna Koreja njeguje sličan politički model, s tom razlikom da namjesto cvjetajućeg liberalnog gospodarstva ima glad. A Kuba se stidljivo otvara reformama, koliko god se njezin vođa osobno osjećao nepokolebljivo vjeran otrcanim marksističkim dogmama. - Uostalom, ovi komunistički fosili igraju danas ulogu različitu od negdašnje svoje uloge u službi globalnoga komunističkog imperijalizma. Oni više ne ugrožavaju svijet i predstavljaju ne samo oaze autoritarne, otvoreno protudemokratske državne vještine, nego i dobrodošle utvrde otpora u međuvremenu do nevjerojatnih granica podivljalog američkog hegemonističkog monstruma.

zamiruće demokracije tek je zadaćom nadolazećih dana. Počela je posrtati; treba je dotući.

Demokratski Zapad u svojoj dekadenciji ne će biti dorastao navali snažnih nacionalno-autoritarnih pokreta, navali barbara XXI stoljeća. On ih ne shvaća i ne može ih prihvatiti. Nema u njemu političke, duševne i moralne, pa ne će biti niti vojničke snage kada nastupi čas da im treba odoljeti. Nema u njemu ni sposobnosti i spremnosti da sâm rješava probleme nacionalnog identiteta i zajedništva, ugroženih samoubilačkim multikulturalizmom koji mu je, na izdisaju, postao takoreći službenom ideologijom. Zapadna će demokracija propasti jer se nije u stanju generalno reformirati, posegnuti sa svježim, nepotrošenim snagama u vlastitu okrilju. Preživjele stranke i druge olinjale institucije parlamentarizma ne mogu se obnavljati, mogu se samo mjestimice dotjerivati - ili pak zamjeniti nečim posve novim. One su izgubile i posljednji ostatak samosvijesti, više se ni same ne smatraju ozbiljnima. Njihova udarna moć - žurnalizam - srozao se do neslućenog ponora, njihovim vladarima mogu bez odveć poteškoća postati zadnji vucibatine, ništarije ili komedijaši (ali se zato pedantno pazi na "političku korektnost" i "moralnost" u politici!), a povijesne osobe kao što je ujedinitelj Njemačke Helmut Kohl bacaju se naknadno u blato zbog nekih sitnih novaca nekada davno prikupljenih za potrebe svoje stranke.[68]

[68] Njemački kancelar tu svotu nije ni dijelom uporabio za svoju privatnu korist, nego za korist svoje stranke CDU. Uostalom je dr. Kohl, kao američka marioneta i otjelovljenje njemačkoga nacional-mazohizma - drugačiji nije ni mogao vladati na njemačkom Zapadu! - do zadnjega časa bio skeptičan i neraspoložen prema projektu ujedinjenja. Ali kada su ga povijest i nacija stavili pred svršen čin, činjenica jest da je, htio ne htio, odigrao epohalnu ulogu. Demokrate na zalasku, međutim, više zanima gdje je završilo dva milijuna maraka neprijavljenih donacija, koliko u Njemačkoj košta bolja kuća, i posve ozbiljno su u stanju svojega heroja, umjesto u povijest, uputiti u zatvorsku ćeliju. Jest, bivši kancelar Kohl očito je bio upleten u nedopuštene transakcije; to ne mora odveć čuditi i pomoći će da se Nijemcima napokon ogadi parlamentarna demokracija. Ali je ova baš zato, u vlastitu interesu, ionako neveliku aferu trebala zataškati. Ali eto, tako izgleda razlika između plemenite otmjenosti i cjepidlačke malograđanštine, i to je razlog zašto će demokracija izgubiti bitku s poviješću.

Prirodna obnova zdravoga narodnog instinkta kroz nacionalističke pokrete postkomunističkih zemalja, ali i sve jasnije orisavanje predstojećega velerata na obzorju umirućeg Tisućljeća, demokratsku varijantu, u svoj njezinoj mirotvornoj i ljudoljubnoj mlakosti, čine savršeno neprimjerenom veličini izazova što nas iščekuju. Istočna Europa kroz desetljeća komunističkog terora možda se neodređeno (koliko i varavo) nadala spasu sa Zapada, možda je demokratski pluralizam i prihvatila kao privremeni odušak nakon dugotrajne tiranije, - ali u srži nikada se nije s njim istinski i duboko poistovjetila. Stoga je europski Istok, ostavši na sigurnoj razdaljini od demokratskoga duha politike a sviknut na autoritarna pravila igre, ubrzo postao obećana zemlja za pojavu pokreta s nacionalno-socijalističkim, neofašističkim i populističkim predznakom. Oni su za sada još pod nadzorom, ali pokazatelji uvjerljivo govore o njihovoj žilavoj ustrajnosti, tvrdokornosti i rastu.[69]

Veliki su pokreti na pomolu. Oni će obilježiti razmeđe dvaju Tisućljećâ. Bit će to završni akord drugoga Milenija i početak *Novog Eona*. Liberalnom galamom i demokratskim moralističkim zanovijetanjem, zapomaganjem i psovanjem ne zaustavlja se povijest. Sprema nam se, dobrim željama usprkos, neviđena kataklizma. Predstoje nam katastrofe o kakvima nismo mogli ni sanjati. Nestat će ubrzo s pozornice parlamentarnih brbljaona, predizbornih cirkusa, ulagivanja masi i preziranja ranga. Iščeznut će s kućnih ekrana nasmiješeni mlakonje, simpatični mediokriteti, politički transvestiti i tehnomenedžerski kozmopoliti. Nadolazi vrijeme što ga je Tomislav Sunić nazvao titanskim. Vrijeme opasno, strogo i tvrdo, neumoljivo i nesentimentalno; vrijeme borbe i nejednakosti; patosa, uzvišenog i svečanog. Dolazi novo doba autoriteta i hijerarhije, muževnosti i junaštva, aristokracije i elite.

[69] Ove je tendencije svjestan i jedan od vodećih propagandista judeokratsko-demokratskoga establishmenta, Bernard Henri-Levy (u knjizi *Pogibeljna čistoća*, Paris 1994).

Jest, ali njihova pobjeda ne će biti laka. Postoji i drugi pol u igri. Snage globalnog totalitarizma također su odlučile osvojiti prevlast. Ako ubrzo ne nestane demokracije, one će učiniti sve da u njezino ime dokinu nacije, i mi ćemo se svi naći pred izručenjem u ralje protunarodne svjetske nadvlade. Ako se pravodobno ne pometu sitničave, kalkulantske, metapolitičke, aritmokratske klike nacionalne propasti, ako se ne zazovu u život nove aristokracije, elite misije i vizije, ideje i ideala, borbene, čiste, odane i pripravne na svaku žrtvu, - zlo se piše našemu starom svijetu. Pred nama je neviđena *gigantomahija*, grandiozni rat za spas časti i dostojanstva ljudskoga roda.

* * * * *

Kritiku demokracije ne bi ovdje valjalo završiti ako se ne razmotri još jedan smisao u kojemu ona može biti totalna, totalitarna, ali ujedno ne i opterećena manjkavostima što smo ih razotkrili raščlanjujući demokratski politički model uopće, a navlastito njegovu totalitarnu dimenziju.

Ovdje je riječ o totalitarnoj demokraciji koja ne počiva na općem pravu glasa i aritmetičkom zbroju pojedinačnih glasova naroda kao mehaničkoga, kvantitativnog skupa svojih članova, nego o onoj koja računa s jedinstvenim, organskim nacionalnim bićem kao kvalitetom po sebi nesvodljivom na sumu svojih sastojaka. To je plebiscitarna, populistička, nacionalna demokracija[70] nacije kao homogene cjeline kvazitranscendentnih svojstava, umjesto parlamentarne demokracije sa svojim mistificiranim "narodnim predstavništvom" i svođenjem naroda na anonimno i formalizirano "biračko tijelo".

Distinkciju o kojoj je riječ proveo je izvorno nitko drugi nego sam duhovni otac moderne reprezentativne demokracije,

[70] *Völkische Demokratie*, *National-Demokratie*, narodnjačka ili nacional-demokracija, kako je naziva njemačka desno-konzervativna tradicija sve do suvremenih neofašističkih stranaka.

Rousseau.[71] Na njega rado se pozivaju demokrati, liberali, socijalisti i komunisti, ali je Rousseau jednim vidom svoje političke filozofije blizak i suvremenoj radikalnoj, antidemokratskoj desnici. U njegovoj je misli sadržan i jedan smisao u kojemu, naime, sama demokracija, paradoksalno, prestaje biti onako demokratskom kako su to države što se ponosno kite demokratskim imenom.

U svojemu glavnom filozofsko-političkom djelu[72] Rousseau provodi važnu razliku između *volonté générale* i *volonté de tous*. Prema njegovoj moderniziranoj teoriji društvenog ugovora kao podrijetla države, Rousseau razlaže kako pojedinci svoju *prirodnu* slobodu, svoj suverenitet što ga uživaju u prirodnom, bezdržavnom stanju, prenose na državu, odnosno vladara, postajući sada slobodni kao *građani* : ne moraju se pokoravati nijednoj volji osim onoj zajedničkoj, općoj - koja je i njihova. Ta opća volja (*volonté générale*) nipošto nije istovjetna s voljom sviju (*volonté de tous*). Iz volje sviju ne slijedi opća volja, kako zamjećuje Berđajev. Opća je volja, nadodajmo, organsko, mistično jedinstvo, nadindividualna i kompaktna, počiva na dobro shvaćenom interesu građana države[73], te je jedini legitimni izraz opće koristi. A volja sviju samo je slučajni mehanički zbroj pogrešivih pojedinačnih volja i ona u strogom smislu, valja istaknuti, zapravo ne postoji, jer uvijek pojedinci različito hoće.

Ali "dobro shvaćeni interes" naroda mora netko *shvatiti*. To je mjesto na kojemu Rousseauova demokratska teorija poprima diktatorske dimenzije i, premda o njima u tekstu nema ni govora, logički implicira Vođu kao pravog tumača narodnog probitka umjesto aritmetičko-statističke odluke većine birački glasova. S *općom* voljom, moglo bi se

[71] Od Rousseaua, uostalom, potječe i ispravni uvid da nije prirodna vlast velikoga broja uz odgovarajuće pokoravanje manjine; prirodno je upravo obratno.

[72] Jean-Jacques Rousseau, *Le Contrat social* (Društveni ugovor, 1762).

[73] Kod Hegela opća je volja shvaćena kao objektivni duh s ćudoredno-umnom sadržinom. Usp. Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Rechtsphilosophie*, § 258.

kazati, *opći* samo Vođa. Sukladno duhu, ako već ne i slovu Rousseauova shvaćanja opće volje, Vođa je dakle onaj koji je zadužen - prema slavnom izričaju blaženoga Alojzija Stepinca - "osjetiti bilo svojega naroda". Ona progovara u dosluhu Vođe i naroda i onda je nepogrešiva. Vođa je tumač narodne opće volje, koju je narod na nj prenio[74], a ona to tumačenje odobrava *plebiscitarno* (također Stepinčev izričaj o načinu na koji su se Hrvati 1941 izjasnili za Nezavisnu Državu Hrvatsku!): jedinstveno, jednoglasno, a ne zbrajanjem većine i manjine izbornih listićâ. U službi općoj volji, vlast je za Rousseaua nedjeljivo suverena, a država jedinstvena. To je monolitna, totalitarna demokracija bez Montesquieove diobe vlasti[75], i u njoj je ostalo mjesta samo za naciju i Vođu; nacija jest suverena, ali suverenitet obnaša Vođa na kojega je on delegiran. To je sprega herojskog, nadljudskog pojedinca s organiziranom i organskom masom koja nije ni ulična rulja niti skupina nositelja biračkog prava, nego je ona narod-po-sebi koji se izdigao nad samoga sebe, postavši tako nacijom-za-sebe. On, takav, ne može se smatrati nevoljkom i zlosretnom žrtvom podle manipulacije. Jer, ne može se - u politici - narodu *služiti* ako se njime ne *vlada*. Vođa i nacija prepoznaju se i međusobno odobravaju. Vođa osluškuje i prepoznaje bilo naroda, a narod prepoznaje ozbiljenje vlastita dobra u politici što je onaj provodi u njegovo ime. U ovom smislu, niz desničarskih diktatura XX stoljeća nosio je demokratska obilježja.[76]

[74] Usp. kako Lav N. Tolstoj, opisujući u romanu *Rat i Mir* ličnost Rousseauova učenika Bonaparte, određuje ovaj odnos opće volje i Vođe: "Snaga velikog čovjeka ne leži ni u fizičkim, a niti u ćudorednim kvalitetama što ih on posjeduje. Nju valja tražiti drugdje. Ta je snaga kolektivna volja naroda prenesena, izrečenom ili prešutnom privolom, na njegovog odabranog Vođu."

[75] Na zakonodavnu, sudsku i upravnu ili izvršnu. Usp. Barun Montesquieu, *De l'Esprit des lois* (1748). I komunistički je totalitarizam, uz Rousseaua, pobijao diobu vlasti.

[76] Totalnoj, plebiscitarnoj demokraciji bili su bliski - a liberalnu demokraciju smatrali neautentičnom - i brojni desničarski mislioci, navlastito oni srodni Konzervativnoj Revoluciji kao Carl Schmitt. Nasuprot njima, tehnokratski neokonzervativci poput Helmuta Schelskog žestoko su se protivili Rousseauu kao ocu svih totalitarizama, pa i onog demokratskog.

Rok Remetič i problem demokracije

ROK REMETIĆ nije samo zanimljiv i poticajan autor, on je i vrlo plodan pisac. Ja još nisam ni odgovorio na njegov kritički esej o mojem shvaćanju demokracije, a on reda napise jedan za drugim. No kako u kasnijim publikacijama on ne polemizira izravno sa mnom, nego iznosi neka svoja mišljenja o stvarima o kojima se ja u RAZGOVORIMA sa Zlatkom Markusom, povodu ove naše diskusije, nisam izjašnjavao, pružit ću u dogledno vrijeme svoj komentar tih njegovih mišljenja u jednom jedinstvenom tekstu. Ovom zgodom dakle, raspravit ću opširnije samo neka prijeporna pitanja o demokraciji, prateći Remetićev tijek misli izložen u članku "O liberalizmu i demokraciji", tiskanom u "Hrvatskom listu" II., 9–10, str. 25–27.

Remetić mi priznaje da sam se odvažio kao nitko drugi krenuti protiv struje, te time otvorio vrata postavljanju pitanja i prisilio druge na mišljenje. Spočitava mi pak, da moja kritika demokracije na koncu nije ni obrazložena ni radikalna. Kao i u drugim svojim napisima, Remetić razmjerno brzo kroz tekst dospijeva svojoj bitnoj preokupaciji: psihološkom postavljanju pitanja. Kad sam u svojem prošlom polemičkom odgovoru prigovorio psihologizam, on se branio ukazujući na razliku psihologije i psihologizma: psihologija, a on da nju tjera, legitimna je, dočim bi ilegitimni psihologizam bio istom tvrdnja, da psihologija daje i posljednji odgovor na naše pitanje, da drugog pristupa osim psihološkog nema i ne može biti. Premda

sam u biti sklon prihvatiti ovo objašnjenje, ne mogu se oteti dojmu, da Remetićevo pisanje o raznim temama, ne *explicite,* no zato *implicite,* odaje uvjerenje koje mi više sliči psihologističkom redukcionizmu nego bezazlenoj psihološkoj znanosti. Već i zato, jer je u centru pozornosti uvijek psihološka strana pojava, pri čemu se uopće ne naglašava, da je time zahvaćen samo jedan vid stvari. Tako Remetić piše o slobodi i nužnosti, tako o vjeri i bezbožju, tako o umjetnosti i antikomunizmu. Tako, napokon, o demokraciji, liberalizmu i Mladenu Schwartzu.

Nije slučajno, dakle, da Remetić već na samom početku svoga kritičkog eseja ide otkrivati "bitnu crtu Schwartzova karaktera". Elitizam, koji u mojim idejama pronalazi, za njega je manje antropološko-politička tema, a više predmet psihološke dijagnoze. Dijagnoza pak glasi, da se ja obraćam masi jer želim biti "tribun". No, misli Remetić, s elitističkim uvjerenjima čovjek bi bolje učinio da se obraća eliti, umjesto masi. Na stranu sada, da Remetić u blizini ove ispisuje i sasvim proturječnu tvrdnju, da se elitizam "dobro prima" naroda koji treba ohrabrenja. Važnije je to, da je proizvoljna i neprecizna Remetićeva predodžba o mojim tribunskim nakanama. Svojim napisima ja se nisam mislio obraćati masi ili cjelini naroda, a ponajmanje propovijedajući pritom njima elitizam. Riječ je o tome, da se neka ključna pitanja rasprave u užem krugu "posvećenih", možda na ezoteričan način, nemam ništa protiv toga, tako i nastaje sve što je važno. Jedna elita mora se stvarati u sebi samoj i samoj sebi mora ona predočavati istinu elitizma, okolnosti da uvijek vlada jedna odabrana manjina, pa ako se ne želi, da to bude

elita, onda će biti neka gora manjina vlasti, avangarda ili klika. Jedna je dakle stvar teoretsko zasnivanje elitizma, a druga je stvar praktična politika u kojoj se elita kao manjina vlasti odnosi spram naroda kao veličine kojom se vlada, ali se spram njega svakako ne odnosi kao propovjednik elitizma, nego kao ispunitelj njegova načela. Masi se elitizam ne mora propovijedati, ona ga prihvaća na djelu, ako se on pojavi kao istinski tumač njezinih autentičnih interesa.

Drugi dio Remetićeve dijagnoze čini mi se uvjerljivijim: on ima pravo kad, uspoređujući me s Marxom, Freudom i Rosenbergom, tvrdi da mi je stalo do proziranja stanovitih iluzija; problematična je samo usporedba, budući ono, što su Marx i Freud išli raskrinkavati, nije srušilo nijednu iluziju, nego je dovelo u pitanje neke čvrste uvjete našega svijeta, stvorivši pritom samo nove iluzije. No, ostavimo tu temu jednom sljedećem razgovoru.

Remetić u načelu prihvaća kritiku liberalne demokracije, ali misli da su za nju potrebni drugačiji argumenti od onih, koje sam ja pišući o njoj do sada ponudio, te se upušta u ispitivanje nekih točaka moje kritike demokracije. Kao podlogu uzima jedan moj noviji tekst o toj temi, moj govor u Lundu. Slaže se sa mnom, da je demokracija u prostoru i vremenu rijetka, ali mu kod mene manjka objašnjenje zašto je tome tako. No objašnjenje pruža cjelina onog što sam o demokraciji napisao: ona je ljudskoj naravi neprimjeren političku sustav, upravo stoga jer politika uključuje dva pola: subjekt i objekt vlasti; vodeći sloj i narod, dočim je zamisao demokracije da se ova dva pola sažmu u jednom,

da subjekt i objekt vlasti koincidiraju, da narod sam sobom vlada, – što je antropološka utopija, politička besmislica i moralni zločin. Remetićev je dojam, da su moji argumenti protiv liberalne demokracije estetičke naravi, naime da ja osjećam neku vrst indignacije spram njezine slabosti, nezanimljivosti i plebejskog tona. Ovakva psihologija opet promašuje. Ja demokraciju, kao i ostale političke oblike, smatram u prvom redu *politickim* fenomenima, dočim sve ostale njihove vidove, koje dakako ne niječem, kao npr. gospodarski, pravni, moralni, estetski, psihološki, smatram sekundarnim, akcidentalnim, sporednim. Iz toga slijedi i da svaka kritika demokracije mora biti takve naravi, da ona pogađa upravo ono, što čini političku bit demokracije. Promotri li se pak pobliže politička bit demokracije, uočit će se, da demokracija svojom biti zapravo dovađa u pitanje samu bit politike, te time otkriva skrajnji politički razlog, zašto se kao politički oblik ima odbaciti. Politika je uređeno ili hijerarhijsko organiziranje društvenih odnosa među ljudima. Politika je prije svega ostaloga fenomen vlasti, utemeljen na činjenici da su ljudi različiti i mnoštveni. Kad bi ljudi bili jednaki, politike ne bi trebalo biti. Isto je tako ne treba usamljenom pojedincu. Hijerarhična pak narav politike, utemeljena na antropološkoj istini razlika među ljudima, na istini ranga, čini neminovnom podjelu društva na one koji vladaju i na one kojima se vlada. Još nigdje na svijetu i nikada u ljudskoj povijesti nije postojala društvena zajednica, koja je mogla biti ustrojena s onu stranu ovoga načela: jedni vladaju, drugi se pokoravaju. Oni koji vladaju mogli su biti tirani ili despoti, elite, avangarde ili klike, filozofi,

zločinci ili demokratski ideolozi; ali uvijek netko tko je vladao nad većinom iz vlasti isključenih. U tomu je bit politike. Kad je Aristotel čovjeka određivao kao *zoon politicon,* tad on nije mislio na to da je svaki čovjek političko biće u smislu vlasti, da svaki čovjek ima vladati, kako to hoće demokratski mitos. U Aristotelovu je naučavanju demokracija samo jedan od tri politička oblika, uz aristokraciju i monarhiju. Nego je on s formulom *zoon politicon* izricao nešto sasvim drugo: čovjek je biće, za koje je politika relevantna u tom smislu da on mora stajati na ovoj ili na onoj strani političkog odnosa, da mora ili vladati ili se vlasti pokoravati, jer izvan politike žive samo Bog i zvijer (Nietzsche je ovima naknadno dodao i filozofa). No, kako je to napisao njemački politički pisac Dolf Sternberger, dobar pojam politike istodobno je i pojam dobre politike. Ako je politika odnos vlasti sa svoja dva pola, onda ne može biti dobra politika ona koja, kao demokracija, ova dva pola zahtjevom da narod vlada samim sobom sažima u jedan i time dovađa u pitanje bit politike. I ne može biti dobra niti jedna ona lijeva politika, koja od dana francuske revolucije pa do naših neumorno traga za utopijskim putovima dokidanja svake politike kao oblika "otuđenja": liberalizam, komunizam, anarhizam.

Kad sam Remetiću pripisao psihologistički redukcionizam, time nisam mislio reći, da on naginje samo njemu. Drugi je model interpretacije koji on rado rabi gospodarskog, točnije ekonomsko–ekološkog podrijetla. Pa nudeći ovdje tumačenje rijetkosti demokracije, koje kod mene ne pronalazi, tvrdi on, ekonomistički, da je demokracija tipična za male trgovačke

Radnička biblioteka

zajednice, kojima su potrebni mir i dogovor mjesto borbe i rata. Samo, mir i dogovor nisu bit demokracije; i aristokratska država može biti u miru kao što i demokratska može voditi rat ili štoviše, čak lakše nego druge, dovesti građanskom ratu. Građanski rat međutim uvijek ima političke uzroke – ta rat jest vid politike, "nastavak politike drugim sredstvima"! – koje Remetićev ekonomski pristup previđa. On nam napokon, skupa s Marxom, ostaje dužan opisa mehanizma koji na temelju zbiljnosti gospodarske razine, na nužan, neumitan, o drugim čimbenicima neovisan način uvjetuju i oblikuju danosti jedne sasvim druge, političke razine. Također – kad smo već kod prigovora za nedavanje objašnjenja – ne objašnjava zašto se baš u ovoj ili onoj zajednici uopće razvila trgovina.

Uz moj argument da je demokracija zapravo aritmokracija, jer u njoj vrijedi broj a ne vrednota, tvrdi Remetić, da on potječe od ljevice, koja na demokratskim izborima dobija premali broj glasova. Zapravo je taj argument nazočan još u izvornom, klasičnom liberalizmu Johna Stuarta Milla, koji je, slijedeći jedan aristokratski motiv svoga mišljenja, zahtijevao da građani sukladno svojim sposobnostima i kompetencijama dobijaju različit broj glasova kojima mogu birati. Dakako, za onoga koji, kao u komunizmu, uopće nema pravo glasa na bilo koji način, kako zamjećuje Remetić, dobar je i glas jednak ostalima. Ali nije u tom problem. Ovdje je riječ o načelnoj kritici demokracije, koja se ne može iscrpiti ukazivanjem na neke njezine eventualne relativne prednosti u usporedbi s komunističkim totalitarizmom.

"Svođenje na broj", veli Remetić, ne unižava osobu nego znači da se od osobe apstrahira. No upravo je u tome zlo da se od osobe apstrahira, jer to osobu unižava! Neki od birača bit će, kako Remetić očekuje, počašćeni time da im se pridaje jednaka važnost kao drugima. No to će biti oni koji su pritom zadovoljni da važnost koja im se pridaje nije *manja* od one, koja se pridaje drugima. Onaj, koji očekuje da mu se u skladu s njegovim vrednotama prida važnost *veca* od "jednake", neće se ovoj demokratskoj aritmokraciji imati puno razloga veseliti. Uistinu je demokratsko izjednačavanje svih glasova izraz dosljedne nivelacije koju ona tjera, izraz njezina egalitarizma. No, kako je rekao Aristotel, jednakost je doduše dobra, ali za jednake. Budući međutim da su ljudi različiti, svaka umjetno nametnuta jednakost izmeće se u hijerarhiju koja je lažnija od bilo koje spontano nastale lažne hijerarhije.

Vara se Remetić kad zamjećuje, da mene više smeta himbenost demokratske većine nego sama okolnost da i u demokraciji vlada manjina. On misli da je tome tako vjerojatno zato jer pretpostavlja da ja odobravam svakoj manjini vlasti. To međutim nije slučaj. Postoje bolje i lošije manjine vlasti u čitavom spektru svih mogućih elita, avangardi i klika. Da za mene dakle nije svejedno koja je manjina manjina vlasti, uviđa uostalom i sam Remetić malo dalje u tekstu, gdje navodi moje mišljenje da ne opstoje garancije da demokratska vladajuća manjina bude bolja od aristokratske ili monarhijske.

Mene zapravo ne smeta himbenost vladavine većine, nego sam zahtjev da većina vlada. Ja u demokraciji skupa s egalitarističkom aritmokracijom (opće i jednako pravo glasa) odbacujem mistifikatornu ideologiju većine (većina odlučuje), koja je fanatičnog oca demokracije Rousseaua dovela skandaloznoj tvrdnji da nitko nema pravo priječiti većini odluku, sve i ako ona želi smrt vlastitom narodu! Većina ne mora biti u pravu, dapače, ona je očito sklonija pogreškama nego što bi bila jedna kompetentna manjina. Zašto bi vlada morala biti dobra samo zato, jer je na izborima dobila većinu glasova? Nije li najnovija povijest pružila čitav niz primjera fatalno loših, pogubnih ishoda odluke većine? Napokon, što to uopće znači: "odluka većine"?! Nevolje s demokracijom zapravo i počinju tamo, gdje ona odluku – taj najosobniji od svih akata – prepušta većini, dakle masi, srednjoj mjeri, statistici. No uz odluku pripada odgovornost. Budući je odluka većine bezlična, ona je samo prividno odluka i stoga nju ne prati nikakva odgovornost. Vladalac ili osobe koje čine jednu elitu vlasti odgovorni su pred Bogom i poviješću, kao i pred vlastitom savješću, koja je izbrušena i veličinom i važnošću položaja rafinirana do iznimne osjetljivosti. Većina nije odgovorna nikom, a demokratske klike koje ona bira odgovorne su samo *coram populo*, što praktično također znači isto što i nikom. Propali demokratski političari ne završavaju na robiji ni kad su pali zbog korupcije, nego u pravilu bivaju rotirani na nove dužnosti, daju im se nove šanse predstavljanja naroda. Najgore što im se može dogoditi jest da izgube sljedeće izbore. Njima nije dana milost strašne kazne da,

kao Napoleon, zadnje dane sprovode u potpunoj samoći, pred licem sudbine, oči u oči s vlastitom odgovornošću, vodeći svoj uzvišeni i tragični dijalog s Poviješću.

Kad ja velim da demokratska manjina nije patentirano bolja nego druge, odgovara mi Remetić: ne može se političke sustave ocjenjivati kao učenike u školi! Pa što se onda uopće može?! Remetićev determinizam, nazočan u njegovim riječima o "neponovljivoj sudbini", doveo ga je relativizmu. Sve što jest mora biti, što da se mi u to petljamo s nekim svojim privatnim ili barem subjektivnim predodžbama i procjenama! Sve jest kako jest i jer biti mora, te su one ako već ne besmislene, a onda barem suvišne. Ali ako je razmišljanje o razmjerno dobrom političkom sustavu iz ontoloških ili epistemoloških razloga neopravdano, onda je očito bespredmetan i ovaj naš razgovor o manjkavostima demokracije, u kojem Remetić međutim zdušno sudjeluje.

Remetić bi, veli, prihvatio moju tvrdnju da "demokracija pluralizmom razbija narodno jedinstvo" kao jak argument protiv demokracije pod uvjetom da se nađe povijesnih primjera za to da je demokracija unijela neslogu tamo gdje je prije nije bilo. No odmah potom on priznaje da takvih primjera ima. Da bi svoj prigovor ipak održao, on nadodaje, da pojava kaosa nakon uvođenja demokracije ne mora biti njezina krivnja, nego je možda krivnja naših pretjeranih očekivanja od demokracije. No ja ne vidim kako pretjerana očekivanja mogu prouzročiti kaos. Kad pak ja demokraciji spočitavam malodušnost, relativizam, dosadu i odricanje od uz-

višenih ciljeva, odgovara Remetić, da je i demokracija mnogima bila uzvišen, žrtava vrijedan cilj. Pa jest, ali tamo gdje je još nije bilo, gdje je dakle još mogla biti cilj. Za razliku od ovog, moje je pitanje, koji su njezini vlastiti ciljevi. Uostalom, Remetić osporava vrijednost oduševljenju masa, koje, osim toga, smjera u biti više lagodnom životu nego idealima slobode. Meni se pak čini da je kod narodne euforije uvijek manje važno čemu ona smjera ili mnije da smjera, a više, da se s pogledom na jedan udaljeni, možda i neozbiljivi, možda i mistificirani ideal uspije koncentrirati narodne energije i misli, osjećaje i volju u jednoj točki, i da ga se time pokrene na sudjelovanje u velikim, važnim, vrijednim pothvatima imanentnim političkom sustavu, ali takvim, da oni kontingenciju pojedinačnog tubitka radikalno transcediraju. Jer upravo u ovakvim silovitim gibanjima općenarodnog oduševljenja dostiže se razina na kojoj se, još ovdje u povijesti, još ovdje u politici, zahvaća u onu dimenziju koja objema stoji s onu stranu. Upravo su tu na djelu one povijesne oaze koje će, pod oznakom rimskih oaza, još dospjeti na red ovih naših razgovora. To su one pukotine u životu politike gdje njoj uspijeva samu sebe nadvladati. Budući demokracija još nije niti politika, njoj to ne može uspjeti, te ona to ni ne pokušava, i u tome jest bit ovog prigovora koji sam joj uputio.

Remetić misli da bi se tvrdnja o povoljnim uvjetima koje liberalna demokracija stvara za gibanje u smjeru komunizma mogla prihvatiti najviše u vidu tvrdnje, da liberalizam favorizira *teoriju* revolucije, budući revoluciji kao izrazu

ressentimenta naginju oni, koji su u slobodnoj liberalnoj utakmici ostali kratkih rukava. U pitanju je, međutim, nešto mnogo više. U pitanju je zajedničko podrijetlo liberalne demokracije i totalitarnog komunizma u svijetu utvara francuskoga prosvjetiteljstva i revolucije, u svijetu ideologije i prakse slobode na način jednakosti, imanentističke slobode svakoga čovjeka. Komunizam uistinu jest bio smjer lijevog krila plebejske francuske revolucije. Sekularizacija i egalitarizacija društva zajednički su nazivnik kako liberalno–demokratskog, buržoaskog, tako i totalitarno–demokratskog, komunističkog načela. Moderna "emancipacija" našla je svoj izraz u oba principa i u državnim tvorevinama kojima oni stoje u temelju. Danas se pod dojmom predrasude, da je odlučna dilema našeg političkog opstanka ona između istočne despocije i zapadnog parlamentarizma, previđaju autentično demokratske dimenzije komunizma ne samo u teoriji nego i u praksi kao i totalitarne, nivelatorske, konformističke tendencije zapadnjačkih demokracija. Previđa se element diktature funkcionara, "stručnjaka" te "narodnih predstavnika" u svim parlamentarnim demokracijama današnjice. Previđa se napokon ono što je oduvijek bilo jasno dubljim analitičarima povijesnih gibanja, od Platona, Aristotela i Polibija preko Spinoze i Tocquevillea, J.S. Milla i Jamesa Madisona pa do Togliattia i Waltera Lippmanna: da demokracija u sebi sadrži totalitarnu klicu i da liberalna i egalitarna demokracija vodi anarhiji, a ova opet uzurpaciji vlasti od neke slučajne manjine, dakle tiraniji. Tvrditi, kao Remetić, da lijevi radikalizam napada samo

zemlje koje nisu znale liberalne demokracije, barem ne uspješne i ne povezane s krupnom industrijom, znači, osim ekonomističke pogreške, dijeliti apriornu lekciju živoj povijesti oko nas, koja je nedavno opetovano pokazala, da je nekim visokorazvijenim industrijskim zemljama zapadne Evrope malo falilo, pa da, milom ili silom, dospiju u ruke militantnih lijevih klika. Ta pogibelj u vodećim zapadnoevropskim zemljama trenutačno je daleko od toga da bi bila otklonjena. Ja ne tvrdim da mi u njima u dogledno vrijeme smijemo očekivati komunističku revoluciju, no, kako je poznato, u socijalizam vode različiti, pa i "mirni" putovi. Ako među njima istaknem i sindikalizam, mislim da ću ponovno uspjeti naći zajednički jezik s Remetićem i istodobno natuknuti temu, o kojoj ćemo, čini se, obojica još imati štogod reći.

Na moj prigovor da se demokratska vladavina iscrpljuje u metapolitici, bavljenju politikom samom, te da ključnim problemima politike jedva i dospijeva, veli Remetić, da je to doduše točno, ali da ne proistječe iz biti demokracije, nego u njoj naprosto lakše dolazi na vidjelo kao izraz sklonosti natjecanju, koja je uopće svojstvena ljudima. No što to znači? Dakako ne tvrdim ni ja, da demokracija kao sustav vladavine oblikuje ljudska svojstva; dosta je ako je njezina narav takve vrste, da ona neka nepovoljna svojstva samo potiče. Niti komunizam nije po prvi puta u povijesti stvorio zlo u čovjeku. Čovjek je, kakav je već stvoren, i dobar i zao. Pitanje je samo, što u pojedinom čovjeku, pod konkretnim uvjetima njegove psihičke, socijalne, političke sredine i na temelju njegova na-

koncu odnosi prevagu. Komunizmu je potrebno ubojstava, masakra i genocida; tlačenja i laganja; varanja i otimačine – inače ne bi ni dan mogao opstati na vlasti. On pritom može komotno računati s mračnom stranom ljudske naravi. Da on tu mračnu stranu nije stvorio nego samo favorizirao i izrabio, ništa ne oduzima na njegovoj povijesno–političkoj krivnji. Tako upravo i demokracija pruža povoljne uvjete za to da politika postane metapolitika – da se iscrpljuje u strančarenju i frakcionašenju, intrigama i manevrima, svađama i polemikama, aferama i skandalima; da najzanimljiviji, najdramatičniji, najvažniji politički trenuci postanu oni, koji zapravo prethode politici: trenuci izbora i izbornih igrarija. I da ona za pojavu svega toga pruža povoljne uvjete, sasvim je dostatan prigovor protiv nje; ne spašava je, da ona te pojave nije *ex nihilo* izumila.

Velik dio Remetićeva napisa posvećen je izlaganju njegovih vlastitih ideja o liberalizmu; interpretirati ga, potrebno je autoru da bi potom skicirao mogućnost jedne kritike liberalizma koja se razlikuje od moje i koju on drži načelnijom i obuhvatnijom. Slijedeći svoje modele tumačenja, Remetić u liberalizmu s jedne strane, *psiholoski*, vidi težnju iznimno nadarenih ljudi da autonomno postavljaju načela svoga života. S druge strane, liberalizam je Remetiću ono čime ga je klasično odredio već Adam Smith: sustav *laissez–faire ekonomije*, koji bi sam od sebe imao dobro funkcionirati. Hoćemo li liberalizam kritizirati, misli Remetić, tad nam neće mnogo pomoći ukazivanje na njegove manikavosti i neuspjehe do sad, nego isključivo

promatranje liberalizma u jednom futurološko-ekološkom sklopu, sa stajališta ekonomske budućnosti. Doduše, Remetić ipak iznosi i neke prigovore obama vidovima liberalizma kakav on već jest: psihološkom i ekonomskom. U prvom slučaju, Remetić smatra neopravdanom generalizaciju liberalnog autonomizma, budući čovjek nije dobar, doduše ni zao "po prirodi": čovjek živi u umjetnom svijetu i ne može sam iz sebe, prirodno, spontano, određivati principe svoga opstanka. U tom Remetić vidi promašaj anti–autoritarnog odgoja kao posljedice liberalne ideologije. Liberalizam pak kao gospodarski sustav već sad zatajuje tamo, gdje zbog izostanka uvjeta za razvoj moderne privrede nema mjesta za liberalnu konkurenciju. Doduše, ovaj prigovor odnosi se samo na izglede liberalizma u *nerazvijenim* društvima, no on se ne odnosi na sudbinu liberalizma u *buducnosti.* O njoj Remetić ne govori, iako je na tom području najavio svoj bitni prigovor. Smijem li ovdje pribjeći jednoj pretpostavci poznavajući druge Remetićeve članke i uvjerenja, rekao bih da on ovdje neomaltuzijanski i u duhu tzv. *Club of Rome* predviđa iscrpljivanje sirovina i energetskih izvora te stagniranje i opadanje privrednog rasta u vremenu koje nadolazi. To vrijeme oskudice tražit će, vjerojatno bi argumentirao Remetić, autoritativne i hijerarhične oblike državne strukture kombinirane s centraliziranom tehnokracijom, te će liberalnu demokraciju učiniti bespredmetnom. U ovakvom spletu misli – koji sam se ovdje, vjerujem s pravom, usudio pripisati svome sugovorniku – ima više dvojbenih točaka, koje međutim ne želim raspraviti prije nego se Remetić o njima izjasni. Spomenuo bih još samo, da futurološko predviđanje oskudice ne mora imati elitističke, nego može imati i egalitarističke konzekvence, do kojih je u sličnom sklopu pitanja dospio npr. Iring Fetscher, koji traži da u društvu oskudice vlada dosljedni egalitarizam, kako bi se spriječilo pojavu zavisti uslijed nejednake raspodjele oskusdnih dobara.

Čini mi se, dakle, nakon detaljnog razmatranja Remetićeve replike, da se ne može održati njegova tvrdnja prema kojoj od moje kritike "ništa ne ostaje", dočim da je njegova "načelnija i obuhvatnija": on ju je, kako vidjesmo, uopće propustio iznijeti. Nadam se, da će naskoro tu propuštenu prigodu izabrati. No po svem sudeći, učinit će on to u onom smjeru, koji sam skicirao: u smjeru futurološko–ekološkog determinizma. Izgleda da je Remetiću više stalo pokazati kako je liberalna demokracija u stanovitim političko–socijalno–gospodarskim uvjetima budućnosti, koju on misli da vidi na obzorju, – nešto nemoguće, nego da je ona nešto što ima biti oboreno djelovanjem aksiološke, antropološke, političke kritike. Mene je zanimalo pitanje da li je liberalna demokracija politički vrijedan sustav, ja sam se dakle gibao na razini vrednota, onog što bi, ako je moguće, trebalo biti ili pak ne bi trebalo biti. Remetićev je interes naprotiv usmjeren prije onom, što jest i što mora ili ne može biti. Pa gibamo li se mi zapravo na dvije različite razine, razinama *Sein* i *Sollen?* I ako je, tako, je li među nama moguć razgovor? Ne priječi li Remetićev determinizam i samo postavljanje pitanja o vrednoti kao suvišno, ili čak kao besmisleno? Ovaj bi se zaklju-

čak mogao naslutiti iz Remetićevih riječi, kojima mi spočitava da mene navodno ne zanima sudbina liberalizma i demokracije u neminovno nadolazećem vremenu oskudice. No ako ja o tom nisam pisao, to je još daleko od toga da bi značilo kako mene to pitanje ne zanima. Svakako, u centru moje pozornosti bilo je ono drugo, aksiološko pitanje, koje pak, čini se, Remetić sebi ne postavlja. U svezi je s tim i zamjedba, da meni nije stalo do izgradnje antiliberalne teorije društvenih preobražaja. Točno, u mojem interviewu Markusu do nje mi trenutačno nije bilo stalo. A da mi je do nje u biti ipak stalo, pokušat ću pokazati u jednom od svojih sljedećih članaka na ovom mjestu u HL, zahvalan Remetiću da mi je za to pružio povoda.

P. S. U Remetićevim razlaganjima demokracija i liberalizam promatraju se ujedno, kao jedinstvena cjelina, premda ponekad s naglaskom na jednoj, ponekad na drugoj strani. Nema dvojbe, liberalna demokracija u današnjoj uporabi političke teorije i prakse jest posve artikulirana veličina i prilično harmonična, organska sinteza na djelu zapadnih parlamentarnih režima. Još i više od toga, liberalna demokracija kao idealni tip zajedničkim je nazivnikom političkih smjeranja na tragu francuske revolucije. *Jednakost* kao bitna ideja demokracije i *sloboda* kao bitna ideja liberalizma stopili su se skupa. Pritom je jednakost shvaćena kao utopijska, apriorna, mehanička jednakost svih ljudi na temelju imaginarnih prirodnih prava, dočim je sloboda uzeta u smislu proizvoljnosti, neovisnosti odluke o bilo kakvim heteronomnim kriterijima. Ovakva sprega egalitarne demokracije i slobodnjačkog

liberalizma dovela je onom složenom fenomenu moderniteta, u čijem ozračju prolaze naši dani – *"emancipaciji"*. Emancipacija i nije drugo nego ideološki ishitreno oslobođenje svakoga za sve i svašta na način jednakosti: svi imaju za sve i u svemu biti jednako slobodni. U svakom konkretnom zahvatu moderne emancipatorne manije nazočan je ovaj zahtjev: počev od emancipacije industrijskog radništva preko ženske emancipacije i emancipacije obojenih rasa, pa do današnje emancipacije staraca i djece, invalida i idiota, pasa i mačaka. U svakom od tih konkretnih zahvata emancipacije oslobođenje, tjerano ideološko–utopijski a ne realistički, prelazi mjeru u kojoj je racionalno obranjivo i u kojoj služi ispravljanju očite nepravde. Cijela je moderna emacipacija stoga u biti "višak emancipacije", da uporabim ovaj izričaj po analogiji s Marxovim viškom vrednote i Marcuseovim viškom potiskivanja.

No ako je moderna emancipacija u sebi ujedinila zasade demokracije i liberalizma, što Remetiću daje pravo da o njima govori kao o jedinstvenom kompleksu, to nas ne smije zavesti da previdimo i njihove međusobne razlike. Jest da i liberalizam korijeni u prosvjetiteljskom naučavanju, i jest da su liberalna načela podjele vlasti, ljudskih prava i slobodne gospodarske utakmice danas sastavni dio programa parlamentarnih demokracija. Izvorni je međutim liberalizam u Engleskoj, s djelom Johna Stuarta Milla, nastao upravo kao reakcija protiv kolektivističke tiranije, egalitarizma i antipersonalizma demokratske vladavine. Poštivanje ljudske osobe u svojoj neponovljivosti, u svojoj specifič-

noj vrijednosti nasuprot diktaturi anonimnosti, jest ono, s čim je prvotno nastupio Mill. I zahtjev za slabljenjem države pridošao je ovdje prije svega da obordri razvoj slobodnog pojedinca. Koliko je od ovog, donekle još uvijek aristokratskog duha pak preostalo u suvremenoj liberalno–demokratskoj simbiozi, drugo je pitanje!

Ovaj je tekst nastao u okviru dugotrajne prijateljske polemike s prof. dr. Hrvojem Lorkovićem (=Rok Remetić) i objavljen je u "Hrvatskom Listu" br. 1-2/1980, Lund.

IZ RECENZIJA

(...) Mladen Schwartz, u svojoj pregnantnoj i lucidnoj, gotovo bi se kazalo: hiperkritičnoj raščlambi demokracije (on ističe kako je riječ o onoj liberalnoj, parlamentarnoj, ali - vidimo u *Post Scriptumu* - ne štedi ni druge njezine moguće i stvarne oblike), raskrinkava nešto što bismo mogli smatrati vodećim suvremenim mitom, ili pseudoreligijom. Demokracija bi trebala biti nadomjestkom i za Boga i za naciju. Schwartz vjeruje da joj to, na dulje staze, ne će uspjeti, jer ustvrđuje znake njezina kraja, a s druge strane sluti nadolazak novoga, ne-demokratskog eona, u kojemu će i sam narod konačno doći na svoje. Toj je viziji bolje, ali nipošto utopijske države, posvećen *finale furioso* njegove knjige. Uklapa se Schwartzov posao, regbi, u napore revizionističke historiografije. Premda Schwartz mane, laži i zločinstva demokracije razlaže načelno i sustavno, njegova se kritika zapravo ponajprije odnosi na povijesnu demokraciju kakvu je, u koncentriranom obliku, poznajemo tek nakon Drugoga svj. rata. Istom nakon toga velerata, naime, demokracija je konačno postala opće mjesto, pravilo i zadaća. Između dva rata, dakako, bilo je još mjesta i za alternative, za ne-demokratske poretke. Netko će podsjetiti da je i desetljećima poslije poraza fašizama dobrim dijelom svijeta dominirao komunistički sustav. Nu, ne zaboravimo da se i on smatrao demokratskim, a u određenom je smislu to i bio. Ono što Schwartz spočitava parlamentarnoj demokraciji, međutim, neizravno opravdava njezine stvarne protivnike, koje je pobjednička demokracija 1945 stavila izvan zakona. Netko će mu stoga zasigurno prigovoriti stanoviti neofašizam. Ali, Schwartz ne govori iz prošlosti, on je sebi uzurpirao stajalište proroka i preteče, on nam se obraća iz dana što tek nadolaze (...) Još ranih sedamdesetih predvidio je pad komunizma, raspad SSSR-a, ČSSR, Yu, ujedinjenje Njemačke, te

nadolazak Hrvatske Države. Sve se to obistinilo. Pa zašto da mu ne povjerujemo i kada najavljuje smrt demokracije? Ipak, *nemo propheta in patria*...

doč. Davor GLASNOVIĆ

(...) U prvoj svojoj knjizi, *Protokoli, Židovi i Adolf Hitler*, Mladen Schwartz uzeo je za povod i polazište glasovito-zloglasne *Protokole sionskih mudraca*, tumačeći ih, bez obzira na njihovo stvarno podrijetlo, kao zadivljujuće točan opis našega vremena. U tom sklopu odvažio se, u duhu povjesničarskog revizionizma, obogaćenog vlastitim filozofijsko-povijesnim uvidima, izreći i koju kritičnu riječ o politici svjetskoga Židovstva, te zatražiti ponešto razumijevanja, ako ne i oprosta, za desničarskoga vođu *Reicha*. Druga mu je knjiga, *Hrvatska nakon Tuđmana*, bila posvećena raščlambi nacionalnoga trenutka i izgledima hrvatske nacije u času odlaska obnovitelja Države, te dolaska na vlast anacionalne garniture ovisne o svojim inozemnim nalogodavcima. Knjiga, međutim, ujedno pruža i temelje Schwartzova shvaćanja povijesti, njegove kritike demokracije i apologije desnice. Ovo potonje iscrpno je razvijeno u trećoj njegovoj knjizi, *Što je to - Desnica?*, dočim je u najnovijoj, što je imamo pred sobom, opširno došla na red i demokracija. Autor se odlučio za sumarni i sustavni popis mnoštva argumenata koji govore protiv moderne liberalne demokracije ili, kako je Schwartz alternativno nazivlje, parlamentarizma. On potanko i pregledno pokazuje da demokracija počiva na mitologiji naroda, na kultu pogrješive većine, na metapolitičkom, samodostatnom iživljavanju u parlamentarnim brbljaonicama, natezanju s koalicijama i opozicijama, što sve u konačnici dovodi novoj oligarhiji, vladavini manjevrijedne manjine, od koje miljama ostaju udaljeni i narod i njegov zbiljski probitak (...) Schwartz vjeruje kako će, logikom svojih slabosti i istrošenosti, parlamentarizam naskoro u muzej povijesnih starina; veli, izgorjet

će poput staroga *Reichstaga* (...) Schwartzova je bespoštedna kritika demokracije umnogome kongenijalna onoj Berđajevljevoj (...)

ing. Jusuf HEĆIMOVIĆ - NIKŠIĆ

(...) I da završim anegdotom. Pošto je na brzinu, stojeći, pregledao letke Schwartzove Nove Hrvatske Desnice i najnoviji *ULTIMATUM!*, prof. dr. Slavko Kulić naišao je, na zadnjoj stranici, i na *Program nacionalnog spasa* Nove Desnice u 25 točaka. To mu je već bilo previše, kao da se uplašio. "Žurim, ne ćemo ovdje na ulici, dođi k meni na Gospodarski institut, znaš gdje sam!" Osmi mjesec, dopusti i ljetovanja, 13 sati. "Dođi drugi put, ali se brzoglasno najavi!". Znam, takvi su demokratsko-birokratski običaji, običaji iste one demokracije, za koju Kulić jednom reče povjesničaru mr. Mladenu Iveziću da još nije niti došla. Znači, očekujmo je. Ista je to logika, kojom je prof. Kulić dojučer govorio kako "pravi" socijalizam još nije niti došao. Bilo je to kada je, sredinom sedamdesetih (Tito i Juga bijahu doduše živi-živcati, ali ipak već na izdisaju), s katedri i po tribinama, fanatično grmio Karađorđevom ošamućenim slušateljima: "Jugoslavenski samoupravni sustav najbolji je na svijetu, ne može nas nitko uništiti, jer mi čvrsto držimo konce u svojim rukama.". Dakle, ipak je socijalizam došao, ali još nije. - Sada znamo da je otišao, u nepovrat.

A evo, danas smo k tome još i svjedoci - Schwartz nas je na to velikom žestinom, misaonošću i erudicijom upozorio - da, poslije umrlog brata Komunizma, i sestra mu, ostarjela baba-Demokracija, proživljava svoje zadnje dane. Ima nemirnu starost. Po danu, mlati posvuda oko sebe antiterorističkim štapom ne birajući žrtvu, a po noći muči je teška nesanica. Bit će to zacijelo zbog velikih grijeha: imperijalno-genocidnih, drezdensko-hirošimskih, jugoslavensko-bleiburških, sabro-šatilskih, konclogorskih - kojima je izumiteljica... Dotrajala

demokratska olupina tone li tone, a dalekozorom na pučini primjećujemo dolazak velebnoga novog broda, prirodno okićenog mnoštvom nacionalnih zastava od pamtivjeka Božjih danja...!

prof. Žarko MARIĆ

ANA LUČIĆ: DEMOKRACIJI I NIJE STALO DO DEMOKRACIJE

Demokracija bi deklarativno htjela biti vladavina većine, a u praksi je vladavina (slučajne) manjine na izborima izabranih (nipošto Božjom voljom odabranih). Da joj do većinske vlasti, do zdravog narodnog regimenta, uopće nije ni stalo, ona najbolje pokazuje i osobitom skrbi za različite izvannarodne, podnarodne, nenarodne i protunarodne manjine. Te manjine mogu biti nacionalne ili etničke, vjerske i svjetonazorne, klasne, spolne, kakve god. Homoseksualci ili prostitutke, anarhisti ili nudisti, ljudožderi ili vegetarijanci - glavno da su manjine, da su tobož diskriminirane, da im se na velika zvona pridaju nekakva prava, tek kako bi se, u što većem mnoštvu, u što nepodnošljivijem šarenilu kojekakvih emancipatornih skupina, izgubila nacionalna većina, a njezin glas zaglušio bukom onih marginalaca. Tako nastaje kaos, tako nastaje anarhija - nered i bezvlašće, tako se ruši svaki naravni autoritet, bez kojega nema države, tako se razara nacionalna država, pa i samo društvo, tako se uspostavlja vladavina ulice, a čitavom tom cirkusu demokracija kao oblik vladavine tek je isprazno pokriće.

(Iz neobjavljenog rukopisa knjige Za Dom - Spremni!)

RICHARD GRAF von COUDENHOVE-CALERGI: DEMOKRACIJA JE PLUTOKRACIJA

Danas je demokracija fasada plutokracije. Budući da narodi ne će podnositi neprikrivenu plutokraciju, nominalno im se prepušta vlast, dočim zbiljska vlast ostaje u rukama plutokrata. U demokracijama, bile one republike ili monarhije, državnici su marionete, a kapitalisti vuku konce. Oni diktiraju političke smjernice, oni nadziru glasače kupujući javno mnijenje, a preko *businessa* i društvovnih sveza nadziru i visoke dužnosnike. Plutokracija je danas moćnija od negdašnje aristokracije, a država joj je oruđe i pomagač.

(Praktischer Idealismus Wien 1925)

ODABRANA BIBLIOGRAFIJA

1. Agard, Walter R.: *What Democracy Meant to the Greeks* (University of Wisconsin Press, Madison 1965)
2. Arendt, Hannah: *The Origins of Totalitarianism* (Harcourt, Brace & Co, New York 1951)
3. Aron, Raymond: *Démocratie et totalitarisme* (Gallimard, Paris 1965)
4. Bachrach, Peter: *The Theory of Democratic Elitism* (Little & Brown, Boston 1967)
5. Barber, Benjamin: *Strong Democracy* (University of California Press, Berkeley 1984)
6. Бердяев, Николай Александрович: Философія Неравенства (Ymca-press, Paris 1970)
7. Bethke Elshtain, Jean: *Democracy on Trial* (Basic Books, New York 1995)
8. Bingham, Jonathan D.: *Violence and Democracy* (World Pub. Co, New York 1970)
9. Bobbio, Norberto ed al.: *Democrazia, maggioranza e minoranze* (Il Mulino, Bologna 1981)
10. *Idem*: *Il futuro della democrazia* (Giulio Editore, Torino 1984)
11. *Idem*: *Liberalismo e democrazia* (Franco Angeli Libri, Milano 1988)
12. Bochaca Oriol, Joaquim: *Los protocolos de los sabios de Sion* (Editorial Solar, Bogotá 1990)
13. Bryce, James: *Modern Democracies* (McMillan, New York 1921)

14. Bruckner, Pascal: *La mélancolie démocratique* (Editions du Seuil, Paris 1992)
15. *Idem*: *La tentation de l'innocence* (Grasset, Paris 1995)
16. Burke, Edmund: *Reflections on the Revolution in France* (1790)
17. Burnham, James: *The Machiavellians* (John Day, New York 1943)
18. Burnheim, John: *Is Democracy Possible? The Alternative to Electoral Politics* (University of California Press, Berkeley 1985)
19. Canetti, Elias: *Masse und Macht* (Claasen Verlag, Hamburg 1960)
20. Carlyle, Thomas: *On Heroes, Hero-worship and the Heroic in History* (Fraser, London 1841)
21. Constant de Rebecque, Benjamin: *De la liberté des anciens comparée à celle des modernes* (Béchet, Paris 1820)
22. Crosa, Emilio: *La sovranità popolare dal medioevo alla rivoluzione francese* (Bocca, Milano 1915)
23. Dahl, Robert A.: *Democracy and its Critics* (Yale University Press, Yale 1989)
24. *Idem*: *On Democracy* (Yale University Press, New Haven 1998)
25. *Idem*: *Poliarchy; Participation and Opposition* (Yale University Press, New Haven 1971)
26. *Idem*: *Preface to Democratic Theory* (The University of Chicago Press, Chicago 1956)
27. Ferrero, Guglielmo: *Demokratie oder Terror; Die Diktatur in Italien* (Stuttgart 1924)

28. Finley, Moses I.: *Democracy; Ancient and Modern* (Rutgers University Press, New Brunswick 1973)

29. Friedrich, Carl J.: *Constitutional Government and Democracy* (Ginn & Co, Boston 1950)

30. Fukuyama, Francis: *The End of History and the Last Man* (Avon Books, New York 1992)

31. Fustel de Coulanges, Numa Denis: *La cité antique* (Paris 1864)

32. Guénon, René: *La Crise du Monde Moderne* (Gallimard, Paris 1994)

33. Glover, T. R.: *Democracy in the Ancient World* (Cambridge 1927)

34. Grube, Frank u. Gerhard Richter (Hrsg.): *Demokratietheorien; Konzeptionen u. Kontroversen* (Hoffmann u. Campe Verlag, Hamburg 1975)

35. Hayek, Friedrich August: *The Constitution of Liberty* (The University of Chicago Press, Chicago 1960)

36. Held, David: *Models of Democracy* (Stanford University Press, Stanford 1996 Ð 2. ed.)

37. Idem (ed.): *Prospects of Democracy; North, South, East, West* (Stanford University Press, Stanford 1993)

38. Hippel, Eike von: *Vom Wesen der Demokratie* (1947)

39. Hitler, Adolf: *Mein Kampf*, I, II (Zentralverlag der NSDAP, Franz Eher Nachf., München 1931)

40. Hoppe, Hans-Hermann: *The God that Failed; Studies in the Economics and Politics of Monarchy, Democracy and Natural Order* (Transaction Publishers, New Brunswick, N.J. 2001)

41. Jerusalem, F. W.: *Demokratie richtig gesehen* (1947)

42. Kelsen, Hans: *Vom Wesen und Wert der Demokratie* (Mohr, Tübingen 1921)

43. Kuehnelt-Leddihn, Eric Maria Ritter von: *Demokratie; Eine Analyse* (Stocker, Graz 1996)

44. Idem: *Leftism Revisited; From de Sade to Pol Pot* (Regnery, Washington D. C. 1996)

45. Idem: *Freiheit oder Gleichheit; Eine Schicksalsfrage des Abendlandes* (Otto Müller Verlag, Salzburg 1951)

46. Lasch, Christopher: *The Revolt of the Elites and the Betrayal of Democracy* (W. W. Norton & Co, New York 1995)

47. Laski, Harold J.: *The Rise of European Liberalism* (Allen and Unwinn, London 1936)

48. Le Bon, Gustave: *Psychologie des foules* (Felix Lacan, Paris 1895)

49. Lijphart, Arend: *Democracies* (Yale University Press, New Haven 1984)

50. Lippincott, Benjamin E.: *Victorian Critics of Democracy* (Minneapolis 1938)

51. Löwenthal, Richard (Hrsg.): *Die Demokratie im Wandel der Gesellschaft* (Berlin 1963)

52. Machiavelli, Niccolò: *Il Principe* (Giulio Einaudi Editore, Torino 1974)

53. Macpherson, C. B.: *The Life and Times of Liberal Democracy* (Oxford University Press, Oxford 1977)

54. Maluschke, Günter: *Philosophische Grundlagen des demokratischen Verfassungsstaates* (Alber 1982)

55. Mayo, Henry B.: *An Introduction to Democratic Theory* (Oxford University Press, New York 1960)

56. McKeon, R. (ed.): *Democracy in a World of Tensions* (Chicago 1951)

57. Michels, Robert: *Zur Soziologie des Parteiwesens in der modernen Demokratie; Untersuchungen über die oligarchischen Tendenzen des Gruppenlebens* (Leipzig 1911)

58. Mills, C. Wright: *The Power Elite* (Oxford University Press, New York 1956)

59. Moore, Jr, Barrington: *Social Origins of Democracy and Dictatorship* (Beacon Press, Boston 1966)

60. Mosca, Gaetano: *Storia delle dottrine politiche* (Edizioni Laterza, Bari 1966)

61. Narr, Wolf-Dieter u. Frieder Naschgold: *Theorien der Demokratie* (Stuttgart 1973 - 2. Aufl.)

62. Naschold, F.: *Organisation und Demokratie* (Stuttgart 1969)

63. Negt. O.: *Keine Demokratie ohne Sozialismus* (Frankfurt a. M. 1976)

64. Neill, T. P.: *Rise and Decline of Liberalism* (Milwaukee 1953)

65. Neumann, Franz: *Demokratischer und autoritärer Staat* (Frankfurt a. M. 1967)

66. Nevistić, Franjo: *Temelji demokracije; Kriza i obnova* (Ranjeni Labud, Roma 1971)

67. Nietzsche, Fredrich: *Der Wille zur Macht* (Kröner, Stuttgart 1964)

68. Nitti, Francesco: *La démocratie* (Paris 1932)

69. Ortega y Gasset, José: *La Rebelion de las Masas* (Madrid 1930)

70. Pennock, J. R.: *Democratic Political Theory* (Princeton University Press, Princeton 1979)

71. *Idem*: *Liberal Democracy, Its Merits and Prospects* (New York 1950)

72. Plamenatz, John: *Democracy and Illusion* (Longman, London 1973)

73. *** *Protokoli sionskih mudraca* (Croatiaprojekt, Zagreb 1996)

74. Prpić, Ivan, Žarko Puhovski i Maja Uzelac: *Leksikon temeljnih pojmova politike; Abeceda demokracije* (Školska knjiga, Zagreb 1990)

75. Pusić, Vesna: *Demokracije i diktature; Politička tranzicija u Hrvatskoj i jugoistočnoj Europi* (Durieux, Zagreb 1998)

76. Radunski, Peter: *Wahlkämpfe; Moderne Wahlkampfführung als politische Kommunikation* (Günter Olzog Verlag, München 1980)

77. Rawls, John: *Political Liberalism* (Columbia University Press, New York 1993)

78. *Idem*: *Theory of Justice* (Harvard University Press, Harvard 1971)

79. Renner, Karl: *Demokratie und Bürokratie* (Wien 1946)

80. Rhonheimer, Martin: *Politisierung u. Legitimationsentzug; Totalitäre Kritik der parlamentarischen Demokratie in Deutschland* (Verlag Karl Alber, München 1979)

81. Ross, A.: *Why Democracy* (Harvard University Press, Cambridge /Mass./ 1952)

82. Rougier, Louis: *La mystique démocratique* (Albatros, Paris 1983)

83. Ruggiero, Guido de: *Storia del liberalismo europeo* (Laterza, Bari 1925)

84. Sartori, Giovanni: *Democrazia, cos' è?* (Garzanti, Milano 1993)

85. Sartori, Giovanni: *Democrazia e definizione* (Il Mulino, Bologna 1958 Đ 2. ed.)

86. Schmitt, Manfred G.: *Demokratietheorien; Eine Einführung* (Leske + Budrich, Opladen 1995)

87. Schumpeter, Joseph A.: *Capitalism, Socialism and Democracy* (Harper & Brothers, New York 1942)

88. Schwartz, Mladen: *Hrvatska nakon Tuđmana; Studija o nacionalnom usudu* (Iuvenalis Samizdat, Zagreb 2000)

89. *Idem*: *Što je to Desnica? O jednoj mrcvarenoj kategoriji* (Iuvenalis Samizdat, Zagreb 2001)

90. Somary, Felix: *Krise u. Zukunft der Demokratie* (Reutinger-Institut, München 1983)

91. Spann, Othmar: *Der wahre Staat; Vorlesungen über Abbruch und Neubau der Gesellschaft* (Verlag von Quelle u. Meyer, Leipzig 1921)

92. Spengler, Oswald: *Jahre der Entscheidung; Deutschland und die weltgeschichtliche Entwicklung* (C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München 1933)

93. *Idem*: *Der Untergang des Abendlandes; Umrisse einer Morphologie der Weltgeschichte*, I, II (Verlag C. H. Beck, München 1918 / 1922)

94. Spirito, Ugo: *Critica della demokrazia* (Luni, Milano, 1999)

95. Spitz, A.: *Patterns of Antidemocratic Thought* (New York 1949)

96. Stier, Hans Erich: *Die klassische Demokratie* (Westdeutscher Verlag, Köln u. Opladen 1954)

97. Sunić, Tomislav: *Against Democracy and Equality; The European New Right* (Peter Lang, New York-Bern-Frankfurt a. M.-Paris 1990)

98. *Idem*: *Američka ideologija; Nova europska sudbina ili putokaz u novu katastrofu* (Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1993)

99. Talmon, J. L.: *Origins of Totalitarian Democracy* (Secker and Warburg, London 1952)

100. Tocqueville, Alexis Charles Henri Clerel de: *De la Démocratie en Amérique*, I, II (Charles Gosselin, Paris 1835/1840)

101. Žižek, Slavoj: *Ein Plädoyer für die Intoleranz* (Passagen Verlag, Wien 1998)

NAPOMENA: Ova bibliografija sadrži i naslove na koje knjiga izravno ne referira, i obratno: klasična djela uglavnom nisu upisivana. Ona služi tek boljoj orijentaciji o temi. Ponegdje nedostatne reference (izostanak navoda o nakladniku i sl.) tehnički su uvjetovane: nisam, naime, tijekom rada na knjizi imao pri ruci sve ovdje popisane naslove, a reference su mi u rukopisnim bilješkama ponekad nepotpune. Iz istog razloga neke knjige navodim u prijevodima, a ne u izvorniku. Bilo bi neumjesno čekati s objavom knjige o demokraciji sve dok se i posljednja formalna sitnica ne dotjera!

RIJEČ O PISCU

MLADEN SCHWARTZ, po školi i poslanju filozof, rođen je 1947 u Zagrebu, u anacionalnoj, premda hrvatski deklariranoj obitelji židovskoga podrijetla. Nacionalno je hrvatsko stajalište zarana osvojio vlastitim naporima. S komunizmom dospio je u sukob živući u Titovoj velikosrpskoj Jugoslaviji, iz koje se morao udaljiti. Demokraciju je naučio prezirati vlastitim instinktom i umovanjem, lektirom Nietzschea, te životom u Zapadnoj Njemačkoj, ali potom i u novoj, demokratskoj Hrvatskoj. Protiv Židova mobilizirala ga je kritičnost prema megalomanskoj i agresivnoj mitologiji "holokausta", te židovska antipatija spram ideje i prakse nezavisne hrvatske države.

U njemačkom egzilu djeluje kao jedan od vodećih predstavnika hrvatske osloboditeljske fronte: kao urednik mjesečnika *Hrvatski List*, vođa *Židovskog odbora za slobodnu Hrvatsku* te jedan od vođa *Hrvatskoga Državotvornog Pokreta*. Pritom tijesno surađuje s Brunom Bušićem te inim proljećarima. U Domovini, urednik je HSP-ovog *Hrvatskog Prava*, suradnik krugovala i TV, te utemeljitelj i vođa *Nove Hrvatske Desnice*. Osnivač je i glavni urednik desničarskoga mjesečnika *ULTIMATUM!*.

Objavio je tisuće bibliografskih jedinica o filozofijskim i političkim temama, te književnih radova, u novinama i časopisima, na hrvatskom, njemačkom i drugim jezicima. Uz suautorstvo u nizu zbornika na hrvatskom, njemačkom i dr., autor je samostalnih knjiga: *Židovi, Protokoli i Adolf Hitler* (1997), *Hrvatska nakon Tuđmana - Studija o nacionalnom usudu* (2000), *Što je to Desnica - O jednoj mrcvarenoj kategoriji* (2001), te *Laž, zločin i smrt demokracije - 101 razlog protiv pukovlađa* (2003). U pripravi su: *Novi protokoli sionskih mudraca ili Kako uništiti svijet*; *Tko je hrvatski neprijatelj*; *Konac Tisućljeća i Novi eon*; tri *zbornika* objavljenih radova, knjiga *memoarsko-autobiografskih* zapisa i sustavno filozofijsko djelo *Transcendencija i Hijerarhija* itd.

KNJIGE MLADENA SCHWARTZA

Pljuska u lice judeokraciji:

PROTOKOLI, ŽIDOVI I ADOLF HITLER

BILI SU JEDNA OD ONIH KNJIGA, ČIJE IZLAGANJE NA SAJMU KNJIGA U FRANKFURTU 2000 NIJE DOPUSTIO FUNKCIONAR HRVATSKE NAKLADNIČKE UDRUGE ALBERT GOLDSTEIN.

Knjiga sadrži slijedeća poglavlja:

- *PROSLOV*
- *POMUTNJA OKO PROTOKOLA*
- *PROTOKOLI SVJEDOČE O XX STOLJEĆU*
- *HITLER, ŽIDOVI I PROTOKOLI*
- *PROTOKOLI I ŽIDOV WEISS*
- *NOVA HRVATSKA DESNICA I ŽIDOVSKO PITANJE*
- *ADOLF HITLER - ČOVJEK STOLJEĆA*
- *HITLER OPET OBOLIO!*

Knjizi su pridodani *Bilješka o piscu* **i** *Imensko kazalo.*
Izdanje: Croatiaprojekt, Zagreb 1997, str. 131

Mein Kampf hrvatskoga Haidera:

HRVATSKA NAKON TUĐMANA -
STUDIJA O NACIONALNOM USUDU

Knjiga se, na 533 stranice veleformata, bavi i slijedećim temama:

- *MJESTO HRVATSKE NA RAZMEĐU TISUĆLJEĆA*
- *TUĐMANOVE ZASLUGE I PROMAŠAJI*
- *ŽIVOT I SMRT HDZ-a*
- *NARANČASTA NOVOGODIŠNJA REVOLUCIJA*
- *NEPRIJATELJSKO ROVARENJE*
- *"NEZAVISNI MEDIJI" I "NEVLADINE UDRUGE" U BORBI PROTIV HRVATSKE*
- *NACIJA, POVIJESNE PROMJENE I SUTON DEMOKRACIJE*
- *DANAŠNJA HRVATSKA KRIZA*
- *PREDSTOJI LI NAM DRŽAVNI UDAR*
- *NACIONALNA REVOLUCIJA I EKSTREMNA DESNICA*
- *HRVATSKI KOBNI NEPRIJATELJ NA ISTOKU*
- *AUTOROVI KONTAKTI S FRANJOM TUĐMANOM*
- *GDJE SMO - KAMO IDEMO - KAMO NE ĆEMO - KAMO HOĆEMO*

Knjizi su pridodani *Recenzije Kujundžić - Biondić* **te** *faksimilia priopćenja i pisma Ankici Tuđman u povodu Vrhovnikove smrti.*
Izdanje: Iuvenalis Samizdat, Zagreb 2000.

Nezaobilazivi priručnik
za desne i lijeve:

ŠTO JE TO - DESNICA?
O JEDNOJ MRCVARENOJ KATEGORIJI

Knjiga se, na 215 stranica veleformata, bavi i slijedećim temama:

- *LAŽI O DESNICI*
- *NAPADAJI NA DESNICU*
- *ŠTO UISTINU JEST DESNICA*
- *HRVATSKA DESNICA*
- *DESNICA I EKSTREMIZAM*
- *DESNICA I LJEVICA*
- *FAŠIZAM I FILOZOFIJA*
- *PODVALA ZVANA ANTIFA*
- *KAKO SAM POSTAO DESNIČAR*

Knjizi su pridodani *Recenzije Kujundžić - Lučić, Odabrana bibliografija, Popis novosdesničarskih glasila, Imensko kazalo, Bilješka o auktoru* **te** *Oglasi njegovih djela.*
Izdanje: Iuvenalis Samizdat, Zagreb 2001.

Naskoro izlazi iz tiska
nova žestoka knjiga
Mladena Schwartza:

NOVI PROTOKOLI SIONSKIH MUDRACA
ILI KAKO UNIŠTITI SVIJET

NASTAVAK GLASOVITE KNJIGE STOLJEĆA PIŠU AUTORI - UROTNICI 100 GODINA POSLIJE !!!

ULTIMATUM!
Desničarske novine
POLITIKA I KRITIKA - RASPRAVE I MIŠLJENJA - KULTURA I SATIRA

Od studenoga 2000. izlazi mjesečnik ULTIMATUM! kao (neslužbeno) glasilo Nove Hrvatske Desnice. U ULTIMATUMU! redovito surađuje niz nacionalističkih, državotvornih, desničarskih pera. Svaki je broj pregledno podijeljen na niz redovitih rubrika.
ULTIMATUM! je u narančastoj banana-republici Hrvatskoj danas jedino uistinu slobodno i neovisno glasilo, nepotkupljivo i nepripravno na kompromis s unutarnjim i vanjskim neprijateljem.
Tražite ultimativno ULTIMATUM! kod svoga kolportera, a ako ga nema, javite se nama, pa će ga imati. Nazovite nas i radi dogovora o pretplati te radi dobivanja možebitnih drugih obavijesti.

Sve naručbe na brzoglas & brzovid: / +385-(0)1-/3700-169!
Naručitelji svih knjiga i pretplatnici uživaju popust!

VJEROJATNO nikada nije bilo tako inflatorne uporabe riječi, kao što je to uporaba riječi "demokracija". Na demokraciju se danas, ritualno koliko i rutinski, zaklinju i ljevičari i desničari i centrumaši; Narodna Demokratska Republika Koreja, jednako kao i afrički ljudožderi i sv. Otac Papa.

STROGO GLEDANO, dosljedne demokracije nigdje i nikada nije bilo, nema je ni danas, niti bi je uopće i moglo biti. Kao i svaka utopija, i demokracija predstavlja ponajprije ideologiju. Demokracija nije ništa manje ideologija nego anarhizam, komunizam ili fašizam.

DEMOKRACIJA nije vladavina većine. Parlamentarna je demokracija oligarhija osamostaljenih, otuđenih "narodnih predstavnika", za koju ne postoje nikakva jamstva da bi morala biti bolja od oligarhija rođenja, odgoja i dužnosti - dapače!

DEMOKRACIJA se bavi imenima i procedurama, stranačkim prepucavanjima i kadrovskim smicalicama, aferama, izborima i statutima. Nacionalna politika, ideje i ideali, opće dobro, veliki projekti i vizije, ostaju pritom kratkih rukava.

ZA DEMOKRACIJU, narod nije organska zajednica ljudskih osoba, predmet zdušnog i obzirnog zalaganja, od Boga nam povjerena mistična veličina. Narod je u demokraciji sveden na rulju "građana", "poreznih obveznika", na neodgovorno biračko meso, na proizvođača glasova za nezasitne stranačke klike.

DEMOKRACIJA nema odgovor na pitanje kako je moguće da narod prezire demokraciju, a voli autoritarne diktatore. Demokracija bi takvo ponašanje proglasila odstupanjem, otuđenjem, a zapravo sama otuđuje čovjeka od sebe, od ljudske zajednice, od prava naroda da se njime, na njegovo dobro, pravedno vlada.

LIBERALNA DEMOKRACIJA rado osuđuje totalitarne poretke, komunizam i fašizam, dočim sama nije ništa manje totalitarna. Ona želi obuzeti čitav čovjekov duh, čitavu njegovu egzistenciju. Ona svima bezuvjetno nameće sveti zakon većine, jednakosti, srednje mjere. Ona provodi nesmiljenu represiju protiv "ekstremizma" - protiv svega hrabrog, dosljednog i samosvojnog, protiv smionih i originalnih zamisli.

MLADEN SCHWARTZ

1947: Rođen u Zagrebu
1965: Maturalna radnja (O Sartreovu egzistencijalizmu...)
1968-
1973: Niz publikacija i predavanja
1972: Diplomska radnja (Ratio Anselmi; O ontološkom dokazu postojanja Boga)
1973: Emigrira u Njemačku
1973: Početak rada na doktoratu
1973-
1990: Suradnik hrvatskih i njemačkih glasila, suautor niza knjiga
1976-
1978: Suradnja s Brunom Bušićem
1977: Židovski odbor za slobodnu Hrvatsku (predsjednik)
1978: "Hrvatski List" (urednik)
1981: Hrvatski Državotvorni Pokret (suutemeljitelj, član Središnjice)
1990: Povratak u Hrvatsku
1990: Početak suradnje u nizu glasila, s filozofijskim i političkim napisima
1991: Povlači se iz HDP-a zbog štetočinske djelatnosti njegova vodstva
1991-
1994: Hrvatska Stranka Prava (urednik "Hrvatskog Prava")
1994-
2003: Utemeljitelj i vođa Nove Hrvatske Desnice
1995: Početak rada na Nacionalističkoj internacionali
1997: Židovi, Protokoli i Adolf Hitler (knjiga)
1999: Voditelj (uz Predraga Raosa) OTV-emisije "Zemlja-Zrak"
2000: Hrvatska nakon Tuđmana (knjiga)
2000: Utemeljitelj i glavni urednik desničarskog mjesečnika "Ultimatum!"
2000-
2001: Urednik "Hrvatskog krugovala" (Chicago)
2001: Što je to - Desnica? (knjiga)
2002: Pokrenuto međumrežno ("internet") izdanje "Ultimatuma!"

KNJIGE U PRIPRAVI

- Kako uništiti svijet ili Novi protokoli sionskih mudraca
- Konac Tisućljeća i Novi Eon
- Tko je hrvatski neprijatelj
- Novi Makjavel ili Politička vještina (s političkim leksikonom)
- Židovsko pitanje
- Politička autobiografija
- Transcendencija i Hijerarhija (summa philosophiae)
- Objavljeni radovi (I, II, III: Emigracija, Domovina)

BOŽIDAR ADŽIJA KGZ

Knjižnica Božidara Adžije
32
SCHWAR
020094170 / 415.997

DEMOKRACIJA JE POKVA
DEMOKRACIJA BRBLJA UMJE
DEMOKRACIJA JE UTOPIJS
DEMOKRACIJA JE OI
DEMOKRACIJA JE D
DEMOKRACIJA UNIŠTAVA SLOBO
DEMOKRACIJA PONIŽAVA I
DEMOKRACIJA JE NENAKODNA VLAST
DEMOKRACIJA IMPERIJALNO POKORAVA SVIJET
DEMOKRACIJA JE DEKADENTNA
DEMOKRACIJA JE NEPOTREBNA

LAŽ NARODNOG SUVERENITETA
ZLOČIN PRISILNE JEDNAKOSTI
TEROR DEMOKRATSKE VEĆINE
LIBERALNI TOTALITARIZAM
PREDSTOJEĆA SMRT DEMOKRACIJE

ŠTO JE UOPĆE DEMOKRACIJA?
ZAŠTO JE DEMOKRACIJA ANTIPOLITIKA?
IMA LI U DEMOKRACIJI IČEGA DOBROG?
ČIME SMIJENITI DEMOKRACIJU?

U SVOJOJ NAJNOVIJOJ KNJIZI
U DANIMA DEMOKRATSKOG GENOCIDA U IRAKU
MISLILAC I NACIONALNI POLITIČAR
MLADEN SCHWARTZ
IZNOSI NOVE, UDARNE, ARGUMENTE
PROTIV LIBERALNO-DEMOKRATSKE
PARLAMENTARISTIČKE VARKE

NAPUTAK ZA HRVATSKU BUDUĆNOST

ISBN 953-981812-5
9 789539 818126